NEWTON PUBLIC LIBRARY

יודישע
פאלקס ביבליאטעק
פארמאגט
JEWISH PUBLIC LIBRARY

MAY 1986

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/darkfigures0000pbim

פ. בימקאָ

טונקלע גשטאַלטן

דאָם ערשטע בוך

1926

ניו יאָרק

עטלאבע ווערטער :

די זאכן, וועלכע קומען דאָ אריין אין די דריי ביכער, זיינען אָנגע־
שריבן נעווָארן פאר די לעצטע צען יאָר ; כ׳האָב זיך באמיט די
עלטערע זאכן צו באארבעטן, אויפסניי זיי אָנצושרייבן, און כאָטש
כ׳גלויב קוים, ס׳האָט זיך מיר נעזאָלט איינגעבן זיי אויסצורייסן
מיטן ווָארצל, און אָפּווישן פון זייער פּנים די צייט, וועו זיי האָבן
צום ערשטן מאל די וועלט דערזעו, — איז מיר פונדעסטוועגן א שאד
נעווען זיך מיט זיי צו שיידן, צוליב זייער נישט אויסגעלעבטקייט ;
זיי גייען נאָך דערווייל דאָ האָנט ביי האָנט, אָן אונטערשיד, כאָטש
כ׳טו עס נישט מיטן גאַנצן הארץ, און בין זיכער דאָס זיי וועלן
שפּעטער, ביים ארויסגעבן די ביכער א צווייט מאל, ארויספאלן און
פארלוירן ווערן ווי א סך אַנדערע זיינען, אויפן וועג צו זייער ווידער־
געבורט פארלוירן געגאַנגען ; איך בין באפרידיקט אויף אזוי פיל,
וואָס זיי גיבן צו די קאָליר, די פארב, — די ביכער זאָלן זיין אזוי
פארשידנארטיק.

דער מחבר.

Copyright, 1926

by

PH. BIMKO, New York

דער הויליקער

דער גלח איז אנגעקומען אין פּאראפּיע, נאָכדעם ווי דער אלטער, א זקן, האָט אפּגעדינט ס׳דאָרף עטלאכע זיבעציק יאָר, און געשטאָרבן אין טיפן עלטער; ער האָט זיך באזעצט אינ׳ם אפּגעזונדערטן הייזל, וואָס איז געווען אין שכנות פון טמאה־הויף, און וואָס איז בעשטאנען פון דריי קלויטער, אלט־מאָדישע שטיב־לאָך, פּאַרעלטערטע, וועלכע האָבן אמאל אנגעקערט צום קאשטשאל.

ס׳גלח׳ל איז נאָר־וואָס ארויס פון סעמינאריע, און נאָך גע־האט די מוטערס מילך איוף די ליפן; אויף זיינע באקן געשפּילט א יונג רויט פּאַרבל, ווייל די קלויסטער־מויערן האָבן נאָך נישט אינגאנצן געהאט ארויסגעצויגן דעם קלעי פון זיינע ביינער.

ס׳דאָרף האָט זיך מיט אים שטאַרק דערפריט; ער האָט אפּגעריכט די תפילות מיט היץ, אינגאנצן — פלאָם־פייער; ס׳פויעריב־באָלק איז שוין פון לאנג נישט געוואוינט געווען אזוינס צו הערן, ווייל דער זקן פלעגט דאָס מאכן בלחש, מורמלען קוים־קוים מיט די ליפן, אויפגעהויבן די הענט, זיך שוואר צונעשאָקלט. און מער נעזאגט אינזיך ווי ארויסגעבראכט פאר די ליפען.

די פויערים האָבן דערביי נעקניט, און נעציטערט אימת־מות.

— ס׳איז נאָר קיין גלח נישט, נאָר א שטיק פייער, די אויגן בליצן מיט פייער, מ׳קען נישט נאָנט איינשטיין ביי אים...

אין א פּראָכטן טאָג איז ער קיינמאָל נישט איינגעזעסן אין יצטוב, ס׳גלח׳ל; זיך אנגעטאָן זיין ברייטע צעלאָזטע דעליע, דעם שטרויענעם הוט אויפ׳ן קאָפּ, און זיך ארומגעטראָגן א דערהוי־בענער צוויישן די פעלדער, מיט די שטעושקעס; אלטע באבעס האָבן געקניט פּאר אים, געכאָפּט קושן די האנד, און עלטערע, באיאָרטע פּייערלאָך, — זיך איינגעבויגן אין דרייען, און הכנעה׳דיק אים באגריסט:

קינדער פון גאס אראפ; זי איז געווען שטארק פרום, אזוי ווי די „שאסטרע", וואס האט זי אויסגעכאווען. זי וואלט אפשר אליין געווען אנגעטאן א ברייט צעלאזט קלייד מיט א ווייסן קאפטור אויפ'ן קאפ, א בינט שווארצע קרעל מיט א גרויסן ווייסן זיל־ בערנעם צלם אויפ'ן הארץ, ארויסגענאנגען אין שפיטאל, און אינאיינעם מיט זיי אלע אומגענאנגען מיט די קראנקע, זיי מתודה־ געווען און געקושט אין קאפ פאר'ן טויט...

זי איז געווען שטיל, די שיקסע, זייער באשיידן, זיך אפגע־ רוקט פאר זיינע טריט, דעם יונגן גלח'לם און אים אדורכגעלאזט מיט גרויס עהרנגעפיל; באלד מיטן ערשטן טאג פון איר אנקומען פאר א „גאספאדיני" — דערשפירט די הויליגקייט, וואס רוט אויף זיין קאפ, און זיך געהאלטן פאר א גרויסע זכיה:

— וואס ס'איז אויף איר אויסגעפאלן דער גורל מיט אים אינאיינעם צו זיין, אים אפצוווירן, אין נישט געווארן קיין שוועס־ טער אין שפיטאל...

אז ער איז נישט געווען אין דער היים, דער גלח, האט זי פלייסיק געראמט די שטיבלאך, אפגעשטויבט די הייליקע „אב־ זון", געלופטערט די ספרים'לאך, אז די מאלן זאלן זיי נישט צו־ גרעסן; אים רייגעמאכט ס'געלעגער, און טאמער איז ער נראד אנגעקומען, — אזוי האט איר נענומען קלאפן ס'הארץ, ס'בלוט געקומען אין פנים אריין, און פאר גרויס צערודערונג זיך פרום איבער'צלם'ען און זאגן:

— ניך בענדזשע, פאכוואלאני...

ס'גלח'ל האט עפעס אומבאשטימט צוגעשאקלט מיט'ן קאפ. אבער פאר גרויס צורודערונג, דערזעענדיק אירע באהויפע פיס, וי שווערע ברוסטן אראפהענגען איבער זיין בעט, — מורא האבן א מינוט ליינגער אייגצושטיין ביי זיך אין שטוב, און עוקר זיין אין פעלד; ארומגיין אזוי צווישן די שטעשקעס, שטארק פאר־ פלערט, נישט פילן צומאלט ווי די אלטע באבעס קושן זיין האנט, און נישט הערן די פויערים, ווי זיי גריסן אים:

— ניעך בענדזשע פאכוואלאני...

א פראסט פנים, גרויסע אויגן, קעלבערנע, די ליפן גראָע, עטוואס אויפגעשארצט אזוי ווי ביי א יונג פייערל, אבער זייער פרום, צוגעלאָזן, פאלקסטימלאך. האט ליב נעהאט אפצושטעלן א קליין שיינעצל, און זיך אדורכצושמועסן:

— צו ער קען שוין גוט פאטשערזש זאגן?...

אויפרערנאכט איז ער נעווען אין שטוב. ארומנעגאנגען הינ־אונ־צוריק אין בלויזן קאפ, אננעטאן אין שווארצן כאלאט, וועל־כער איז געלעגן אויסנעגאסן אויף זיין גוף, און נעווען פארקנעפלט פון אויבן ביז ארונטער ווי א קלייד; אדער געזעסן פארטיפט איבער די ספרים'לאך, וואס זיינען געלעגן פאר אים אויפ'ן טישל, פארגליווערט אין דער האלב פינסטערניש פון שטיבל, אזוי ווי א שאטן צווישן שאטנס, זיך נעפייניקט און אפטמאל פארהערט, וועו ס'פלעגט זיך אויפמאכן די טיר, און אים אנזאגן:

— ס'וואלט אויפ'ן אינווייניק א „קומע", ר'זאל גיין מיט א חולה מתודה זיין...

אינאיינעם מיט'ן יונגן גלח'ל זיינען אויך די שטיבלאך נעווארן אויפנעריכט מיט א פרישע „נאסטאדיני"; די אלטע, וואס האט זיך אויסגעלעבט אינאיינעם מיט'ן אלטן גלח, האט, — נאכדעם ווי מ'האט דעם אלטן גלח אראפגעלאזן מיט'ן ארון אין גרוב אריין, זיך צוגעזעגנט מיט די שטיבלאך, און נעקושט די ליפן פון דער טיר:

— זי וועט שוין מיט א פרישן גלח נישט מער אומגיין, און פארט צו א קרובה אפלעבן ווי־ס'איז אירע יארן, ווי לאנג ס'איז איר נאך אויפגעלייגט צו לעבן...

די פרישע „נאסטאדיני" איז נעווען א יונגע שיקסע, נאר א פרומע, וואס האט זיך אויסגעכאווען הינטער די מויערן פון א שפיטאל, אין א קינדער־קלויסטער, וואו מ'האט אויפגעקליבן

ויך אלץ מער געבליבט, נראד אזוי ווי די גראבע מויערן פונ׳ם איינגעזעסענעם שטיבל, וואלטן זיי אויסגענאגט צו ביסלאך; ביי די תפילות־אפריכטן האט ערשט זיין וויטאק געפונען א טירעלע וואו זיך ארויסצושפארן, און ער האט זיך צושריגן מיט ביטערע קולות, געפלאטערט אינגאנצן ווי א דארן, א שטיק פייער, א סנה, און די פייערלאך פלעגן לינן און קלאנן אויף די פנים׳ער, מורא־האבן מיט זייז בליק זיך צו טרעפן...

אפגעקילט האט ער זיך ערשט נאך די תפילות, אויפן פעלד. אליין נעגאנגען פאמלאך, מיט א פארלאשן הארץ, און צוגעקלאפט צו איטלאכן טריט מיטן שטעקן, ווי א בלינדער; א קיל ווינטל האט געבלאזן אויף זיינע מאטע באקן, געלאשן די פלאמען, און באלד זיך אפגעשטעלט מיט א קליין שיינעל רוידן, ווי ער וואלט דערמיט געוואלט פארטרייבן פון זיך די שווערע ספקות, און לאסקאווע איהם פרעגן:

— פאקאכש יעזוסא?

אין דא דערשפירן די שיקסע, ווי זי קניט אין א ווינקעלע אויף דער ערד, ביידע הענט פארלייגט אויפן הארץ, אזוי ווי א פרומע שוועסטער פרימארגן, וועו אין דרויסן וועקן זיך די הימלען, באלויכטן מיטן הייליקן אייל פון „אבראז", אויסגיסנדיק מיט אזוי פיל געבעט אירע שטומע בקשות און פארלאנגען...

ס׳איז אים געווארן ענג מיט איר אין שטוב צו זיין און, אז ער איז אהיימגעקומען, — האט זיך די מרה־שחורה באזעצט ביי אים אויפן פנים; מיטן אריבערטרעטן די שוועל, האט זיך א גראב הייטל ווי ביי א טויב פארצוויגן איבער זיינע אויגן, און ער האט אויפגעהערט צו זען; אלעם ארום, האט ער געשפירט, איז פיל מיטן הייסן אטעם פון איר צושמאלצענעם קערפער, וואם רוט ווי א שווערער בארג אויף אים, און באזונדער — די ברוסטן, וואם הענגען אראפ איבער זיין מויל, אזוי ווי די שווערע קאנען, און טריפן מיט פעטיגקייט אויף זיינע ליפן:

— ניעך בענדזשע פאכוואלאני...

ביז אויפדערנאכט אזוי, אז די פינסטערניש איז פאר אים אומגעריכט אראפגעפאלן צו דער ערד, און ער האט זיך נעקענט געפינען ערגעץ אויף די הינטערשטע פעלדער פון׳ם דארף, א מהלך ווייט פון קלויסטער, פלעגט ער נעמען גיין א היים, זיך אדורכ־גנב׳ענען אין שטיבל צו זיך, זיך פארגראבן אין די ספרים, וועלן עפעס דארט אין זיי חוקר ודורש זיין; אבער לערנען איז אים שוואר אנגעקומען; עפעס האט נישט אפגעטראטן פון זיינע אויגן די שיקסע, וואס פלעגט זיך נראד אויסוואקסן אין אזא הערלאך געשטאלט, מיט א טיף־געקרייזקט געפיל, און זיך אוועק־שטעלן פאר אים שטייף און מאנען:

— כ׳בין געשיקט פון גאט צו דיר, כ׳זאל באגליקט ווערן פון דיין שוים...

און ער האט אויפגעריסן די אויגן, זיך אוועקגעשטעלט א דערציטערטע; אין די אויערן האבן אים געקלונגען די גלאקן אזוי אייגן ווי ביי קריסטוס געבורט. פאר די אויגן איז געשטא־נען די מויד׳ם בילד, מיט איר שטילער באשיידענער מינע, אזוי ווי ביי א הייליקע שוועסטער, א נאנע, וואס איז שוואר געפרואווט נעווארן, און נעקומען אפקומען פאר אירע זינד צווישן די מויערן פון קלויסטערס; ס׳האט זיך אנגעזען אין אירע אויגן דער טיפער צער פון א נעלימענער, נעפיניקטער צום טויט...

ער האט מורא נעהאט צו רוידן; ס׳האט אים אינווייניק געשטיקט, און נישט נעקענט ארויסברייננען פאר לויפן:

— אז. מ׳זאל איר צונעמען פון די אויגן, פון זיינע דלת אמות, ווייל ער זינדיקט בלויז במחשבה, אז ער דרייט זיך ארום מיט איר אין איין שטוב...

די וויטאקן האבן זיך אלץ מער צעגאסן אין זיין לייב. אבער אויפ׳ן פנים ביי אים האבן זיי זיך נישט אנגעזען; עס איז נעבליבן אזוי אייגן טרוקן, נאר וואס די רויטקייט אויף די שפיץ־באקן האט

געקענט אויסהאלטן איר בליק, און איז אריינגעפאלן דערנעבן אין קאשטשאל, זיך געווארפן מיט'ן פנים צו דער ערד פאר'ן אלטאר, און שרעקלאך געווויינט...

זיין פנים איז שוין געווען אינגאנצן געלב, פונקט ווי ביי אן אלטן גלח, וואס וואלט שוין זייער יארן געהאט באשטאט צוויישן די מויערן פון אלטע קלויסטערס; אין זיין איצטיקן ניין האט זיך געשפירט א לויפן, א ציטערן, עפעס אזוי ווי ר'וואלט די מנוחה פארלוירן, און נעזוכט ערגעץ פון זיך אליין אנטרינענצואווערן, פון זיינע אייגענע יסורים זיך אויפצורוימען...

די מויד האט זיך שוין מער דרייסטער צו אים צוגעשארט, נעקושט רעם מאנטל פון קלייד, אים אויסגערעדט, און געוואלט באגרינגערן דאס הארץ:

— זיי זיך נישט מצער, געטליכער מענטש, וועז ס'איז מיר באשערט כ'זאל אויפגעריכט ווערן דורך דיר...

און ער האט מער נאר נישט גערעדט, דער גלח, נאר טיף געטראגן אין זיך די יסורים, נישט מער אפגעווערט זיך פון איר, נאר איבערגעבנדיק זיך שטיל, שווייגנדיק פאר א קרבן; זיך געלאזט נלעטן פון אירע הענט, און הילפלאז זיך געפילט אין אירע ארעמען, געבונדן; נאר וואס אין קאשטשאל אליין האט דער שמערץ ארויס־געריסן זיך גוואלדיק פון זיין ברוסט, און ער האט זיך ארויסגעצויגן מיט'ן קערפער ביי די תפילות — ווי א לאנגער דארער סקעלעט, א פינסטערער שאטן מיט שווארצע פינסטערע לעכער, וואס האט עפעס געשריגן, געווויינט, אז די פויערים זייענען שוין געווארן אומ־רואיק, ארומגענאנגען צעטראגן, און שטארק איבערגעקלערט:

— ס'איז נאר קיין מענטשלאך בעטן נישט, האט באלד שוין קיין מענטשלאכע צורה נישט...

ער האט פשוט מורא געהאט, דער גלח, מיט איר אינאיינעם צו זיין אין שטוב, און פלעגט פארפאלן ווערן אויף נאנצע טעג; נישט אויפגעהערט זיך צו באקלאגן אין לאנגע בריוו פאר'ן קרושאנדזש־פראלאט, וואס אין סעמינאריע:

— טרינק, פרישע ווארימע מילך. עס וועט זיך צענין אין דיינע אברים, און דו וועסט נישט פילן אזוי שטארק די יסורים.

ער פרואווט זיך לכתחילה אפווערן, אבער ס'הארץ חלש'ט, ס'ציט, און ער בייגט איין — קענן זיין ווילן — ווי א קליין שעפסל בייגט איין ס'קעפל צו די ציצלאך, און זויגט פון אירע ברוסטן, וואס הערן נישט אויף צו טריפן, און זיינען צוגלייך ווי די שווערע קאנען ; און מורמלט שכור פון תענוג, פון געגנוס, אנקלאמערנדיק זיך מיט ביידע הענט אין ביידע הענט פון איר קערפער :

— לאז מיך נענטער, נענטער, איך וועל מיך אנזוינן ביי דיר, שטילן מיין היסן דורשט ביי דיר...

ס'איז אים שווער אויסצולינן אין בעט, אלץ ארום איז זיך צעשוואומען, די גראבע מויד איז זיך צעשוואומען, זיך פארגרעסערט, אונגעהויער גרויס איז איר קערפער און ער ליגט ווי א געשווא־לענער בארג ביי אים אויפן הארץ...

און דא, דוכט זיך אים, אז ער אליין צעשווימט זיך, צעפאלט אין באזונדערע שטיקער ; הענט באזונדער, פיס — באזונדער, און עמיץ טראגט אונטער אויף א קופערנעם פייער־פאן א קאפ, א געקעפטן קאפ — זיין קאפ, אינגאנצן פארשטייפט, די אויגן געשלאסן, די האר ווי שפיזלען, און ארום הערט זיך דאס שטילע געבעט אזוי ווי פון טויזנט גלחים וואס זאלן קניען, און שרפים זאלן פלאטערן, טויזנט וועקסענע ליכט — רויכערן, ערגעץ אין היילן, קעלערן פון פאמיליען־קברים, וואו ס'שימערן וועגט, לייכטן, בלישטשען, און עפעס אן אומרו ציטערט מיט א זילבערנעם הויך, אזוי ווי פון אירע נאז־לעכער, און ס'דוכט זיך :

— מאריא אליין מאכט זיך צורעכט, און הייליגט זיך פאר'ן הופה־בעט, וואו גאט ברויך געבוירן ווערן...

אז ס'גלח'ל איז אראפגענאגנען צו מארגנס פון בעט, האט אים די שיקסע ליבלאך געשמייכלט אין פנים אריין ; ער האט גיט

— ניעך בענדושע פאכוואלאני !...

האָט זיך ס'גלח'ל אויפגעכאפט פון זיינע שווערע רעיונות. אפגענטפערט במחשבה, און געפרענט אים:

— מה בקשתך ?... וואָס זיין פארלאנג איז ?

אזוי האָט ס'פייערל נעזאגט:

ס'ווייברל האלט אים נאָר שמאָל, זי דארף זיך מתודה זיין, און קען דעריבער נישט שטארבן...

אזוי האָט ס'גלח'ל נישט געוואמט קיין איבעריקע מינוט, זיך אנגעטאָן זיין פעלץ, און געפארן מיט אים; דאָס שליטל האָט זיך נעגליטשט איבער די הויבע שנייען וואָס זיינען געלענן אזוי הויך אנגעוואקסן, און האָבן נעציטערט, נעשמינקלט, ווי באצירט מיט שטערנדלאך; דאָס גלעקל האָט נעקלונגען, ווי א פייגעלע ציטערט מיט'ן העלזל, און ס'גלח'ל האָט זיך ארויסגערוקט די הענט אין די ארבל, עפעם דערשפירט א קעלט אין די פיס, וואָס זיינען אים געווארן שווער ווי צענטנערס, אבער ס'איז אים געווען גוט מיט דער ווייסער וועלט, און שטארק געשמעקט צו פארן אין דער ווייסקייט אריין. זיך געפילט אזוי פריי, גרינג אויפן הארץ, ס'איז אים נישט אנדערש אויסגעקומען:

— ווי, אז דאָס פארט ער אליין איצט זיך ערגעץ מתודה זיין פאר וועלכן אלטן ביסקאפ, הונדערט יאריקן זקן, וואָס די עלטער האָט אים אראפגעבויגן דעם קאפ, ער זאל מוזן קוקן צו דער ערד, גלייך אין גרוב אריין...

די פראסט האָט געזומען שטארקער, די לופט איז געווארן ווי שטאָל, און האָט גלקלונגען; ס'שליטל האָט געסקריפעט; ס'פייערל האָט זיך ארויינגערוקט די הענט אין די ארבל, זיך איינגעהויקערט; די וואָרימקייט בון פעלץ, דאָס גלעקל, די גרויסע סנאפעם שטרוי, — דאָס אלץ האָט אים באלד איינגעשלעפערט און, ער האָט געלאָזן דאָס שליטל אויף די פערדס בעראָט...

ס'גלח'ל האָט נישט געשפירט די קעלט; ער האָט זיך אלץ מער צוזאמענגעקיטשעט, ס'איז אים געווען וואָרים, וויניגסטנס

— פארוואס מ'האט אים דאָ אריינגעשיקט, ס'איז א פאר־נרעבט דאָרף, געמיינע לייט, זיי פארשטייען אים נישט, און וואלט דורכאויס געוואלט מ'זאל אים צוטיילן אין אנאנדערע פאראפיע.

אבער, אז ס'פלענט אנקומען אלץ די איינענע תשובה :

— אלע פאראפיעס זיינען פארנומען, און איבערטוישן אים איז זייער א שווערע, שווערע זאך...

אזוי איז ער אינגאנצן אראפגעפאלן ביי זיך, נעבליבן דער־שלאגן, און שווייגנדיק זיך איבערגעבן דעם בלינדן גורל זיינעם אין די הענט; זיך נעלאזן אינגאנצן אויף הפקר, און ארומגיין צו גאנצע טעג אויפ'ן אלטן דארפישן צמענטארזש, אפלינן צווישן די קברים, ארומהאלזן די צלמים, עפעס וועלן זיך צונויפנימן מיט דער שטומער שווייגנדיקער שטילקייט וואס האט דארטן געפלאסן, און ביינאכט ווידער זיך פארשלימסן אין קאשטשאל, אנידערקניען פאר'ן גרויסן הייליקן „אבראז", פון וועלכן די הייליקע מוטער האט פיינלאך אראפגעלויכטן; פארנליווערט ווערן שעה'ן לאנג, ביז ס'פלעגט זיך עפעס נעמען רירן דארטן, אזוי ווי הענט אים צו גלעטן, און דערשפירן ס'קומט א הילונג אויף זיינע וואונדן; זיי־דענע פרוכת'ן זיך צו וועקן; בלאָע, הימל־בלאָע פארהאנגען מיט זילבער־וויסע שטערנדלאך, — אזוי ווי די הימלען וואלטן אראפגע־נידערט צו זיינע פיס, אים אריינגענומען, און ער וואלט זיך אויסגעמישט מיט'ן בלאָען עטער, צעשווימען געוואָרן...

אין טיפער נאכט, שניין האָבן געהויערט איבער די וועלט, די פרעסט — געהאט אנגעטאָן אייזערנע רינגען אויף אלעס, איז געזעסן ס'גלח'ל איבער די ספרים'לאך, קיין שלאָף האט אים נישט גענומען פאר די אויגן, — און ס'איז אריינגעקומען עפעס א פייערל איינגעבאלט פון קאפ ביז צו די פיס אין א שווארן פעלץ, מיט א הויכע דובלינע איבער'ן קאפ, און זיך געבוקט ביז צו דער ערד :

דער מאַן

— האָט זיך אים אזוי אויסגעדוכט; ס'הארץ האָט געקלאפט שטארק, אין קאָפ זיך געמישט, און ער האָט זיך געפילט, אזוי פרוי, דערהויבן, ס'איז אים ממש געווען ליכטיק אין די אויגן. עפעס א ליכטיקייט האָט זיך אויסגעשפרייט. א גן־ערן־ליכטיקייט, די פערד האָבן באקומען גאָלדענע גרזשיווע, און צעפלאָטערט מיט אים געפלויגן איבער וויסע צעפלאָסענע וועגן, אלע הייליקע קומען אים אנטקעגן, מיט צעפלאָמטע קרוינען אויף זייערע קעפ, ברע־ נענדיקע פייער־פאנען אין די הענט, און זיי רויכערן פאר אים מיט ווייהרויך, שפרינגען קדוש; און די הענט פון דער הייליקער מרים גלעטן אים מיט ליבשאפט, און טרייסטן אים מיט גרויס נעבעט, מיט פיל הבטחה:

— זיי דיך משמח, נעטלאכער מאן, נאָטס זון האָט באווילליקט דיר צו פארגעבן, דו ביזט געהיילליקט אין דיינע יסורים, און דערלייזט פון זיי...

— —

אז דער פויער האָט זיך אויפגעכאפט, ווען די פערדלאך זיינען געבליבן שטיין פאר זיין כאלופע, איז ער אראפגעקראכן פון בינט־ שטרוי אוז נענומען וועקן דעם גלח:

— פראשע קרעזשענדזשא?...

איז דער גלח ארונטערגעפאלן ווי א שטיקל אייז פון שליטן, און מער קיין אָטעם נישט געהאט...

כ'האָט אויפן דאָרף זיך פשוט דאָס לעבן נענומען פאר אים; נע־ האלטן פאר אן אבן־טוב, נישט געלאָזט אויפ'ן קיין שטויבעלע פאלן, אפגעהיטן זיינע טריט, און זיך אציגד געכאפט:

— ס'איז מיט אים נישט געווען גלאט; ער איז צו גרויס, צו הייליק געווען, און זיי האָבן נישט די זכית געהאט זיך לאנג אפצופרייען מיט אים...

א קליין הייפעלע ברואים האָט זיך צעצויגן גשל־פֿט איבער׳ן וועג, — נעשלעפּט צום וועלדל, וואָס איז ליכטיק געווען פון דער זון, וועל־כע איז דאָרט אונטערגענאַנגען, און דעם וואַלד אין איינציקע, באַ־זונדערע בוימער, ווי שווארצע טונקעלע געשטאַלטן, אויסגעטיילט.

דאָס הייפעלע האָט זיך נישט צוזאַמענגעהאַלטן ; צופעליק גע־ווען צונויפגעקליבן, פון נעכטן, העכטנס — אייערנעכטן, און פון בלויזן גיין מיט איין וועג זיך געקענט ; געוואַלט האָבן משתתף גע־ווען איינער מיט׳ן צווייטן, איינער מיט׳ן צענטן, איינער מיט׳ן צוואַנציקסטן, מיטן הונדערטסטן, — ס׳זאָל נישט אויסקומען איט־לאַכן באַוונדער צו מאַכן די נסיעה אַליין פאַר זיך, נאָר זיין אַנ־געקניפּט אין וועמען, אין שאָטן פון וועמען, א וויל־פרעמדן, זאָל זיין...

אז זיי זיינען צונעקומען לעבעדיקע נאָך, צום שטיקל וועלדל, — זיינען זיי אוועקגעפאַלן אַלע אינאיינעם אויף דער קופּע, אַזוי ווי געשאַכטענע, אונטערגעהאַקטע, אויף דער האָריקער ערד ; אָהן שום חרפה זיך געליגט, מיט די אייגענע פּים אריבער יענעמס לייב, אזוי ווי געוואַלט אויפטייען ס׳פון־שרעק־פּאַרקילטע בלוט, זיך דער־וואַרימען, און אפשר נאָר ווייל אינאיינעם ליגנדיק — אין זינען נעהאַט — וועט דער הייפן זיין גרעסער, און שווערער אויפגעפרעסן צו ווערן ; נישט אזוי גרינג טאַקע אָנקומען אויסגעריכן צו ווערן צום טויט...

ארום איז גיך געוואָרן טונקל. דער וואַלד האָט זיך עפּעס, נאָכדעם ווי דאָס ביסל מענטשן האָט זיך אין אים אויפגערוימט — צונויפגענומען ; פּאַרגאַנגען ; אויפ׳ן פעלד ארום אים, האָט זיך אָפּגעשטעלט א נעפּעל, וועלכער איז אין דער טיף געוואָרן אָפּגע־לויכטן אין נרין־געל־רויטע קאָליר, ווי ביים אָפּשיין פון א פייער,

אויף אזוי פיל בלויז נעהאט א שייכות צו זיי, — וואם די איינע צרה האט זיי אלעמען ארויסגעטרייסלט פון די אלטגעבאקענע היימיש־אויסגעוואריטע לעכער זייערע; און נישט בלויז אפשר צופעליק נאר בכיון, שוין נאכאלעם, ווי יענע אלע וועלן שלאפן — אנגעקומען אהער, זיך צוגעלייגט אונטער א בוים, די בייגער אויסצוגלייכן...

נישט לאנג, מיט א מעת־לעת צורוק, זיינען זיי נאך, דער אייגענער מאן מיט'ן ווייב, ווי די אלע ארומיקע, וואם זיינען דא געלגן ווי גע'הרג'עט — געווען ביי זיך, אין זייערע שטובן, אויפן דאך; און דאם יונגע בלייכ־פארזארגטע ווייבל, וואם איז נישט תמיד געווען בלייך און פארזארגט, נאר פארקערט: לעבעדיק־אויפגעלייגט, כאפ־לאפ, געפלאמט, געשווימען, אזוי פריילאך, זארג־לאז געהאט אריבערגעשווימען און איבערגעקומען: טעג.. וואכן... הדשים... און באלד יארן מיט אים...

דאם אומרואיקע, פון דער נאטור קאפריזנע ווייבל, האט זיך אליין כמעט מיט אירע אייגענע הענט ס'אומגליק געמומען; א גרויסער פלאטער־קאפ, — האט זי נאך פון פריער א סך מאל אפגעטאן אזעלכע שטיקלאך, ביי וועלכע זי האט זיך געקענט נענוג האבן צו קאפן; נאר ביי קליינigkeiten אז זי האט געפעלט — האט נישט אזוי פול אויסגעמאכט, ס'אויסגעקומען פאפעריק; פארקערט: ווייל ס'האט זיך אזוי געמאכט, מיטן קאפ אראפ און מיט די פים קאפויר, — האט עס איר נערעגט, געמאכט שטייף, אמביציעז, עקשנות'דיק, און צום סוף, אונטערגעבנדיק זיך, גערויטלט:

— כ'וואלט גענאנגען שווערן, ס'וועט נישט זיין אזוי...

דאם מאל איז זי אויך נאר געבליבן אויפ'ן דארף, בלויז צוליב א קאפריז, ווייל ס'האט איר, פראסט, אננעשפארט צו זיצן; ס'איז שוין קיין לעבעדיקער הונט נישט געווען, און ווער ס'האט נעקענט זיך געהאט אפגעטראגן פון א גוטע מינוט, מיט גאנצע בייגער; די ארומיקע הייזלאך זיינען שווארץ, חושכ'דיק, אנגעריי־כערט, צוגעסמאליעט נענוג — געלענן טיף אין דר'ערד איינגעזונ־

פון א גרויס צעשפרייט פייער; ביי די פאדערשטע ביימער האבן אודאי שוין געפלאמט די הויבע קרענזשוואטע קעפ, וואס האבן באדארפט זיין ווילד־צעשויבערט, ווילד־צעבארשט, אזוי ווי ביי רויע, נישט דערשלאפענע, און אין מיטן־נאכט־אויפגעוועקטע צי־גיינערשע מיידן...

הינטער דער גדריכטקייט פונם נעפל, וואס האט זיך רק אויף זייער מזל געשטעלט, און וועלכער האט אויף א טריט בלויז פארהוילען פון זיך — האבן טאקע די לייט מער בארוט געקענט ליגן אינ'ם וועלדל; מער באהיט — די קינבאקן זאלן זיך נישט הינטיש־געפאלן נעבן א טרייסל, וועלפיש א צוק, און א קלונג מיט די הוילע צעבראכענע ציינער:

— מ'וועט זיי נאך דא באלד אויך, אין דער ווילדערניש פון צווישן די פעלדער און וועלדער דערטאפן, און צעטרענען...

און דער שלאף האט זיי דעריבער מער זיכער נענומען, איינ־גענומען; ווי די קליינע קינדער — באלד געגומען כראפען, כרא־פען מיט דער שווערקייט פון בערן; שלאפנדיק פרייער האבן זיך די קופקעלאך צענומען, מאנכע: ווי שכל'דיק, אינגאנצן אפ־גערוקט, און אנדערע, פארקעהרט, זיך נאכמער איינס־אויף־ס'אנ־דערע אריבערגעליגט, צונויפגעדרייט ווי איין לייב־און־לעבן, און עפעס אין דער פינסטערקייט געהאט ס'אויסזען, כ'ווייס, פון בינטלאך אינגעווייד, וואס מ'האט דא ערגעץ ארויסגענומען ביי בהמות פון די בייכער נאכ'ן שעכטן, און וואס הינט זאלן דאס ארומגריזשענדיק האבן פארשלעפט, זייענדיק זאט, איבערגעפרעסן — אויף הפקר געלאזן...

שפעטער א ביסל האט זיך דא געבראנגט צושלעפן א יונגערמאן מיט א ווייבל — א סך מער איידלער, און בלייבער אויך; זיי האבן אודאי נעמוזט גיין אינאיינעם מיט די יעניגע, וואס זיינען פריהער דא אהער אנגעקומען, און זיך אומבאמערקט געהאט אנגעקניפט ער־נעץ נאכן אפניין פון צוואנציקסטן אדער הונדערטסטן וויארסט, און

און זיך נעכאפט, ווי אלע מאל, נעווייניגטלאך, ביי נרויסע קלייניגקייטן — אז זי האט שלעכט נעטאן; און אז ס'איז נעווען אומבאראכנט, אומבאלייגט, ווי ביי א קליין צופיעשטשעט קינד, וואס איז צופיל און משוגע אייניגעגלויבט אין אירע נארישקייטן — און זיך נעבאך געוואלט ארויסכאפן, ארויס, אין לופטן כאטש, טאקע נישט מער ווי אין לופטן, ווייל ס'זיינען שוין מער קיין וועגן נישט געווען; זיי זיינען פון צופריער, איידער זי האט זיך געהאט מיישב נעווען, — נעכאפט און באשפינן געוואלן מיט בלוי פון די קלייניע, גראב־בייכיקע הויביצער, וואס האבן ברייט איבער זיי נעהאט אויפגעמאכט די מיילער...

— א?... האסט נוט געקענט זיין זיכער מיט אים?.. א?.. ס'איז נעווען צוליב וואס צו שטעלן אלץ אין קאן?... — איז ער ארומגענאנגען איבער דער שטוב, און זיך אראפגערעט פאר צרות פון הארץ.

ארום האט זיך די ערד געהויבן, געווינט, שטיקער געוואלן אפגעבראכן, אוועקגעטראגן; לייבן האבן זיך גערישן, געשפארט צום גיין, און דער הימל — זיך געבויגן אונטער זייערע טריט, זיי געפאלן צו די פים; קאפיטעס פון פערד האבן הייזער אוועק־געקאפעט, די שטיקער זייערע, צעשפריצט ווי שוים מיט די נאז־לעכער — — זייערע צעפלאשעטע גרזשיוועס האבן געפלאמט — הענט זיך פון אומעטום געצויגן — — — לאנגע, דארע, בראנע הענט, אויף וועלכע די אדערן זיינען געוואלן אנגעצויגן און אויפגעלאפן ווי גראבע שטריק, שטיקער געשפאנען, פונקט ווי די קערפער ביי זיי וואלטן ערגעץ בעדארפן מיט גרויס עקשנות הייזער אוועקשלעפן; און א מוראדיק, משונה געריטש ווי ביים קיילן חזרים — האט זיך פון טויזנטער העלזער גערישן: ר־ר־ר־ר, און זיי פארשרינן, נאכמער פארטונקלט איר ס'קול, וואס האט

קען; צייטנווייז זיך אזוי געהויבן ווי אויסגעשפרייטע פלאכטעס אויפ'ן ווינט, געקרעכצט ווי קליינע קראנקע קינדער פון היץ; ס'האט עפעס אזוי געארבעט מיט זיך, ווי א זעג קריצט מיט די שטאלערנע ציין, וועז זיי קענען נישט אדורכבייסן א פעטן פאראיי־ליקטן סענק; מילא, איז א חדוש, אז דער מאן, דער אייגענער מאן האט איר אנגעהאלטן, און ביי איר דורכאויס געוואלט צעברעכט ס'עקשנות:

— ביז וואו־ווייט קלערסטו דאס אזוי אריינזיצן?... ביז דער הימל וועט דיר אויפ'ן קאפ אראפפאלן?...

ניין; האט זי מער געגלויבט דעם יונגיטשקן, מאגארן ווי א שטעקעלע — אפיצירל, וואס איז ביי זיי איינגעשטאנען; ס'יונ־גיטשקע אפיצירל האט נאך געהאט די מוטערס מילך אויף די ליפן, — און פון זיין בקיאות אזוי גוואלטיק געהאלטן, ווי ער וואלט ריכטיק געווען די ערשטע האנט, און ס'וואלטן נאך א סך אנדערע, א חוץ איר — אויף אים געזעצט; קוקנדיק אויף זיין זעלנערישע רואיגקייט, פארווארפן דעם מאנס טענות, און מערקווערדיק — ארומגעפלויגן, די איינענע פארשייטע קאץ, פלאפל־דיק־צאפלדיק, שפילנדיק־הוליענדיק, — אזוי ווי ס'וואלט גאר קיין שום סכנה איבער איר קאפ נישט געווען; און נאכמער מערקווערדיק: געוואלט כאפן די אייגענע זעלנערישע רואיקייט, און אפגעשעפט פונ'ם צעקראכענעם, אפגעשטאנענעם מאן, ביי וועלכן די קינבאקן טריסלען זיך באלד נאריש ביים שוואכסטן ברעל, און די אויגן ווערן גרין־גראל, באקומען אלע מיתה־משונה קאלירן וועז א גראנאט ווערט צעשפליטערט.

— כא־כא... ס'וואלט נישט געשאט גאר, מ'זאל אים זען ארויסצוקרינגן א קליין ביסעלע ווייטער... אין גרוב, טאקע.... וואלט ער אפשר געווארען מער שטייפער, מער מענטש...

אויף וויפל, מ'שטיינס געזאגט, זי האט אונטער דעם פאר־שטאנען, דעם מענטש....

און אין דעם חושך, בשעת ס'האָט ערגעץ־וואו נאָך אַ שלעפּנע־טאָן, פּאַרבײַסן, הין־און־צוריק, און אַ ווייסער פּאַס פּייער האָט זיך אַ צאַפּלנעטאָן איבער ברייטע טיילן פון חרוב'דיקע שטרעקעס: צעבראָכענע, צעשאָבערטע הייזער, צעטראָטענע פּגרים; ביי די פּאַסן ליכט האָט ער נעזען אויך ליגן צעקנייטשט ס'ווייב, ווי זי האָט זיך געוואָלגערט אַ ביסל נישט שיין איבער די קישנס אויף דער ערד, וועלכע דאָס לאָבוזוואָטע פּאַרשייטע ווינטל האָט אָנגעבלאָזן ווי די באַלאָנעס; ס'אָנטיצע איז אויף איר לייב נעווען צעריסן, צעפּליקט און צעפּיצלט, און אויפ'ן פּנים אירן איז נע ווען צעשמירט אַ גרימאַס, יענער גרימאַס וואָס ביי אַ מענטש, וועלכן מ'האָט אויסגעשניטן אַ שטיק פּלייש פון לייב, און הויבט ערשט־אָן נאָכן אויפקומען פון שלאָפּנעטראַנק, אויף ריכטיק באַנעמען אונ פּילן די יסורים...

צוליב אַ צעצוינן געווײַן פון אַ קליין פּיצל קינד, האָט ער אויפ־געמאַכט די אויגן, דער מאַן, און מיט גרויס חדוש נעזען: ס'איז טאָג, אַ נראַער, עטוואָס נאָך רויער טאָג; די נאַכט האָט זיך אפילו דעמאָלט נאָך נישט געהאָט מיט אַלעם אָפּגעטאָן, און נאָך עפּעס געהאָלטן אין איין אַראָפּרינען פון די הימלען — אָבער די טיפּקייטן האָבן שוין אַרויסגעקוקט פון איבעראַל: קלאָ־רע... לויטערע... ס'איז קיין שפּור ניט מער נעווען פון נעפּל... און טאָקע דערפּאַר האָט די ביטערע מורא, — אַז מ'קען נאָך דאָ ווערן דערזען פון מיילן־ווייט אַרום, שוין ס'ביסל גולים געהאָט אויף יי פּים געשטעלט, און זיי אונטערגעטריבן:

— אין וועג אַריין, רירט.. חבר'ט אייך נישט מיט'ן וואָלה, וואָס איז אין אַזא צייט אַ גרויסע סכנה; דער בוים האָט אַ חוץ בלעטער, פּירות, אויך אַן איינגעשאפט צו דינען פּאַר אַ תּליה, אויף וועלכן מ'קען גרינג אויפגעהאָנגען ווערן...

זיי האָבן זיך אָפּגעטראָגן. געבליבן ליגן איז דער מאַן, וואָס האָט, ווי אייגער וואָס האָט נישט מער וואָס אָנצוווערן, —

נערופן אים, דעם איין־אייניציקן, דעם מאן, אין מיטן ראנגלען זיך מיט וועמען דאָרטן, אין דער פינסטער, וואָס זי האָט נישט געקענט בייקומען...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

א מין נעדיכטע פינסטערניש, א קלעפיקע, וואו אוז אין וועלכע ער איז געהאָט פארנאנגען איבער די אויערן, אוז זיך ב׳קיין שום אופן נישט געקענט ארויסקאָפן, נאר־וואָס דער ווינט אין שטוב, א מארכה, דער צוג־ווינט וואָס האָט זיך אזוי וואויל־עריש לאָבוזוואָטע גע׳ז־ז־ז... פון דער אויסגעבראָכענער טיר פארבי דעם אויסגעריסענעם פענסטער, — האָט אים, אָנכאָפנדיק פאר די האָר, איינמאָל, א צווייט מאָל, געשטעלט אויף די פים; ס׳ערשטע, אויף וויפיל זיין צעהיצטער קאָפ האָט אים אויסגעטראָגן, געוואָלט דערשמעקן דעם ווייב׳ס סוף, ווי זי האָט דא אָפגעשניטן, און אָנטאָפנדיק איר לייב, וואָס איז ערגעץ געלעגן אריינגעהאקט אין בראָכווארג, — זיך איינגעדרייט אין א קנויל און יעמערלאָך ארויסגעלאָכט:

— א?.. איר גבורה?.. קענן הונגעריקע וועלף זיך געוואָלט שטעלן... חיות בייקומען...

אין דרויסן האָט זיך נאָך אלץ געהאלטן אין ברעכן; דאָרט, וויט־אריבער, הויך־ארונטער, איז עפעס אראָפגעבאלן נאָך, זיך א קאפוירגעהויבן, ווי נאכווייען פין א שוואר האבן, — אָבער דערמיט שוין, ווייזט אוים, געצאנקט און זיך געלאָשן; יעדער ציטער איז געווען ווי ביי א גוסס׳ן לייב, וואָס גיט זיך נאָך א ריר, איידער ער ציט־אוים די פים מיט אלעמען; וואריעמ ווינטן האבן זיך שוין געהאָט ארויסגעלאָזן, ווייניק־וואָס נאָך אפילו געקענט גענוט מאכן, אָבער דערווייל געהיילט, געגלעט, אָפגעווישט און דערקוויקט...

שפּעטער ארויסגיין פון די מקומות ארום, אויפ'ן גאנצן שטח, וואָס ס'פּייער האָט ארומגעבאפּט און האלט נאָך אין איין ארומכאפּן... אזוי וועלן זיי נאָכדעם גיין מיט אנדערע... און גאָרנישט זיין אליין....

ס'יונגע ווייב איז נאָך אלץ אזוי נאכאנאנד געלעגן, וואָלקנ־שוואָר, גאָר נישט די אויגענע, פּערער־לייכטע, קעציש־פּלינקע, — אירע אויגן זיינען נאָך אלץ אזוי אפּן געשטאנען, נישט אהין, נישט אהער, — צוגעהאקט, און בלויז ווי דורך א נס נישט אויסגע־רונען; צוויי ווייסע, פּולע, לעבעדיקע פּלוימען, און מיט דער פּערב פון פּלוימען; נאָר איר האָרץ, דאָס אייביג מענטשלעכע האָרץ וואָס בלוטעט אויף יעדע וואונד, — האָט זיך געהויבן, שוין נאָר נישט ריטמיש, נאָר געפּאָכעט ווי א בלאזאק; ס'איז זיך דאָרט עפּעס אנגעלאפּן מיט אלע וועגן און פון אלע קלייניע און קלע־נערע אדערלאך, — דאָס אומיטלבארע געוויין, ס'גרויסע געוויין פון אן אנגעוויטאקטער נשמה, און ס'איז געוואָרן א קוואל, יענער גרוי־סער קוואל וואָס שטאַרקט זיך, גייט איבער, און ברעכט אט־אט אויס אין יענעם געוויין. וואָס גייט דורך אין דער בריים און אין דער לויגג פון דער וועלט.

— א... מיין מאן?.. וער וועט מיך אצינד ריינוואשן פּאר דיר, מיין מאן?...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ב'איז שוין געווען שפּאָרער טאָג, אז זיי האָבן זיך ארויסגעקליבן פון וואלד; דער הימל האָט זיך ניך, אין גרויס אויסעניש געלייטערט. געוואשן, און אלע ארום, די נאנצע לעבעדיקע וועלט האָט זיך אזוי שיין מכין געווען פּאר אים; די פּויגעלאך, די ערשטע, א — הא. האָבן אים שוין געוואוסט אזוי פרי און באציטנם צו חנפה'נען אויף די אייבערטשע ביישטיכאלאך. און געטרילערט:

— לאנג לעבן זאלסטו טאָג, שיינער, ליכטיקער טאָג, וואָס די האָסט זיך צוגעאיילט צו קומען, נאָך איידער די גלעק, כיטרע

גענוג לאנג געדולדיק געווארט אויפן ווייב, וועלכע האט אויך באַ־
דארפט אויפמאכן די אויגן, און זיי נאָך אלץ נישט געהאט אויפ־
געמאכט, ביז ער איז ענדליך געוואָרן אומרואיק, און איר געגו־
מען וועקן :

— דו שלאָפסט טאקע אזוי געשמאק ?...

האָט זי נישט געענטפערט.

— מ'וואָלט אפשר אויך באדארפט ארויס פון וואלה, ס'איז נישט מער קיינער אין אים געבליבן...

האָט זי געגומען שלינגען די שפייעכטס, וואָס האָט זיך איר אזוי פיל געמאכט אין מויל, און אראָפגעלאָזט אין קעל אריין ; זיך שטיל אזוי געזונקען מיט אָפענע אויגן, וואָס האָבן זיך באלד אויפגעמאכט און שארף געקוקט אויף דער וועלט, אויף דער אויפ־
געקומענער וועלט, וואָס האָט קוקנדיק געגומען עלטער ווערן מיט רגע'ס, מינוטן, — די שיינע ארומיקע וועלט..

ער האָט אים דערשפירט, דעם בליק אירן, וואָס האָט זיך ארייננגעשניטן אין דער וועלט, — אזא רואיקער, אור־אור־ווייטער, קדמונ'דיקער, פון פאר דער וועלט באשאפענער און אריבער דער וועלט פארגייענדער, — און שוין גאָר נישט מער געקלערט איבער דעם ברעקעלע, פשוט מענטשלאכע שטיקעלע פארדראָס וואָס איבער איר שטענדיקער און לוידיקער אמביציע, דורך וועלכער ס'איז דאָרטן צעבראָכן געוואָרן אזא יונג ליבטיק לעבן, ווי עס ווערט צעברָאכן א לעבעדיקער קוועלעדיקער שטראָם וואָסער — וואָס כאפט זיך ארויף אויפ'ן ראד פון א וואסער־מיל ; ער האָט שוין נישט מער געדיינקט אויף פון אוועקצוגיין אזוי גיך, וויל פאר די פרישערדיקע מורא דא צו בלייבן אליין איז ער געבליבן פארשעמט, און ס'האָט זיך אים גאָר נישט אויסגעווייזן מער קיין מורא צו זיין.

— ווי שויך, וועלן נישט נאָך די אוועקגענאנגענע אידן, מיט וועלכע זיי האָבן אייננטלאָך נישט געהאט צווישן זיך גאָר — די וועגן באלד ווייטער פול ווערן מיט אנדערע אזעלכע אידן, וואָס זיינען מסתמא שפעטער ארויס, נייען איצט ארויס, אדער וועלן נאָך

שטיבעלע אויף א בוידם, וואס אונטער א דאך, ביי א שלאג־באן פון א שאסע, וועלכן — עטלאכע געטאפלטע לויגיעס האבן אדורכ־געשניטן...

דורכן פענסטערל פון׳ם שטיבל האט זיך גוט געזען דער פלאנט אונטן, וואס האט זיך אויסגעשפרייט ; רעלסן, ראמ־בעס, פארברענטע בגינים, וואו און צווישן וועלכע ס׳זיינען געקראכן מענטשלאך ווי ווערימלאך, און עפעס אזוי שאטנדיק, סודות׳דיק מיט פארטיק־צוגענגריימט ווי אפגעשטימטע צייכנס רעגולירט די אייזערנע וועגן, אפגעהעקלט וואגאנען, אפגעהעקלט, צעוואָרפן און צונויפגעשפילעט...

אויפגעשטעלט און צעגומען צוגן, — באנען גאנצע...

אין שטוב האט עס זיך זייער שלעכט אפגערופן ; דער שוע־רער אומרו פון פלאנט האט זיך דא געוויגט, און אנגעגעבן אין דרימל עפעס העבער און שטארקער, ווי ס׳גערויש פון אן אלטן פארצייטיקן זיינער ; ס׳פייפן פון די מאשינען אין בוצן, וואס האבן געשפאנט די וואגאנען, האט זיי שוין צום איבעריקן א מאל נ׳טויט געמאכט ; ס׳יונגע ווייבל איז עפעס נאכאנאנד געוועזן אזוי ווי זי וואלט נישט געקענט קומען צו זיך, און וואס דער מאן איז נישט אלץ צו איר צוגעשטאנען, און איר געוואלט אויפרייד :

— זי זאל אביסל אראפ פון פינסטערן בוידם, אויף וועלכן זי ליגט, און ארויסגיין זען א וועלט פאר די אויגן...

איז זי געבליבן טויב, און אים ווי געלאזט רייד צו דער וואנט ; געבליבן טויט־פארשוויגן, ווי ס׳לשון וואלט איר געוואָרן אפגענומען ; צום טויט־אפגעלאזן, משונה־באוואקסן, און מיט א גל וואקס פנים ; איר הארץ האט נישט מער אנגעקוואלן פון יעדן קלייניגקן ברעקעלע, און די גרויסע לוסטינקייט ביי איר איז עפעס צעפאלן געוואָרן אויף דראבנע ברעקלאך ווי קייקעלאך קוועק־זילבער, וואס צעלויפן זיך אין פיצלאך, בראזגעלאך, און מ׳קען זיי מער נישט כאפן, מער נישט צונויפנעמען...

וועווערקעם האָבן באַוויזן אונז די העלזער אויפצורייסן... לאַנג לעבן זאָלסטו דערפאָר, טאָג...

זיי זיינען געגאַנגען אויפן וועג, און מיט די שמאָלע סטעוש־קאַלאָך, וואָס האָבן זיך אזוי צעקרימט אַריינגעדרייט צוישן די פעלדער, צו ווייטע אָפּגעלעגענע ישובים, — זיינען אלצאינאיינעם אַראָפּגעקומען אידן, פאָר׳חושכ׳טע, דערשלאָגענע, האָבנדיק אויפן פּנים די ביטערע מורא פאָר דעם אומגעריכטן צאָרן, וואָס איז זיי אַראָפּגעפאַלן אויף די קעפּ; נישט רויִדנדיג און זיך נישט קענענדיג געגאַנגען אַוועק, און אלץ מיט דעם אייגענעם אויסגעשפּראָכענעם וועג, וואָס האָט זיי באַדערפט בריינגען צו א שטאָט, וועלכע ס׳פייער האָט נאָך דערווייל נישט נעזאָלט האָבן ארומגעבאפט; און זיי האָבן גאָרנישט געשפּירט ס׳גיין אויף דעם אומענדלאָך לאַנגן וועג, ווי ער וועט ביי זיי איינגעשרומפּן, נעמט זיך אלץ מער אויס, און אז נאָך איטלאָכן בארג־ארויף און בארג־אַראָפּ — האָט זיך אלץ נענטער צוגעקוקט א שטאָט צו זייערע פּיס; די פּרעמדע מויערן האָבן זיי אָנגעקוקט גאָר אָן חדוש, אזוי ווי זיי וואָלטן שוין נישט געווען פון די ערשטע; און דאָס פּנים ביים יונגן ווייבל איז בלייך געווען, דאָס ציטערן מער דראָבנע, פּונקט ווי דאָס אומ־נאַרמאָלע ציטערן פון א שפּינדל אין א זיינער.

זי האָט זיך א ווייל אָפּגעהאַלטן, אזוי ווי נישט שטאַרק קיין חשק געהאַט צו דער שטאָט, און עפּעס מורמלענדיק מיט די ליפּן קוים־קוים אַריינגעגאַנגען אין איר, אָנגעשפּאַרט אינם מאַנס אקסלען, גראד ווי איינער א מענטש, וואָס גייט אונטערן שנייד־מעסער, און מ׳ברויכט אים אויסשניידן א געוואוקס פון בויך...

ער האָט באלד, נאָך אינ׳ם איינענעם טאָג, געקראָגן א שטוב, דער כאָן, באַר זיך מיט זיין ווייב; פון ליבן זיסן דאַרף, געוואָרן אריינגעהאקט אין סוף שטאָט, פּאַרוואָרפן אין א העק, אין א קליין

א פינסטערע בריאה, וואָס האָט זיך פון ערגעץ אָפּגעריסן, און טראָגט זיך אַרום, נישט זיין עסק — וואו און וועז : נאָך דער האַלבע נאכט, בייטאָג, און אויף וועלכע וועגן...

ס׳פּנים זיינס איז געווען א מסור, אַבער ס׳האָט אים דאָ נישט געהאָט פּאַר וועמען צו מסר׳ן ; וועי איז דאָ זיין געווען, און וועמענס — ער?... די קאַלטע שטיינער פון ברוק, די חשכ׳־דיקע מויערן, אַדער די מענטשנ׳ס?... וועי זיינען דאָ די מענטשן געווען?... אַן אָנגעלאָפּ, אַן ערב־רב, א צומישונג, פון האַלב וויל־דע, ווייט פּאַרוואָרפענע, פעלקער...

און ס׳האָט זיך נאָר קיינמאָל נישט געפונען עמיץ פון די אַלע, וואָס זאָל אים אָפּשטעלן אין מיטן גיין, טיף אריינקוקן אין די אויגן, און פרעגן :

— מענטשל, וועי ביזטו?... און ווי קומסטו דאָ אהער?... איז ביי דיר ערב שקיעה, אַדער דיין זון האָט זיך שוין געזעצט, און דיר אונטערגעגאַנגען?... און ס׳איז ביי דיר שוין א מדבר, א מדבר שממה, א בריייטע אומגעהויערע וויסטענישי...

נאָר ניכער פּאַר אַלעם געקענט, וועז ער האָט זיך פּאַר א רגע לענגער אָפּגעשטעלט אויפ׳ן ראָג פון א גאָס, — אים א שטופּטאָן בייז, און פּאַראכטליך :

— הע, וואָס שטייסטו, א גאָפּ, און קוקסט אוים נאַראָנים אויף די וועגן? ס׳איז קיין אָרט נישט דאָ צו שטיין, פּאַ־שטעלן מענטשן דעם וועג, וואָס די ערד ברענט זיי אינטער די פים !..

ס׳איז עפּעס אזוי פשיקרע און וואונדערלאָך, אז פון וואָס אייגער אַנטלויפט, און ער זאָל זיך נישט וועלן אויסבאַהאַלטן בחדרי־חדרים, אויסדרייען אויף וועגן און אונטערוועגן, אַוועק איבער ימים — וועט עס אים אַמאָל, אַמאָל אַנטקענען קומען ; ער מעג ווי־נישט־ווי זיין זיכער, און ס׳וועט אים מיט טויזנט אויגן נאָכקוקן,

ס׳האָט אים, דעם מאַן, ווייגעטאָן פֿאַר איר, און ער האָט עם גוט אויסגעקריינקט; איר אומרו האָט אים אין שטוב נישט גע־לאָזט זיין, און ער איז ארומגענאַנגען אין די גאַסן, וועלכע האָבן זיך שוואַר באַוואויזן מיט די וועגענער, אַבאַזן, וואָס האָבן זיך פון דאַנעט, פון דעם אייגענעם פֿלאַץ אַנגענומען מיט קוילן, אמו־ניציע און עסנוואַרג, — און זיך אַוועקגעשלעפּט צו יענעם אָרט, פון וועלכן ער מיט נאָך א סך אַנדערע זיינען אַוועק.

די שטאָט דאָ איז געווען זייער נאָנט צו יענעם אָרט; דאָ זיינען געזעסן די שטאָבן, די הויכע גענעראַלן, און ווי געניטע דאָקטוירים אַנגענאַנגען מיט׳ן חולה; דאָ אָפּגעצוינן און דאָרט פּאַרשטאַרקט; געמינערט ביי איינעם און דעם צווייטן דערלייגט; אויף אַזוי פיל נאַטירלאַך, ווי מ׳האָט געהאט דערפאר א לעבע־דיקן חוש, און דער שכל האָט מחייב געווען, אַדער מ׳האָט באַ־קומען אַנצוגעהערן, און סתם דערשמעקט וואו ס׳איז נישט מיט אלעמען...

און אים, דעם שטיקל מאַן, וועלכן ס׳איז דאָ אויסגעקומען זיך אַזוי לידיק ארומצודרייען אין דער דאָזיקער לויפּנדיקער שטאָט, וואָס האָט אין זיך געהאט דעם גאַנצן אימפּעט פון דאָרטן, פון יענעם אָרט, און אַליין אויך כמעט ווי איבערגעלעבט אַלע איהרע פּיבערן — איז מיט נאָרנישט ניט אַנגענליט געווארן פון דער הויכער טעמפּעראַטור, אין וועלכער זי פלעגט אמאל אַרויינפאַלן, און נישט אַנדערש אויך געווען, ווי וועלכן ס׳האָט זיך געמאַכט שטיל, אַזוי שטיל, איבערנאַטירלאַך שוין...

ער האָט אויף אַלעם אַליינס געקוקט, ווי נישט אים מיינט מען, — און אויף זיין פּנים איז די וויכקייט געווארן נע־שטויגט, מיט באַלדן פּארצוינן, נראָד ווי א פּעלץ אויף דער מילך, וועלן מ׳נעמט איר אראָפּ פון אויוון, נאָכ׳ן אָפּקאָכן זיך, און הויבט זיך נאָר־וואָס אַן אָפּצוקילן; ער איז אַליין אויך אזוי געווארן אָפּגעלאָזן, פויל־נאָכלעסיג צו אלעם, באַוואָסטן,

פון מיליאָנען גרויסע און דראָבנע געשענישן — זאָלן איר נישט פאַרבלענדן, אויפרייצן, פאַרכילִיקן, אז זי זאָל אָנהויבן קוקן ערנסט אויף דער גוזמא פון אויפגעבלאָזענע קליניקייטן, — האָט מיט א זעלטענער צופרידנקייט זיך געזעצט ווערן א טרוקענער שרייבער דאָרטן אויפן דאַרף, האָרט הונטער'ן וואָלד, וואו ער האָט מיט פליים געציילט, געראַכנט די קוביקן, געלאָזט ארויסציען דאָס נע־ הילץ, אבי זיין שטיקעלע פרייד זאָל נישט ווערן נעמינערט, אומגעענדערט, אָפּגעהיט און אפשר אַוויערנאָך באַוואָכט...

ער האָט ווייניק, נאָר ווייניק זין געהאָט פאַרן דאַרף, וועלכעם איז דאָך נאָר איינגעלאָך בלויז געווען א מין פאַרהיטונג, א שטייגל אזא, — וואָס זאָל נישט לאָזן ס'ווייב ארויפאָלן אין דער אומבא־ גרעניצט־אָפּענער וועלט; אַליין — א גלגול פון אן אלט געמיט, וואָס האָט נישט געהאָט קיין שום געפיל פאַר א לעבעדיקע זאָך; נישט מיר, נישט דיר — א מענטשל, ביי וועלכן ס'דאַרף האָט נאָר קיינמאָל נישט, א חוץ פון ווייב, — אָנגעקוואָלן פון נאָר: נישט פון די פייגעלאָך וואָס האָבן אַזוי שיין געזונגען אויף זיין פענסטער; נישט געוואָרן מיטגעריסן, שאָל־פראָל, אינאיינעם מיטן אויפקומען פון דער ליכטיקער וועלט, איבער טאָל און בארג, וואלד און פעלד און זיך אונטערגעטונקען איבער'ס קאָפּ און פארגעסן געוואָרן פון זיך אַליין אין שטראָלנדיקער זוניקער לויפיקייט; אָדער נאָר געוואָרן איינגעשרומפן, זיך צוזאַמענגענומען, געוואָרן נאָר נישט, וועו ס'האָט זיך אלץ אָפּגעטאָן, פארגאָנגען, אז די זון האָט אויפגעהערט וואָריכטן, גענומען ווערן קעלטער, און די שיואַלבן נידעריקער ניין צו די וואָרימע וואָסערן; ער איז געווען אוועק פון דער וועלט, פון דער וועלט וואָס אין דרויסן ארום אים, און זיך גענאָט אויסגעמישט אינאיינעם מיט אלעם וואָס אין די דלת אמות פון די שטיקלאָך שטיבלאָך; די מינעלאָך וואָס האָבן נעשפּילט אויף איר פּנים, — זיי זיינען געווען זיין וואָטער. זיין פּרילינג, הערבסט און ווינטער...

לויערן, און וועלן־נישט־וועלן צו האנט קומען; פלוצלינג, אומנעריכט, נישט וויסן, וועלן און ווי אזוי, און וואס ס'האט אים צו טרעפן, — אים אויפן קאפ אראפפאלן...

און אין דעם אופן באדארף מען אויך פארשטיין די געשיכטע, ווי ס'האט זיך געפירט מיט דעם מאן.

דער מאן פון זיין וויב איז געווען קליינקעפלדיק, אזוי ווי ס'ארט פאר די נעהירן וואלט פון לכתחילה, ביי אים ענג געווען, און זיך נישט געקענט אזוי רירעוודיק־בריים, בריוח צעוואקסן; דוכט זיך, א טענטש מיט'ן פולן כאראקטער פון נרויסן ארט, און מיט דער אייגענער מורא, וואס ביי א האז — געציטערט פאר יעדן בר־עקעלע, וואס האט אויף זיך געטראגן דעם צייכן פון א גרויסע שטאט; שרעקלאך מורא נעהאט פאר דעם פרעכן, פארשויטן, וואס קוקט ארויס פון די אויגן ביי פרויען, וועלכע וואקסן זיך בכלל אויס צווישן די שווערע נמאכן, אויסגעפלאסטערטע גאסן, לייר־דיקע בולוארן, און ענגע פאר'חלש'טע שווינדזיכטיקע גערטנער.

ער האט נישט געוואלט נעמען קיין וויב דארט, און עווען איר זוכן ערגעץ אין א קליין שטעטעלע, א דערפל זאל זיין, נאר אזוינע וואס זאל זיין ביז אין א נעווען גראב — סאליד; לעבעדיק, באוועגלאך טאקע און — צוריקגעהאלטן וואי מ'באדארף, מיט א מאס, מיט טאקט, און באשיידן; מער — זיין פרייד, די נוטע זיסע הויז־פרייד, ווי דער גאסנשימער, לאמפנציטער, אויפגעבלאז־זענער בליאסק פאר זייטיקע פארבייגייער און א שטיק קנאה — באר פארויסענע גרויסע אויגן.

און א זעלכע האט ער אויך אין איר געהאט; א קוואל פון ענערגיע, א צאפלדיק קנויל־כל, א שטיקל קוועק־זילבער, וואס רוט נישט, שטילט נישט, און איז נישט מער בלויז ווי די הויז־פרייד, זיין נשמה־ליכט און הויכער אייזעלער באגער...

ער, דער מאן, וואס האט אזוי געווייכט ס'גרויסע ארט, מורא נעהאט אז דער בריטער פארנעם, דער אימפעט און מיטרויס

העכער אויפן לעבן, ווערן געשווינטער, באוועגלאכער מיט אלעם, און דער מח זאל גיכער ארבעטן, די אויגן אין קאפ נישט שטיין, נעמען א יאר, ביז זיי וועלן זיך איבערדרייען פון איין ווינקל אין אנדערן.

און אז ער איז נאכדעם אוועק פון דארף, וואו ער האט געגאסן דאס שטילע טריפנדע לעבן, וואס האט אזוי פאמעלאך געטריפט ווי טראפנס האניק פון פעטע בוימער, — זיך דא נאר קיין עצה נישט געקענט געבן אין דער פארשאלטענער שטאט, אין וועלכער ער האט זיך נאר נישט געארט, אויב ער איז געווען איינגעגלויבט, דאס די ריכטיקע צרות וועלן זיך דא ערשט א שיט־טאן אויף זיין קאפ; ער האט באשיינפערלאך געמוזט צוזען ווי ס'פאלט פון איר שטיקער, פון דעם ווייב זיינעם, און געווען אזוי אומבאהאלפן, נישט געקענט איר דערהאלטן, אז זי זאל נישט צעפאלן, ווערן א הויפן ביינער.

— נו?.. און אז ס'איז געווען אזוי? — האט ער נע־טענה'ט — איז דאך שוין אויך גענוג! וואס ווילסטו דיר צום איבריקן נאך נ'טויט מאכן?... דער רוצח האט גע'הרג'עט, דער מלאך המות געשאכטן, נו?..

ער וואלט שוין געווים געווען באשטאנען אויף איר, אזוי ווי זי איז, אלץ פארליב געגומען באהבא, און זיך אפגעווישט די ליפן, נאר ווי?... ס'זאל זיך ווייניקסטנס אפהאקן דערבי, און זיך נישט מער פארשלעפן, ווערן א קריינק; אז זי זאל זיין שטארק, און נישט שפירן די יסורים וואו ס'זיינען אפילו יסורים פאראן; און נישט ווי זי האט געוואלט — אוועק נאר צו אזא הויכע מנוחה, וואו ס'זיינען בכלל קיין יסורים נישטא, אפילו וועג מ'לייגט געגוג שטארק...

ס'וויב איז צו אים, אלץ איינס, — ווי נאר נישט געווען; אוים וויב, א נעכטיקער טאג, א בוידים, — ס'האט איר מער א פנים קיין חשק נישט אנגענומען; כאטש ווי ס'האט געשיינט, זאל זי יא עפעס זיין מיט אלעם, וויל זי האט דאך פארט געקענט

אזוי, איז זיך געווען שטיל ביי אים, שטילע מנוחה, טיק־טאק, טיק־טאק, — האָט געפלאָסן ס'לעבן ווי דאָס אומאויפהערלאכע קלאפן פון שפינדל אין אן אלטן פארצייטיקן וואנט־זייגער; א לעבן, וואָס איז געווען אויסגערעכנט ווי ס'האָלץ אויפן קוביק, און כאשטומט נאָך די שעה'ן: פאר פרישטיק, מיטאָג און אוועגט־ברויט; צוגעשניטן לויט אן ענגע מאָס, א פארטיקע, — נאכ'ן מוסטער פון אנדערע, אזעלכע ענלאכע לעבנס, וועלכע מ'קען אויב מ'וויל נאָר — אומבייטן, זיך אויסקלייבן אין א זשורנאל אדער אין א פארשריבן בוך אזוי ווי אן עסן, וואָס וועלט צונויפ־געשטעלט אין א קאָך־בוך, אזא אדער אזא...

און אזוי האָט זיך אים געלעבט, טאָג־אויס, טאָג־אײַן, נישט העלער און נישט טונקעלער, שטורמישער אדער איינגעהאלטענער — הונטער'ן וואלד דארט, אויפ'ן דאַרף וואו ס'רחבות פון די פעלדער און פון דער וועלט בכלל איז לאין ערך נרוים, — און האָט אין איר פלאקקייט, וער וויסט, אויב נישט געהאט דערגרייכט דעם טיפסטן, העכסטן שטאָפל, ביז, אויב ס'איז אים באשערט געווען, — דאָס קלייניע ביסל גאָל אויסצוטרינקען; און דער ביטע־רער וואָרים וואָס איז זיך ס'רוב מתקנא, וועו עמיץ א מענטש לאזט מיט וואָס ס'איז באנוגן — האָט זיך פאר דאָס מיט אים אפגערעכנט אויף זיין שטייגער, אויסגעגסן א שטיק, זאפטיק־זים שטיק לעבן, און ארויסגעשטארטשעט די געלע פוילע ציין:

— כי־כי־כי... האָסט דיר אייביק שוין אזוי געוואלט האבן?.. אן א געלעכטער, דיר אזוי געוואלט האבן?... כי־כי... כאָ־כאָ...

ס'מענטשל האָט באקומען דעם קלאפ איבער'ן קאָפ, אמת: א שווערן קלאפ, — האָט ער געברויכט מסוגל זיין אים צו קענען אויסטראָגן, זיך דערהויבן איבער אים, אוי ניט צו לאָזן, ער זאל זיך אזוי אינפרעסן, און אים פארצערן ס'לייב ווי א ראָק; ער האָט על פי שכל באדארפט זיין מער געלייטערט, און קוקן

לעטניק, דער אנטרייבער, נעמאכט אזעלכע גוואלטן און אזוי נע־
שריגן : „מ'זאל אים ארויסנעמען פון אונטער די רעדער"... אזוי
געשאלטן אין טאטן אריין... כי־כי... איז דאס אים נישט אויף
צו להכעים?...

איינמאל אין אוונט, ער איז נעקומען א היים נאך א נאנצן טאג
אומוואלגערן זיך אין דער טומלדיק־צענראבענער שטאט, וואס האט
גראד עפעס מער נעפיבערט, מער זיך נעהויבן, נעבורטשעט, און
נישט איינמאל פון זיך נעמאכט א בייגל, זיך איינגעדרייט אין
דרייען; און אין דעם אוועגט נעקומען אהיים, וואו ס'האט, לויט
זיין באגריף — באדארפט זיין א קאפיטשקע שטילער, און נעפונען
די שטוב, אזוי ווי זי וואלט נעזעסן אויף א היסן זודיקן קעסל;
אריינשטעקנדיק די נאז האט ער זיך אפילו, וואס דווארעט, גלייך
נעוואלט צוריקכאפן, פונקט ווי איינער וואס מאכט־אויף די טיר
על פי טעות צו א פרעמדע שטוב, נאר — זעענדיק דאס
באקאנטע פנים פון זיין אפנעפרעמדט ווייב, איז ער שוין אזוי,
לאז מיך־נעמאך — אינגאנצן אריינגענגען און מיט אלעם אין
איר נעבליבן.

אין דרויסן איז דער פלאנט ממש נעפלויגן אין דער לופטן;
ס'האט אים נישט אנדערש ווי א משוגעת נעהאט אנגעכאפט,
א ווילד משוגעת; דער דאזיקער פלאנט וואס איז נעווען דער
הויפט־שפייכלער פון קוילן, אנטוכץ און עסנווארג, און פון וואנען
ס'האבן נישט אויפנעהערט ציען די לאנגע אומצאליקע, שווער
קריביגע און לייכט פליענדיקע אבאזן, צום אויסגעשפרייטן פראנט,
און מיט די אלע נוטע זיבן זאכן אים בריים נענערט פאר א לאנגע
צייט; אויף דעם פלאנט איז איצט אנגעפאלן אזא צומישונג, פונקט
ווי ער וואלט פאר דעם אייגענעם פראנט, פאר וועלכן ער איז
לכתחילה באשאפן געווארן, און אים געטריי געדינט מיט לייב און
לעבן — מיט איינמאל אינגאנצן איבריק געווארן, אדער איבער
א נאכט שוין מער נאר קיין פראנט נישט נעהאט...

אפויצן טעג נאנצע, כאטש א פאר'חלום'ט־דערשלאגענע, פון יענער וועלט דערוויסענע, און קוקן צום פלאנט מיט אזוי פיל פארשטענ־דעניש פאר יעדן ברעקעלע און זשארקעלע וואס ווערט דארטן אפגעטאן, פונקט ווי מ'קוקט זיך צו מיט גרויס געניטקייט צום שאכערעט, איבער וועלכן ס'האבן זיך פארמאסטן צוויי גוטע שפילער...

און ער האט געזומען ווייכן די שטוב, אינגאנצן ווי ר'וואלט אין איר דארט קיין ווייב נישט געהאט ; זיך ארומגעדרייט אין גאס, נישט קיין חלוק — וואו, וואו די פים האבן אים נאר ארומגעטראגן, און זיך די הויט פון לייב אראפגענעמען :

— וואס ר'האט דאן געהאט צו זיין אזא לעקיש, א שמעגדע מיט עסיק, — נישט געזאלט קענען צעברעכן ס'עקשנות פון וויב, אז זי זאל באצייטנס אוועק, ביז ס'וועט איר נישט האבן כ'לעבן געקאסט...

דער קאפ איז אים, דרייענדיק זיך אזוי, פארשטייט זיך, נע־וואלן גערירט, און ער האט זיך נישט איינמאל ארייגעדרייט צוויש־די פערד און וועגן, פון אונטער וועלכע מ'האט אים קוים מיט צ־ת און אנגסטן ארויסגעשלעפט ; דער אנטרייבער האט געמוזט אייני־ציען מיט אלע כחות די לייצן פון די פערד, שעלטנדיק מיט טויטע קללות :

— וואו דאס קריכט... אזא משוגענער קאפ... וואו דאס קריכט...

און אז ער פלענט בלייבן שטיין, צוריק בלייבן שטיין אויף זיינע איינענע פים, — דענסטמאל ערשט קומען צום שכל, און זיך באזינען א קליניקייט, וואס האט זיך אים אויסגעווויזן פאר א גרויסע זאך...

— אומעטום און אויף יעדן טראט וועלן מענטשן אזויערנאך צעטרעטן — די אנטרייבער קוקן זיך אפילו נישט אום, ס'ארט זיי נאר נישט ; און ביי אים האט ער זיך דאס אזוי צעריסן דעם

אויבנאן ביי אים די פירכטלאכע מהומה, די אויפטרייסלונג, און נע־האט דאס געפיל, אזוי ווי ער וואלט ערגעץ געזעסן, אין א פארמאכט פליין חדר'ל, דלת על דלות, — פון א שיפל, וואס האט זיך אזוי נעהוידעט אויף און אף אויף די גאר הויכע כוואליעס פון צעשפילטן ים, און זיך מיט אים דאס אויפן קאף געשטעלט... ס'האבן אים גערייכן שטיקער פון קאף די בלינדע קולות פון פלאנט, און ער האט עפעס אזוי ווי יא געדענקט און נישט געדענקט אין אים, און גיכער פאר אלעם, — נעמיינט:

— דאס צענדליקער און הונדערטער מענטשן מוזן דא האבן צו טאן מיט א ווילד שטארקן בופל־אקס, פארן זיך דאס אזוי מיט אים און קענען אים נישט בייקומען...

שפעט, קענן טאג, איז ער איינגעשלאפן; אוועקגעפאלן, — אזוי ווי מ'וואלט אים, ריכטיג, דער'הרג'עט; געשלאפן טעמפ, אן שום זינן אדער ביטערן געפיהל, אן ברעקל חלום, גאר נישט אנדערש ווי ער זאל זיין טויט, מיט אלעם טויט, — און א פאר־שטיקט ברומען פון אלטע דערבייזערטע הויביצער, ווי די פארלוי־רענע וויטע בילן פון הינט אויף א דארף, — האט אים אויפגעוועקט, און, אויפסניי נישט געדענקט גאר אין דער שטאט, אז זי האלט זיך אין איבערקערן, און אין דער גרויסער סכנה וואס ס'שטייט איר דערביי פאר, זי זאל אן שום איינזען — באמבארדירט ווערן... ער האט דא ערשט צו זיין גרויס וואונדער מיט א מאל דערפיהלט ס'ווייב, זיין ווייב, וועלכע איז פאר אלע מאל געווען אזוי וויט, אפגעפרעמדט — ווי זי ליגט נאנט פון אים; גאר נאנט, בארירנד, און ער איז שוין, איבער א רגע, געווען אזוי וואכנדיק, און אזוי קלאר ביי די געדאנקען, ווי ער וואלט גאר נישט ניט אויפ־געקומען פון שלאף פון פאר א רגע, נאר אויפגעווען פאר א לאנגע צייט; דער מח האט נעארבעט רעגלמעסיק ווי א שרויף, און ער האט דורכאוים געוואלט ווייסן:

— צו זי האט זיך נישט בכיון דערנענטערט צו אים, מורא־האבנדיק אין דער מהומה פאר עפעס עהנלאכעס וואס זי האט שוין

מ׳האָט נעריסן פון די ראַמפּעס, פון די סקלאַדעס, מאַגאַזינען, אויפגעלאָדן וואָס מ׳האָט נאָר געקענט, נישט קוקנדיק, אויב מ׳וועט האָבן עפּעס א נוצן דערפון — אין די לאַנגע אויסגעשטרעקטע באַנען, וועלכע זיינען געווארן אונטערגעשטעלט און האָבן געשריגן, געלויארמט ווי די קליינע קינדערלאַך, ווען זיי דערשפּירן עפּעס אַן אומגליק, און געווויינט פשוט :

— זיי ווילן דאָ מער קיין רגע נישט שטיין ; און נאָר אנטלויפן...

פּאַר א רגע האָט ער זיך, מ׳קען נישט זאָגן — גוט געפילט, און אויסגעזוכן צו זיין שטאַרק דערהויבן, וואָס ס׳האָט זיך אלץ אזוי מיט איינמאל אויפגעטרייסלט ; שוין לאַנג, צו לאַנג געיוכן שטיל, און ס׳האָט אויסגעזען, ווי ס׳זאָל זיך שוין געווען האָבן אזוי איינגעשטעלט א לעבן אזא, אונטער דער בלייענער שווערקייט פון קוילן, בייטשן און קלעפּ, — און אין דער געהויבנקייט אזוי ארומגענאַנגען, זיך אויסגע׳טענה׳ט, ס׳ווייב זאָל אויך אפשר עפּעס דערגיין.

— ס׳האָט זיך דאָך אָפּגעריסן, און ס׳איז געקומען א צעמישונג אויף זיי ; אַן אימה ופּחד, א וויסט קדחות...

אָבער אזוי ווי ס׳ווייב איז אלץ איינס ווי פריער ווי ווען ס׳איז געווען שטיל — נעזעסן, א שטיק תּם, א טויבער חוש און נישט געהאַט קיין שום ברעקל געפיל פאַר נאָר ; און ס׳האָט איר נישט גערעגט, פּאַרשאַרפט נ׳שכל, שפּיציק געמאַכט די אנגעצויגענע ויט איבער די הארטע ארויסשטארצענדע קינבאַקן — אזוי איז ער ארומגענאַנגען אין דער שטוב, אלץ איינס ווי ער וואלט געווען אליין אין איר, לחלוטין נישט מיט קיינעם ; שפּירנדיק זיך מיר, אויסערגעווויינטלאך מיר, אזוי ווי נאָכ׳ן אויסגיין פון טויזנטער מיילן וועגן, האָט ער זיך מיט שכל אויסגעטאָן און אריינגעלייגט אין בעט ; אפילו נישט באלד אויפגעשלאָפן, אָבער די אויגן האָבן זיך פונדעסטוועגן פארמאכט, און אויפגעמאכט, און צוויישן דעם דאָזיקן מין שלאָפן און אויפזיין — האָט נאָך אלץ פארנומען דעם

ער איז אוועק פון שטוב. ארויס, קודם, זיך אָפּקילן, צו זיך קוכען א ביסל אויף דער לופט. איז ער צוביסלאך אזוי נעשטאנען, און ס'האָרץ ביי אים האָט צוביסלאך אזוי נענומען אָפּפאלן, אָפּפאלן, אזוי ווי ס'צעבאלט זיך נאכ'ן איבערברענען אויף שטיקלאך א גאנץ געהייז, א שווערער גמאך, און ס'בלייבט נישט מער פון איר ווי א פארלאָשענע קופּע ערד, א בארג שטיינער, א הויפן גראָז.... שאבער...

ס'איז דענסטמאל נעווען קרוב צו טאָג. אויפן הימל האָבן זיך געשלעפּט וואָלקן, קריכנדיקע, שווער, שלעפּענדיק־פויל, אזוי ווי מיט א שווערע עלטער אויף זיך און נאָך א שווערן וועג פאר זיך; ס'האָט דין נעטריפט פון זיי, געשפּרייעט, געמאכט אלץ גראָלאָך אויסזען, פייכט שפּירן, און זיין בלאָטיק־פארשפּריצט, בלאָטיק־צוגע'חזר'ט...

פון די ארומיקע הויפן, מארקן, פּלעצער, האָבן נישט אויפּגעהערט צו רירן די איינגעזעסענע וועגן. די אָבאָזן: קיכן, פּאלאָט־קעס, געצעלטן — זיי האָבן זיך ווי דורך א כשוף אזוי געשיקט צוזאמענגעלייגט, איינגעפּאלן ווי געפּלאָטע באלאָנען, און אויף איין וואָגן הינטער'ן אנדערן זיינען זיי ארויס פון שטאָט, אין לאנג אויסגע'סדר'טע שנורן, ווי א שמאָלער פּאָס זיך אראָפּגעוויקלט פון א ראָד, און געלאָזן הינטער זיך רויע צעפּארעטע שטיינער פון האָריקע מיסט און ווארימע פערדסלייגע. דאָס נאָנטע און גאנץ אָפּטע בילן פון די הייזעריקע הויביצער האָט אויף זיי אָנגעטריבן א מורא, גראד ווי זיי וואָלטן נעשפּירט לאנגע אויסגעצויגענע בייטשן פאָכן איבער די קעפּ; און וואָס מער זיי האָבן זיך געווואָלט ארויסרייען, נאָך ניכער זיך פארדריים, זיך פארהאקט...

די נאסן זיינען נעווען אָפּגעשטאָרבן, טויט; די רייכע, אויסגעשטאָטע פענסטער פון די לוקסוס־האנדלען — באהאלטן אונטער רויע ווייסע ברעטער, מיט וועלכע זיי זיינען געווארן פארקלאפּט; קיין מענטשן האָט מען נישט געזען אויף די טאָג־שיין; ס'איז נעווען א ריין מיליטעריש באוועגונג, ס'האָט נעשטראָמט מיט

איינמאל ארומגעמאכט, וועז ס'האט זיך אלץ אזוי אויפגעטרייסלט. אדער : ס'איז גלאט אזוי, א צופאל...

ס'איז אים געווארן וואהרים אין אלע גלידער ; דער קאפ — פארטרונקען פון פרישע, קלארע שטראמען, אזוי ווי זיי קומען־אן; לויטער און קלאר באגינען, אין קוואל ; זיינע הענט האבן זיך אויס־געבויגן ווי די בייטשן, די פים אויסגעקרימט ווי ביי א הירש ; א זרי שער שפאנל־נייער כח האט אים אדורכגענומען, יענער כח וואס נעמט א־דורך די ערד פריהלינגס צייט, וועז ס'הויבט אן צו יערן אין איר ; ס'האט זיך פון דער טיפענישׂ אפגעריסן א פארלאנג ביי אים, א שטומער ווייטאק, וואס האט נישט קיין לשון, קיין אויסדרוק און קיין שום גלייכן — ביי א חיה ; א ווילן — א טיפער, א דור־שטיקער...

און דאס ווייב, וועלכע איז נאך אלץ אזוי נעלענן ווי א שטיק האלץ, אן אונטערגעזעצטער בוים, און נישט גערירט מיט קיין אבר, נישט באוועגט מיט קיין ברעם פון אן אויג, — האט זיך מיט איינמאל געגעבן א וואהרף ארוים, אויסגעקרימט די דארע פינגער מיט די אנגעוואקסענע נעגל ; די שוואצאפלען — צעצויגן ווי די שמאלע שפעלטעלאך ביי א קאץ ; און אינגאנצן זיך א קאפוירגעבויגן, ווי געוואלט ארויסקריכן פון איר מאגערן, בייז־נערדיקן קערפער, פונקט ווי זי וואלט ערשט ריכטיק באקומען אן אנונג וואס מ'האט צו איר געטאן, וועז ס'האט אזוי ווי איצט אויס־געזען : קורץ, גראב־בייכיקע הויביצער האבן נעבילט, האו... האו... און געמיינט אודאי, ס'ברויכט זיך איבערחזר'ן... די אייגענע גרויל־ייט... אזוי האט זי נעגומען ארומשפרינגען, קריכן אויף די גלייכע וועגט און זיך דראפען; געוואהרן אזוי אויפגעטרייסלט, פונקט ווי דאס שטילע משוגעת וואס איז אין איר געווען ערגעץ פארוקט, — וואלט ארויסגעריסן זיך העלישׂ ווי א פייער, פון די טיפסטע ווינקע־לאך, און איר ארומגעכאפט, בראנדיק אנגעצונדן, אזוי אז מ'קען זיך שוין פריער נישט אפלעשן, ביז מ'וועט פארברענט אויף א שטיק קויל...

און גלייך האבן א פאר הענט, וואס האבן באראפט זיין אזוי שטארק און הארט אויסגעארבעט ווי א ברעט, אים צוגעקלעמט ביים קארק און שיעור נישט די קרענגעס צעברעכן.

— וואס טוסטו דא, הונט אייגער, ביי א פארק אמוניציע?

— האט זיך יענער נעריסן דעם גארנל.

און שוין איז ער געפלויגן ווי א שפענדל; נאכדעם ווי ער האט זיך געהאט ארויסגעקליבן פון דעם אנגעוועיעטן קאשמאר, דערפיהלט די געזונטע באכעס וואס יענער האט אין אים אריינ־געלייגט — אזוי האט ער גייענדיק זיך באטראכט, ווי אויף צו להכעיס אים גייט:

— ווארים ס'האט א סך געפעלט, יענער זאל אים אריניאגן א היים קניידל?... און ער זאל נישט בלויז אפקומען מיט עטלאכע זעץ. א שמעק טאבאק דארט!... וואלט אן אנדערער, וואס חלש'ט אזוי פאר'ן פיצל לעבן — אויך אזוי גלאטיק אפגעשניטן?...

ס'האט זיך דערווייל געמאכט נאכט, און דער הימל איז געוואָרן רויט, קופער־רויט, זיך נענומען גיסן ווי צעשמאלצענער בראנז; וואלקנס זיינען אנגעקומען, צעברענטע, מיט גראע, אש־גראע גרזשיוועס, ווי זיי וואלטן זיך דארטן קוים מיט צרות ארויסגע־ראטעוועט פון דער שריפה; זיך ארויסגעכאפט אייניציקע, און אין געדיכטע קופעס, סטאדעס גאנצע קי, לעמער, וואס מ'וואלט ג־טריבן מיט רציחה, נישט אוועקרייסנדיק פריער ביז זיי האבן נישט דערפיהלט די בראנדוואונדן פון פייער...

ער איז דא פאר א ווייל שטיין געבליבן אויף א מארק, — א טויטער מארק, נישט מער די אלע טישלאך, בייטלאך, פאר־שידענע סטאציעס, פונקטן, לאזארעטן; און די טויטע שטילקייט האט דערמאנט אין א יריד אויף א בית עולם, וואו מ'איז געווען אזוי שטארק פארטאן ארום א בר־מנן, און אזוי גיך ווי מ'האט אים זיין רעכטס געטאן, האט אים איטלאכער נאכגיכער פארלאזן, און ס'איז צוריק געבליבן אזוי שטיל אויף אים ווי אן אים.

דאס הייזעריקע בילן פון די הויביצער האט זיך פלוצלינג

מילִיטער פון פּאַרשידענע שאַטירונגען, אין דער גאַנצער בריט און פּאַרנעם פון שטאָט. עס איז געגאַנגען, זיך געשאָטן, שיטער, געדיכטער, דא איילנדיק ווי נאָכגיכער אנטקומען צו ווערן און דאָ איינגעהאַלטן — אזוי ווי מיט דער כונה, כאָטש אָפּגעשניטן צו ווערז פון ערגעץ אזוי ווי מ'גייט און שטייט מיט אַלעמען, און איינאַנצן שוין מער נישט קענען ארויס... און איינער איז זיך געגאַנגען, ווי נישט אים מיינט מען, — דאָס מענטשל, א ציווילער מענטשל, זיך מיטגענשלעפט פּאַרזאָרגט מיט די איילנדיקע און בארוט מיט די איינגעהאַלטענע, וואָס איז אַלץ פון שטאָט נישט ארויס; און בעת אַלע אַנדערע האָבן זיך דערווייטערט, אַוועקגעקומען, — האָט ער זיך אַלץ אינאיינעם געדרייט אין דעם פּאַרכשופּ'טן דרייד, ווייל ר'האָט פּשוט געמיינט, ס'וועט פּילייכט אַזוי‌ערנאָך אויף אים גיכער קומען א טויט; קומען אומגעריכט, פון זיך אַליין, ער זאָל נישט ברויכן צו טאָן קיין האַנט, — פון הימל, פון אונטער דער ערד, א גרויסע זאַך מ'זאָל באַווייזן אויסצעציען די פּוס אין דעם אָפּגאַנג?... א שטיק שראַפּנעל, גלאָט א באַמבע זאָל אויפריסן, א דין אירל פּלינק קיילכל, אָדער ס'גרינגסטע גאָר — מיט א שטאַרץ פון א דישעל, וואָס זאָל ארויסזעצן ס'הארץ, און מ'זאָל מאַכן א קאָושעליק, פּארשפּאַרן מער זיך אויפצוהויבן פון דר'ערד.... ס'וועט זיך א סך אָנזען מיט א מענטשל מער אָדער ווייניקער...

שפּעטער, אז די נעדיכטקייט האָט זיך אויסגענומען, ס'איז געוואָרן מער ליידיק, מער פּוסט, איז ער נעגאַנגען אין א נאַס. אויף וועלכע ס'איז ווידער געווען אזוי שטיל; זיך דערשלאָגן איז א ווינקעלע, וואָס האָט אזוי צו זאָגן, — נערוט, און די ליבע שטילקייט האָט אים ממש דערקוויקט; ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, צוגעשפּאַרט מיט די פּלייצעס אין א סלופ פון א לאַמטערן, און זיך אזוי געשטאַנען במנוחה, אָפּגעצויגן א ביסל נ'אָטעם.

— א טייערע זאַך, ס'איז שטיל.. וואָס וואָלט געשאט, ס'זאָל שוין מיט אַלעם זיין אזוי שטיל?...

א שטערע נאכט

געגומען אפרופן נאנט, אזוי ווי פון הינטער זיין רוקן ; און א בלינדע גבורה, א שטומפע אומזעבאראע, אזוי ווי פון א סטאדע געטריבענע אקסן, — האט זיך געגומען שפארן, אריינשפארן בלינד, אן וועגן און שטעגן, איבער אלעם און נאר נישט ; דאס א מאליקע גיין און שפארן זיך, וואס ס'איז אים שוין נאר נישט פרעמד געווען, נישט קוקנדיק — אויב מ'ברויכט הייזער אוועקשטופן, נאסן נאנצע — ס'זאל קיין מניעה נישט זיין, און דאס גיין ביי וועמען וועלן אפגעהאלטן... אזוי האבן די אויגן זיך אים אנגעצונדן, געגומען בליצן העל שטראלן, און א שטראליקער גלאפן א היים, אזוי ווי נאר נישט טער געווען געקריינקט — איר אנזאגן די נוטע בשורה :

— אז ס'האט זיך ענדלאך דארט איבערגעבראכן ; און אויף יענעם ארט טאקע, וואו זי איז צעטראטן געווארן...

ער איז אריינגעקומען אין שטוב, — האט אים אפגעקילט די פינסטערע שטילקייט ; ס'איז געווען אזוי שטיל, אזוי ווי דער פלאנט אפילו וואלט שוין אינדרויסן מער נאר נישט ניט געווען, אוועקגעאפט געווארן, נאר א לידיק טיף ברייט פעלד ; און אז די רויטע הימלען האבן אפגעלויכטן די שטוב, — האט ער געזען ליגן ס'ווייב, אזוי־אייגן ווי א מאל דארטן אויפן דארף, — צעקנייטשט, צעקנאדערט און צעגויבענערייט, און צוויי טרערן האבן זיך געגומען שפארן ביי אים פון די אויגן, זיך ארויסגעקיקלט, און גלאזן אזעלכע צוויי זילבערנע שלארן אויף די באקן, ווי א זומערפייגעלע לאזט איבער נאך זיך אויף א גרין בלעטל...

שפּעט נאָך האַלבע נאַכט, ברענט ס׳לעמפּל העל ארויפגעדרייט. די שארפּע ליכטיגקייט בלענדט העל איבער אלעם, וואָס ס׳איז צע־ שטעלט אין דיווינקלען, ביי די וועגט, אין מיטן שטוב, מיט וואָס זי איז נאָר אויסגעפוצט און צוגעקליבן...

ווינציק איז ס׳מעבל, אלט־אידישלאָך, אָפּ־בלאָקירט און פּאָר־ עלטערט; א יאשינאָוואר אלמער, א ספרים־שיינקל מיט פּאָר־ גלאָזטע שויבן, א קליין טישל מיט קינדערשע צאַצקעס און א פּאָר הויכע מצבה־בעטן, גראָבע בולט׳ע קריצונגען, און אויף גראָבע געטאָקטע פּיסלאָך, שטארק שוין אָפּגענוצט, אָפּגעריבן די פּאָליטור, כאַט, — און אָנגעוואָרפען מיט בלאָנקע, שניי ווייסע איבערבעטן, וועלכע בלאָנקען זיך אזוי הויך און לופטיק פון פּריש־איינגעשיט פּוך, ווי די באלאָנען.

פּיינלעך ליגט אין בעט, ס׳אויסגעווויינטע כלה־מיידל, אויס־ געכאָוועטע — אויף טרערן, אָפּגעשפּראָכענעם בוימל, און אָפּ־ גערעבענע מטבעות; זי זעט זיך קוים ארוים, כמעט פּארפאלן ס׳איז דער מאָגערער צארטער מיידלשער קערפּער אונטערן בארג בעט־געוואָנטן, נאָר וואָס דער קאָפּ־האָר בלויז שווימט איר ארום אויף די קישנס, פּארשפּרייט ווי אן אָפּגעשטאָנענע שוים; ס׳פּנים׳ל איר׳ס איז בלייך, די בעקלאָך — אָנגעצוינן, אָפּגעצערט, גראָד אזוי ווי זי וואָלט ערשט געהאט איבערגעקומען עפּעם א שווערע קרייזק, און ציילט שוין די טעג וועז ס׳וועט איר אינגאנצן בעסער ווערן, אז זי זאל שוין קענען אויפשטיין און זיך מיט אלעם ארויס־ קלייבן פון בעט; זי ציט לייכט נ׳אטעם און האלט דערביי פעסט צוגעמאכט די אויגן, פונקט אזוי ווי זי וואָלט עפּעם מורא געהאט ארויסצעווייזן פּאָר וועמען, אז זי שלאָפט נישט, און פון ליגן ווידער, אויפזיין, קרימט זיך נאכמער איר פּנים׳ל אזוי

טאָג, וועלכער איז אזוי אלע מאל פינקטליך געקומען, צו דער מינוט, צו דער רגע, אויף דער האר, נעבוירן און פארלוירן געוואָרן; האָט זיך די וועלט דאָ אויסגעהילט אין פינסטערניש, דאָ אין תכלת; דאָ אָנגענומען א שטראלנדיק געזיכט, דאָ — א רחמנות'דיק פארווייניט אויסזען... און אויף איר פנים האָט זיך די זאָרג צע־לייגט, עס גרין געמאכט, און קיינער נישט פון הויז, אזוי גוט דער טאטע, די מאמע, האָבן נעקענט וויסן וואָס ביי זייער קינד איז נולד געוואָרן...

— טאָכטערשי, וואָס האָלכסט: אראָפגעלאָזט די אויגן צו דער ערד?...

— טאָכטערשי, זאָג: וואָס ס'נריבלט דיך?...

אָבער זי האָט זעלטן עפעס געזאָגט; נישט געקענט פועל'ן כיי זיך אראָפצורייסן פון האָרץ; ס'רוב פארשווינגן, אזוי ביזן לעצטן טאָג; געווען א שטילע, ארומגענאנגען מיט שטילע טריט, און קוים האָט זי זיך יא אָפגעשטעלט אויף א רגע, עפעס באטראכטן. עפעס ארומקוקן, — אזוי האָבן זיך די אויגן — געמומען פייכטן, און זי איז גלייך פארזונקען אין א טיפן אומעט, ווי א שטילע, נע־פרואווטע, שוואר־געפיניקטע, צום טויט באַרמוטשעטע אידישע טאָכטער, וואָס קען נאָר ריידן פון איר אומגליק מיט די אויגן...

א גראָבע פעטע מומע, מיט א פארשווימען שמאלץ־פנים, צוליב וואָס די איינלאָך האָבן זיך קלענער ארויסגעזען ווי מ'ברויך, — איז זיך זייער גראָב מיט איר באַגאַנגען; אלע רגע אויפגע־ויעקט ס'אָרימע מיידל, נישט געלאָזט איר אָפאָטעמען, זיין א רגע מיט זיך אליין, אז זי האָט זיך געמוזט רויט־אָנצינדן פון חרפה און בושה, פייגלע...

— זע נאָר, די יחסן'טע; מיינט טאָקע — די ערשטע קודם א חתונה! שטייט — א גולם־נאָר, און שפירט נישט די פליגן ויאָס שטעלן זיך איר אויף דער נאָז...

איר מארק־מויל האָט באַרטשעפעט ס'מיידל, ווען אירע באַר־פעצטע הענט האָבן רואיק און נאָכאָנאנד אָפגעמאכט די געשאָכ־

קינדיש־פארשמאכט, נישט ווייניקער באלד ווי פון דער זאָרג, וואָס טסט איר לייב, און פארצערט איר.

— מאָרגן איז איר חופה־טאָג ; גייט זי, ריכטיקער, ברויך זי ניין אונטער דער חופה, און דאָ געשיט נאָר קיין נס נישט, קיין צופאל מיט איר, ס'זאָל ווערן אָפּגעהאלטן, נאָר אלץ ארום גייט דערצו, פירט אונטער, קלייבט זיך אויף, פונקט ווי א רייע כּענטשן דערניין ענגער, נעקייטלטער און נענטער צום שפּיץ פון א בארג, — דעם שפּיצבארג פון איר לעכן און פארגיין...

פריער, ביז ס'האָט נישט געהאלטן דערביי, האָט זי נאָך ווי־ס'איז נישט א שמייכל נעטאָן, א שטיגער ווי ביי איינעם, וואָס קומט אין פנים אריין דער ערשטער אָנבליק פון א קריינק, וואָס נעמט זיך איינעסן ערגעץ פאַרבאָרגענערהייט אין לייב ; און נאָכ־דעם, ווען מ'האָט שוין, נישט אויף קיין נעלעכטער, אָפּגעשמועסט זמן התונה — אזוי האָט זי שוין נענומען קוקן אין הימל אריין, הילפלאָז, צעטראָגן, ווי א פאַרלאָרענע, וואָס האָט שוין יערן בטחון צו מענטשן פאַרלוירן, זיי אויפגעהערט גלויבן, און נאָר רק גע־בעטן :

— באווייז, הימל, א נס, מאַך עפּעס אזעלכעס ווי דו קענסט : אז ערד־ציטערניש, למשל, א צעטרייסלונג... ס'זאָל אין דער צייט נאָר קיין טאָג נישט ווערן, איינאנצן ארויסגענומען ווערן פון סדר העולם, נאָר פאַרבלייבן, נאָכדעם ווי ס'ברויך ווערן ליכטיק, נעמען שאריען אויף טאָג — ווייטער נאָכט, נאָכאנאנד פינסטער, נישט מער —קיין טאָג, זי זאָל דאַרפן גיין מיט אים צו דער חופה...

אצינד איז זי דאָס דאָ, די פינסטערע נאָכט, ווועלכע ליגט איבער אלעם, און נאָך איר ברויך קומען דער טאָג, דער לעצטער — וואָס וואָלט אייגנטלאָך נישט באַדאַרפט קומען ; נאָר די אייגענע נאָכט זאָל זיך פאַרציען, כאָטש נאָך אויף א מעת־לעת, פירנצוואנציג שעה אינאנצן, און ס'וועלטל אָנהאלטן אין דעם אייגענעם חושך ; פאַר דער נאנצער צייט איז איר בקשה נישט מקוים נעוואָרן, און ס'איז קיין נס נישט נעשען ; צוביסלאָך איז זי דערנאָננען צום

האלטן, און אירע הענט האבן דאָ באלד געזומען אָפּפאלן, ס׳טאן — זיך לעשן, ביז זי איז ווידער א מאל אינגאנצן און מיט אלעמען אָפּגעשטאנען.

— די זון, די זון, יענע ווילן נישט אונטערגיין, און זי ווילן נישט אונטערגיין...

האט זיך ביי דער באבע א שמייכעלע אַרויסגעכאפט, איבער די צעקנייטשטע איינגעשרומפענע פאלדן, און פרעפלדיק שטיל, אן ציין, ווי געזאנט פון איר חתונה־נאכט: „נארישע מיידלאך...“ זיך אליין געזומען איר אויסטאן, צויבילאך ס׳אָנטוכץ אראָפּגעצויגן, און אריינגעלייגט אין בעט א נאקעטע, צוזוויגנדיק איר:

— ניי שלאָפן, פיינעלע, שוין דיין תענות הויבט זיך באלד אָן, כאור הבוקר, און כח ברויכן דיינע ביינדלאך האבן...

און פיינעלע האט ווי א קינד זיך געלאָזט איינדרעמלען, איינטוליען צווישן די קישנס גראד אזוי ווי ס׳וואלט אין דרויסן נאר א געזונטער פראסט געהאט אינגעפרוירן די ערד, אדער אזוי ווי זי וואלט ריכטיק געווען נאָך א קריינק, און נאָך אלץ קיין כ. ניט געהאט מיט זיך אליין אומצוגיין; די באבעשי ווידער, האט זיך פרום די הענט געוואשן, אוועקגעזעצט אנטקעגן איבער אויפן אנדערן בעט, בשכנות, — זיי נעווישט, נעווישט, און פארציענדיק די ברעמען ווי אן אלטע טויב איבער די אויגן, שטיל און גאָטפאָרכטיק פרום נעבעטן:

— זע, באשעפער, דער וואָרצל איז נאָך נענוג יונג און פריש, — גיב אים ס׳ביסעלע זאפט, וואס אים קומט; ס׳ביסעלע חיות; גיב בורא, טוי, פארן יונגן קעפל...

האט פיינעלען פארקלעמט ביים הערצעלע, און מיט איינמאל אזוי פיל רחמנות באקומען אויף דער גוטער באבינקע, אז זי האט, ווען זי וואלט נאר נעקענט — ארויסגעשפרינגען פון בעט, איר ארומגעבאפט, און אויסגעקושט איטלאכעם ביינדלע באזונדער:

טענע נענז אויף דער באנק; אונטערגעפאַטשט די געפּאַשעטע בייל׳עקס, און פּאַרמרוזשעט די אייגלאַך ביים טאַפּן ס׳פּעטס פון גרויס מתיקות, — און שוין תחלת נאַכט איר געגומען טרייבן:

— גיי, לייג דיך שלאָפן, פייגעלע; א כלה־מיידל ברויך זיין אייסגערוט... אויסגערוט...

אין איר קול האָט דאָן, גראָד דאָן — געשטעקט לויטער אייטלקייט, ממש — זייד, וואָס ס׳איז נאָר נישט געווען זיך צו ריכטן ביי איר, האָט פייגעלע פונדעסטוועגן עס נישט געקענט סובל זיין, ווי די זיסקייט אירע וואָלט איר געאיבלט צום ברעכן, און ס׳איז נישט אַנדערש אויסגעקומען ווי ביי א שטיל, גוט־געהאַרכזאָם קינד — וועו זי איז אהערצו אריין, אין שטוב; נישט אפילו באַלד געגאַנגען שלאָפן, און מיט איר ווילן, נאָר יעך ערשט אוועקגעזעצט ביים פענסטער, געכאַפט פון ליכטיקן דרויסן, וואו די זון איז מרה־שחורה׳דיק פארנאַנגען אין רויטן, אַנגעטאָן די וועלט א מאַסקע פון א טויטן, און ס׳הערצעלע האָט זיך איר א צאַפּלגעטאָן:

— נישט: ווי איר מרה־שחורה?... איינמאָל כאָטש זיך געטראָפן גלייך, זי מיט דער זון; די זון וויל נישט אונטערגיין, און איר איז אויך אזוי א שאַד אונטערצוגיין...

די באָבע, זיצנדיק ביים אוויון, און ערשט איצט איבערגע־חלום׳ט אויפן וואָר פון אירע טעג און יאָרן, ווי ס׳זיינען מקוים געוואָרן די ברכות, וואָס מ׳האָט איר ביי חופה־פירן צוגעוואונשן: „זי זאָל עם ביי אירע אייניקלאַך דערלעבן...“ האָט זיך באַלד א הויבגעטאָן פון איר איינגעזעסן אָרט, און ווי פאַר עפעס פאַרכ־טיקעס, הייליק־צימטרינקיקעס, — איר געגומען הכנעה׳דיק וועקן:

— צייט צו גיין שלאָפן, אוצר...

האָט זי זיך געכאַפט: „אפשר טאָקע צייט“, און אראָפגע־וואָרפן ס׳בלוזקעלע, געגומען שנירעוועו א שוך, קנעפּלען, אויפ־בינדן בענדלאַך, אויף וואָס אלץ ס׳אַנטוכט האָט זיך ביי איר ג־

פּאכע: טיאך־טיאך, דער טיק־טאק פון׳ם אייגענעם האַרץ זאל זיך אזוי צעשרייען הויך און אפּהילכן ווי די קלעפּ אין עפּעס נאָר א גרויסן גוואלט־גלאָק...

זי שאַרט אראָפּ ס׳בעטגעוואנט, און בלייבט ליגן האלב אויפּ־געדעקט; די ליכטיקייט שפּילט אויך איר קלאָר־אויסגעוואשענעם לייב, געהיילטן גוף, כשר־גערייניקטן; איבער די אויערן אונטערן וואסער זי איז נעווען, — האָט זי געהערט — האבן ווייבער הויך אויפן קול פון אויבן גערופן: „כשר... כשר..." און זי איז גלייך אויפגעשטיגן פון גרוב, גאנצע קוואלן האבן זיך פון איר אראָפּגעטראָגן — מיט א וואַרע ביי די הענט ארויסגעצויגן, און אין ליילאכער געהילט, אין קלאָר־געפּרעסטע, שניי־ווייסע ליילאכער.

— פּאר דיר, מיין אומעט־טריבער, הייליק איך מיך דאָם, טובל איך מיך זיבן מאל אין זיבן ריינע וואסערן, און א כשר׳ע וועל איך דיר זיין, א כשר׳ע... פּאר דיר...

א הויכער איז ער, א שטארקער און א זיידענער יונגערמאן... זיידנס אין די אויגן, — מאַרע־זייד; און די ברעמען, — זיי גלעטן דיך ווי כאמעט; פּוכיק־וועיך די באקן, פּארביק־רויט, און מיט א צארט נעוועב די נאז־לעכער, א מיידלש געשטאלט אינאנצן, א שטיק עלאסטישע פרויענבאוועבונג...

ס׳האָט, נישט אנדערש, ווי א טעות געהאט דער מלאך מיט אים; ער האָט מסתמא עפּעס אנדערש געמיינט, און אין דער לעצטער רגע זיך געכאפּט:

— ס׳וועט זיין א בן־זכר...

נאָר די נאטור, א פּנים, איז שוין צו שפּעט געווען איבערצואנדערשן; און דער ווילן איז שוין פּארבליבן — א פרויענלאכער, צארטער, ווייבלאכער, דאָם נעמיט — א לייכטעם, שוועבענדיקס, אזוי ווי ביי א שמעטערלינג, וואָס זשומט,

— באָבעשי, באָבעשי, וועט דער זאָפט מיינע וואָרצלען פֿע טער מאכן?.. און דער טוי מיין קאָפּ אויפֿפֿרישן?...

ס'האָט געקענט זיין שפּעט, און גוט שפּעט, — און אין דער אַנ־ דער שטוב איז נאָך אַלץ מיט אַלעם נישט געווען אָפּגעשטאָרבן; א קליין אָדערל האָט געקלאָפּט: טיק־טאק... טיק־טאק... אזוי נאָרמאַל, רעגלמעסיק — א סימן: דאָס גרויסע געוויש איז נישט מיט אַלעם טויט, נאָר אָפּגעשוואַכט ביז גאָר־גאָר, און אז מיט די ערשטע רגע'ס אויפן גראָען טאָג — וועט עס זיך געווים דערכאָפּן, צוביסלאָך, און צוריקקומען אזוי הויך, אזוי שטאַרק, און אפשר מיט נאָכמער שטאַרקייט פון פריער; דערווייל איז שטיל, נאָר דאָס איינטאָניקע צאָקען פון האָק־מעסער וואָס וויל נישט ווערן אנטשוויגן, און ציט, און ציט, האָט זיך איינגע'עקשנ'ט קענן נאנצן קלאָפּערגעציג פון טעלער, גאָפּל־מעסער, עפּעס ווי ס'וואָלט דאָ געוואָלט זיין ס'אייבערשטע פון שטייסל, און באַווייזן א בריה'־ שקייט, אז ס'וערט קיינמאָל נישט מיד און שטייט נישט אָפּ פון האָקן... און זי פּאַרבייסט די ליפּן, פּאַרקריצט די ציין, רייסט זיך און וואָלט גערן ארויסגעשפּרונגען פון בעט, אָנגעכאָפּט די קעכן דאָרט פּאָר די האָנט:

— ווייבל, ווייבל, איר וואָלט אפשר אויפֿגעהערט? אויף א האַלבע שעה, א פערטל שעה, צען מינוט, פינף, א רגע, אזוי, א — א — א — א — א — — — — —

— הע? דוכט זיך: געשלאָפֿן... לאַנג?... א מינוט אפשר, און פילייכט א שעה?

ס'האָק־מעסער איז טאַקע פּאַרשווינגן.

און ס'איז שטיל. אַבסאָלוט שטיל — און נאָך ערגער, וואָס די שטילקייט מאַטערט, ס'א קבר שטילקייט! אָך, ס'זאָל זיך עפּעס א רירטאָן, אויף א רגע, א קלאָפּטאָן אויף א האָרעלע, א

לערן הארץ, און קענען אויסשטיין די גרויסע יסורים, פארטראגן די שווערע משאות, וועלכע לייגן אים־צו, פארשטיינען אים פשוט...

זיצט זי אויפן שטיין, קוקט צום הימל מיט גרויס געוויין, זעט: ס'כמורעט זיך פונדעסטוועגן עפעס אוים, ס'לייטערט זיך, ס'רייניגט זיך, און ס'וועלט ליכטיקער, שטראלנדיקער; פלעקן צע־שווימען, פלעקן צעריינען, ליכטיקע פאסן שלאגן ארויס, זוניקע שטראמען פלייצן, פארפלייצן, און די ערד, — די ערד, הויבט שוין אן צו שמעקן מיט זעלטענע ריחות, טרוקענע צווייגן — צו טריפן, שאלן זיך שפאלטן; ס'שטעקן די פיש ארויס די פיסקלאך פון די וואסערן און שלינגען: בלא... בלא... די וואדימע רעגנטראפנס... און זשאבעס וויזן זיך אויף, פרישינקע, גרינע זשאבעלאך, מיט צארטע הויטן, ציען זיך אוים אויף די בייכער, ביי די טרוקענע, נישט באגראזטע ברעגעס, קווא — — — קווא — — —

און די מענטשן, די מענטשן קריכן שוין ארויס פון די באהעלטענישן, ווי נאך א גרויסן שלאפ רעגן — א מבול, נאך א פארפלייצונג, א דערטרינקונג; די בלייבע באקן ווערן רויט, טריבע אויגן — קלאר, יונגע מיידלאך צוואנגן זיך אויפסניי די גאלד־געלאקטע קעפ־האר; און כלי זמרים שארפן שוין די סמיטשקעס, ציען ווייטע טענער, לעבעדיק־פרייליכע; „מזל־טוב דיר, כלה!... מזל־טוב, דיר חתן!..." נאר זי איינע קוקט אליין די ווייטע וועגן אוים, און מיט יערן טאג ווערן אירע אויגן מער גרויס, קלאפט איר הארץ מידער, לייגט זי זיך צו דער ערד אנידער, באגראבט ס'פנים אין די הענט, און קלאגט ביטער פאר די וועגט:

— שוין זשע, ווייסט איר נישט, הימלען, וואס ס'האט געזראפן מיט א מאן, כ'וועל אייך זאגן די סמנים: א הויכער, א זשלאנקער, מיט א פרויענגעזיכט, דער קאפ־האר באוואקסן געריכט, אויגן אין בלאען געפאסט, אין ניין און ריידן, דוכט זיך: א פאנטאסט; איר רעט צו אים און ער ענטפערט אייך נישט גלייך, כאפט זיך ערשט שפעטער און ענטשולדיקט זיך פאר אייך... ס'וועלט נאכט, און איר בליק היינגט נאך פון פריען פרי־

זש־זש־זש־זש...
פון מאָרגנפרי,
גלי
אין זונענשטויב;
און אויב
ס׳פּעהלט דיר אָטעם אויס,
גיי צו אים אַוועק אין שויס...

— וואָס זיינן דיינע אויגן אזוי פינסטער און טריב, בלייכער קאַפּ? זאָג מיר, אייל דיך, דיין כּלה גייט אויס פּאַר שרעק...

שטיל.

— אייל דיך, זאָג... אויף דיין פּנים ליגט א שוועכער וואָלקן, פּיל שוועכער ווי ער ליגט אויפן הימל, אין רעגן־צייט....

זאָגט ער:

— זאָלסטו וויסן: כ׳קער דיר נישט אָן מער, כ׳קער נישט אָן מער זיך אליין, — וואָרים כ׳בין א קינד פון גרויען פּעלד, פון זון־און־רעגן, ברי־און־קעלט...

נעמט ביי איר ציטערן די ברעם ווי א שוואַרץ געוועב, פּלאַ־טערן ווי א זומער־פייגעלע מיט די פּליגעלאַך:

— אין ס׳אַרא הפקרות, קינד, קומסטו אריין?...

— ס׳איז נישט קיין הפקרות, מיין טייערער, ס׳האָט איר ליכט, איר רייץ, איר זון, איר כשוף, איר צויבער, איר אומעט און איר טרויער...

און זי הערט זיך איין ווי א לייכטזיניק קינדעלע, וואָס לאָזט זיך אײַנרײַדן אויף די געשטאַרבענע מאַמעשי, אז זי איז בלויז אַוועקגעפאָרן פּאַר א ווייל, און וועט באלד און גיך קומען צוריק; זי וויסט שוין און פּארשטייט, דאָס זי איז גרויס געוואָרן אויף א ביטערע צייט, ליכטיק גרויס און פול מיט שמעקנדיקע ריחות; א ליכטיק לעבן וויל זי, איר רייפע טראכט מאַנט שוין, נאָר איר באשערטער מוז דערווייל ליגן אין פּעלד, מוז ליגן, האָבן א שטאַ־

געצוינגן די העלע קאָליר פון די אויגן, צוגענומען די מראה פון פּנים, פּאַרענדערט ס׳קול, און נאָכאַלעם דאָך געבליבן דער אייגענער, נישט מער ווי איבערגעגאַסן אין אַנ׳אַנדער כלי, אין, וואָס דוואָרעט, א צעבראָכענע כלי, — אָבער מיט דעם אייגענעם האַרץ, גוטן ווילן ,און זעלטענע מעלות, וואָס נאָר דו אַליין האָסט זיי געווּאוסט אויסצורעכענען...

פּאַלט זי אויפן פּנים און ווייניט:

— וואָרים, כ׳וויים, אויב ס׳פעלט האָט דיך נישט מיט אַלעם איבערגעביטן ?... דיך נעמאַכט אחזריות׳דיק, בייז און פּאַרביסן, וועז דיין לייב איז אזוי צעקאַליעטשעט געוואָרן און רואינירט ?...

ווי ס׳רייצן אויף חלומות און צעטראָגן ,אויב זיי זיינען אזוי בּאַרקרימט, שלעפּן זיך נאָך נאָכן עק פון א לויפּנדיקן צוג, וואָס פליט ערגעץ אוועק פון א פּייער, און ווייל זיך ראַטעווען איבער ברענענדיקע בריקן ; וואַרפן אַראָפּ כהרף־עין, אין טיפן אָפּגרונט, און הויבן אויף תיכף ביז הינטער די וואָלקן ; ווי שלעכט האָט זיך נעמוזט פילן דאָס אָרימע מיידל, וועז זי איז אזוי געטראָגן געוואָרן ווי א פּאַרמאַכט פעסל איבער די הויכע כוואַליעס פון א צעשפּילטן טייך ; און נאָר דער איינער חלום ?... מיט אים איז זי שוין פּאַרטיק ?... כע־כע... וואו איז שוין דאָס מיידל אין דער דאָזיקער נאַכט נישט אויסגעווען ?... אין ס׳אַרא אויסגעשפּריטע מדבריות, וועלדער, — און וועמען שוין אלץ נישט געזען ?... אירע פּאַרשטאַרבענע ברידערלאַך, שוועסטערלאַך, — ווי זיי האָבן זיך געזומען פּאַר די הענטלאַך און איר אָרום געמאַכט א ראָד, זיך געשפּילט מיט איר, — זי האָט זיי דאָך אזוי פיל געהאָט !.... איר מאַמע איז דאָך צוזאַמענגעפאַלען פּאַר צרות, וואָס קיין איין קינד האָט זיך ביי איר לענגער נישט נעקענט דערהאַלטן ווי ביז א יאָר, א האַלב יאָר, אַנדערטהאַלבן יאָר אויך, און אוועקגעשטאָרבן... אָבער א קאַליקע איז ער דאָך געבליבן, דער חתן אירער, —

מאַרגן איבערן דרויסן, איבער די מויערן, וואָס בלענדן אלע פאַר־
נאכט, יעדעס מאל וועז די זון דרייט זיך אויס צו זיי, אויידער
זי פאַרגייט.

ס'איז שטיל. אטעם־שטיל. מ'הערט ווי א פייגעלע פליט...
ס'אויער פאַרנעמט א טויב גערוש... זי זעט: א מענטש גייט,
גייט איינגעבוינן, הינקט און שטעלט זיך אפּ, הויבט דעם קאָפּ
אויף, קוקט בריט און טיף, און פרעגט:

— דערקענסט מיך נישט, דיין בלייכן חתן מיט די בלאָע
אויגן?...

זי קוקט אים טיף דערשראָקן אין די אויגן, און זאָגט:

— ניין, נישט בלאָ זיינען דיינע אויגן, נאָר שוואַרץ און
פינסטער ווי דער תהום...

— זיינען זיי דאָס שוואַרץ געוואָרן פון די נעכט וואָס אויפן
פעלד, מיין טייערע, און געביטן די קאָליר; דערקענסטו נישט אויך
דיין חתן אין דעם יונגן, הויכן שלאַנקן מענטש, וואָס איז נלייך
ווי א בוים?...

— ניין; מיין חתן איז טאַקע אזוי געווען, ווי דו זאָגסט:
הויך און שלאַנק ווי א בוים... אָבער פאַר מיר שטייט א מענטש
איינגעבוינן ביז צו דר'ערד, וואָס דער הויקער אויף די פּליצעס
מוז אים דאָס אזוי אַראָפּבייגן...

— איז דאָס פון ליגן אין גרוב, טייערע מיינע, אזוי פיל
טעג, יאָרן, און פון רעגן און ווינט — געוואָרן אזוי אויסגעקרימט;
נו, דערקענסטו מיך נישט אין קול, וואָס האָט דיך אָנגעלאָקט אין
נעקלונגען ווי דאָס שענסטע געזאַנג אין דיינע אויערן?...

— ניין; דאָס קול ביי דיר איז א טרוקענער, א האַרטער,
און קלינגט אפּ אזוי ווי מ'וואַרפט א שטיין אין בלעך...

— איז דאָס פון שרייען, טייערע מיינע, פון וועלן איבער־
שרייען דאָס געשריי פון שיסן, פון גראַנאַטן אויפרייסן, שראָפּ־
נעלן פלאַצן; אָבער דאָס אלץ באַדאַרף דיך נישט אפּשרעקן, וואָרים
ס'פעלד האָט מיר נישט מער ווי איינגעבוינן צו דער ערד, ארויס־

אויף אלעם ליגט דער צייכן פון צערודערטקייט, צעטראָגנקייט, נישט נאנצקייט; ס'איז אלץ אזוי אומבאשטימט, אויסנעמישט, אָנ־נעוואָרפן אין איינעם, און טראָגט דעם כאראקטער פון אייגעניש, כאפ־לאפ, פון פארטאָן זיין, און אוועקגעוואָרפן פון דער האנט, אזוי, צוליב א אומגעריכטע זאך; צוליב די נאכט, א שטייגער, ווָאס האָט זיך ארויסגעמישט און נעשטערט, אפגעשטעלט דעם נאנג פון טאָן, נישט אויסנעוועט, — אויב איין זאך איז שוין דריי פירטל אפגעטאָן און האָט נאך באראָרפט א גלעט, ס'זאל שוין זיין כשר מיט אלעמען, און פארקערט, נאנץ פון אָנהויב, ערשט מיט דער האנט זיך צונעריט; און דאָס, אויף אזוי לאנג — ביז ס'וועט נאָר צוריק ווערן טאָג, אזוי גיך וועט זיך שוין מסתמא צוריק נעמען רודערן און הוידען אין די ווינקעלאָך ביז צו די לעצטע הכנות פארנאכט, ווי לאנג זי האָט נאך א מיידל צו זיין; ס'וועלן זיך צוזאמענקומען געסט, איר אין כלה־שלייער פארהילן, אין וועלאָן אָנטאָן, אויפן כלה־שטול זעצן...

ס'לעמפל ברענט אזוי נאכאנאנד העל ארויפגעדרייט, אזוי ווי מ'וואלט עם אומישנע נעלאָזט לייכטן; די ליכטיקייט באגיסט די שטוב, די העל־נעקאלכטע וועגט, אז ס'ארט איר אזש אין די אויגן, וועלכע נעמען ביי איר פינטלען; זיי מאכן זיך דערפון צו און מאכן זיך דערפון אויף; די ברעמען שליסן־אפ די אויגן און ס'ציאָרצע רעדער נייען־אויף, נעמען זיך דרייען פייל פון בוינן, שפריצן מיט פונקען.

— אוי, וואָס איז דאָס?... מאמעלע, היט מיך, נעם מיך צו דיר!... באָבעשי?... קליינע קינדערלאָך מיינע, נעשמאָרבענע ברידערלאָך מיינע, זייט מנין אויף מיר. נעמט'ס מיך דאָך אין ראָד ארויין, כ'בין אייער שוועסטערל דאָך!. פארשעמט מיך נישט...

האָרט הינטערן אויוון קריכט ארויס א קאָפ, בלויז — א קאָפ; פריער רודערט זיך עפעס א ביסל, רודערט זיך, און ס'ווייזט זיך נאכדעם דער קאָפ, א פירעקנדיקער מיט א פירעקנדיקע נאז. פיר־עקנדיקע נאז־לעכער, א פירעקנדיק מויל, פון וועלכן ס'איז ארויס־

דאָס האָט איר שוין דער חלום נישט איבערגעטריבן ; הינקען הינקט ער גאַנץ שיין אונטער ; אויף דער מלחמה געווען אין א מתנה אהיים געבראכט: א פרעמד שטיקל פוס, אונטערגעשטוקעוועט ביז אום קנעכל. אוז א קליינע אויסגעפאשעטע קוליע, וואס איז סך הכל אביסל גרעבער פון א שטעקן, נאר אפגעטאקט, פאלירט, ריין...

ער זאגט :

— ר'ברויך זיך נאר לאזן צו מאכן א שטיקל פוס, אזוי וועט ער שוין נישט ברויכן האבן די קוליע אויך ; קענען אנטאן אז עלענאנטן שוך, באשטעלן איין פאר פאר ביידע פיס — גלייך, אויף איין מאל, אוז דער וועט נאך קענען זיין מער נעט, מער צוגעשניצט, אוז מיט מער לאק, ריין, נאר ס'גאנצע אומגליק וואס ר'וועט אין אים קיין מאכט נישט האבן...

זאגט זי :

— כא־כא־כא ! יענעם וועט עס אויסגעצייכנט קענען אפ־נארן. אבער זיך אליין ס'היטל פון קאפ אראפ'גנב'ענען ?...

זי שפירט א ווייטאק אין פוס אוז זעצט זיך אויף ; זיצט רואיק, שטיל, געלאסן, אוז הערט זיך איין : פון דער אנדערע שטוב הערט זיך א מיד כראפן, — דאס האבן זיך טאטע־מאמע צוגעלייגט, פארהאוועט, פארקאכט, פון אנלויפן זיך א גאנצן טאג, זיך אוועקבריינגען :

— א קליניקייט ?... ס'ארא נחמה ?... דאס איינציקע שטיקל טעכטערל דערלעבט מיט מזל צו דער חופה צו פירן !...

אוז ליגן איצט, ווי אויף א וויילע אוועקגעפאלן איבער וואס ס'איז, א שטיין, א ביין, וואָרים אין זייערע בעטן ליגט זי דאס איצט מיט דער באבע, פאר כבוד וועגן, — שלאפן זיס, טויט־מיד ; אוז ארום זיי שטייט אננעשטעלט, שטיין שטויסן טעלער־אנגעבריינגט ; אנדער געשיר, וואס ס'איז אנגעבארגט געוואָרן ביי שכנים, קרובים, סתם מענטשן — אוז ס'איז נישטא קיין ארט מער וואו זיך אויסצודרייען, א טריט צו טאן, אז מ'זאל נישט אויף עפעס ארויפקריכן, אויף עפעס אנטרעטן...

כופיט; שטעל אונטער די האנט — איז עס אויף דער האנט; לייג אונטער וואס דו ווילסט, איז עס אלץ אויף וואס ס'זאל נישט זיין; נישט מער — פארדריי ס'לעמפל, גייט עס אוועק, אזוי ווי די נשמה פון א לעבעדיקע זאך, וועלכע ווערט גאר נישט, ווי באלד ס'ברעקעלע ליכט, ס'נשמה'לע גייט אויס...

ס'ניט איר א טרייסל, א שוידער; די הויט אויפן לייב איז שוין גוט נערינצלט, און האט שטארק חשק זיך ארויסצוכאפן אין בעט; נאר דא שטעלט זיך איר דער שאטן אין ווע, און זי האט זיך מורא א ריר צוטאן פארן שאטן, וועלכער איז אזוי הויך און לאנג, פאנגט זיך אן ביי די שפיצן־פינגער אירע פון די פיס, און לייגט זיך אויס ארום א האלבע פאדלאגע, די גאנצע וואנט, ביז א העלפט אין באלקן אריין...

— כע?... זי איז גאר נישט אזוי הויך, אזוי גרויס און לאנג ווי גרויס, הויך און לאנג ס'איז דער שאטן?... מ'זאגט: הושענה רבא ביי נאכט, יום־כפור, זעט דער מענטש נישט זיין שאטן — אויב ס'איז אים נישט באשערט אויסצולעבן ס'יאר: כ'איז טאקע קינדערש, און זי האט דערפאר געקענט מורא האבן קליינערהייט; אבער וען ס'הארץ שרעקט, איז א קינדערשע מורא פאר א דערוואקסענעם אויך נישט קליין; און ווי זאגט מען: הושענה־רבא, יום־כפור? מיט וואס איז די חתונה־נאכט ערגער פאר יום־כפור אדער הושענה־רבא?...

שטייט זי טאקע אזוי, האט זיך מורא א ריר צו טאן, ווייל טאמער רירט זיך נישט דער שאטן, אזוי ווייסט זי שוין, אז דער טויט שטייט הינטער דער טיר, היט איר, קוקט נאר אוים ס'זאל זיך עפעס מאכן מיט איר, עפעס א וואשטע קרויטל, א דערצינדונג, א שלעכט פארבינדונג, א בייז־אויג, קאפ־וויטאק, א שניט אין פינגער, באין ברירה, ר'זאל זיך קענען צורירן....

און אזוי ווי דאס צינגל פון א וואגשאל, וואס וואקלט זיך הין־און־צוריק, אזוי צאפלט זיך איר פיסל, ביז עס באוועגט זיך

געשטעקט, נישט אהין־און־אהער, — מער, א פירעקנדיק שטיקל צונג, א צאָל די גרעב...

— א בלויזער קאָפּ?... אָהן לייב און לעבן?...

ער שארט זיך, דער קאָפּ און זי רוקט זיך אוועק; רוקט זיך; דער בחור פארשטייט די קונץ פון נאָכקריכן, און גייט איר טאקע נאָך, לייגט איר, כמעט א פולשטענדיק טויטע אוועק אויף דער ערד, ועצט זיך צו איר אויפן האָרץ, נעמט די ברוסט־וואָרצלען אין מויל אריין, און זייגט ביי איר ווי א זמאָרע; איר ווייסט פון א זמאָרע?... זי וויל שרייען, מאכן וויניקסטנס מיט די הענט, זיינען די הענט ביי איר אָפּגענומען, געליימט, קען זיך מיט אלעם נישט ריין ריר טאָן, ביז זי שטרייקט זיך אָן און גיט מיט איבערנאטירלאבע כחות זיך א וואָרף, און בלייבט שטיין, אינגאנצן וואכנדיק, נאקעט־גאָלד, אין איינעם העמד, די פיס — בלאנק, שטייף, יונג־געבוירן, פרישׂ־געוואקסן, הירשן־פלינק, קוקט אין פענסטער ווען ס'איז נאכט, שטילע, קלאָרע נאכט, — ס'וואָלט איר אודאי אזוי גוט געווען, ווען זי זאָל ארויס מוטער־נאקעט אין דער מוטער־נאכט אריין, ס'וואָלט קלאָרער געווארן דער קאָפּ, און ליכטיקער מסתמא, די נאכט, העלער, אזוי ווי מיט א שטערן, א געפאלענעם שטערן; זי וואָלט געווען א שטערן צו דער ערד, פאר איר געלויכטן פון עק ביז עק־וועלט, דערפריַיט מיליאָנען הערצער, געהיילט קראנקע, פאַרוואָרלאָזטע ברואים, געווארן די טריסט פאר געפאלענע, דער ליכטיקער אויפגאנג אויפן פינסטערן הימל; די אויפגעשטאנענע, געהיילטע מאריא, צו וועלכע אלע קניען, בעטן און שטארבן געהאלפענע פון אירע מיט'לוידנדע בליקן...

א רגע, און ס'גערגעלע איבערן גלעזל פון לאָמפּ, אויפן באלקן, וואס איז אזוי ווי א זון־גערגעלע וואס מ'ברענגט אריין אויף דער וואנט מיט א קליין ברעקל שפיגעלע, — פארנעמט איר זייער; קוקט ווי ס'ציטערט גראד אנטקעגנאיבער נ'פלאם פון לעמפּל, ווי אם שטייט אויפן שיבער — און וואָלט געווען ס'שטיק חיות, ס'לעבן פון פלעמל, זיך ארויסגעצויגן פון דאָרט, באזעצט אונטערן

איז שוין גאָר נישט געוואוינט דערצו, נאָ, ווייל זי איז מלא שרעק פֿארן יונגן מענטשל — נעמט זי דאָס נהנים פֿאר ליב, און ברע־נענדיק און בראָטנדיק זיך, בעט זי נאָך פֿאר איר...

— ממיני מיכאל משמאלי גבריאל...

פֿיינעלעם לייב היצט, אין קאָפּ בליצט: זי וועט ברויכן זיין באַנאַנד מיט איר חתן, אזוי וועט זי מורא האָבן צו קוקן אויף יענעם אָרט וואו ס'איז צוגעשטוקעוועט דאָס שטיקל פוס; דאָרטן וואו ס'לאָזט זיך אויס דער אמת'ער פוס, ס'ווערט איבערגעהאקט דער לעבעדיקער שטראָם, און פאלט גאָר נישט אריין אין דעם צוגענאַרטעלטן שטיקל, אזוי דאָס ס'איז גאָר נישט נייטיק...

און נייט אויס...

איז נאכט, די אומגעבעטענע נאכט דאָס געקומען, און אלץ האָט זיך אָפּגעשטעלט; די טישן זיך נעדעקט מיט א זעל־טענער געשיקטקייט; די טעלער אננעפּילט מיט די ליבע עסנס, די ווייגען זיך צענאָסן אין בלאָנקע געפעסן, די כלי זמרים זיך צוזאמענגעקומען, און גלייכן אָפּ, נעמען איין, בעטן אויס, אזוי ווייך; די פידלען בעטן זיך... טראָמפּייטן ריסן איין... און דער באס קלאָגט זיך: בוה... בוה... ס'ברענען די בליצלאמפּן, ס'לייכטן די שפּיגלען, גלאָנצן, גלימערן... ס'זייד רוישט, טאפּט, אטלאָס, — שוואַרץ־ווייס, בלאָ־רויט, גאָלדגעשטיקט, ווייבער גייען — האָפּ־האָפּ, מ'האָט שוין דער כלה מיט מזל צעפלאָכטן דעם צאָפּ; די שווערע פּיס גייען גרינג, און מאנסביל־שע שווערע הענט פּלעסקען צו, די שוואַרצע בערד, פּעך־שוואַרצע בערד רודערן זיך נאָר, און די גראָבע קולות באסעווען־מיט: שא־שא־שא־שא־שא — — —

אויף א האַרעלע, גיט בלויז א ציטער, און א קינדערשע פרייד באפאלט איר, זי פאטשט צוזאמען ביידע הענט :

— יאָ, ביים שאָטן האָט אויך דער פוס א ציטערגעמאָן, ס'איז איר שאָטן, איר שא־א־א־א־א־טן !

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און די באָבע האָט זיך אויפגעכאפט ; ס'געשריי, א פנים, האָט איר ארויסגענומען פון דעם געשמאקן, זיסן שטיקל שלאף, און זי קוקט, גלויבט נישט די אויגן וואָס זיי זען : פייגעלע אין מיטן שטוב, צעשפרייט די פים, — נעמט זיי אהין, נעמט זיי אהער, אזוי פארטאָן, אזוי פארהאַרעוועט, אזוי וויַ זי וואָלט מיט פיל פליים עפעס נעמאָסטן און נישט געקענט דערמעסטן... און קנייפט זיך אויס שטיקער פלייש פון די ג־רינצלטע באקן :

— א כלה ?... טאטע־פאָטער אין הימל !... ס'קען א כלה אזוי אין איר חופה־נאכט, איז דאָך נישט גוט מיט איר...

רייסט ערשט פייגעלע אויף די אויגן, קוקט טיף אין דער באָבעשי'ס דערשראָקען פנים, און פאלט באזיגען אויף איר הארץ, האָלזט איר ארום ווי א קליין קינד, איידער ס'גייט שטארבן, אונטערטעניק און מיט אזוי פיל געבעט :

— באָבעשי, פאר דיין שטויב זאָל איך אוועקגיין, אויב כ'האָב עפעס געמיינט, און אויב דו וועסט מיר דאָס האָבן צו פאר־דענקען, באבעשי !...

די באָבע האָט איר ארויסגענומען צו זיך אין בעט, און לאָזט איר נישט מער אליין ; אן אלט מענטש טאקע, א זקנה, — דאר אויסגעטריקנט לייב, מאָגער, הויט־און־ביין, אפגעציטערט, איינגעשרומפן, קאלט ; און ס'איז איר ענג אינאיינעם מיטן יונגן בלום, ס'פארברענט דער אטעם, ס'יונגע לייב גלית איר אזוי, זי

בערצושרייען, וואַרנען נאָנץ ערנסט : „בוה... בוה... בוה... די כלה איז נישטאָ..." און דער טרומייט, אזוי ווי פון יענער וועלט שאלט : „טרא־טא־טא — — — די כלה איז פארביי" — — —

— — — —

די קאפריזנע

אויף א האלב שטילע נאס, אין א שטארק געבויט הויז, באלד אויפן ערשטן שטאק, גלייך ווי מ׳פארמאכט הינטער זיך די שווער־פארגלאזטע הויז־טיר, — האט אן עלעקטריש קנעפל געבעטן פאר זיך אויפמאכן די טיר צו א שטילע רייניצונגעקליבענע וואוינונג.

א יונג פאר פאלק, וואס נישט לאנג פון נאך דער חתונה, האט זיך דא א ביסל פויל געלאנגווויליקט, און געשפילט מיט די כוג ווי איינער וואס ציט־אויף פערל אויף א שניר.

דער מאן, א דראבנע מענטשל, און נישט קיין איבעריק גע־זונטער, האט זיך געשפיגלט אין ווייב, וועלכע האט פול געמאכט די שטובן, און ארומגעשפרונגען מיט אזוי פיל פרייד און הנאה פון איר לעבן; ס׳הארץ פלעגט אבער א פיקטאן, וועו ס׳איז אים אויסגעקומען צו זיצן שטארק איינגעטוליעט מיט איר, זיך ארייני־קוקן אין די אויגן, און וועלן דערביי אויסנארן ביי איר אזוי פארשעמט א סוד פון אונטערן הארץ.

— עטעל, ווילסט האבן א קינד?

אין ס׳ווייבל האט זיך שוין דא אזוי קינדיש פארקרימט, קינ־דיש צעשמייכלט, זויער, און באלד אראפגעלאזט די אויגן ברוגז, געהויבן מיט די אקסלען, נאריש, תם׳וואטע געציקט, מיט וואס, ס׳קען זיין, זי האט זיך אפשר געשעמט אזוי אפן ארויסצוזאגן, און מיט א פול מויל:

— ניין... כ׳ווייל נישט... אזוי גיך שוין?...

זיין פנים ווערט מאט, און די גאנצע שוואכקייט נעמט אין דעם ארויסזעצן, פונקט ווי ביי איינעם וואס באקומט א קלאפ, און ס׳בלוט לויפט ביי אים אפ פון די באקן; ס׳איז עפעס קענ־

מאן קערט זיך אום שפעטער אהיים, אזוי נעמט זיין הארץ, וואס איז פארדערוויילע געוואָרן אזוי אָפגעלאָשן, — זיך פרייען, און פארגעסט שוין אין אלעם וואס ס'שמערצט אים, נעמט שמייכלען נאָרישלאָך, באהערשט מיט איר לוסטיקייט.

— טאקי גאָר נישט דיר אומעטיק, ניין?...

— דו זעהסט דאָך!... — האלט זי אין איין רוימען און ארומפליען.

— און דו מיינסט דיך לאנג אזוי צו לאָזן באנוגן דערמיט?... א?...

— כ'קלער...

— אפשר דיר מאכן היימלאָך?... באקלער דיר?...

— כ'ווייל מיר נישט באקלערן...

— נאר?... אזוי אָפקומען די טעג מיט די לוידיקע שטובן, דאָס וועט זיין דיין לעבן?...

ס'ווייב האָט געלייקנט. ס'איז איר יא באנג געווען. אָבער זיי־ השק — האָט אויף איר אנגעווארפן א מורא... ס'קינד האָט איר געשראָקן... און אזוי ווי זי האָט זיך עפעס נישט נעקענט גע־ פינען, ס'האָט איר פאָרט געפעלט עפעס אזעלכעס, וואס זאָל איר מיט אלעם פארפילן ס'זיסע לעבן, און נאכמער אפשר — צו פארטרייבן דעם מאנס מחשבות, האָט זי פאר היימליכקייט אויסגע־ קראָצט פון ערגעץ א קליין פיצל הינטל מיט א צוגעפלאָטשט נעזל, און דערמיט אים מהנה געווען.

— זעסט, וואס כ'האָב?... א הינטל!.. א הינטל!.. און דו פרייסט דיך נאָרנישט?...

דער מאן האָט זיך געפונען שטאַרק געטראָפן, געווען גע־ קרייגט; ס'האָט זיך אים אויסגעדוכט, ווי זי וואלט נעווואלט פארבייטן דאָס לעבעדיקע צאפלדיקע קינד, וואס ברויכט זיך אויס־ שטיין אין אירע נעדערים, — אויפן מאוסן חיה'לע, אויפן הינטל...

טיק: ער לײדט דערפון, ס'טוט ערגעץ ווײ, און נישט ער ווײל דאָס טיפער אָנרירן, אָבער ער קען דאָס נישט אינגאַנצן פֿאַרשטײען אויף, — קוויינקעלט ער זיך אזוי פֿאר איר:

— עטעל, ס'איז דיר נישט לאַנגווײליק מיט די שטובן צו זיין אַ גאַנצן טאָג אליין?...

— ס'איז מיר טאָקע יאָ לאַנגווײליק, — זאָגט זי — נאָר קיין קינד ווײל איך פונדעסטוועגן נישט האָבן...

און באַלד נאָך אזא קורץ אַראָפֿרײדן זיך פון האַרץ, אז דער פֿאַרזאָרגטער מאן פֿלעגט זיך נעמען אײלן צו דער אַרבעט אַוועק, און צוליב די לײַן צום שטערן פון זיין יונג צעפֿײעשטשעט ווײבל, אזוי האָט זי אים שוין צוריקגעהאַלטן מיט אַ שטיל ציטערדיק געבעט, אזוי ווי זי וואָלט געפֿילט, אז זי האָט אים געקרײנקט דערמיט.

— וועסט מיר נישט אַנטאָן קיין עגמת־נפש, אז כ'וועל דיך בעטן: וואָס גיכער קומען אַ היים, דו וועסט דיך אָפּקומען... דו ווייסט דאָך אזוי גוט, ווי גרויס ס'איז מיר דער טאָג אין־די אוינן, אז דו ביזט נישטאָ?...

אויף וואָס ער לאַכט:

— יאָ, טאַקי, אין די אוינן פון אַ יונג ווײבל נאָך דער חתונה, אז זי ווײל זיין אליין, אַהן אַ קינדעלע...

זי בלײבט שוין דערנאָך אליין איבער. לײגט אין בעט, און קען אפשר אזוי אָפּלינן אַ שעה, און צוויי... נישט אומקוקן זיך מער אויף גאָר, און שוין טראַכטן איבער אַ יונג פּיצל קינדעלע, וואָס שוועבט ערגעץ צווישן די וואָלקן, פֿאַרטאָגס.

און ווייסט גאָר אליין נישט, אז אירע בראַשן פֿאַלן אַראָפּ, איבער די אוינן, פּאַר עפּעם אַ שטילע ציטערדיקע מורא... זי דרעמלט אויף איבער אַ רגע איין, און ס'גיט איר באַלד עפּעם אַ טרייסל — אזוי שפּרינגט זי שוין אַרויס, נעמט אויסלײַנגערן אירע גלידער, אויפֿוועקן ס'פֿאַרשלאָפענע בלוט און זוכט זיך צו צעשטרייען.

די שטוב נעמט אויפֿלייכטן אונטער אירע הענט. און אז דער

וואָס צו זאָגן... ס'וועט אזוי פינסטער צווישן די וועגט דאָ, אזוי פאָלט זי אריין אין זייגע אָרעמס, מיט אזוי פיל שטומקייט און רחמנות אין אירע אויגן.

— זיי דאָך נישט אזוי שלעכט צו מיר, מיין מאן...

זייגע גלידער גלייכן זיך אויס, די הענט ברעכן זיך צוזאמען ארום די בייגער פון איר מאָגערן לייב, און ס'האָרץ נעמט זיך ביי אים טיף־באָוועגן, ארויף און אראָפּ, ארויף און אראָפּ...

— ווי! יא... ווי! יא... זיי נישט איינגעשפּאָרט...

אויף די הינטערשטע טרעפּ פונם אייגענעם הויז, וואָס פּאָרקירעוועט זיך אין קעלער, — האָבן פּאָרקערט מענטשן; און דאָס ווייב, אז זי פלעגט ארונטערגיין פון שטוב צו דער גאס, און האָלטן אראָפּ־געלאָזט די אויגן, איז איר א סך מאָל אויסגעקומען צו זען אין דער צעעפענטער טיר, א פרוי; א דיקע, מאוס'ע פרוי, מיט ברייטע, גראָבע פיס, א צעלאָבערטע, און וואָכ האָט זיך א סך מאָל געקייקלט אויף איבער די טרעפּ, און זיך אָנגעשטויסן מיט איר, ביים ארויסגיין; און עפעס האָט איר ווען־נישט־ווען אקלאָפּגעטאָן אין האָרץ, ווען ס'איז איר אויסגעקומען זיך אָנצוקוקן מיט איר, כאָטש זי האָט ווייניק פון איר געוואוסט, און אפילו קיינמאָל נישט געהאָט נאָך מיט איר זיך צונויפּגערעדט.

יאָ. זי האָט געוואוסט: ס'וואוינען מענטשן אין קעלער. און אז זי, די גראָבע מויד, ברויכט אודאי זיין א טאָכטער פון אן צלטן גאסנקערער, אָדער — א ווייב פון א געזונטן, שטאַרקן, ארבעטס־מענטש; ווי! זי אליין האָט אויך געשיינט אזוי געזונט צו זיין... און אויף ווי! זי האָט זיך געשראָקן פאר איר, איז עס געווען דערפאר, ווי! זי האָט עפעס אין איר געשפּירט ס'אייגענע וואָס ס'שפּירט געווינטלאָך, צו א פרוי, ווען זי איז אין אנ'אנדערע צייט...

טרעפּנדיק איר, ווען זי איז גראָד געווען אינאיינעם מיטן מאן, איז איר באפאלן א שווערער אנגסט:

ביי יעדן מינעלע, סיגה'לע, וואָס ס'הינטל ווידער האָט אַרויס־געוויזן — האָט א קוואל מיט געלעכטער אַרויסגעפראָלט פון איר יונג צאפלדיק הארצעלע.

— מאָפּס'... מא־פּ־ס... ס'האָט דאָך אַזוי פיל חן, ס'הינטעלע...

אירע געלעכטערן האָבן געהילכט איבער אַלע שטובן — זי האָט נעשעפט נחת; ער, ווידער, איז געוואָרן באטריבט, און טיף, אינווייניק־טיף זיך געשפירט באַלײדיגט; און זיצנדיק וואו־דאָרט ביי דער ארבעט, אריבערגעבוינן איבער די ביכער, האָט אים דאָס קלערן נאכמער אריבערגעבוינן, צעקנייטשט דעם שטערן, פאַרעל־טערט ס'פנים...

א טונקעלער אומעט האָט זיך צעלײגט, און אַנגעהאַלטן אין שטוב, מיט זיין אריינקומען. און דער שטילער קאפריז צווישן דעם מאן און זיין ווייב, וואָס האָט זיך פון פריער געהאט צעשפילט אין א לײבטער שטיפערי, האָט שוין עפעס נענומען אויסזען ווי אַן ערנסטער ברוגז, וואָס קען זיי דערווייטערן פון זיך אויף גאַנצע טעג...

— ווילסט דורכאוים ס'הינטל?... אזוי ליב איז עס דיר, און איינגעבאקן אין הארץ, אז דו ווילסט שוין מער נישט ווסן פון א קינד?...

דאָס ווייבל שטייט פארשטיפט, פאריסן ס'נעזל, וואַרפט נערוועז א פרענז פון גארטל, וואָס שלייפט אַרום איר טאַליע, און זאגט מיט אזוי פיל קאפריז:

— כ'וויים נישט, וואָס דו ווידער האָסט געוואָרפן אזא אומ'חן אויפ'ן הינטל...

און צו אַוונט, ווען די פּאַרהאַנגען לאָזן זיך נעריכט אַראָפּ אי־בער די פענסטער און די שטוב ווייסט נישט מער נאָר פון דרויסן

דאָס ווייב איז געווארן ברוגז אויפן מאן. דערפאר, ווייל ארויס־גייענדיק איינמאל פון שטוב, שוין א גוטע האלבע שעה נאכדעם, ווי ער האָט איר נעקושט אין קאָפּ, און געזאָלט האבן אוועקגע־גאנגען צו דער ארבעט — האָט זיך פלוצלינג אויפגעמאכט די טיר פון קעלער, און איר מאן איז פון דאָרט ארויסגעקומען; א שטן: האָט ער פונקט באדארפט ארויסגיין פון דאָרטן, גראד וועז זי האָט נאָך עפעס־וואָס, א קליניקייט, געוואלט אראָפגיין אין גאס ארויז, — און גלייך ארויף, איר אין פנים ארין; דאָס איז געווען אזוי אומגעריכט און צופעליג, אז זי איז נעבליבן שטיין נאר כמעט צו פאלן אין חלשות; ער ווידער האָט זיך געפונען דערמיט אין אזא פארלעגנקייט, אז ר'האָט זיך גאָר נישט נעקענט ארויסהעלפן...

ס'האָט איר פארקלעמט ביים הארץ. די נישט ארויסגערעדטע חרפה — באדעקט ס'פנים, און אזוי ווי מיט ערביטערונג וואָס האָט זאָגאָר טונקלער געמאכט איר שטימע — האָט זי ביי אים ער־שטוינט געפרעגט:

— ווי קומסטו אין קעלער אריין?

ער האָט נישט געהאט וואָס צו זאָגן; און נאָר מיט די אויגן געזוכט ערגעץ ארויסצובאקומען זיך, פונקט א שטייגער, ווי זי וואָלט אים געווען געכאפט מיט א פרעמד ווייב אינאיינעם, — וואו ס'איז נישטאָ קיין שום פארענטפערונג...

— ווי קומסטו אין קעלער אריין?... ביזט דאָך שוין פון א האלבע שעה, און מער אפשר, — אוועק צו דער ארבעט?

דער מאן האָט זיך דאָך ווי־ס'איז געפונען, זיך אויסגע־דרייט מיט א תירץ, און ווי־נישט געקענט נאָך אוועקגיין, שפירנדיק אז ס'ווייב וועט שוין זיין דאָ אויף אים אש להבה, נאָך דער מעשה...

און דאָס ווייב האָט טאקע נישט געוואט; ארויפגעפאלן גלייך אין קעלער מיט א ברען, ווי צו שונאים, וואָס ווילן פון איר אָפּרויידן דעם מאן, — און נעציטערט פאר כעס און אויפרעגונג:

— זעסט? די מויד, אדער, — דאס ווייבל וועט אודאי האבן א קינד...

דער מאן האט אין אזא רגע איר נאר נעמענט צוריקהאלטן; און אפשר בכיון אדורכגעלאזן די פרוי פריער אין גאס אריין, אזוי ווי דערמיט געוואלט ארויסווייזן צו איר זיין ערגעבנקייט, און צוטיילן כבוד...

אין גאס ערשט אויף צעפליסן פרענן:

— ווי קומסטו דערצו, אז זי זאל האבן א קינד?...

— ס'דערקענט זיך נישט אן איר?... — שוידערט זי.

ביים מאן נעמט שמייכלען א האלב פנים מיט צופרידנקייט:

— אויך גוט, אז ס'נעפינט זיך נאך אזוינע, און שעמט זיך אפילו נישט דערנאך ארויסצעווייזן אין גאס אריין...

און אז זי שווייגט, רעדט ער ווייטער:

— און נאכמער: ס'נעפינט זיך גאר קיינער נישט, זעסטו, וואס זאל איר דא וועלן ארייזנקוקן אין די אויגן, פרעך, א שמייכל־מאן, נאר — מ'טרעט נאך פאר איר אף אן'ארט אויפן טראטואר... דאס ווייב שווייגט שוין אים נישט מער, און שרייט־אן אויף אים:

— ביזט איר מאן אודאי מקנא, יא?...

— און ווי מיינסטו, כ'בין אים נישט מקנא? — קוקט ער איר אין די אויגן, עפעס אזוי ווי מיט א בקשה...

— אזוי? — פארקרימט זי ס'נעזל, — האסטו א ברירה... איך וועל מיך נישט לאזן אפריידן...

— אזא חרפה איז עס, מיינסטו?

דאס ווייב רעדט נישט מער; און מ'נייט נאך דערנאך גאס־איין, גאס־אוים, אבער שוין ווייט נישט אזוי געמיטלאך, ווייט נישט אויפגעלייגט... איר שטערן קנייטשט זיך, ס'איז קענטיק: ווי זי טראכט שטילערהייט איבער דער פרוי, וועלכע האט זיך נאר אויף איר אומגליק דא באזעצט אונטן אין קעלער, אז זי זאל אים זיין א דארן אין אויג, איר מאן...

האָט דאָס ווייב ערשט ארויסגעקייכט מיט א געוויין, אזוי ווי ס'וואלט זיך געהאט אנגעקליבן ביי איר אונטערן הארץ, אוז נישט געהאט דעם גאנצן טאג פאר וועמען אראפצעווייגען.

— וואָס, דו גייסט שוין אין קעלער אריין צו איר, אינטער דיין ווייב'ס וויסן?...

— וואָס האָסטו אזוי מורא, אז כ'גיי?... ס'וועט חלילה, זייך שום שלעכטס נישט ברייגען; זי האָט א מאן, א טרעגער, א שווער אויסגעהארעוועטן מענטש.

— אזוי?... און צו וואָס גייסטוווידער צו איר?... פועל'ן אפשר: כ'זאל מיך פארזען אין איר?... יא?..

דער מאן נעמט איר קוים איין, זעצט זי אוועק צום טיש, גלעט איר לאסקאווע די האָר, צענעמט זיי מיט די פינגער, אזוי ווי מיט א קאם, און ווייל איר אזוי ווי ברוגז'ערהייט דערווייזן:

— נאריש קינד, וואָס דו ביזט... כ'האָב ארויסגעליקט דער־פאר, ווייל ס'האָט מיך פארקלעמט ביים הארץ... האָסט געזען: א נידריק שטיבל... דער מאן — אנ'אויסגעארבעטער מענטש: און ביי מיר — אזעלכע העלע ליכטיקע שטובן, צאפלט שוין דארט עפעס ביי וועמען און דערפרייט ס'הארץ, און ביי מיר איז אזוי פוסט אומעטום...

דאָס ווייב טוליעט זיך... שפארט צו, קענטיק, פאר רחמנות, איר קאָפ צו זיין הארץ און פארזינקט אזוי אויף א לאנגע ווייל... עס ווערט דורך דער צייט טונקל אין דרויסן, און במילא — טונקל אין די שטובן; קיין האנט שטרעקט זיך נישט אוים צו מאכן ליכטיק. זיי רירן זיך נישט. אין ביידנס הערצער קלאפט עפעס שטארקער, ווילדער... אזוי, אז ווען זיינע העכט הויבן איר אן ארומצופלעכטן ווי הארטע טרוקענע צווייגן, — בלייבט זי כמעט ווילנלאז, צעפאלן, נאכגיביק...

און ס'בליצט ביי אים אויף א שגעון אין קאָפ, דער שגעון וואָס די פרוי אין קעלער ווייסט נישט פון אזא עקשנות, און האָט היינט אינדערפרי אזוי גראָב און נאריש אים אויסגעלאכט:

— צו וואָס האָט איר דאָ געהאַלטן מיין מאַן, זאָגט מיר! גיכער!...

קיינער פון די קעלערדיקע ברואים האָט זיך אויף איר, די פאַריסענע, דאַר־פיסלדיקע ווייב, נישט אומגעקוקט; ביז איר שרייען האָט אויפגערודערט א בערגעלע שמאָטעס, און דער קאָפּ פון אַלטע, אפשר — הונדערט יעריגע זקנה, האָט א ניכטערע געשאָלט מיט די צעיורענע נאָמבע:

— ס'האָט אים קיינער נישט דאָ אריינגענומען, און געהאַלטן; וואָס שרייט איר אזוי...

איר כעס האָט נאָכמער געוואקסן און געברענט צוליב דער גלייכגילטיגקייט פון דער פרוי, וואָס איז דערבי געזעסן אזוי צעלייגט אויף א נידריק פיסנבענקעלע, נענייט א זאָק, און עפעס אזוי בייזוויליג איר אנגעקוקט, אָן איין וואָרט.

— וואָס האָט דאָ מיין מאַן געטאָן? — האָט זי זיך געצאָפּלט, און ס'האָט אויסגעזען, ווי א פארשטיקט געווין האַלט זיך אין ארויסרייסן ביי איר, פון אונטערן האַרץ...

— וואָס אייער מאַן האָט דאָ געטאָן? — האָט די פרוי צעעפנט ס'מויל ציין, און ארויסגעלאכט ווי פון א פאס, — זיך געקומען נאָכפרעגן: ווי אזוי כ'וועל מיין מאַן האָבן א קינד?...

און דאָס געווין וואָס האָט פון פריער געהאנגען אויף א האָר, האָט זיך ארויסגעריסן ביי איר, — פארלאָזנדיק דעם קעלער.

דער מאַן, אהיימגייענדיק, האָט שוין געוואוסט, אז ער האָט אין ווייב זיינעם זיך אייגנעקויפט א שונא; און אריינקומענדיק אין שטוב — נישט געקענט איר אָפּריסן פון דער קאנאפּע, וואו זי איז טאקע זייט דאַן געלעגן, כמעט נישט אנגעטאָנענערהייט, נישט פארקעמט, און נאָר געהאַלטן אין איין ווייענן ווי א קליין קינד...

— וואָס איז דיר? און איבער וואָס ווילסטו זיך ס'לעבן נעמען?... וויל כ'בין נעווען ביי זיי אין קעלער?..

האלט ער איר ביי זיך; און אז זי ווארימט זיינע גלידער, אזוי זעט ער א ליכטיקייט, א געקרוינטע ליכטיקייט אויף זיין קאפ; א בריילאכקייט, — וואם כאטש פול אלע ווינקאלאך; א געזאנג. — ווי ס'רוישן פון פליגעלאך ביי א קליין מלאכ'ל...

און ווערט ער איבערגעוועבט פון א שטראל וואם פאלט אריין פון די גאסנלאמפן, — איבער די וועגט, און הויבט איר אויף אן אנצוזען, ארויסשיילנדיק זיך אזוי שלאנק און בלאנק פאר זיך — ווערט ער שוין נאנץ ניכטער, לעבעדיק, „האצי, האצי, ווייבעלע מיינס..." מאכט ליכטיק, און בלייבט דא נאנץ אונערוואכט צוריק פארגליווערט פאר אירע אויסגעווייטע אויגן.

— וואם, עטעל, דו האסט געווויינט?...

באהאלט זי שעמעודיק און בא'הנ'ט ס'פנים הינטערן קישן, — ער זאל דאם נישט זען ביי איר, אין דער אויפנעהעלטער ליכטיקייט; און ער פילט אבער ווי די טרערן אירע קוילערן זיך איבער די באקן, ווארימע טראפנס — נעמט ער אפשטיין פון אלעם וואם ר'האט געוואלט, און פרואווט איר דערמינטערן:

— אויב דו האסט אזוי מורא, עטעל, וועל איך דיך ווידער נישט נייטן; ס'איז נאך נאר נישט אזוי לאנג נאך אונזער חתונה!...

און גלעט איר צערטלאך איבערן קאפ:

— האסט נישט וואם צו ווויינען, זיך אוועקצוברייננען... ווארים, אז דו וועסט דיך וועלן אפנארן נאך מיט א יאר, אדער צוויי — וועל איך דיר נישט לאזן באקומען, מיינסטו?...

זי שפריגט פון דער הויט... ס'פנים שטראלט... זי ווערט צוריק לעבעדיק, אויפגעלייגט... שטיפעריש... א יונגע ציג... יזארפט זיך צו אים אויפן האלז... און אזוי בוינזאם, שלאנגיק. מיט אזוי פיל פייער קלעטערט זי איבער אים, און גלעט אים:

— אזוי זעסטו, האב איך דיך ליב... אזוי זעסטו, האב איך דיך ליב...

— אייער ווייב האָט די דעה איבער אייך!...

דאָס ווייב דערשפּירט: דער מאַן צעפּלאַקערט זיך, ווערט פּלאַמיקער, און ווייסט, ס'וועט איר קיין שטיק געזונט דערפון נישט צוקומען; עס וועלן זיך באַלד נעמען צענליען אירע נעדערים... אַזוי נעמט זי זיך עפּעס צאַפּלען, אָפּווערן, בייסן זיין לייב אַזוי שארף מיט די ציין, אַז זיי ווערן איר אַזש הייליק אין מויל...

זי איז געווארן ברוגז... ארַאָפּגעלאָזט ס'קעפּל, און נישט געקענט אים מער קוקן, דעם מאַן, אין די אויגן...

אים האָט אַ געלעכטער געשטיקט:

— נאָריש ווייב, וואָס דו ביזט... מיינסט טאַקע: אַז דו האָסט ערשט חתונה געהאַט מיט מיר?...

— און דו מיינסט: אַז כ'הויב שוין מאָרגן אָן צו טראָגן?...

און כאָטש זי האָט געוואַרט אַזוי זיכער, און מיט חוצפּה זאָגאַר, האָט איר דאָך ס'האַרץ געקלאַפּט דערביי, ווייל זי איז געווען אין הויפּע שרעק:

— אויב זי טראָגט שוין ווירקלאַך נישט?...

געווארן נערוועז. ביי יעדע קלייניגקייט זיך געווארפן, נעדאַקט פון דער האַנט, געבראַקט, אָבער ווען דער מאַן אויפּגעהויבן נ'קאָפּ, ארייננענומען אירן אין זיינע הענט, און פינסטער ארייננעקוקט אין אירע אויגן:

— הער, עטעל, טראָגסטו, — זאָלסטו ווידער קיין קונצען נישט מאַכן, בעט איך דיך...

האָט זי זיך טאַקע דערשראָקן פאַר זיין קוק, און ווייכער געוואָרן... ס'האָט איר פאַר א צייט אַזוי ווי געמאַכט פארגעסן אין אַלעם, און מיט א באַנגע צערטלאַכקייט זיך שוין נאָכדעם געפּלעגט וואַרפן צו אים, אים ארומכאָפּן אין דער טונקלקייט וואָס צווישן די וועגן, און זיך לאָזן כמעט אויף הפקר אין זיינע ארעמס:

— טו מיר, מיין מאַן, וואָס ס'האַרץ דיינם גלוסט...

— עטעל... וואָס זאָגסטו?... ס'איז ערשט בלויז א קלער ביי דיר?... נישט: דו ביזט מיט אלעם זיבער?... ע־עט־על?...

ס'ווייב איז בייז... זי לויפט... א בייזע אומרו שטעקט אין איר... ס'יאָגט איר אריין אן ארויס... און ווען זי זעט די פרוי, וואָס אין קעלער, — פארשטעלט זי זיך ס'פנים.

— וואָס, אזוי וועל איך אויך אמאל אויסזען?...

און שטייט צו צום מאן:

— קום ערנעץ, און מ'וועט פארטאָן... ס'איז נאָך פרי.. פון אָנהויב...

גיט ער איר א מעסט־אָן, מיט דעם בליק פון צוקינפטיקן טאטן, וואָס וואכט אויף ביי אים:

— ווי?... ווילסט דער'הרג'ענען?... נו, האָסטו א בירה!.. און ס'לשון ווערט ביי איר אָפגענומען...

א שטילער, פארצוינענער ברוגז...

אויף די ליכטיקע טעג קוקט זי מיט אומעטיקע, טריבע, האלב אויסגעווייטע אויגן; און אין די כמורנע טעג — ליגט זי ווידער־ארייננעגראָבן אין בעט, וויל זיך נישט אָנטאָן. נישט פארקעמען. עפעס אזוי פארלענגן... ארום וואקסט דער שימל, און זי טראכט נאָר אריין אין זיך — פול מיט כעס.

— יא... ער האָט מיך אָנגעקרינגן, מיין מאן?...

און דער מאן, — א שטארקייט פילט אן זיינע גלידער, ער דרייט זיך א־ום אין הויז, זיך פילנדיק ווי א בריטער טאטע אין האָט אויף אלעם אויסצוזעצן:

— שוין?... מער קיין שטוב נישט?... און קיין ווייב נישט?...

איר פרייד האָט אים אַ קליין ביסעלע פֿארטויבט; און ביים אַוועקגיין אינדערפרי, ס׳איז אים אויסגעקומען זיך צו באַגעגענען כּיט דער טיר פון קעלער, און ווער רעדט, אַ מאָל נאָך אַרויפֿגיין אויף דער פֿרוי, וואָס איז שוין דאָן געווען אין די פּולע חדשים — איז ער געבליבן טרויעריק, און נישט ווילנדיק זיך אָפּגעשטעלט, אַראָפּגעלאָזט די אויגן צו דער ערד, און געטראכט :

— אזא אַרים הויז, און ס׳וויב ווי גאָר נישט אָנטאָן קיין גוואָלד איבער זיך !...

פֿאר דאָם האָט ביים ווייב זיינעם, פֿארקערט, — געזונגען ס׳האַרץ ; ווי אַ זומער־פֿייגעלע האָט זי געזשימט אַ נאנצן טאָג איבער די שטובן, און זיך געשפּילט מיט שטראלן זון־שטויב... און ווען איר האַרץ האָט זיך שוין געהאט גוט צעשפּילט, און דער מאן, — האָט זי געזען, — איז אזוי רואיק, גלאט, אזוי ווי ר׳וואָלט קיינ־מאָל נישט ג׳חלום׳ט פון גאָר — האָט עס איר פלוצלינג אַ קלאַפּ־געטאָן איבערן קאָפּ, פֿארשווינדלט אין די אויגן... אַ צוק... און זיך איבערגעשראָקן אויפֿ׳ס טויט :

— איז זי שוין נישט אמאָל אין עסק ?... טאָקע דערפֿאר ווייל איר מאן איז איצט אזא שטילינקער, ווי אַ קליין וואַסערל. און לאָזט איר אינגאַנצן און מיט אַלעמען צורו ?... צורו ?... נאָר פון יענע טעג ווען זי איז געווען אזוי געפֿאלן ביי זיך, און נישט געקענט אויסשטיין זיין ברוגז ?... זיינע קאַפּריזן ?... האָט זי עפּעס נישט אמאָל ג׳ירשנ׳ט פון אים ?...

איר פּנים איז פלוצלינג און מיט אמאָל געוואָרן באַרגלבט, אונטער די אויגן — טונקל, אויפגעהערט צו אטעמען אזוי ברייט, און זיך געשפּירט ווי אַ פויגל, וואָס האָט זיך געלאָזט כאַפּן אין שטייג...

און אז דער מאן איז דאָם מאָל איר געקומען אונטער די אויגן, — האָט זיך אים ס׳האַרץ געטומען וואַרפן, און צאַפּלען, די אויגן געלאָפן פון די לעכער, עפּעס אזוי ווי ר׳וואָלט זיך מער נישט געקאָנט געפּינען :

און זי רירט זיך נישט.

ברענגט אים דאָס עקשנות איר׳ס ארויס פון די כלים, און נעמט ברומען גראָב, אונטער דער צונג, אַווי — דאָס זי שטייט־אויף כמעט קענן איר וויליַן, נעמט עפעס אויף זיך, און קלייבט זיך מיט אים צו גיין.

— יאָ... איצט קענסטו נאָך פּועל׳ן ביי מיר, אָבער שפּעטער, מיינסטו, — וועל איך אויך קענען גיין מיט דיר, וועַן דו וועסט וועלן?...

און זיי גייען ביידע ברוגז׳ע, גייען אוינפּיסיק ארונטער מיט יערע טרעפּ, און וועַן זיי קומען צום טיר, — גיט זיך פּלוצלינג ארים ארויס א געוויין פון קעלער, א געוויין פון א קליין־ברעקעלע קינד...

און זיי בלייבן ביידע שטיין... אָפּגענומען די פּיס, קענען זיך מער נישט אַוועקרירן פון אָרט:

— עט־על!...

אירע אויגן בלישטשען, ס׳האַרץ, זעט מען — נעמט זיך וואַרפן, און באַלד גיט זי זיך ארים פון זיין האַנט, און א שפּרונג איבער אַלע שטיגן, באַלט איבער דער טיר פון קעלער, און קוקט... קוקט אויף דער פרוי וואָס שטייט אַזוי שלאַנק און האַט פון זיך אויסגענומען ס׳קינד... איר קערפּער איז שוין איצט גלייך ווי א בוים... די האָר — פּארקעמט אין א לאַנגן צאָפּ, לינט איבער די פּלייצעס...

און זי ציטערט, דאָס וווייבל, ברענגט קוים ארויס פּאַרן מויל:

— וואו האָט איר ס׳קינד?...

די פרוי קוקט אויף איר, ס׳פּנים — צעשמייכלט:

— איר ווילט זען מיין קינד?...

און באַווייזט איר אין קישן א רויט שטיקל פּנים׳ל, וואָס קרימט זיך, און מלאַסקעט מיט די ליפּעלאַך...

אַזוי גיט זי דאָס א כאַפּ, נעמט קושן די רויטע ליפּעלאַך, און שפּרינגט דערמיט... טאַנצט... ווינט עס אין דער לופּטן...

פֿרואווט איר אפילו אויפמינטערן, און וועז זי שלייִדערט זיך, קאָפּעט אים אוועק, — אזוי ארט עס אים אויך נישט מער, גייט עס אים נישט שטאַרק אין לעבן ; ער ווייסט: ס'ברויך אזוי זיין... זי זאָל וואַרפֿן... שלייִדערן... און אז זי וועט שוין שפּעטער אנדערש ווערן... זי זאָל נאָר האָבן... בשלום אויסגעבונדן ווערן... ווערן א מאַמע...

און ער גייט זיך געלאָסן, גלעט זיך דאָס שארף־אויסגעראַזירטע גלאַטע פּנים, רויכערט ברייט, מיט דער פּולער שטאַרקייט פון א כאַן, וואָס שפּירט — ער איז שטאַרקער געווען פּאַרן ווייב, און אויסגעפּירט איבער איר...

לאַכט בריידלאַך :

— כ'זע שוין, ס'וועט פון דיר זיין א הייסע מאַמע...

זיצנדיק ביי דער ארבעט, לאָזט עס אים אָבער נישט אייגרוען... איז אים די מינוט א יאָר... ער קלערט שטאַרק איבער :

— אזא ווילדע קאַץ, ביז דאָס וועט ווערן א מוטער, וואָס דאָס קען איבער זיך אָנטאָן ?... אז, זיי האָבן דאָך קיין שכל נישט !... און ער מוז איצט האָבן אַן אויג אויף איר...

און אזוי גיך ווי ער קומט אין שטוב, זעט איר ליגן אויף דער קאַנאַפּע, וועז אפילו — פּאַר'חושכ'ט, אזוי ציט ער שוין פּריי אָפּ נ'אָטעם, און ס'הארץ הערט אים אויף אזוי צו זעצן...

ער בארואיקט זיך אָבער נאָך נישט, און גייט איבער די שטובן, קוקט מיט חשד אויף אלעם, שמעקט מיטן נאָז ווי א שמעק־הונט ; שאָקלט אדורך צווישן די סלויאַקלאַך אין דער קיך, און גיט א לעק די ברעקלאַך געמאַלענעם פעפער, פאַפּריקע, מושטארדע, אויב ס'שפּירט זיך נישט דאָרט קיין אנדערער טעם...

און טיילמאָל שטייט ער צו צום ווייב, קענטיק : בלויז אָפּצוקומען פּאַר איר, און גלעט איר קאָפּ :

— וואָס, ביזט טאַקע אזוי ברוגז אויף מיר ?...

זי ענטפֿערט נישט.

— טו דיך אָן, און קום אין נאָס ארויין...

די עדשטע ציט

און פרייט זיך, מיט טרערן אין די אויגן:
— אזא קינד וועל איך אויך האבן?.. אזא קינדעלע?...
— אין אזא קינד האב איך נישט געוואלט האבן?...
אין פאראטייט נישט, וואס ס'האט זיך דא אזעלכעם מיט איר געטאן...
אין טיר שטייט דער מאן, קוקט אויפ'ן ווייב, וועלכע ס'האט אזא טיפע פרייד ארומגענומען, און ס'פנים שיינט אים:
— כ'האב געוואוסט, אז זי וועט זיין א הייסע מאמע, נאר כ'האב נישט גערעכנט: אז דאס זאל נאך זיין פריער איידער זי וועט געבוירן...

ס׳יונגע ווייבל האָט זיך באלד נאָך דער חתונה אָפּגעקילט ; איר היים פלאָטערן, וואָס איז געווען ענלאָך ווי ביי א טויב, האָט זיך צוביסלאָך געלאָשן, און דאָס גיריקע חלשן צו זיין אינאיינעם מיטן מאן, זיך ארומכאָפּן מיט אים, לאָזן אויסקנעטן מיט אים אזוי ווי פון איין שטיק טייג, אבסאָלוט פארפאלן ווערן אין אים און מיט אים, — האָט אָנגעהויבן אָפּצעפאלן און זיך אָפּטיילן ; און זי איז באלד געבליבן כמעט ווי ענטוישט, מער אויסגעניכטערט, מער אויסגעלייטערט, און מיט ריינערע אויגן געקענט ארויינקוקן אין דער פארנעפלטער פארגאנגענהייט, זיך איבערלייגן מיט א קלאָרן ישוב־הדעת :

— אז, ס׳איז מער נעווען דער בלאסק, דער שימער, ס׳חלשן, ווי ס׳דערגרייכן...

און פונקט ווי די פארבן אויף די פעדערן פון אן אלטע, פארעלטערטע פאָוול, זיי ווערן נראָער, מאטער — אזוי האָבן די פלאמען אין אירע באקן זיך פארענדערט ; איר בליק האָט אציגנד ארומגעשוועבט אין שטוב, אויף די אלע קליינע פארצעלייענע קעפלאך, וואזאנען, וואָס זי האָט באקומען צוגעשיקט צו דער חתונה, דאָס איינציקע וואָס פלעגט איר אציגנד נאָך דערמאנען, אז זי האָט געלעבט א מאל אין א מיידלשע צייט, וועלכע וועט שוין פארבלייבן א סימוואל, א גאלדענע ערינערונג.

זי האָט זיך אציגנד געפילט אזוי איינזאם, אָפּגעריסן פון אלע חברטעס, נאכן אָנקומען צום מאן, וועלכער האָט באדארפט אויספילן מיט זיך די פוסטקייט אירע, פאר יענע אלע יונגד־מיידלאך ; איר פארזיסן די טעג, — אז זי זאל עדשט אנהויבן בליען ווי א יונגע רויז, זיך שפּיגלען אין דער ליכטיגקייט פון דער גאלדענער זון ; צו איר מאן, דעם יונגן בלייכן שאטן, צו וועלכן זי האָט געשפּירט

די ליפן רויטליכער, די אויגן צוגעבן עטוואס גלאנץ, און שוין אזוי אויסגיין א פארטיקע מיט אלעם, אין גאם אריין שפאצירן...

זעלטן, אז זי האט אדורכנעלאזט א שפאציר ; ס'איז שוין ביי איר געווען, ווי א שטיק לעבן — כאטש צוויי־דריי מאל זיך אדורכצוגיין איבער דער גאם, און נאכדעם קומען אהיים, געווינטלאך, צום מיטאג ; ביים מיטאג איז זי שוין ווידער געזעסן אין א לייכטן דורכזיכטיקן פעניואר, נאקעט די הענט ביז ארי־בער די עלענבויגן, און פון די עלענבויגנס, העכער — בריייטע גלח'י־שע ארבל, צוליב וועלכעם בריייטקייט מ'האט אויך צום איבריקן ארויסגעזען די האנט ביזן שאטנדיקן ווינקל ; דער קאפ האר — יאפאניש ארויפגעדרייט מיט א שפיץ, אזא ארט סאלאנ־פריזורע, וועלכע האט זיך צו דער צייט פריש און פייכט געהאלטן פון קעלנער וואסער, און פארשמעקט איר גוף, אים צוגענעבן א זעלטן צארטע פרישקייט ; און געגעסן האט זי מיט טאקט, איבער־געלייגט, — געשניטן פעניצלאך מיטן מעסער, צוהאלטנדיק מיטן גאפל, דאס גקיויט פוילן אויף די באק־ציין, און מער געקוקט אויף די פאלירטע מאניקור־נעגל, אויף די גערייניקטע קינסטלאכע ציין, — אנטקעגנאיבער אין שפיגל, ווי מיטן עסן גופא זיך אפגע־געבן...

מיטן מאן האט זי דענסטמאל קנאפ גערעדט ; ס'האט זיך עפעס געפילט צווישן זיי אן אנגעצויגנקייט, און ס'האט דאן אוים־געזען, אזוי ווי מ'וואלט אלע מאל באדארפט האבן א דריטן מענטש, וואס זאל קענען אדורכברייגען צווישן זיי, אזעלכעם וואס היינט אין לופטן, און האלט דעם ברוגז ; זי האט נישט געקוקט צו אים, גראד ווי זי וואלט זיך אין עפעס געפילט שולדיק קענן אים נאך פון דער חתונה־נאכט, אזעלכעם וואס זי קען אים נישט ארויס־צאלן, און וואס דעם מאן קען זיך אפילו נישט חלום'ן אויפצומאכן ביי איר...

א שטארקע ליבשאפט פון פריער נאך, און זיין בלייבקייט איז נע־
ווען אין אירע אויגן אזוי ווי ס'בלייבקייט פון די הימלען ; צו
דעם מאן, האט איר איצט, נאכן ערשטן ביסל צוזאמענלעבן —
פארשידענע פרעמדע געפילן באהערשט, ווייטע, אומהיימלאכע,
און זי געמאכט ציטעריק ווי א שיואלב, קאפריזנע ווי א קינד...

אין דער פרי, ליגנדיק אין בעט, פלעגט זיך איר שוין לאנג־
ווילינן, ביז צום ברעכן ; דאס פנים צעקנייטשט, האלב־אויס־
געווייקט, געלב — פלעגט זי דערזען אין דער גרויסער שפיגל־טיר
פון דער וועש־שאנק, וואס איז געשטאנען צופוסנס פון די בעטן ;
אז איר מאן, דער בלייבער שאטן, גייט אוועק ארום ניינע —
בלייבט שוין שטיל אין שטוב, ליידיק, און זי קען אפלינן צייטן
אומגעשטערט, נישט אנגעזען פון קיינעם, ס'זאל קיינער נישט
באאומרואיקן איר לוידיקן קאפ ; שפעטער — ארויסשפרינגען
ראפטום פון בעט, נישט וויסנדיק צומאלט אז זי ליגט נישט מער,
און אז זי גייט ארום איבער אלע דריי אפענע שטובן, פון שלאף־
שטוב ביז אין דער קיך, אפשטעלן זיך סתם, זיך פארהאלטן דא
אויף א רגע אהן שום סבה, און באלד וויטערע גיין אן א צוועק ;
נישט באמערקן די ריינקייט און די לויטערע שטילקייט וואס ליגט
אויסגענאסן אויף אלעם, פון א קליין שפילקעלע ביז צו א גרוי־
סע מאסיווע קרעדענס־שאנק, פארצעליי־גענפעם, און מיט איינ־
מאל אזוי ווי אין עפעם זיך דערמאנען, און כאפן אויף דער
גיך זיך אנטאן, פארטיק ווערן איבער א רגע, אזוי ווי עפעם
א נייטיקע זאך וואלט איר געטריבן, און וואס זי קען נאך חלילה,
פארשפעטיגן, אז זי זאל זיך אזוי פארגעסן ; לענגער פלעגט
זי האבן צו טאן מיט די האר, דא האט זי זיך שוין נישט
געקענט העלפן, און די לעקלאך מיט די הערלאך זיך געמוזט
קריזלן ביים טואלעט־שפיגל, זיצנדיק דערבי אין א העל־זוי־
דענע אונטער־האלקע, פארלייגט א פוס, אז ס'נראבע פלייש האט
זיך שרעקלאך צעשפרייט אין צעצויגענעם זיידענעם שיטערן זאק ;
אויפפרישן זיך די באקן, זיי נעבן די ריכטיקע קאליר, אנבייסן

און ווידער נישט קענען זיך אויסרייבן מיט אים; א מאדנע שע־מעוודיק געפיל האט איר ארומגענומען אין אזעלכע מינוטן, ווען דער מאן איז צוגעשטאנען צו איר, איר געפייניגט מיט די זיס־נארישע רייד, אז זי האט שוין געמוזט זיך פארשטעלן ס'פנים מיט ביידע הענט, אדער באהאלטן דעם גאנצן קאפ אירן אין א פאלע פון קלייד, און זיך קוויינקלען מאדנע קינדיש:

— כ'ווייס אליין נישט...

א נישט, אינגאנצן נאר אוועקניין פון טיש, אראפלאזן די פאר־האנגען, ס'זאל זיין טונקלער אין שטוב, און זיך אויסלייגן אויף דער העל־דעסענירט־פלושענער אטאמאנע, זיך אויסשפרייטן און צענעמען די פים אין אזא אופן, וואס זי וואלט זיך אפשר נעשעמט צו טאן מיידלווייז, און זיך צושמייכלען:

— ווי נאטירלאך ס'איז אזוי, ווי באלד מ'האט נאר חתונה, און מ'איז מיט א מאן אינאיינעם...

אין איר צעטראגנקייט האט זיך געשפירט א לייט־מאטיוו, אייג־אונ־דער־זעלביגער, וואס האט זיך א דורכגעצויגן, ווי א פיינער שטריך אין איר נאנצער באנעמונג און ארט לעבן...

באלד, נאך א פאר טאג זיין מיט אים נאך דער חתונה, האט זי זיך שוין אנדערש דערשפירט, נעזען: אז ס'איז נישט גלאטיק מיט איר, אזוי ווי זי וואלט זיך שוין באצייטנס געהאט אנגעשטעקט מיט עפעס פון אים, און דאס פנים אירס האט זיך פארטונקלט; עפעס אזוי אומגעריכט, אומגערן, און אן וועלכער־ס'איז איבער־לייגונג, און א קליין ביסעלע צופרי, האט זיך איר אויסגעדוכט, — אז זי האט נאך לעת־עתה, נישט נעווואוסט, ווי זי זאל דאס פאר־שטיין... און געווארן צעטראגן, זיך פארלוירן, אראפגעפאלן פון איר קוראזש, וואס אלץ ארום און ארום דער חתונה האט איר געהאט פארשאפט, און שוין אזוי ניך נישט מער נעקאנט קומען צו זיך; זי האט נענומען זוכן סמנים אויף איר קערפער, מיט יעדן טאג אלץ מער נעזוכט, נעוואלט עפעס שפירן, אבער דערווייל נישט געשפירט

עפעם האָט איר, דער פרוי, נישט אָנגעהויבן באַלד שמעקן דאָס פרויען־לעבן; און פונקט אזוי ווי ס׳האָט איר פריער נעריסן, און זי האָט דורכאויס געוואָלט אריבערגיין יענע צייט, אז זי זאָל וואָס גיכער זיין פון הינטן, — האָט עס איר באזונדער נישט געשמעקט אַצינד; פון דרויסן האָט זיך אפילו אלץ אומגעביטן: זי געפינט זיך אין דריי ליכטיקע באקוועמע שטובן, און קוקנדיק אויף די שטאָרן, וואָס זיינען בלאָס־בלאָ פון די פיאָלעטע, מאָטרויטלאָבע אוונטן — רייסט זיך נאָכמער איר הארץ, און דערשפירט ערשט ריכטיק איר גרויסע מיידלשע בענקשאפט, וואָס ציט זיך פאר איר אין דער טיפער אומענדליכקייט; און ווי א ראָזע ערינערונג שווימט אַרויף עפעס א נאָלדענער פאַרלאָנג פון מיידלשע באהאלטענע באגערן, וואָס איז גלייך צו האלב־צייטיקע קאָרנפעלדער, נישט דערשטאַנענע נאָך, און בלויז טיילוויז באגילדטע...

זי האָט זיך אין מאן נישט געגאָרט, אין דעם בלייכן שאטין, אין דעם לאַנגן אויסגעצויגענעם, וואָס מיטן שמאָלן געזיכט און דאָרע זשעברעם, וועלכע מ׳האָט געקענט אָנצייכן ביי אים אויפן לייב, ווי ביי א כאַרט; ער איז נאָר געווען א קליין ביסעלע טרוקן, אָן א ברעקל פֿאָעזיע, אָבער דערפאר מיט זייער פיל נאָטירלאָכער נוטסקייט, און איר צעטראָגנקייט האָט אים נישט וויניק שלעכט געשטימט, ער זאָל ברויכן ארומציין אָן א קאָפּ; ס׳האָט אים נישט געלאָזט אויסזיצן ביי אן ארבייט, במנוחה אראָפּשלונגען א ביסן ברויט, אז זיין בליק זאָל זיך נישט דערביי פארטיפן אין איר, און אלצאינאיינעם פרענן:

— כ׳וויים נאָר נישט, וואָס ס׳עסט איר אזעלכעם און גראָבט איר אונטער, אזוי ווי א ווארים גראָבט אונטער א בוים; ס׳ארא פנים זי האָט, וואָס דער וואָלקן גייט קיינמאָל דערפון נישט ארונטער, נאָר מאכט עס באטריבט ווי דעם הימל אין רעגנדיקע טעג, — לויטער רעגנדיקע טעג אין איר פנים...

זי פלעגט נאָר דענסטמאָל קרייגקליך שמייכלען, אומנאטירלאָך שמייכלען, זוכן א תירוץ, אן אויסרייד פון דער וואָנט

איר לייב, באוואוסטזיניק אדער נישט באוואוסטזיניק, ווארים דאס קלענסטע ביסל וויסן, דערשרעק, באגעגעניש — קען זיך ווירקלאך באלד אפרופן אויפן פיצעלע קינד ; און זי וויסט שוין ווי א גע־ניטע צו דערציילן פון פרויען, וואס האבן זיך אין דער צייט אנגע־כאפט ביים פנים, זענדריק א פייער — האבן זיי געהאט א קינד מיט א פלאם אויפן בעקל ; אן אנדערע, וואס האט זיך אזוי ארו־מעט פארזען אין א הויקער... אזוי, או ס'איז גאר פון פארלירן זיך, און נישט וואס זי האט אנגעהויבן אזוי פרי צו טראגן, און פונדעסטוועגן האט זי זיך נישט געקענט בארואיקן, איינס מיט ס'אנדערע צוואמענגענומען און זי איז געווען אויף צרות ; מער ווי זיכער : אז זי איז אנגעקלידט מיט, גאט דער לעבעדיקער וויסט, וואס באר א באשעפענש ; און דעריבער נישט נעקענט, ווען אפילו זי וואלט געווואלט — זיין פריי, יונג, צעלאזן, און במילא שטארק אויסגעהיטן מיט איטלאכן טריט...

— כ'וויים, קינדעלע, אז דו ביזט אין אזא צייט, — נו, ברויכסטו זיין צעטראגן ?... קארג פרויען זיינען גלייך מיט דיר, און גאר נישט אזוי קאפריזנע ?... — האט ער זיך פאר איר נע־קלאגט :

— יא, — זאגט זי, — אבער אזוי פרי שוין... דערמאן זיך... און אזוי ווי זי האלט זיך דאן אן זיין ארעם, האט די געוואוינהייט זייט זי האט אנגעהויבן צו טראגן — זיך צוהאלטן גייענדיק אין גאס אן זיין ארעם ; דריקט זי אים נערווען, האט מורא זיך רעכט אומצוקומען ; אבער דא טרעפט זי זיך גראד ווייל זי ווייל נישט, מיט א שטיינערן גענטל ערגעץ אויף א ראנ־גאס, און זעט ווי עס שטייט אזוי איינגעמויערט און פארקרימט : „לאז־מיך־געמאך"... אויסגעבויגן, גאר אראפצופאלן... אזוי גיט זי נאך פעסטער א נעם־ארום דעם מאנס האנט, און מורמלט :

— זעסט : א יוזל... א יוזל...

ער הויבט אויף נ'קאפ, זעט : איר פנים איז אזוי בלייך, טיף־דערשראקן, פרענט ער :

נאָר ; כאָטש זי האָט גוט געוואוסט, אז ס'וועט ערשט אָנהויבן צאָפֿ־
לען ביי איר, לעבן, — אין די העכערע חדשים אין אז עס אנטוויקלט
זיך דערווייל עפּעס בלויז ביי איר אין די געדערים, ס'נעמט זיך
צונויף פון א פּלעק, א רויע אומבאשטימטע זאַך, וואָס וועט זיך
שפּעטער פּאַרמירן אין א נעשטאַלט, באקומען א חיות און געבן
א ריר : פּיק... פּיק... דערווייל שלאָפּט נאָך אלץ דאָרטן, נישט
מער ווי ס'וועט, ס'האלט אין ווערן, אזוי מיט איטלאכן טאָג,
מיט יעדע שעה, רגע און אויגנבליק : און דאָס איינציקע וואָס
ס'ניט איר אָנצוגעהערן איז, — וואָס זי ברעכט אַראָפֿ ס'עסן,
ס'דריקט איר כסדר אונטערן גריבל ביים הארץ, און האָט דערי־
בער די איינציקע מעגלאכקייט זיך צו באקלאָגן :

— זי שפּירט קיין טעם נישט אין עסן, אזוי ווי ס'וואָלט נישט געווען ריכטיק דערזאלצן...

ס'האָט איר אפשר נישט אזוי שטאַרק געארט ס'טראָגן, ווייל זי האָט דאָך פריער געוואוסט, און זיך דאָס באלד פּארגענומען, אז זי האָט חתונה דאַרויף, און אז זי קען נאָר העכסטנס אָפּשלעפּן א חודש, נאָך א חודש, און אז פריער צו שפּעטער מוז דאָס זיין אומפּאַרמיידלאָך ; נישט מער, וואָס ס'האָט זיך אזוי נ'אָנלע געמאכט, פּלוצלינג, גראָד וען זי האָט זיך נישט געריכט, און אפשר נאָך דערווייל נישט געוואָלט, איז ביי איר אויסגעקומען, — אז ס'מוז עפּעס נישט זיין מיט אלעמען ביי איר, און אז ס'וועט, מסתמא, זיין א פּארועניש ; א קינד מיט א קעפל פון א חזר'ל, אדער נאָר מיט פיסלאָך פון א פערדל, מיט קאָפּיטקעלאָך, אדער ס'מינדסטע שוין — א פלאָם אויפן באק, א מייזל אויפן שטערן, א שראָם, א בעלמע, אדער נאָר אן אנדערן חסרון, — וואָס זי וווייסט נישט פון אים...

זי איז געלאָפּן, אין געהיים, מיט דער גאנצער שרעק וואָס איז אויף איר אָנגעפאלן, צו ווייבער, און מיט אראָפּגעלאָזענע אויגן, פּאַר־ שעמט, — אזוי ווי זי וואלט געוועז א מיידל ; מ'האָט איר געזאָגט: זי זאל שטאַרק זיין אויסגעהיט ביי די מינדסטע באריהרונג אויף

— כ׳וויים ? אין אזא צייט ?... מ׳זאגט : ס׳האט א סך דערצו... און דו וואלסט דיך נישט געשראקן, וועז איך וואלט נעהאט א קינד מיט אזא שווארץ פנים׳ל און שווארצע הענטלאך?...

אויך זיין בלייך פנים, דעם מאנס, האט געשפילט א קריינקלאך צעצויגענער שמייכל ; ער איז געזעסן האלב אנגעשפארט אין דער וווייכער שטיל, און דער פארלייגטער פוס האט, קענטיק פון זיך אליין, זיך באוואוינן.

— האסטו טאקע מורא, פאר א פארזעעניש ?... אן א גע־לעכטער, מורא : זאלסט נישט האבן א קינד מיט א קעפל פון א פערדל ?...

זי האלט די אויגן אראפגעלאזט צו דער ערד, אזוי ווי זי וואלט אים נישט געקענט קוקן אין פנים אריין, און איז פעסט ביי זיך, אפגעמאכט :

— ווארים, ס׳קען נאר נישט געמאלט זיין, מיינסטו ?...

— כ׳וויים נישט, אויב יא — זאגט ער אפגעהאקט — און אויב ס׳האט ערגעץ געזאלט טרעפן: א פרוי זאל האבן אזא באשע־פעניש, ווי א קינד מיט א קעפל פון א פערדל, פיסלאך פון א חזיר׳ל, אזוי ווי דו האסט דיר אין קאפ ארייגענומען....

זי לאזט זיך נישט איבערריידן, און ווערט אלץ מער צע־טראגן ; האט אראפגענומען די בילדער פון די וועגט, ארייגע־שטעלט און פארשמעקט די גיפסענע קעפלאך אין דער שאנק, און דרייט זיך ארום אין די שטובן, וועלכע זענען אויס אזוי ווי זיי וואלטן קיינמאל נישט געווען דערוימט ; ביי אים צעשמייכלט זיך אפט ס׳פנים, פאר עגמת־נפש, פארשטייט זיך, אין יעדעם מאל, וועז זי באגראבט עפעס אנדערש, ס׳זאל איר נישט זיין אין די אויגן, — זוכט ער אלץ מער איר אויסצוריידן :

— ס׳א נארעלע דו ביזט... מיינסט : כ׳מאך מיר עפעס ?... ס׳פאלט מיר נאר נישט אין !... כ׳וויים : ס׳איז מיט אלע אזוי... ביי אן ערשטלינג, וואס איז דער חדוש ?.. ס׳איז ביי דיר פון אלע

— איז וואָס, קינדעלע, שרעקסטו דיך אזוי, — א יוזל?...

רעט זי נישט מער, נאָר פּינטלט אזוי מיט די אויגן, און גייט ווייטער מיט אים; און ביז ער קען זיך עפּעס רעכט דערשלאָגן, וואָס־וועט, דער יוזל קען איר שלעכטס טאָן, אזוי באַנעמט זי זיך שוין ווידער מיט עפּעס א קליין מענטשעלע, א ליליפוטל, א הויקערל, וועלכעס גייט זיך אזוי לייכט, גרינג, מיט דראָבנע טריטעלאָך, מיט אן אויסגעגלאַנצט שמעלצנדיק פּנימל, און דריקט שוין צוזאַמען מיטן נאַנצן כח די האַנט זיינע, שפּרינגט שיעור נישט פון דער הויט ארויס:

— א הויקער...

איז ער נאָכמער פאָר׳חדוש׳ט און פּרעגט פּאַרוואָונדערט נאָכמער פון פריער:

— איז וואָס ארט דיך, א הויקער?...

זי קען נישט רייַדן, וואָרים איר בליק לויפט נאָך ארום צווישן דער מענגע מענטשן, זי זוכט דעם הויקער, כאָטש זי וואָלט אים גערן נישט געוואָלט זען, — און באַנעמט זיך, מעשה שטן, מיט א נעגער, מיט א שווארצן, שמייכלענדיקן נעגער וואָס איז אזוי עלע־נאַנט אָנגעטאָן און פאַרפוצט, נאָר מיט א קויל־שווארצ־פּנים, — און הויבט אינגאַנצן אָן צו ציטערן, צו פלאַטערן, אז ער כאַפּט איר אונטער׳ן ארעם זי זאָל איינפאַך נישט אומפאַלן.

— וואָס האַסטו אזעלכעם געזען, זאָלסט זיך האָבן אזוי רער־שראָקן, קינדעלע?

— א נעגער! — שטאַמלט זי — א שווארצן...

— נו, איז וואָס גייט דיך אָן דער שווארצער?...

— דו פרעגסט נאָך: וואָס?... — ציטערט זי מיטן נאַנצן קערפּער, און קען נישט קומען צו זיך — הייסט: כ׳קען דאָך זיך פּאַרזען אין אים!...

— האַסטו מורא, דו זאָלסט זיך נישט פּאַרזען? — ציט ער פרייער אַפּ נ׳אָטעם.

— ברויכסטו ביי מיר פרעגן ?... איך בין נענים אין די ואכן ?... גיי, פרעג יערע פרוי, וואם האט נאר געהאט א קינד, וועט זי דיר דאם זאגן...

— און דו ?...

— כ'וויים ?... — קען ער זיך נישט ארויסהעלפן — מ'זאגט: אז אויפן פינפטן חודש, מ'לייגט צו די האנט צום בויך, שפירט זיך ווי ס'ניט א פיס...

— אויב אזוי ?... — צעשטראלט זיך איר פנים, — וועל איך דאך שוין באלד אינגיכן וויסן ; וואָרים ס'איז דאך אונמעגליך, אז א פארזעענישן זאל לעבן...

און זי ציילט, רעכנט, — אלע טאג ציילט זי און רעכנט ; נאך איטלאכן מיטאג ציילט זי, איז פארטאן בייטאג און ביינאכט מיטן רעכענען די טעג ; קען אפליגן שעה'ן לאנג, ביי א פארהאלטענעם אטעם און זיך נישט געבן קיין ריר, און איז פארנומען מיטן זוכן לעבן. אויב זי דערשפירט נישט עפעם א הויך, א בלאז, א ווינטל אין בויך ; א סך מאל גיבן זיך ווי געווייניטלאך, די געדערים א טרייסל, און זי מיינט : זי האט שוין אנגעטאפט ס'לעבן פון פיצל עופה'לע מיט דער האנט, אבער אז זי בלייבט אין א ווייל ארום אפגענארט, אזוי ווערט זי אומרואיג : ס'וויל נישט לעבן ביי איר... זי טראגט א שטיין אין בויך... און די שווערקייט אויפן פנים רוט דורכאנאנד, פונקט ווי די וואלקנס חשון-צייט, אויפן הימל ; אין איר ניין און שטיין, טאן — שפירט זיך די אנגעשטרענגטקייט ; ס'ציטערן, ס'פלאטערן, קומט אומגעריכט, ווי זאל פאלן ; זי פילט זיך נאר נישט ווי א פרוי אין דער צייט, וואם ביים ערשטן מאל, פלוצלינג, נאכן איבערלעבן די נאנצע מיידלשע יוגנט, — ס'הויבט אן בלויען ביי איר, אומגעריכט, זי וויסט נישט פון וואנעט און ווי אזוי, אויף א וואונדערלאכן אופן נאר ; און דאם אינערלאכע, דאם פרויענלאכע אין איר באקומט אן אנדער וועגדונג, אינהאלט ; איר קערפער בויט זיך איבער, פאר-

יאָרן געווען פֿאַרשלאָסן, און איבער וואָס דו האָסט א מאָל בלויז געקענט קלערן, — לעבסטו עס אַצינד איבער אין דער אמת'ן — וואָס איז דער חדוש, אז דו ביזט אביסל אַראָפּ פון וועג ?... נישט כער, דו וועסט צוריק ווערן א מענטש, אז דו וועסט אויסטראָגן... איבערקומען... און... זען...

זי הערט אים ווי די וואנט ; נאָר וואָס באַר די לעצטע טעג איז ביי איר עפּעס געקומען צו קריכן א מחשבה אין קאָפּ אַריין, אז זי ברויך נאָר נישט אויסווארטן ביזן סוף, ביז זי וועט האָבן, נאָר קען נאָך פּריער, א סך פּריער אויך דערגיין, וואָס ס'טוט זיך ביי איר אין די געדערים, און נעמט שוין, אויך דעם סמך, צושטיין צו אים, דעם מאן, און אויספֿרעגן אים :

— דו קענסט מיר נישט זאָגן : אויב א פּאַרזעעניש מיט א קעפּל פון א חזירל, קען לעבן ?...

— פּרעג מיך עפּעס גרינגערס ! — דרייט ער זיך אַוועק פון איר, מיט פּאַרדרוס.

— ניין, — קלעפּט זי אין אים — כ'וואָלט דאָס דורכאויס געוואָלט וויסן...

— וואָס ? — שטייט ער אומבאַהאָלפּן, אין צענומען מיט די הענט.

— אויב א קינד מיט א קעפּל פון א חזירל, קען לעבן ?...

— שטייט זי איבער אים.

— וואָס וויים איך ? — קוקט ער איר מיט געבעט אין די אויגן.

— און אויך מיט פּיסלאָך פון א פערדל ?...

— ווילסטו, איך זאָל דיר דאָס זאָגן?...

— וואַרט ! — האָלט זי אים אָפּ, — וועז דערפילט מען ס'קינד אין בויך ?...

— דאָס יעסטו, איז שוין ניכער א זאָך...

— נו, זאָג...

האט זיך עפעס אלצ־אינ־איינעם און ווי אויף צו להכעיס אדורכ־
געוואָרפן א הויקערל, א קליין רירעוודיק מענטשל, טאקע אפילו
אן עלעגאנטל, מיט א קורץ פראקעלע, און פיצלאך לאקירטע שיכ־
לאך, אז ט׳האט קוקנדיק דאָרויף נאָר געקענט שמייכלען : „ווי
ס׳מענטשלט זיך, ס׳קלוינע...“ זיין פנים׳ל איז געווען שוואַרץ,
אפילו נאכן פעטן געדיכטן, אויסראזירן; די שוואַרצקייט האט
געגלאנצט ווי באשמירט מיט פּאמאדע, און אזוי ווי ס׳וואלט זיך
נישמאלצן אויף דער זון, דאָרויף עפעס צעגאסן געווארן, אז ס׳האט
נישט ווילנדיק געמוזט שטארק עקלן...

אט דאס הויקערל טרעט נישט אפּ פון איר פענסטער, כאטש
ער האט זאגאר קיין אייניציק מאל פאר זיין אריבערקלייבן זיך פון
יענעם טראָטואָר אויף אירן, — נישט אויפגעהויבן די אויגן צו
איר, געקוקט צו איר, איז זי יעדנפאלס געווען מער ווי זיכער,
אז ער פארעט זיך דאָ נאָר רק איר צוליב... איינמאל שטעלט
ער זיך אפּ אין מיטן גיין, פארנעמט זיך א טריט צוריק און דרייט
זיך ווידער באלד אוים, נעמט גיך און דראבנע צוריקגיין, ווי ער
וואלט זיך דערמאנט אין עפעס א פארגעסענע זאך, און ס׳הארץ
נעמט איר קלאפן :

— אט־אט, קוקט ער שוין אַרויף צו איר, זיי זעען זיך, און...
שוין... אזא הייקערל ווען זי באשטימט האבן...

אבער ער האט נישט ארויפגעקוקט און אויף איר פנים שיינט
א גליקלאכער שמייכל, א קורצער, ווי א זונעלע אין א טריבן טאג...
אירע אייגלאך גלאנצן־אויף און ווערן באלד טריב...

אין שטוב איז אומעטיק־שטיל, ס׳הערט זיך ס׳זשומען פון א
פליגעלע; א זוניקער זייל ליגט פון פענסטער־אוים און שטעכט זיך
אריין ווי א שפּיז אין דיוואן; ער ציטערט, רויעט, ווי אנגעפילט
מיט לעבעדיקע מיקראבן... און זי זיצט אזוי, מיט א פוסטן קאפּ,
ביז זי בארלירט זיך מיט אלעם, קומט אווען אין דער ארומיגער
לויזקייט, צעגייט זיך ווי א שטיקל אייז אין ווארעם וואסער;
בלויז ס׳איינע הארץ פאכט, און די לונגען בלאזן זיך אן ווי א

לירט צוביסלאך די יונגע מיידלשע פאַרמעג, ווערט אינגאנצן אן אנדערער ; מער — צעלאזענער, צעשווימענער...

און אז זי וועט האבן א פארזעגניש, דאם איז שוין ביי איר גע־ווען פעסט אריינגעהאקט אין קאפ; זי האט נאר נישט געוואוסט, אוו זיך נישט געקענט אויסמאלן, ס'א שטייגער מיו באשעפניש דאם וועט זיין ?.... צי מיט פיסלאך פון א פערדל, קעפל פון א חזיר'ל, א קערפערל פון א קינד אויף פיר פיסלאך, — פון צוע־כע אויסטערלישע ברואים וווייסט זי נענוג ; אוו וויפל זי האט זיך נישט נעבראכן נ'קאפ, נעזוכט סמנים, איז אלץ פאר איר נעבליבן א סוד, דער אייגענער סוד וואם ס'איז פריער אוממענלאך צו דערניין ביי א טראנן :

— אויב ס'קינד וועט זיין א אינגל אדער א מיידל ?...

זי האט זיך נעוואלט דערמאנען אין אירע באנענישן פון פאר דער לעצטער צייט, אויף וואם א שטייגער, — זי האט זיך לענגער נעקענט האבן בארקוקט ; האבן ווי אויף צו להכעים — פאר איר אלערליי קאליקעם נעווימלט, מאדנע ברואים, פלעדער־מייז זיך נעטשעפעט, שאטנס אויף די גלייבע וועגט נעקראכן, אזוי דאם זי האט נישט נעהאט פאר זיך קיין שום מוסטער פון א קא־ליקע אויף וועלכן זי זאל באשטימט האבן לענגער נעקוקט ; אוו וויסן : אזעלכעם מער וועניק וועט ביי איר זיין...

זי האט שוין דערנאך צוליב דעם אינגאנצן אויסגעמיידט די גאם, אוו זיך וויטער ווי איבער דער שוועל פון איר שטוב — נישט נעריכט ; אבער ס'זיצן איינע אלין, אוו די ליידינקייט פון אלע שטובן, האט זיך באזונדער זייער שלעכט אויף איר אפנע־רופן ; הוריות זייגן נעקראכן אין קאפ, אנשויקענישן, אומגעבע־טענע... אוו נאך שפעטער — שוין מיט אלעם זיך אפנעהאלטן פון ארויסקוקן דורכן פענסטער, וואם נייט ארוים צו דער גאם ; ווייל, עטלאכע מאל, וואם זי האט צענומען די גארדינען פון דעם אייג־איינציקן גאספענסטער, אוו זיך נאר פארקוקט אונטן־אראפ, אזוי

וואם העכער צום לייב — אלץ שמעלער, ענגער און נעדריג־טער; זי באטראכט אירע פיס, דעם גאנצן קערפער, וועלכער איז איינגנטלאך פון דרויסן גאר נישט צו דערקאנען, און באהאלט אין זיך א צינד, עפעס רעשטלאך פון א באשעפעניש; און וועו די דאזיקע רעשטלאך, — טראכט זי — וועלן זיך אויפקלייבן, צו־נויפנעמען, און אנהויבן וואקסן אין אירע געדערים, — אזוי וועט מסתמא דער בויך ביי איר מיטוואקסן, זיך צוביסלאך אויפהויבן, צעציען, וועלן העכער, פולער, קיילעכדיקער, אז ס'וועט זיך גאר אנגיין אן עקל פאר אים... מען מוז זיין זייער מאוס, דוכט זיך איר, — וויל אנטאן זיך דענסטמאל וויי מ'ברויך איז שוין אונ־מעגליך; די טאליע איז מער נישטא, און מ'זאל זיך ווידער נעמען איינשנירן אין קאסעט, קען ער צו שטארק צודריקן ס'לייב און מאכן א תל פון פיצל עופה'לע...

א שטיל וויינענדיק געזאנג לאזט זיך דאן פון אונטן הערן, פון הויף־צו, עפעס א לאנגער, אויסגעצויגענער, קלאגנדיקער מא־טיוו, וועלכער גיט איר א שטארקן ברי; און זי שפרינגט אויף, פאלט ארויף אויפן פענסטער, זיך אינאנצן פארגעסנדיק, און דא דערזעט זי עפעס א מענטש מיט א קליין מאלפעלע, מיט וועלכן ער גייט א פנים בשותפות בעטלען; דאס מאלפעלע טאנצט משונה אויף א שטריקל, שפרינגט, ברעכט זיך: האפ... האפ... און דער מענטש פון דער מאלפע איז אפגעריסן, ארומגעבונדן די פיס מיט שמאטעס, אזוי ווי ער וואלט נעקומען צוגיין פון א וויטע מדינה, — זינגט דאס אזוי אומגליקלאך, און ווינט זיך אויס ס'הארץ...

ס'וערט איר שרעקלאך נישט גוט צוקוקן. די פיס הויבן איר אן ציטערן, און זי לויפט אוועק, ווי זיך ערגעץ באהאלטן, פארשטעקן, און פאלט אריין אין דער אנדער שטוב, א שטיס משוגענע; אויך דא דערגייט דאס זינגען, און זי בלייבט שטיין, די אויגן קריכן איר פון קאפ, זיי ווערן גרין, נאר ארויסצושפרינ־גען; און — — — — ווי זי גיט איבער א רגע א ריס אויף

לעבעריקע זאך, — ווייטער איז זי אינגאנצן טויט, די פים אפּ־
געשטאָרבן, די הענט — אפּגעשטאָרבן, דער גאנצער גוף לייִם, און
נאָר־וואָס אין בויך בלויז, דוכט זיך אינווייניק — רירט זיך עפּעס...
ס'רירט זיך... פּיק... א פּיסעלע — נעריט... א הענטל זיך נע־
וואָלט אויסגלייכן, און אזוי ווי א פּליגעלע א דראָפּענעטאָן אויף
א האָרעלע, א גראָנק — — — — — — — — — — — —
— — — און זי שטייט שוין אויף די פּים, שטייט גלייך, זיכער
און אָנגעשטרייַנגט; ס'פּנים פּארכאָפּט; און מיט א מאָדנע נרי־
מאָס פון טיפּע ענטציקונג, פּאָלקאָמע פּאָרגעסענהייט, — איז זי
אריינגעטאָן אין זיך, מיט אלע חושים הע־ט זי, און ווי נאָכ־
אמאל דערשפּירן, און נישט צופּעליק, נאָר נאָכאמאל טאָקע —
אזוי ווי ס'האָט זיך נעריט ביי איר צופּריער — אָנגעהויבן לעבן
פון זיך אליין, דורך א וואונדערליכן אופן; אבער אזוי ווי זי
שפּירט שוין כּער גאָרנישט, — נעמט זי גלייך אויסלייַנגערן די
גלידער, כ'פּנים זיך צו לייטערן, און זי קומט ערשט צום שכל, ווערט
נאָנץ באָוואוסטזיניק, פּאָרשטייט אָצינד:

— ס'איז נאָר אן אומגלאָבע זאך ס'וואָל שוין לעבן, וועָן
ס'איז נאָך קיין פּולע דריי חדשים נישט; און ס'איז נאָך נישטאָ
קיין קינד מיט אלעם ביי איר...

זי גייט אוועק איבער דער שטוב, און מיטן ערשטן טריט, נעמט זי
א טרונק וואסער, און אז זי שפּירט זיך נאָך אלץ ס'הארץ נישט, אזוי
נעמט זי די אויבנגעשניטענע לימענע פון טיש אראָפּ, בייסט איר טיף
איין מיט די ציין, אוש די הויט פון לייב ווערט אויף איר גערינצלט
פון דער זויערקייט, און נעמט ציטערן, שפּילן מיט די ציין; לייגט
זיך אוועק אויף דער אָטאָמאנע, אינטערשפּארנדיק ביידע הענט
הינטער'ן קאָפּ, ציט אויס די פים, וועלכע בליבן לייגן צוזאמען,
ווי א צווילינג; ס'לייכטע באָטיסטענע שטוב־קלייד פאלט איר
אריין צווישן זיי, און ס'קומט אויס אזא לאנגער טיפער צווישנשייד.

איז ער געוואָרן טויט, און זיך געזומען בעטן, כ׳זאל אים זאָגן :

— וואָס ס׳טוט זיך?...

האָט מען אים בארואיקט :

— ס׳איז אויף א מאָפּלינג, נאָר נישט קשה...

די טירן פון דער שאנק, באגראבט זיך צווישן די קלוידער, דרויט זיך איין וויא א בייגל, קאָרטשעט זיך אינגאנצן צוזאמען וויא א קליין פּיצל קינדעלע, צוגעלויגט פון די אייגענע קלוידער, אויף וועלכע ס'האבן געפֿלאצט די היינגערס, איר אראפּגעפאלן איבערן קאפּ, איר צוגעדעקט און געבליבן ליגן, א בארג...

אזוי איז גוט, ס'איז שטיל, און זי הערט נישט מער דאס זינגען, זעט נישט די מאלפּע — אבער פּאַרדאס דערשפּירט זי אצינד עפּעס א וווייטאק אינווייניק... יסורים... ס'כאפּן וויין... זיי קומען איינער אונטער דער אנדערע, נאך קלוינע וויילעס, און וואס עפּטער — שטארקער, רויסנדיקער, רויסן זיי איר אפּ די לונג-און-לעבער, ס'הארץ מיט די בעביכעס, און זי קריכט שוין ארויס קוים מיט צרות פון דארטן, אין איין טויט-שרעק, פּרואווט זיך גליכשטעלן, אבער א קורטש האלט איר צוואמען, האלט אויס-געקרימט די פּיס; זי דערשפּירט א פּייכטקייט אויפן לייב, ס'ווערט איר היים, ס'שוידערט, א טויט-שווויים באגיסט איר, און קוים וואס זי דראפּעט זיך נאך צו וו-ס'איז צום בעט, וויסנדיק: „זי האט זיך צוערעכט געמאכט... דער'הרג'עט..." נעמט קרעכצן, אין אינ-איינעם מיט די וווינען, וואס נעמען ביי איר שטארקער, און צעלייגן איר, שרייט זי אויף העכער, פּארצווייפלטער...

— —

אז דער מאן איז געקומען אוונט-צייט א היים — האט ער די שטובן נישט דערקענט; דעם ווייב'ס בעט איז ווי ארויסגעפאלן אין עס-שטוב, און מענטשן האבן זיך געדרייט ארויף און ארום, פּרעמדע מענטשן, וועלכע ר'האט נאך קיינמאל ביי זיך נישט גע-זען, — ווי ביי זיך אין דער היים.

זיי זיינען אויף אים אנגעפאלן:

— פּארוואס ר'האט די פּרוי געלאזט אליין אין אזא צייט?..

— מ'זאל נישט געווען באצייטנס דערזען, וואלט ער שוין מער קיין ווייב נישט געהאט...

לעבן

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ס׳איז שוין געווען שפעט אין דער נאכט, און די ליכטיקייט אין זאל, וואס האט געשטראמט פון טויזנטער ליכטער — האט גע־שניטן די אויגן, זיי צוגעקלאפט; די יונגע פלאטערדיקע מיידלאך זיינען אפגעשטאנען ווי די פישלאך, וואס מ׳נעמט ארויס פון וואסער; געווען מיד, און נאכמער מיד — די לייכטע פיסלאך זיערע, וואס זיינען געווארן שווער, פול־אנגענאסן, זיך געבויגן אונטער די קני; און זיי, די מיידלאך, האבן זיך ענדלאך גענומען לייכט און לופטיק ארויסלויגן אין די העל־שרייענדיקע מאנטלען, פארנעמען א היים; און אין דרויסן, וואו זיי זיינען ארויס — האבן די שווער־באזעסענע אויטאמאבילן ווי א היים געבראכטנס זיי אויפ־געכאפט, און מיט איינע נאך דער אנדערע זיך אפגעריסן, אוועק־געטראגן אין דער פינסטער צוויישן די טונקלע הייזער וואס ביי ביידע זייטן פון די גלייכע און צעדרייטע וועגן...

אויך ס׳יונגע כלה־מיידל האט זיך ציטעריק צונויפגענומען, מיט א שעמעווריקן בליק זיך צוגעזאגט מיט אלע מיידלאך, ווייבלאך און טאטע־מאמע — בתוכם, און זיך זעלבסטשטענדיק ארויסגע־לייקט אין די ווייכע קישנס פון דעם אומרואיקן אויטא, וואס האט זיך שוין קוים געקאנט דערווארטן אויף איר; זיך צוגעטוליעט מיט אזוי פיל מורא צום יונגן קרעפטיקן בחור׳ל, מיט וועלכן זי איז ערשט איצט אליין אוועק, שוין צו בלייבן מיט אים... די בעקלאך אירע האבן געפלאמט, די קניען געציטערט, דער קאפ זיך געוויגט, שלעפעריק, לאשטשענדיק־וויך געוויגט... און ס׳הערצעלע האט נאך עפעס געלעכצט, געווען זים פארשמאכט; אלע ווילע זיך איבערגענעבן צו א לייכט דרימלע, וואס האט נעקענט ווי א דין

— ווי געפעלט דיר עפעס דאָס שטיק זילבער?.. און ס'אנדערע?... דער רויטער טינטער?...

ס'יונגע וויבעלע איז נאָך אלץ אזוי ווי פריער געווען אנגעברוגז'ט, — און די ליכטיקע שטיקער זילבער האבן איר אויף קיין האָר נישט דערפרייט; זי האָט זיך אפילו געפוילט צו רירן; איר וויבער גוף איז געווען שווער, וואָגיק, ווי א פייכטער שוואם, וואָס איז פול געוואָרן אנגעזאפט פון לינן א גאנצע נאכט אייבן רעגן; אירע אויגן זיינען געווען טריב, א שטיק נעפל, יענער נעפל וואָס ווערט אזוי אפט אין פרילינג, ווען ס'וועטער בייט זיך מיט דער שעה; די ערד ווערט וווייכער, וואָרימער די לופט, אין ס'הויבט אָן צו טריפן מיט זאלבן, שמעקן מיט וויירוך...

האָט ער איר געזומען אויף די הענט, צוגעטראָגן צום אָפענעם פענסטער, און איר געוואלט דערפרייען:

— ווי געפעלט דיר עפעס דער גענגט?... א שיין אָרט דיר אָפגעזוכט?...

האָט זי אָ צוביסלאָך זיך געזומען אויפהייטערן; דער ליכטיקער געבענטשטער „נעיבאָרהוד" מיט זיינע גרינע הייזלאָך, שפילנדיקע זומער-פייגעלאָך — האָט איר טיף אויפגעווועקט; ס'האָט איר געזומען ציען דאָס אויפגעפראלטע לעבן אין דער בריט-אויפגעוויקלטער וועלט, ס'הערצעלע צוריק געזומען פישטשען, די יונגע ביינדאלאָך — צו קנאקן, און זי איז באלד אלץ געוואָרן ווי א זומער פייגעלע, וואָס וואלט דאָ אריינגעפלויגן דורכן אפענעם פענסטערל, און געזומען ארומשושומען.

— ווי שיין ס'איז אלץ דאָ, מיין מאן... ווי שיין ס'איז אלץ דאָ...

און די פרישע, וויבליך-געבוירענע פרייד האָט ערשט געזומען פלאטערן ביי איר ווי ביי א יונג פייגעלע, וואָס דערשפירט די וואָרימקייט פון ערשטן שטיקל זינדל אונטער אירע יונגע-פליגעלאָך, נאָר כאפנדיק אויפן אויג די שלאפשטוב, וואו ס'בעט איז נאָך געשטאנען פון ביי-נאכט, — אָנגעוואָרפן, צעלייגט, צערודערט.

ויידן שנירעלע שפּינוועבס פון א שפּין וועלן איבערגעריסן, וועז דער בריוטער אויטאָמאָביל האָט זיך א הוידלגעטאָן ערגעץ אויפן וועג, וואו ער האָט זיך געהאָט צעלאָזן, און מיטן גאנצן אימפּעט גענאָפּן...

— העלאָ ! — האָט דער מאן אויסגערופן פיל פרייד, זיך שפּעט אויפכאָפּנדיק אין זיין טונקעלן שלאָפּצימער — אזוי פרי ביזטו שוין ארויסגעקראָכן פון בעט, יונג ווייבעלע מיינס?...

ס'יונגע ווייבעלע איז שוין פון א צייט געלעגן אין דער אנדערע שטוב, געלעגן מאכטלאָז, הפקרות'דיק צעווארפן די פּיס, און ווי ערשט אויסגאָטעמט די לעצטע ווייען אירע... געפילט אזא חלשות'דיקייט אויפן הארץ, א נודנעקייט, דאָס ביי זיין אריינקומען, האָט זי פאר זיין בליק שעמעוודיק באגראָבן ס'פּנים'ל, און נאָרישלאָך אים אוועקגעשטופּט:

— גיי, גיי, כ'וואָלט געוואוסט דו האָסט אזא שלעכט הארץ, וואָלט איך גאָר נישט געוויזן חתונה געהאָט מיט דיר...

ער האָט געלאָכט.

אין שטוב האָט א צינד נאָכן האלבן טאָג, אויסגעזען ווי ס'זאָל נאָך זיין גאָר פרי; אויף אלעם איז נאָך אזוי ווי געלעגן דער טוי פון פריען טאָג, וואָס האָט אין ערשטן פרימאָרגן נאָך זייער חתונה, געווויינטלאָך דאָ, — א ביסל שפּעטלאָך אויפגעמאכט די אויגן...

דעם יונגנמאנטשיקל האָט געשפּראָצט די פּאָרב אין פּנים, די באקן — געבליט, און ארומשפּרינגענדיק ווי א ציג ארום איר, דעם ווייכן באשעפענישׂ, האָט ער אויף דער גיך ווי ר'וואָלט קיין אנדערע ארבייט נישט באקומען, זיך געמומען צונויפטראָגן און אָנגשטעלן צו אירע פּיס דאָס זילבער־וואַרג, דאָס אלץ וואָס זיי האָבן באקומען צו דער חתונה געשענקט, און ווי א קינד מיט צאַצקעס — זיך געפרייט:

זי איז געווען זייער מילד, ס'יונגע ווייבל, און עפּעס ווי אויס רחמנות אים אזוי צוגעלאזן צו זיך ; געלאכט, ווי ס'יונגע מאנטשיקל ערגערט זיך, דראפּעט זיך אויף די גלייכע וועגט, און שמייכלענדיק מכלומר'שט אויף א געלעכטער זיך פון אים אפּגעווערט :

— ניי... ניי... כ'בין נישט איצט אויפּגעלייגט צו דיר...

און נאכאלעם, פּאָרט א מאן — אים טאקע דערפּאר נישט געקענט בייקומען, און זיך נעמוזט לאזן... און ערשט נאכדעם ווידער הארציק לאכן פון אים, ווען ער פלעגט בלייבן ווי נע־ווינטלאך, לינן אזוי מאט... שוין אהן כח און ווידער נישט זאט... נאריש שלאגן איבער'ן פּנים, אים צוטיילן פּעטשלאך ווי א קינד וואם טוט אזוינס וואם מ'באדארף נישט.

— נא... נא... נא דיר... דו וועסט נאך?..

— דו וועסט נאך?....

ס'יונגע ווייבעלע, מ'קען נישט זאגן, איז געווען זייער א שיינע, א שלאנקע, א מאגערע, פונקט מיט אלעם ווי מ'באדארף, — און פון פאר דער קליינער צייט וואם נאך איר חתונה, — גאר נישט געהאט פארלוירן פון איר ריין קערפּערלאכער געשיקטקייט ; און אזוי ווי זי איז נעווען מיידלווייז, — שלאנק, בויגיק, אזעלכע איז זי אויך נעווען דערנאך — פון די שפּיצפינגער פון די פיס, ביז צו די אקסלען ; און דאם וואם זי האט געהאט צו טאן מיט א מאן, איר אייגענער מאן, מעג זיין, — האט זיך דערווייל נאכנישט ניט אפּגערופן אויף איר ; און פונקט ווי זי האט פריער אפּגעהיט איר צארטן קערפּער — האט זי ערשט איצט נאכגיכער געהאט די מעגלאכקייט אים אפּצוהיטן...

יעדן פרימארגן, ווען זי איז נאך געלענן אין בעט, און דער מאן איז שוין געווען אוועק, — האט זי אים שוין געגלייכט, דעם קערפּער ; אפּגעווישט וואו א קניטשעלע ; געוואויגן, געבויגן, ge־שטרעקט אין דער לענג און אין דער ברייט ; מורא געהאט, איר

אזוי איז זי גלייך ביי זיך אראפגעפאלן אין צוגעשפארט צום יונגנמאנמשיקל, זיך קינדיש געלחדוש׳ט ווי אויף גאר א גוואלדיק־ גרויסע זאך:

— ווירקלאך, כ׳בין שוין מער קיין מיידל נישט?...

— כ׳בין שוין מער קיין מיידל נישט?...

איר מאן, ס׳יונגע קרעפטיקע בחור׳ל מיט די רויטלאכע האר, און שווערע טרייסלענדיקע שטיקער פלייש אויף די הענט — א־ז געווען זייער א היציק בחור׳ל; שוין שפעטער אפילו, גאר שפעיזער, האט נאך אלץ, איין גאט ווייסט פאר וואס, — ס׳בלוט נישט אויפגע־ הערט צו זיין אזוי וואוים, און לויפן אין זיינע אדערן; און פון גרויס חרפה, וואס ער וועלט גאר נישט זאט — געזוכט א תירץ זיך צו פארענטפערן פאר איר:

— ס׳איז נאר דערפאר, וואס דו ביזט אזוי שיין, מיין ווייבעלע, אזוי יונג...

און נישט בלויז פאר דער צייט, וואס מיט איר זייענדיק, נאר אויך פאר די גאנצענע טעג וואס ער האט געמוזט ערגעץ אנגיין מיט א „שאפ" — איז ער אויך אזוי צעטראגן געווען, זיך אפט פארגעסן, געמאכט טעותים, אז אלע האבן אויף דעם סמך פון אים אנגע׳חוזק׳ט:

— ס׳יונגע ווייבל האט אים נישט־קשה צערריסט...

אין אוונט, א היימקומענדיק אין זיין ליכטיקע היים, וואס איז פול געווען מיט די גוואלדיקע אויפטוכצער פון זיין יונג ווייבעלע — האט אים ס׳הארץ גאר, גאר אנגעקוואלן, און זיך געקענט נאריש מאכן פאר איר, פיעשצענדיק זיך:

— אך, וועז כ׳קען דיך אזוי האבן א גאנצן טאג ביי זיך...

לאכט זי:

— זע, דו זאלסט זיך ארויפארבייטן, און אליין ניין איז „ביזנעס" פאר זיך, — וועל איך קענען צו יעדע צייט קומען צו דיר...

צערטלאכקייטן פון דעם יונגן קרעפטיקן בחור'ל, איר מאן, ער זאל וויניקסטנס שפירן א לעבעדיקן וואַרימן אטעם צווישן די טויטע שטיקער „פּאַרניטשור".

און אין די דאָזיקע, זוניקע, העלליכטיקע שטובן, פלעגט נאכאלעם אויך נישט איינמאל אויף איר אָנפאלן א בענקעניש; און דאָס, ס'רוב, זיצנדיק אליין נאכן האלבן טאָג אין דער ליידיקייט פון דעם גאנצן „פלעט"־שטובן, אזוי לאנג און וויט אוועק פון איר אויפשטיין און מאנ'ס פארשווינדן, און נאכאמאל אזוי וויט און לאנג, ביז ער וועט דארפן קומען צוריק; אין די דאָזיקע נאכמיטאָק שעה'ן, ווען ס'האָט זיך דאָ גאָר נישט באוואויגן, אלץ ארום איז געווען אָפּגעשטאנען, קיין בלעטעלע זיך נישט גערירט. א צוויגעלע דורך א פייגעלע זיך נישט איינגעבויגן, — איז איר די לאנגווייליקייט אזוי שווער געווען בייצוקומען; און זיך געמוזט ארויסכאפן פון דער לופטיקער געפאנגנשאפט אירע, און אזוינע ווי אמאל, מיידלוויז, צוריק צו די מיידלאך...

קיין יונגע פרויען פון איר'ס גלייכן, וואָס האָבן זיך געזאלט מיט איר ארומכאפן גלייך נאָך דער חתונה, — האָט זי אין דער משפחה נישט געהאט; דער מאן האָט אפילו יא געהאט אן עלטערן חתונה־געהאטן ברודער, האָט זי טאקע די פרוי יענע, די איינע שוועגערן אירע, — נישט געקענט פארטראָגן; קורם כל, איז דער עלטערער ברודער אליין נישט געווען דאָס וואָס איר מאן, כאָטש פון איין טייג געקנאָטן; און זיין פרוי — עפעס געהאט אזא זיסלאָך קווישטיק קול'כל, געריעט אויף דער ביישטימע, אז ס'האָט זיך איר נאָר אויסגעדוכט, דעם יונגן וויבל, אז וועגן וואָס יענע זאל נישט רויידן, מעג זיין פון „דרעסעם", פון „דושולערי", פון „פּאַרניטשור". איז עס נאָר בלויז אן אנשטעל, וויל זי מיינט באמת גאָר עפעס אנדערש, וואָס זי וויל ביי איר ארויסקריגן, מיט א מיין, א פארדאכט:

— אויב ס'מאכט זיך עפעס נישט ביי איר?..

קערפער זאל עפעס נישט נעמען אויף זיך, נאר אלץ זיין אזוי לאנג, אזוי דין, — האט זי געמוזט ווערן נאכמער איבערקלייבעריש אין עסן, און פיניקן איר לייב...

דער מאן האט דאס נישט געוואוסט; אבער דערנאך האט אים שוין יא עפעס גענומען גיין אין נאז ארײן, און בלייבן פאר'חרוש'ט, זיצנדיק מיט איר ביים עסן.

— פאר וואס עסטו נישט דאס ברויט מיט פוטער, נאר אזוי, טרוקן?... — פרעגן ערשטוינט.

האט זי נישט געוואלט אויסזאגן, נאר שמייכלענדיק באהאלטן דעם סוד, דעם סוד פון וואס איר שיינער קערפער קען נאך מאוס ווערן.

— כ'עס נישט געווען קיין פוטער, — זאגט זי.

— און צום פלייש האסטו אויך, ווי כ'זע — א שוואכן אפעטיט?...

האט זי יא אפגעבישן א שטיקל, דאס פויל געקויט, און צום סוף דאס אויסגעשפיגן.

— ס'איז צו פעט, ס'פלייש...

פון פאר דער קלוינער צייט וואס פון נאך זייער חתונה, האט זי, כ'יונגע ווייבעלע, זיך קארג־וואס געהאט אויסגעלעבט פון אירע מיידלשע באקאנטע; זיך נאך לייבט געקענט מיט זיי מיטכאפן אויף א „רייט" און געווען אויסגעקאכט אין אלע זייערע שמד־שטיק...

דאס ארויסגיין פון פאפא'ס און מא'ס היים, וואו זי האט געהאט איר קליין באשיידן צוגעקליבן שטיבעלע, — אין דעם זעקס „רומיקן־פלעט" — האט איר נאר קיין פיצל מי נישט געקאסט; פאפע האט שוין געזארגט ס'זאל אלץ זיין צו דער באשטימטער צייט און „אפ־טו־דייט", די מעבל און אנדערע קאסטבארקייטן; און זי איז דאך בלויז, ווי זי האט זיך דאס איינגערעדט — אין זיי ארײן, אין די שטובן, און אין זיי נעבליבן, רק צוליב די

ווייל ארויסקומען מיט אן אנדערע פרייד; מיט א געוויסע צע־רייצטע, צעלאָזענע יונג־ווייבערישע פאַרשייטקייט, וואָס נאָר אין די האָניק־חדשים; און קוקנדיק אויף איר, אויף דעם יונגן ווייבעלע, האָט זיך געשפּירט, ווי יענע ווערט עפּעס אומגעשליידערט אויף א זעלכע מיני־כוואַליעס, וועלכע מוזן אזוי אין נישט אנדערש ווי אזוי — ארויסקוועלן ביי איר... א מאָל מיט דעם אומרואיקן וואַרפּן פון א פוס; א מאָל — מיט'ן צאַפּלען פון די הענט, מיט בלאָע שארפּע בליצן פון די אויגן, און סתם מיט א הילכיקן קוויטשיקן געלעכטער, וואָס קומט פון דער העלער הויט, ביי דער מינדסטער קליניקייט...

ס'אלט־פאַרעלטערטע מיידל ליגט אוועקגעלייגט ווי א דין פלאַך ברעטל אויף דער קאַנאַפּקע, די פּיס — שטייף, ס'פּנים אויס־געלאָשן ווי ס'אש אויפ'ן פּאַפּיראָסל וואָס זי רויכערט.

— ווייסט, — זאָגט זי, איר אנמעסטנדיק פון אויבן ב־ז ארונטער — וועז דו זאָלסט מיר אפילו נישט זאָגן, אז דו האָסט חתונה געהאַט, וואָלט איך עס אויך גלייך גענואוסט, קוקנדיק אויף דיר...

— וואָס זעט מען דאָס אויף מיר? — וואונדערט זיך ס'יונגע וויבל.

— אין בלויזן זיצן אפילו... — קוועלט ביי איר אן ס'האַרץ אויף יענערס געפאַלנקייט.

— ווי אזוי זיץ איך?... — תמ'עט ס'יונגע וויבל.

— א מיידל זיצט נאָר נישט אזוי... — וואקסט ס'האַרץ ביי דער אלטער מויד.

ס'יונגע וויבל פּרואווט זיך צונויפּנעמען. אבער דאָס קומט איר נאָר שוועריקן, צוליבן ניפּט וואָס די אלטע מויד לאָזט אין איר אריין.

— א, דו זעסט?... וועז דו זאָלסט אפילו וועלן זיצן אנדערש. וועלן שוין די פּיס דיינע נישט אזוי פּארשלאָפן אראָפּהענגען ווי ביי אן אומשולדיק מיידעלע, וואָס האָט נאָר קיין שום אנונג נישט.

און אויך אויף די אנדערע יונגע מיידלאך, וועלכע זיינען נאך געווען מיט איר אזוי אויסגעקאכט, א מעשה פלא — האט זי אויך נעהאט אן אויג, דאס זייער גאנץ חבר'ן זיך מיט איר, איז אויך א שטיק נאר דערפאר, וואס זיי ווילן ארויסקריגן פון איר :

— אויב ס'איז טאקע אזוי ווי זיי מאלן זיך דאס אוים מיידלווייז ?...

— ס'איז טאקע אזוי ?...

— אזוי און אזוי ?...

צווישן די אלע מיידלאך, ביי וועלכע ס'האבן זיך אזוי קריינקלאך נעריצט די געבליטן, קוקנדיק אויפן יונגן ווייבל ; שמייכלענדיק זיס־אויפגעציטערט מיט די אקסלען, זיך דערמאנענדיק אין עפעס ענליכעס, מעגלאכעס און אומפארמיידלאכעס — צווישן די דאזיקע אלע מיידלאך איז אויך געווען איינע, אן עלטערע, בארשוויגענע מיידל, וואס האט איצט, אליין אפשר נישט אויסנזייענדיק גאר. — נעזוכט איר אנצודריקן די גאל, נעמען די לעבער ; און ווען ס'איז זיי אויסגעקומען ביידע באנאנד צו זיין, האבן זיי זיך איינס ס'אנדערע די הויט אראפגענעמן ; ס'עלטערע מיידל האט דאן אין איר געגנווארט אנגעשטרענגט געאטעמט, ס'נאנצע בלוט האט אין איר געארבעט, געשלאגן אין פנים אריין, און ס'יונגע ווייבל, ווידער, איז ביי זיך געווען געפאלן, פונקט אזוי ווי יענע א שטייגער — זאל זיך האבן ארומגעטראגן מיט א פרעטענזיע אויף איר מאן ; און אפשר גאר אזוי געברענט פון אייפערזיכט, וואס זי, די יונגע קאץ, לעבט שוין באצייטנס מיט א מאן, און יענע די עלטערע, סאלידע מיידל — מוז נאך דערווייל פארשווארצן אירע טעג און נעכט ביי זיך, אין ענגן חדר'ל, און זוכן צו פטר'ן די קלעפיקע לאנגווייליקייט מיט שווערע ביכער...

ס'אלטע, בטבע, רואיקע און בארשלאפענע מיידל, פלענט זיך אומווארפן ווי א געבונדענע אין א שטייג ; זיך רענן באהאלטענערהייט ; און ס'יונגע ווייבעלע, פארקערט, פלענט ווידער אלע

ס׳אלטע מיידל, קען זיין, האט זיך אפשר נישט איבערגענומען, וואס כ׳יונגע ווייבל הוליעט ארום ווי א שמעטערלינג, נאר גיכער טיפ־באדויערט די איינגעבוירענע פון גאט געבענטשטע שלאנקייט אירע, וואס וועט אונטער דער לאסט פון מאנס דורשטיקע פארלאנגען, פארלוירן גיין ערגעץ, ווי ס׳צאפטע יונג־פרויליכע איז ערגעץ ביי איר פארלוירן געגאנגען...

און געלערנט מיט איר, נעקנעלט...

— דערווייטער דיך פון אים... מייד אים אויס.. ס׳א שאד דיין שיין לייב... דיין ליכטיק גיין און שטיין...

און דאס יונגע ווייבל, וועלכע דער ביטערער חשד האט פון צופריער נאך, כמעט אזוי ווי פון זיך אליין, א קליין ביסל בלויז געהאט אננעהאלטן, — איז מיט איינמאל געווארן אויפגעוועקט, אין ארומגעכאפט פון א בריטע נאטירלאכע מורא ; און נאך יערן מאל וואס זי איז אויפגעקומען אין דער פרי, נאכדעם ווען דער כאן איז געהאט אווק, — שוין נישט מער אראפגעשפרונגען יענע זארגלאזע, הויך־לאכנדיקע יונגע פרוי, וואס האט פול געמאכט מיט איר לאכן די שטובן ; נאר, גיכער זיך געקענט ראפטום א וואר־ארויסטאן פון בעט, א נאקעטע, — ווי זי האט ליב געהאט צו שלאפן ; מאכן צוויי־דריי שפרייז, און בלייבן שטיין א דערשראקענע, א ווילדע — וואס וועט אויפגעוועקט דורכ׳ן ביטערן צווייפל, שטיין אזוי, צעווארפן דעם קאפ האר... און נאכדאכטן :

— וואס ר׳האט דא ווידער געטאן מיט איר, יענע נאכט, דער מאן?..

די נעכט אירע ווערן שווער. דער קלעפיקער קערפער זיינער וואס ליגט נאנט ביי איר אין שכנות, ווי א געדיינדער בארג — שטיקט, באדאפט נ׳אטעם ; און נאר אינדערפרי, ווען דער טאג כאפט אים ארויס — אטעמט זי גיכער אפ; א נאנצן טאג נאכדעם, ווי לאנג זי איז אליין, האלט זי דעם קאפ אויפגעהויבן, לעבט און לאכט,

און זיך אזוי צענעמען אן שום מיין...

און דאָס אלטע מיידל ציט דערביי אזוי, אין־לשער, אויס אירע לאַנגע מאַגערע פּיס, — ווי‌ל זיך געווים באווייזן מיט דער זעלטענער שלאַנקייט פון איר מאַגערן קערפּער; מיט די אויסגע־גאַטענע לינ־ען וואָס איר אלט לייב האָט, און איז זיי געווים אויך באשערט צו האָבן, נאָר נישט אנדערש ווי ביי א שטיין, וועלכן מ'האָט אזוי צום ערשטן און לעצטן מאָל, און נישט אנדערש ווי אזוי, — אויסגעאַקט, ער זאָל זיך שוין מער קיינמאָל נישט ענדערן, ביז'ן טויט אריין...

זאָגט זי:

— נא... קוק מיך אָן... קענסטו דאכטן א מאָל נאָך אזוי שלאַנק צו זיין?...

גיט זי א שפרונג־אויף, ס'יונגע ווייבעלע, א געביכענע; נעמט דין גיין, דראָבנע, אויף די שפּיץ־פּינגער, צ'קנדיק מיט די אקסלען, און באַוייזט אויף אלע־לייַ ארטן די יונג מיידלשע נעשפּיצטקייטן פון איר קערפּער.

— נו?... און אז כ'האָב שוין חתונה געהאט, בין איך אפּשר נישט די אייגענע?..

שמייכלט זי אפילו נישט, ס'אלטע מיידל, נאָר וואָס די אלע פּארזעסענע יאָרן אירע, וועלכע זי איז העכסט וואַרשיינלאָך פּאר־יעסן צוליב די אייגענע מורא, דאָס איר קערפּער זאָל נישט פּאר־לירן די שלאַנקייט; די אלע פּאַרזעסענע יאָרן אירע, קוקן ארויס דורך די שמאלע צוזאַמענגענומענע שפּעלטלאָך פון אירע מאטע אויגן, און וואַרפן אויף איר אָן אן אימה.

— אזוי?... ביזט גלייך?.. שלאַנק?.. וואַרט־זשע, כ'וועל זען שפּעטער, ווי דו וועסט מיט א יאָר שפּעטער, אז דו וועסט אזוי זיין צוגעלאָזן צו דיין מאן — אויסזען?... אויב דיין יונג שיין לייב וועט נאָך אזוי יונג און שיין זיין?...

גלייכט זי זיך מיט איינמאל אויס, וואקסט זיך גרויס אויס, שלאנק אין שיין, און זעט אויס ווי עפעס א געשטראפטער מלאך, וואס האט צוליב א הטא באדארפט אראפגאלן אויף דער זונדיקער ערד, דא אפקומען; און מיט דער קאלטער לבנה בלייבקויט וואס ביי יענער באדעלטערטער מיידל אין די אויגן — קוקט זי אויף אים, בעטענד און אפשרעקנד...

— גיי אוועק, כ'בעט דיך...

ביים יונגן קרעפטיקן בחור'ל, איר מאן, האט זיך עפעס גענומען רירן אויף די גהירן, און געהאט ס'גיפיל ווי א פליג קריכט דארט, קריכט שווער, מיט גרויס סכנות נפשות, קלעפט זיך מיט אירע דינע פיסלאך צו דער זעלטענער פעטקייט, וועלכע זי מוז מיט יעדן ריר אוועקרייסן, פשוט...

ער האט געקוקט אויף זיין יונג בליענד ווייב, און אין זיינע אויגן האבן זיך גענומען צוביסלאך אויסבריטערן די שמאלע אפלעך ווי ביי א קאץ, ביי וועלכע מ'ויל ארויסרייסן דאס בלוטענדזאפטיקע שטיק פלייש פון מויל...

— וואס?... — האט ער נאר נישט געקענט פארשטיין — זייט וועז דאס אזוי?... ווי לאנג?...

— ס'קען זיין פון א צינד, — איז זי געבליבן איינגעשפארט, — זאלסטו זיין מיט מיר ווי פריער פאר דער חתונה, און נישט אנדערש...

און איר הערצעלע וואלפט זיך, ניט זיך איטלאכן הויב, איטלאכן צאפל, מ'זעט: ווי ס'צאפלט זיך א שטיק יונג לעבן, וואס ויל נישט אונטער גיין, אלט ווערן...

ביי אים ווערט ס'פנים אויסגעצויגן, און באקומט אלע זיבן קאלירן; די ליפן נעמען זיך איין, אזוי ווי די ציין וואלטן זיך אין זיי איינגעביסן; ער קען נאך אלץ נישט וויסן, ווי אזוי ס'האט זיך פלוצלינג ביי איר דאס אפגעריסן; כאטש ווייט, ווייט ביי אים אין א קליין ווינקעלע פון מח, האט זיך אים אלע מאל

נאָר אז ס׳קומט פֿארנאכט, וועלן די זון זעצט זיך, — נעמט זי זיך פֿארענדערן: ערשט־זי ס׳אָנקומען פֿון מאָן, דעם יונגן קרעפּטיקן בחור׳ל וואָס מיט די שווערע הענט, — מיט מורא; דער יונגערמאַנטשיקל, ווייכט זי דאָך, אויפֿט זיך דערפֿאר אזוי גיך א היים, ווייל ער איז אינגאַנצן באַנומען מיט די ריחות פֿון איר וואונדע־לעך שיין לייב, מיט וועלכן ער קען זיך נאָר נישט אנטעקן; ער עסט ס׳עסן, וויים זי — ר׳קוקט אויפֿן מעבל, לייענט ס׳בלאַט צייטונג, און פֿילט אין אַלעם דעם ריח פֿון איר לייב. — ר׳האָט דאָך פֿאר איר דאָס אַליין געזאָגט; גלייך, נאָכן עסן שטייט ער אויף פֿון טיש, מערקווערדיק־זאָס, איבערגעגעסן, וואונדערלאַך־בארוישט, און נעמט אזוי ווי אין א זיס שברות, צוועקשארן די שטולן; איז אזוי לעכערלאַך אומבאַהאַלפֿן ביים צוועקרוימען און צעשטעלן די בענקלאַך, וואָס שטייען אים אזוי ווי א שכור די הייזער, נישט אין ריכטיקן וועג, — וואונדערנדיק זיך נאָר:

— צוליב וואָס מ׳האָט דאָס באַדארפט אזוי צו צעשטעלן די בענקלאַך?...

זי וווייסט שוין זיין מיין, און פֿארגעסט זיך לכתחילה אין א וווינקעלע, ער זאָל נאָר נישט באמערקן און דערקענען אין איר... נאָר וועט די ראַלעטן לאָזן זיך אראָפּ ווי ברעמען איבער ליכטיקע אויגן — אזוי וואקסט זי זיך אוים, דאָס דארע־קוואַרע באשעפענישׂ, און דרייט זיך אינגאַנצן איין ווי יענער פֿייכטער וואָרים אין דער האַרטער ביינערנער מושל, אז מ׳נעמט זיך צו אים צו רירן...

— גיי אַוועק! — זאָגט זי, — וואָרים כ׳בין נאָך נישט מיט אַלעמען...

דאָס איז אפֿילו ביי אים שוין א נייס; נאָר אזוי ווי ער שפּירט זיך דערווייל נישט, שמייכלט ער זאָט, צופֿרידן, און קען נאָריש־זיס, עטלאַבע מאָל איר איבערפֿרעגן:

— וואָרים דו האָסט דיר וועלן א מאָל דען אזוי שטארק נאַכגעקוקט?...

ס'האָט עפּעס געשפּילט ביי איר, ביי דעם יונגן ווייב; דאָ, אַריינקוקנדיק אין זיינע אויגן, וואָס פּאַרציען זיך מיט אַזאַ הויט — ווערן איבערגענומען ווי צו א שטומע צונג, וואָס לייגט, און גלייך ארויספאלן פון איר אמביציעזער שטייפקייט בלייבן אנמעכטיק אין זיינע ארעמס; פּאַר דאָס נאָכדעם צוריק אויפּפלאַמען מיט גרויס ווייטאָק, און זיך אָפּעסן ס'האַרץ:

— זע נאָר, ווי זי האָט זיך דאָס געקענט לאָזן אַזוי, צוליב א נעבאכדיקן בליק...

און נעמט, א משוגענע, — שטרעקן די פּיס, זיי מעסטן אין דער בריט, נאָכזוכן א שלאַך אויף איר קערפּער; זען: אויב ער ווערט שוין נישט מיט דער מינוט בריטער... צעקראַכענער... הויבן די ברוסטן, — אויב זיי ווערן נישט פּולער, שווערער; און שפּעטער, זי קומט ארויס פּאַר דער טיר, גייט זי גלייך ארויף אויף א וואָג —זיך אָפּוועגן; גייט ווייטער, און ס'קומט איר אנטקעגן א צווייטע וואָג — גייט זי ווידער ארויף זיך אָפּוועגן; אַזוי, פון איין וואָג אַראָפּ אויף דער אַנדערע ארויף; און מער ווי יסורים פון זיי האָט זי נישט; וואָרים, ווען איינע ווייזט איר מיט א האַרעלע מער — ווערט איר שוין ס'בלוט געמינערט.

— א פונט וויניקער ווי א לויט — מער, זאָל זיין...

פּטר'נדיק די צייט ביים וועגן זיך — כאָפּט זי זיך שפּעטער, א קאַצענער קאָפּ, אז זי האָט וועמען אויף זיך געלאָזט וואַרטן; נישט חלילה, דעם מאַן, נאָר טאַקע דאָס אלטע מיידל מיט וועלכע זי ברויכט זיך נאָך היינט זען... און ביז זי דערלעבט קומען צו איר, — ווייל שוין יענע פון גרויס קריינקונג, מיט איר נישט ריידן; אָבער אזוי ווי זי דערציילט איר נאָר, ווי זי האָט איינגעקלעמט דעם מאַן אירן, אז ער דרייט זיך ארום ווי אן אָפּגעשלאָגענער האָן, איז בלאָ אונטער די אויערן — אזוי גייט שוין יענע מיט איר ארויס, פּאַרנעמט זיך מיט איר צום ים, געווויינטלאַך... און דאָ, אויפן ברעג, צו וועלכן דער ים וואַרפט זיך מיט גרויס אימפּעט, — נייען זיי ביידע שטיל, ארטיק, אָרעם צו אָרעם, טויטלאַך

אויסגעדוכט, אז דאָס אַלץ באַדאַרף נישט מער זיין ווי אויף דער־ווייל, און אַזוי נישט זיכער דערמיט, ווי ס׳וואָלט אים נישט גע־קומען; און יעדנפאַלס זיך איצט אַנטקעגן געשטעלט, טאַ־קע דערפאַר, וואָס ער האָט זיך שוין געהאַט אַזוי אייגנעלעבט כּיט איר, דאָס וועט אפילו ס׳האָט נישט מער געזאָלט זיין ווי אויף א באַשטימטע צייט, — שוין דערמיט זיך געפילט אַזוי תקיף. ווי ער וואָלט געהאַט פאר אַלע מאָל א חזקה אויף איר... און בריוט נע׳טענה׳ט, שטאַרק זיך אויסגע׳טענה׳עט:

— ס׳וועלן דיר נישט אַנגיין די אַלע וואויערישע שטיק... ס׳איז דיר עפעס אונטערגעפלויגן... ניין... חתונה געהאַט — מוזטו זיין א ווייב מיט אַלעמען...

זי איז שטיף, ס׳קעפל פאריסן, און האָט נאָך דאָס עזות, די העזה, זיך צו שטעלן אויף דעם־יענעם, באשר בכן, וואָס דער מאַן ווערט ס׳רוב אין די צייטן פון נאָך דער חתונה ווייבערייש, און פאר־פלאַפלט זיך געווייגטלאָך, געטרויט זיך פארן ווייבל פונקט ווי פארן גלח, — פון אַלע קלייגע און אומווויכטיקע עבירה׳לאָך וואָס ער האָט אויפן נעוויסן פון די יונגע און היציקע יאָרן, וועלן מ׳איז אזוי נישט אייגנגעשטעלט, אזוי נישט געזעצט...

שטעלט זיך דוקא גראָד אויף די שוואַכקייטן יענע, און מיינט אפשר מיטן גאַנצן הארץ וואָס זי זאָגט:

— ער זאָל זיך ווייטער אזוי זיין ,וועלן אפילו מיט איר, — ווי בחור׳וויז; און באין ברירה, ווי דענסטמאָל, אז ער וועט נישט קענען אויסקומען — זיך גיין ערגער וואו אָפּזוכן וועמען, און זיך נאָכגעבן די מינוט, די רגע, ביי יעדער איינע, נישט קיין חלוק, וואו און אויף ס׳ארא ארט ער זאָל זיך מיט אזעלכע ציוויפטרעפן; צופע־ליק, פון דער גאַס אראָפּ, אָדער אָפּגערעט, — אבי זי זאָל זיך קע־נען דורכדעם אָפּהיטן פון אים, וואָס מיינט: דערהאַלטן איר רייז... איר יונקייט...

דער שטערן האָט זיך אים נעקנייטשט פון עפּעס א מעגלאכער מהשבה, אין באוואוסטזיניק זיך געלאָזט פּארטראָגן פון די פּים אין נידריקן שטאָט־טייל, וואו ער האָט א מאָל בחור'וויז, — נע־וואוינט ; אָפּגעפּרישט דאָס אָרט, וואו ער האָט פּאר א סך יאָר נעגעסן אָוונטבּרויט צו דער צייט ; כאָטש ס'האָט אים נישט קיינער דאָ דערוואַרימט מיט קיין שמייכל, מיט א בּרייטן ברוך־הבא, ווי ס'גיט זיך מיט א מענטש, א נאַסט, וואָס מ'האָט אים נישט געזען פון פּאר א לענגערע צייט, וויל דאָס אָרט איז שוין, ווער ווייסט. וויפיל מאָל נעהאט איבערגענאַנגען אין אַנדערע הענט, און נישט גע־טראָפן מער קיינעם פון יענע אלע מענטשן וואָס האָבן אים אזוי גוט נעקענט...

האט ער זיך דאָך, ועט איר, פּאָרט נישט דערמאָנט אין דער מעגלאכקייט, אז ס'וויב זאָל אים ערגעץ וואו אויסקומן, ווי אויך אין דער ליכטיגקייט פון די שטובן, — וואו ער זאָל ברויכן אויספּעלן ; ער איז פון אלעם וואָס איז צו אים נעווען אזוי נאָנט — נעווען אזוי ווייט אוועק, מיט וואָר נישט צוגעבונדן פון נעכטן, און צום באדויערן — מיט אלעם אָפּגעווישט, וואָס ס'האָט ווירקלאָך געקענט זיין, אויב זי וואָלט זיך געווען אָפּגענעבן צו אים, ווי א וויב...

אָפּגענעמן, איז ער ארויס אין דרויסן, זיך אויסשטעכנדיק פויל די ציין, אין נייגעריק נעקוקט אויף די נעדיכט־באוואוינטע הייזער; און דאָ זיינען אָנגעקומען די מיידלאָך, א שרעק — נאָך אלץ די אייגענע מיידלאָך, מיט וועלכע ער פלעגט זיך אָפּשטעלן רייד־ן פּאר יאָרן א הער, אין די בחור'שע צייטן ; זיי האָבן קענטיק, דאָ נאָך געוואוינט, אודאי דערפּאר וויל זיי האָבן געפירט אזא דער־וויטערט אָפּגעשטאַנען־לעבן ; ער נעדינקט, ווי נישט אויינע פון זיי פלעגט זיך א מאָל פּארגעסן, אָנשפּאָרן מיטן אקסל אָן אים, און מחשבות'ן, זיך פּארטראכטן :

— ס'איז אפשר באשערט, ער זאָל זיין איר מאן ?...

דערזעענדיק אים איצט, האָבן זיי זיך נעבאָך אוועקגעדרייט : זיי־סנדיק עפּעס פון א דריט און א פּירט מויל — פון זיינע גדולות,

אָנגעפּודערט די פּנים'ער, רויט אָנגעשמירט די ליפּן; ווינן זיך אזוי גלייך, געשיקט, מיט זייערע עלאַסטישע קערפּער, אז ס'באַקומט זיך דער איינדרוק, ווי דאָס זאָלן גאָר נישט זיין קיין מענטשן, נאָר פּאַרצעלייענע פּופּן, וואָס מ'האָט אָנגעדרייט אויף דראָטן:

— אזוי פיל און אזוי פיל זאָלן זיי האָבן צו גיין; און אז ס'וועט זיך אויסנעמען — וועלן זיי פּאַרגעווינט בלייבן שטיין, אויסגעקנאָטענע פיגורן פון גיפּס, אָן יערן וואַרימן אָטעם...

ביים אלטן מיידל גייט דער ברוגז אַראָפּ פון פּנים, און זי וועדט וואַרימער צו איר, נענטער, פּרייט זיך אזוי, — וואָס ס'איז איר געלונגען ארויסצופירן ס'יונגע ווייבל, פונקט ווי א פרומע שוועסטער פירט ארויס א זינדיקע...

ס'יונגע, געזונטע בחור'ל האָט זיך נעצאַפּלט אין די ליכטיקע שטובן, ווי א פּריש אַרויסגעכאַפּט בישעלע אויף דער ערד, — אָבער ס'יונגע וויבל האָט זיך שטאַרק געהאַלטן ביי ס'איריקע, און זיינע רחמנות־דיקע בליקן האָבן נאָכער שוין גענומען אָנטרעפן אויף קאַלטע אויגן...

זי האָט אפילו איצט, זיינע פּטור זייענדיג — גיכער געזומען שפּירן דעם עול פון הויז; גיכער געדויטן, און וועז ער האָט געזען ווי זי פלייסט זיך, ניט אַוועק איר גאַנצע ענערגיע אויף א לאַדע נאָרישקייט, וואָס איז נישט וועדט די רייד, — האָט ער ביטערלאַך געשמייכלט:

— וואָס מיינט זי, דער נאָר, מיט דעם מיך צו פּאַרגיטיקן?...

ס'בלוט איז אים געוואָרן פּעט אין די אָדערן, און זיי האָבן נענומען הויך אָפּשטיין אויף די וויסע הענט זיינע, ווי די קישקעס... דער קאָפּ איז אים געוואָרן שוועד צו דערטראָגן; די שלייפן האָבן געהאַקט; ס'פּנים, — מאַט, ווי פון אן איינגעפּסענע וואונד; ער האָט זיך נאָכאַנאַנד ארומגעטראָגן מיט הארצווייטאָק, אזוי ווי פון א שטענדיקן מום, א כאוסן, וואָס מ'קען נישט זיינע פּטור וועדן... און איינמאָל, אוונט־צייט, וועז ער איז געוואָרן פריי, — האָט עס אים שוין איבער א גוואַלט נישט געלאָזן גיין מער א היים;

פאלענע מיידל, מיט קורצע, גראבע פיס ; אייגע פון א סך, וואס האט שוין אויפגעהערט צו וואַרטן אויף עפעס גוטס אין איר לעבן, אין איז תמיד גרייט אויף וועלכן אופן ס'זאל נישט זיין, זיך אפצינעמען א קליין הלק'ל פון א גרויס — אבי אירע יארן זאלן נישט האבן צום איבעריקן פארשווינדן מיט גאר נישט...

ביי די אייגע מיידל האט ער זיך געוואלט איינבעטן, און דער גוטער יאר וויסט, צי ער איז שוין אויף אזוי וויט געווען פאר־נארט, אדער געפאלן ביי זיך, אז ר'האט נישט געזאלט זען, וויי אירע אויגן האבן אויסגעלויכטן מיט זיין קומען ; זי האט געלאכט מיטן גאנצן הארץ, ווי דאס בחור'ל איז בארשעמט און האלט אראפגע־בויגן ס'קעפל ; וואַרים נאך מיט יארן צוריק, אז ער פלעגט קומען, האט זי אים שוין, צוליב איר הויכע עלטער און מאוסן קערפער, — נישט אוועקגעשטופט ; עס איז איר נישט געקומען גאר אויף די געדאנקען, אז ער שעמט זיך איצט, ווייל ער האט שוין א ווייב ; ס'קען זיין, דאס איר איינגעפארפינסטערט לעבן, וואס איז אויסגע־גאנגען און פארלאשן געוואַרן אין דעם ווינטן שטובעלע, — האט דאס אזוי מיטגעבראכט, אז זי זאל זיך גאר נישט ווינדיק מאכן, און אים נאך אפשר גאר דאנקבאר זיין, בענטשן יעדע איבעריקע שעה וואס ער וויילט איר, און דערפרייט איר... זי האט אים געלאסקעט. דעם יונגענמאנטשיקל מיט די רויטלאבע האר, וועלכע זיינען אים אלע מאל געלעגן בארשווייסט אויפן שטערן, נישט האבנדיק נאך דאמאלט קיין אנונג, דאס ער קען איר נאך דערפאר אפשר ליב באקומען... ווירקלאך ליב באקומען... און זיך בלויז באנוגן געלאזט, געווען איבערגליקלאך מיט די געציילטע מינוטן, וואס א מאל, א שטארקער, געזונטער, פול־בלוטיקער מאנסביל, האלט איר אין זיינע ארעמס ארייגענומען...

ס'בחור'ל האט זיך דערפילט יום־טוב'דיק, אויף א מדרגה, ווקא אין דעם ברודיקן לאך פונם טענעמענט־הויז, וואו ס'האט געשלאגן מיט א שרעקלאכן געשטאנק פונם „יארד", און א זויערער ריח פון פארזויצטע איבערבליבענישן, האט אפגעדרייט די נאז ;

האָבן זיי געמיינט, אז די בלויזע נייגעריקייט האָט אים געטריבן און אַראָפגעבראכט אהערצו־צו ; ווי מ׳קומט א מאָל פון גרויס וואויל־טאָק, אין רייכן שטאָנד, — א קוק טאָן אין דער געוועזענער אָרימ־קייט אריין, זיך צו וועלן דערמאָנען אָן איר, כדי איר דערמיט נאָכמער צו פאַרגעסן ; די בלאָסע שמייכלעכקייט פון אָפּגענארטע מיידלאָך, ביי וועלכע מ׳קען זיך מער קיינמאָל נישט מיטן לעבן אויסקויפן...

— איר ברויכט מיר נישט נאָכטראָגן קיין בייז הארץ, כ׳האָט זיך אזוי געמאכט, — זיי געפּרואווט געבן צו פארשטיין — ווארים, ס׳איז נאָך נישט נאָכאלעם אזוי ווי איר מיינט ?...

און די מיידלאָך, וואָס זיינען פון לכתחילה באַלד נישט געווען אזוי שטארק אייגענגעלויבט אין זיינע גליקן — איז שוין איבער א רגע געהאַט ארויס פון קאָפּ, וואָס זיי האָבן א מאָל פון א דריט און א פירט מויל געזאָלט הערן איבערזאָגן, און זיך ערשט רעכט מיט אים ארומגעכאפט ; מיט דער אויפגעהעלטער פרייד פון אלטע איבערגעשטאַנענע מיידלאָך, וועלן זיי טרעפן אָן אויף אן אלטן היימישן מענטש, וואָס מ׳האָט אמאָל גאַנץ ערנסט וועגן אים גע־טראכט...

און זיך געפרייט :

— כע־כע... ער איז נאָך, פילייכט, נישט מיט אלעם אויס־געשפּילט, דער בחור...

ס׳יונגעמאַנטשיקל וואָס מיט די גראָבע הענט און רויטלאכע האָר, האָט טאקע אָנגעהויבן מער און מער צו פארלאָזן די היים, ס׳יונגע געשיקטע ווייבל, און זיך גענומען ווייזן אין דער נידעריקער שטאָט־טייל, ביים וואסער, — אויסקוקן די אָרימע מיידלאָך פון אמאָל און מיט וועלכע ער איז ערשט געווארן אזוי היימיש...

און אויפ׳ן ערשטן שטאָק, דאָ ערגעץ אין א הויז, וואו ער איז אמאָל אריינגעקומען צו אייניע א מאוס׳ע, ווי געווויינטלאָך צע־

אליין אין דעם וועלטל, איינע אליין, וואם וועט באלד זיין צוגלייך מיט יענעם אלטן פארזעסענעם מיידל, וואם מיט איר אפגעשלאסענער טראכט, וועלבע קיינער וועקט נישט איבער ; זי וועט קענען ווי זיי בלויז הנאה האבן פון די זיידענע פינגער, דינע נעשליפענע נעגל, נישט מער... און פאר־ביטערט, אזוי ווי די גאנצע וועלט וואלט איר נישט מער איינגענאנגען — זיך געזומען ריידן, ריידן פין דער אלטער מויד, וואם האט באקומען ס'אויסזען פון א שפין אין אירע אויגן... און מיט א טיפע חרטה צום מאן, וואם זי האט אים געהאט צו פארשאפן אזוי פיל פיין, — געבעטן :

— קום אהיים... כ'וועל זיין צו דיר וואם דו ווילסט...

ער איז געלענן אייננעדרייט ; ס'הארץ האט זיך ריזיק געהויבן, און ס'צער — ביי אים ארויסגעברומט ווי ביי א טויב פון די אויגן...

דער קאָפּ איז אים געווען קלאָר, דער שטערן אויסגעלייטערט, ס׳האָט אים צוריק געגומען א השק צו לעבן... צו לאכן... זיך הויך אויס־צולאכן...

האָרט די בלייכע זאמד־ברעגעס ביים ים, זיינען אין די אוועטן פון די הייסע טעג געגאנגען מענטשן ; געגאנגען ארטיק, מיט אָפּ־געמאָטענע טריט, זיך נישט איינגעבויגן צוליב עפעס־וואָס דאָרט. ס׳האָט זיך זיי געקענט פּאַרוואַלגערן אונטער די פּיס ; און נישט איינגעקוקט זיך, ווען דער ים האָט זיך פון ערגעץ אַלצאַנאיינעם אָפּגעריסן, און געוואָרן צוגעטראָגן מיט אזעלכע גבורה׳דיקע כוואָ־ליעס, צו זייערע פּיס ; און צווישן זיי, די מענטשן, געווויינטלאָך. ס׳יונגע ווייבל מיט דעם אָפּגעבלאָקירטער מויד ; נישט געגאנגען דאָס מאָל באַר תענוג, נאָר אומרואיק זיך באַוואויגן, און נאָר נישט ווי איר שטייגער — זיך געטרייסלט, געשאָקלט ווי א דאַר פינ־גערדיק בוימעלע, הערבסט־צייט, ווען דער ווינט קריגט עס אַריין אין זיינע הענט, און נעמט עס אזוי מסוכנ׳דיק ווייג, אט־אָט, ביז צום איבערברעכן... כ׳האָט איר געדאַרט דער קאָפּ פּאַרן יונגע־מאַנטשיקל, וועלכער האָט שוין, זי ווייסט נאָר נישט פּאַרוואָס — אויפגעהערט פון פּאַר דער לעצטער צייט אינגאַנצן א היים צו קומען ; און אָנגעשטרענגט, ווי ס׳האַרץ וואָלט איר געזאָגט, אז ער ברויכט זיך ערגעץ דאָ וואָלגערן אין די זאמדן, וואו מ׳קומט פון אַלע ווינקעלאָך פון דער גרויסער שטאָט, — געקוקט ; גע־שלונגען מיט די אויגן יעדע ענלאַכקייט פון א מאן וואָס פון זיין הויך, וואיקס, ביז ס׳האָט זיך פּאַר איר ענדליך אויסגעשיילט דער קערפּער — דער פּולער אויסגעטאָקטער קערפּער זיינער, — ער איז געזעסן איינגעדרייט אינאיינעם מיטן גראָבן מיידל, — און כ׳האַרץ האָט זיך איר שיעור נישט אָפּגעריסן פּאַר צרות :

— וואָס איז, דו ווילסט שוין מער נישט וויסן פון מיר?...

ער האָט זיך נאָרנישט אָפּגערופן, און זי האָט איבער דער איינער רגע פּארשטאַנען איר בראָך : אז זי איז איצט נעבליבן

דער נעזונטענער

מיך, דער געזונטער יונג מיט די בריטע פלייצעס, און רויט בלוט־שפּראָצן פּנים, — האָט צופעליק פּאַרלוירן אין פּראָנקרייך די פּים; דאָס אָפּשניידן אים די פּים ביז העכער די קני, — האָט, קענטיק, נישט אזוי שטאַרק געאָרט דעם אויבערשטן טייל קערפּער זיינעם, ווייל ער האָט נאָכער גאָרנישט ניט געהאַט פּאַרלוירן פון די שטיקער פּלייש, ווָאס האָבן זיך געוואָרפן אויף זיינע הענט, אַרום די ברוסטן, און נידעריקער פון די פּלייצעס, ביים רוקן; דאָס לייב איז געבליבן אזוי אייגן געדיכט אויסגעקנאָטן, קרעפּטיק, און אין פּנים האָט נאָכמער געשפּאָרט דאָס בלוט פון די באַקן.

ס'האָט אים גיכער מער געאָרט, ווָאס ער וועט באַדאַרפן די פּים קומען צום ווייב, א היים; דאָס ווייב זיינס איז געווען א ווילד אומרואיק שטיק נעמיט, ביי וועלכער ס'בלוט אליין האָט געפּארבט די באַקן פון איר פּנים; די טעג ביי איר האָבן נישט געדרעמלט ווי די קליינע כוואָליעלאַך, אויף א פּארשלאָפן טייכעלע, נאָר פּארשריגן געוואָרן מיט דעם מעכטיקן אימפּעט פון אויפּגעוועקטע מורא'דיק־צושפּילטע כוואָליעס; ס'האָט זיך ביי איר נעכוואָליעט די ברוסט, הייסבאַוואויגן, און וועו זי האָט געוואָלט אזעלכן ווי זי אליין איז, — האָט זיך איר געמאכט דער רויטער מייך מיט די לאַנגע פּים, וועלכן זי האָט ערנעץ דערטאַפּט „אויפ'ן דאַק", וואו ער פלעגט אראָפּקומען פון די שיפן, און אים בריוו אריינגעלאכט אין פּנים:

— אוא גבורה'דיקן יונג וואָלט איך טאקע נייטיק באַדאַרפט האָבן פּאר א מאן...

און אז ער זאָל ברויכן קומען צו איר א היים אן פּים, האָט אים ווילד געמאכט; כאָטש זי אליין איז אים א שטיק שולדיק געווען, ווָאס ער האָט נע'פּטר'ט די פּים; ס'וואָלט אים נאָר קיינמאָל נישט

שפּעטער, אז ס'האָט זיך איבערגעברענט ביי איר, ביי דעם יונגן שטיק בלוט, און באקומען צו פילן, אז דער קאליקע האָט אים נאָך מיט אלעם נישט אָפּגעטויט; אז ס'איז נאָך געבליבן ביי אים אָן א שיעור מענלאכקייטן, וואָס קענען איר גאנץ אָרנטלאָך אויפרייצן, — האָט זי אים צוביסלאָך גענומען נאכקומען, און דערווייל זיך געלאָזט איינלעבן מיט דעם איבערגעבליבענעם שטיק פון איר מאן, אויף ווי־ווייט זי איז נאָך געווען וויט פון אן אנדערן, וועלכן־ס'איז נעזונטן, צווויי פיסיקן מאן...

ער, וואָס האָט זיך דאָס נישט צוגענלויבט, און ס'שטייט זיך, נישט געטרויט, — האָט איר אָפּגעהיט מיט דער גאנצער אימה, וואָס ביי אזא שטייגער קאליקע, וועלכער מוז האָבן ס'קרחות פאר זיין שיין ווייב, זי זאל זיך חלילה, נישט צופיל פארקוקן אויף וועמען, און איר כסדר געהאלטן אין דער מורא:

— זי זאל זיך שעצן גליקלאָך, וואָס זי קומט בלויז אָפּ דערמיט פאר איר חטא, און דרייט איר באלד נישט ס'קעפל ארונטער...

און אזוי ווי זי האָט זיך געפילט שטארק דערשלאָגן, נישט געזען פון אים, לאַ־די וואָס ער איז געווען א קאליקע — קיין פריי אויג, נישט געקענט אויפהויבן נ'קאָפּ, האָט ער געפּרואווט נאָכלאָזן ס'שטריקל, און איר אויסריידן, פייערלאָך:

— זי זאל זיך נישט אזוי שטארק נעמען צום הארץ, וואָס ער איז אזוי שלעכט צו איר, — ס'איז פאר ליבשאפט, וויל ער האָט איר אזוי שטארק ליב, מוז ער זיין אייפערזוכטיק; און אויב זי ליידט, וויל זי וועט שוין מער קיינמאל נישט האָבן אין אים דעם רויטן מייק, וואָס האָט אזוי פלינק ווי א קאץ געקלעטערט אויף די מאסט־בוימער פון די שיפן, וועט ער פונקט ווי פריער אלץ־איינס זען איר צו פארשאפן דאָס גרעסטע פארגעניגן...

ער האָט נאָך אפילו נישט רעכט געוואוסט, מיט וואָס א שטייגער ער וועט איר דאָס אזוי באגליקן, — איז ער שוין געווען אזוי איינגענלויבט, פונקט ווי ער וואלט נאָך נעווען ביי זיין ריכטיקער

איינגעפאלן זיך אוועקצושלעפן דאָרט אין דר'ערד אריין, וועו נישט זי, דאָס הייסט בלוט מיט איר משוגענעם קאָפּ, וואָס האָט אים ארויסגעטריבן, מיינענדיק: ס'איז קוני־אייל־אנדער „מארדי־גרא", וואו מ'שטעלט זיך אויפ'ן קאָפּ, ס'וועט ליכטיק אין די אויגן, דאָס לייב שטייף ווי א ברעט, די האָר שטעכיק און שארף, ס'גלוסט זיך נאָר צו געבן א וואַרף, א פלי ארויף ערגעץ אין דער פינסטערער הויך אויף אזא קליין וועגעלע, לופ־דע־לופ, און באלד — א פאל אראָפּ, אז די געדערים אין בויך זאלן זיך איבערדרייען...

אז זי האָט דער־בליקט ווי ער האָט זיך אריינגעשאָרט אויפן בלויזן אונטן, — האָט זיך איר פנים אויסגעקרימט, ס'מויל געוואָרן ארונטערגעדרייט, און די אויגן ארויסגעזעצט פון קאָפּ.

— פאר אזא לייט האָבן זיי דיך געכאַכט, כא?...

און מיק, ביי וועלכן דער קערפער האָט כמעט ווי גאָרניט געהאָט געליטן, וואָס די פים זיינען ביי אים געוואָרן אָפּגעשניטן, און נאָך א קליין ביסל אפשר געהאָט דיקער געוואָרן — האָט איבער דער איינער רגע זיך שוין געפילט אזוי געקריינקט וואָס ער האָט זיך געהאָט מיט אזוי פיל הכנעה פון אן אָריימען דערשלאָגענעם הונט, אריינצושאָרן אין שטוב; און זיך גלייך אהויבגעטאָן אויפן אָרט, ווי דא עפעס געוואָלט פאַרכאַפּן, פאַרטיליגן דעם אָנגעהויערן שטורם וואָס האָט געהאָלטן אין אויסברעכן ביי איר, דערמיט וואָס ער האָט זיך אליין א כעס'געטאָן, נאָך איידער זי האָט געקענט קומען צו זיך, און איר דערלאָננט מיט דער פולער ביטערקייט, וואָס ביי אים אונפ'ן הארץ:

— כוואָלט דיר אויך באדארפט אפטאָן ס'אייגענע, פארשיי־טער רויב־פויגל; נעמען א האק און דיר דערלאָנגען דיינע צווויי הענט, אז דו זאלסט וויניקסטנס ברויכן אָנקומען צו מיר, נאָך א טובה...

און זי האָט אראָפּגעבוינן ס'קעפל.

ווען מ'האָט בויידע אינאיינעם אמאָל אַרגטלאַך געטאַפט א וואַנט, — און געזוכט אים מיט עפעם דורכאויס א טובה צו טאָן, ארויס־צוהעלפן...

מייק האָט דערווייל נישט שלעכט אויסגעמאכט. ער האָט זיך אויסגעטויגט צו דער מלאכה. לייכט און גרינג ווי דער אמאָליקער שד אויף הינערשע פיסלאַך צו די מאסטן, — האָט ער זיך אומגעיוּאַרפן, און אז מעקס האָט אים עפעם געפרעגט, האָט ער דוקא ליב געהאט זיך צו באקלאָגן:

— ס'וואָלט נישט געווען שלעכט, ברודערקע, ווען כ'וואָלט נישט געהאט דאָם איטאַליענישע קלייניגקייט, וואָס קריכט מיר אין די לעבער...

און באהאלטענערהייט געשארט דאָם געלט.

פאר'ן אוועקשלעפן זיך א היים, — ארויין אין א "דרייגודס־סטאָר", זיך געהייסן אראָפגעבן א שאכטל זיידענע זאָקן, עטלאכע שטיקלאַך ווייש זיידענע, און דאָם ברויננגען צום ווייב א היים מיט אזוי פיל אמביציע....

— ווארט, ווארט, דו וועסט נאָך ביי מיר, דערפאר וואָס כ'האָב קיין פים נישט, — גיין אין גאָלד...

מעקס, דער טעקסי־דרייוער, וועלכער האָט זיך באמת פאר אים געבראכן נ'קאָפ, האָט איינמאָל, צוזעענדיק ווי יענער יאָגט זיך אזוי נאָך א פאַרדינסטל, איז אזוי פאר'חושכ'ט, שוואַרץ ווי די ערד, — געגעבן א שטעל־אָפּ ס'מאשינדל, אים אריינגענומען, זיך געלאָזט גיין העכער אפּ־טאָון, און אים באלד אראָפגעלאָזט ביים וואָקזאל.

— דאָ, „באי'ע", איז ס'ריכטיקע אָרט, אייב דו ווילסט עפעם מאכן מיט'ן שוכ־פוצן; בחנם דיינע כחות, וואָס דו וועסט דאָרט צום איבעריקן פּטר'ן אויף די קאַרנערס...

דער קאַליקע האָט זיך צוגעזעצט, ארומגעקוקט, און אייער־נאָך וואָס, נישט־ס'איז־עפעס, פון גאָר גע'חלום'ט, — איז שוין נאָך

גבורה פון אמאל; און אז ער איז ארויסגעקומען אויפן גאס, האָט אים ס'פנים גלייך געגומען פלאמען, צוזעענדיק ווי אנדערע אָן פיסיקע קאליקעס, לאָזן זיך ארומפירן אויף וועגעלאָך, און זוכן מיט דער הילף פון עפעס א שפיילקעסטל, די בלויזע אָפּגעשניטענע פים זיינען אודאי ווייניק, — ארויסצוקריגן א פּעני ביי וועמען; אים האָט געטריבן ס'משוגעת צו זען דאָס ווייב מלכות'דיק, — אזוי האָט ער זיך גיך אָפּגעקערט פון דעם דאָזיקן זייער געמיטלאכן שנאָרן, פון וועלכן מ'קען זיך קוים אליין דערנערן בצמצום; ער איז נאָך לעת־אתה — זיך נעטראכט — חוץ די פים וואס פעלן אים, מיט אלעמען, געזונט, — אזוי האָט ער זיך גיך געכאפט צו א פּאָר בארשטן, און א לאָזגעטאָן מיט האבט דאון־טאון, איבער די „קאָרנערס", ארומשפרונגען ווי א רוח, אָפּרייסן די פּאָליעס, און שרייען מיט א לייבן־קול:

— כ'מאך פון אלטע שיך, נייע; פּאר איין ניקעלע מאך איך פון אלטע שיך, נייע...

דאָ אויף די „קאָרנערס", וואו ער האָט זיך פאר א גאנצן מאָנ ארומגעוואלגערט, האָט ער אויך א סך מאל אָנגעטראָפן אויף יענע פרייליכע „באָיס" פון די געוועזענע; און דערפאר וואס ס'האָט זיי ווירקלאָך, קען זיין, געזאלט פארקלעמען אויפן ביטערן גורל פון דעם געזונטן לעבע־יונג; און נאכמער אפשר וואס ס'האָט זיי דערמאָנט אין די אייגענע געפאָרן, פון וועלכע זיי זיינען נאָר על פּי נס ניצל געוואָרן, — האָבן זיי מיט גרויס גדולה זיך געלאָזט פּוצן ביי אים די שיך, און זיך גערן נאָכגעפרעגט:

— ווי ס'גייט אים?

— און ווי ס'לעבט זיך אים?

מער פון אלע האָט אין אים נעקלעפט איינער פון די געווע־זענע, מעקס, א טעקסי־דרייווער, וואָס איז אמאל ביי אים פון א זייט געלעגן אין די „קעמפּס" און זיך דאָ אויך אומגעוואָרפן מיט זיין מאשינדל אויף די „קאָרנערס"; פון גרויס מיטלייד צו אים, האָט זיך דערוועקט דאָס גוט־ברודערשאפט פון די שלעכטע צייטן,

ארט וואלט ער נעקענט איר פארגעניגן טאן, אפוואשן די אומצו־פרידנקייט פון איר פנים, זי זאל נישט וויסן באלד מער קיין חלוק פון א נעזונטן מאן, ביז א קאליקע...

דער גראבער פאליסמאן, וועלכער האט א פנים, אין מיטן פאלן, וועט מייק איז געפאלן, — דערזען: ר'האט געשלאגן א קאליקע; א בריקגעטאן מיט א משא פון צוויי הונדערט און עטלאכע פופציק פונט, אזוי פיל ווי ר'האט געקענט וועגן, — אין דער אויבערשטער העלפט פון א קערפער, וואס האט נאר קיין פים נישט, — איז ער שטארק אראפגעפאלן ביי זיך, און פארשעמט א פרעג געטאן, ווי לחלוטין נישט מער נעדיינקט אין דער מעשה'רע, וואס יענער האט בדעה געהאט אפצוטאן.

— וואס איז דאס געווען מיט דיינע פים?...

— מיר זיי אפגעשניטן אין פראנקרייך, — האט ער ארויס־געבורטשעט, און נאך אלץ אזוי גלעזגן ווי א שפל'דיקער הונט, וואס מיינט דערמיט צו דערוועקן רחמנות אויף זיך.

ביים פאליסמאן האט עפעס ערגעץ א פיק געטאן, נישט וויסנדיק וואו, און נישט נאר וואס זיין האנט האט זיך מער נישט אויפגעהויבן אים צו שלאגן, נאר א קריינקלאך געפיל האט אים באנומען, צוגעשנירט די ליפן הינטער די פאדערשטע ציין: „גיי, זיי א נביא און ווייסט, אז יענער האט זיך נישט באזעצט מיט פים, וועלכע ר'האט געזאלט האבן פארליינט פון אינטן, נאר טאקע א קריפל...“ און זיך אפגעקערט כמעט מיט אן עקל צו זיך אליין, און אים שוין נעלאזט זיצן, מיט דער דעה — בלויז א „דזשאב“ צו מאכן, ביז ר'וועט זיך ארומזען, וואס ר'האט מיט אים צו טאן אין אן אנדערן וועג...

מייק האט זיך נישט געלאזט צוגלויבן, אז ער איז דא געבליבן זיצן; די מארמארנע וועגט, די מארמארנע שוועלן פון דער פרעבטיקער וואקזאל־נעביידע וואס זיינען עטלאכע מאל איבערן טאג געווארן געווייקט אין נאסע טיכער דורך שווארצע נעגערס, — האבן

ניכער אויף אים אַנגעפאַלן א גראָבער פּאָליסמאַן; א שוועד־אַנגע פּרעסענער נפש מיט א פּארגאָסן פּנים שמאָלץ, און ביי אים שיעור נישט דאָס איבעריקע איבערגעבליבענע שטיק לייב־און־לעבן געוואָלט צעטראָגן...

— וואָס וויל־סטו דאָ טאָן? — זיך ממש צעריסן.

— מאכן א פּאָר סענט! — האָט דער קאָליקע געמורמלט.

האָט זיך ביים פּאָליסמאַן אויפן פּעטן שמאָלץ־פּנים אויסגע־גאָסן אזא בריטער חוזק, אז מ'האָט נעקענט מיינען: די הויט וועט זיך אויף דעם צענטין, דאָס גאַנצע שמאָלץ אויסרינען, און ס'וועט שוין מער קיין פּנים אויף דעם אָרט נישט זיין...

— וואו?... דאָ?... וואו די רייכסטע און פּארנעמסטע לייט קומען?...

און שוין האָט דער האַלבער קערפּער פון שוכפּיצער זיך נע־נימען קייקלען איבער די טרעפּ, אזוי האַסטיק פּליען, און מיט אזא אימפּעט, אז ס'האָט זיך נעדוכט: ס'איז שוין איצט נעקומען זיין כוף, ס'וועט שוין מער נעווים פון אים קיין שריד ופּליט נישט בלייבן; און בלויז דורך א נס, אַדער פון דער איבערנאטירלאַכער גבורה וואָס האָט נעשטעקט אין דעם נעזונטן שטיק קע־פּער, זיך דערהאַלטן — און נעבליבן לינן גאַנץ צוזוסנס פון די שטינגן.

— וואו?.... דאָ?... — האָט נאָך אָפּגעקלונגען דער בום ווי פון א פּאָס.

און ער האָט זיך ערשט איצט דוקא נישט נעריכט, דער קאָליקע; נעשלאָגענערהייט נעלעגן, אזוי ווי א פּאָר'משפּט'ער צום טויט, וואָס וויסט: מ'קען אים מער ווי איינמאָל פּאָר דעם זעלביקן חטא נישט אומבריינגען... און פונקט ווי פריער, וועו ס'איז אים נאָר אין קאָפּ נישט נעלעגן דאָ צו בלייבן זיצן, אזוי האָט דער טויט־קלאָפּ אין אים אויפגעוועקט דאָס באוואוסטזיין, אלע זיינע חושים, וואָס האבן, שטאָל־און־אייזן, אים צוגעהאַלטן, און שוין מער נישט נעלאָזט אוועקרירן... דערהאַלטן דאָס אָרט — האָט ער פּאָר־שטאַנען, הייסט: דערהאַלטן ס'וויב; וויל נאָר דורך אזא

אן מיט אלע כחות אזוי הויך צו שרייען, — אז מ׳זאל אים דערזען; ס׳גאנצע בלוט קומט אים אין פנים אריין; זיין מויל שלאגט ממש, ווי׳ל דערשלאגן די רייכע, דעליקאטע, זעלטן־איידעלע געשלעכט און שטרענג פארטאנענע געשעפטסלייט, וועלן ער באט זיי אן אזא גליק, א ווילדע מציאה:

— זיי מאכן פאר אין ניקעלע פון די אלטע שיך, — נייע...

און זיי גייען פארביי טויבע, באפאלן אים נישט אין די מויזנטער, אין דער צאל ווי זיי זיינען עס דא, און רייסן זיך צו אים פון אומעטום: פון אונטן, פון אויבן, איבער דער הויכקייט פון אלע טרעפן; און ס׳ציען זיך נישט זייערע פיס, שטרעקן און צאפלען זיך ווי די שלאנגען, ווי די הונגעריקע שלאנגען ארום זיין האלז, העננען אים אראפ איבערן פנים, איבערן קאפ, — בינטנווייז, און צעטראנן אים, צעליינן אים:

— מיר א „שיין" צופריער...

— מיר א „שיין" צופריער...

.

אזוי, איז ער שטארק געוואָרן געפאלן ביי זיך, ביטער ענטוישט, און די אויערן האבן אים געגומען אראפהענגען ווי ביי א געשלאָגענעם כארט; און אזוי ווי ער האט זיך פריער געריסן ווי א שכור, באזויפן פון פרייד, צו מעקס׳ן, אים געלעגן אויפן האלז:

— מעקס׳ל, דיר וועל איך די ביינדעלאך דיינע אויסקושן...

— מעקס, דו וועסט מיר האבן ס׳לעבן ביי איר אפגעשוינט, ביי מיין ווייב...

איז ער געוואָרן פארטרויערט און געהאלטן אין איין באקלאגן זיך:

— כ׳האב מורא, מעקס, כ׳זאל מיך נישט האבן דא באנראבן...

מעקס האט אים נעגעבן צו פארשטיין:

— ס׳ארט איז נישט בלויז גוט, נאר קען גאר נישט בעסער זיין; די צרה איז: וואס עס איז נישט איינגעטרייט צו האבן

געלויכטן, געברענט, און געפינקלט מיט זייער מאָזאַאיק, וועו די זון האָט זיי אָפּגעלויכטן.

און ס'האַרץ איז אים שיעור נישט צעשפרונגען געוואָרן פֿאַר כרייד; ער האָט נאָר אָנגעקוואָלן, וואָס ער איז א קאַליקע:

— ווייזט אויס, אז דאָס וואָס ר'האָט גע'פּטר'ט די פּים אין פראַנקרייך, איז נאָך יא עפּעס ווערט, אויב דאָס האָט איבער א רגע געקענט מאַכן אָפּהענטיק אזא גבורה'דיקן פּאָליסמאַן, יענער זאָל וועלן טויב און בלינד, נישט זען וויי ער זיצט און הערן ווי ער שרייט, רייסט זיך אוים דעם האַלז: „כ'מאַך פון אַלטע שיך, נייע"...

כאָטש ער האָט נאָך דערווייל דאָ נאָר קנאַפּ נעמאַכט; נעהאָט, נאָכאַלעם, ס'גוטע קדחות, — האָט עס אים נישט אזוי שטאַרק געאָרט; דאָס שטיקל אָרט איז, אמת, נישט געווען איינגעווענט צו האָבן א שוכפּוצער, און ס'נאַנצע ווינקעלע — וועו־אַמאָל געזאָלט דאָס הערן שרייען; דער נאַטונג מענטשן: פּרויען אין רייכע, פּאַרבי־קע מאַנטלען, זיידענע קלייַדער, צארטע, דינינקע שיכעלאָך, און מענער, — שטרענג פּאַרטאַנענע געשעפּטלייט, וואָס פלעגן דאָ־ארומעט אָנקומען און פון דאָנען אַוועקפּאָרן; אָדער סתם זיך אזוי דרייען, אויסגיין צוליב פּאַרגעניגן, — האָבן דוכט זיך, פון תמיד אזוי ריין געבלאַנקט, נעווען אָנגעקראַכמאַליעט־שטייף; און איז ביי וועלכן אָדער וועלכע — עפּעס דאָרטן ארוים אויף א האָר פון פּאַסאָן, זיך געמאַכט א קנייטשעלע, א פּאַלדעלע, — האָבן דאָרויף געוואָרט אזעלכע רייכע מיט גאָלד און זילבער אויסגעשטאָטע „פּאַרלאָרס", וואו מ'האָט אפשר דאָס קנייטשעלע נישט מיט ווייניקער פּליים און ערנסט געוווכט צו פּאַרטאָן וויי א דאָקטאָר א כירורג איבער אַן ערנסטע וואונד...

מענטשן פון אַן אַנדערן כאַראַקטער זיינען זעלטן דאָ געקומען, און די דאָזיקע האָבן דעם שוכפּוצער נישט באמערקט, נישט געקענט באמערקן, וועו אפילו ער האָט זיך נישט וויניק געריסן דעם האַלז, זיי געלעבערט די קעפּ; מ'האָט נעזען, וויי ער שטרייכט זיך

די פארנלייווערטע, ווי פון טשונון־אויסגענאסענע פאליסלייט, וועלכע האבן נישט געקענט צוזען די מינדסטע עולה פון וועלכן ס'איז אריסטאקראטישן הויז, אז א שטויבעלע זאל ערגעץ־וואו דאדורף פאלן; אין א שטיקל שפענדל, וואס האט נאר ציפעליג זיך געקענט פארוואלגערן פון די שמוציק אומריינע גאסן — זאל דא בלייבן ליגן א רגע, — זיי האט דאס געקאסט געזונט; זיי האבן זיך אזוי געפילט קענן דעם ריזיקן וואקזאל מיט אלע איבעריקע שכנ'שע, נדלות'דיק־פארסענע הייזער, וועלכע האבן זיך געמאוסט מיט אים, וויל ער האט אויף א הארעלע פיליכט פארטונקלט זייער גלאנץ; זיי, די פאליסלייט, האבן זיך אזוי געפילט בנוגע די הייזער, דערמיט וואס זיי לאזן אים אזוי זיצן, פונקט ווי יענע פרייען, וואס זינדיקן באוואוסטזיניק קענן זייערע מענער...

און וואס איינער האט געפראווט צו אים צושטיין:

— גיי, זוך דיר ערגעץ אנדערש־וואו אפ אן ארט; מ'וועט דיר נאך אליין באהילפיק זיין אין דעם...

האט עס אים געטומען ווארפן, דעם קאליקע, אז מ'האט געקענט מיינען, — די שוערע קרייזק וואס האבן אים דאס אזוי.

— כ'בין שוין געטוג אויף אנדערע ערטער אויסגעריסן געווארן, און מ'גיט מיר דא אויך קיין האניק נישט צו לעקן...

כאטש, זיין עקשנות איז שוין נאכאלעמען ווייט געווען gegangen; בראכן; און ביים שוואכסטן געבייזער פון וועלכן ס'איז פאליסמאן, אפגערעדט: פון א קלאפ — וואלט ער זיך שוין געווים נישט געווען אקעגנגעשטעלט, וויל דאס נאנצע זיצן זיינם איז שוין מער נישט געווען ביי אים, ווי א ריין אפקומעניש; בלויז איינער, מעקס, דער כיטרער טעקסי־דרייווער, וואס האט אים איטליכס מאל, ווען יענער האט זיך שוין־שוין געוואלט צונויפנעמען אין איינפאקן די כלים, — אנגעטראטן ווי א הונט אויפ'ן קאש און געוואלט פשוט ממית'ן:

— לינ דא, הונט איינער, ביים די שטיינער...

א שוכפוצער, און מ'ברויכט אים נאר איינארבעטן... דער סארט מענטשן דא האט עס נישט געזען נאך, פארשטייסט ? און זיי ברויכן דיך נאר זען... בלויז דערזען...

מיך אליין האט דאס אויך געוואוסט, אבער ער איז אפ־געפאלן פון חשק צו די שפעטערדיקע גליקן; געמוזט אפפאלן, ווייל ער האט נישט קיין כח געהאט אויסצושטיין פון ווייב, וועלכע האט אים געגעסן ווי א שטיק זשאוור; אז ער האט באדארפט קומען אהיים ליידיק צו איר, האט ער געשפירט טעם־טויט...

— כ'ווייל נישט ווייסן, וואס דו וועסט מיך שפעטער רייך מאכן — האט זי געזאגט — אז כ'האב א סך מער געהאט וועז דו האסט געארבעט דאון־טאון, ווי־וועז דו ליגסט איצט דארט אויבן, ביים וואקזאל...

ווייניק דאס ווייב, האט ער נאך געהאט א צוליב־עפעלע, די פאליסליט; איז ער נאך נישט אינגאנצן מיט זיי געווען שוה־בשוה; בלויז פון זיי מנוחה געהאט, געווען זייערע שווארצע פטור, — וועז מ'האט אים נישט ארויסגעזען פון אונטער די פיס, וועלכע האבן זיך אונאויפהערליך געשאטן איבער די טרעפן; קוים אבער האט דאס איבער א רגע, וועז ס'זיינען קיין צוגן נישט צוגעגאנגען — זיך איינגעשטילט, און דער הויכער צוגאנג צום וואקזאל, פלעגט איבער אלע טרעפ בלייבן געגנליך ליידיק; דער גאנצער מאסיוו־פון־שטאל־אויסגעגאסענער בנין האט אזוי פאריסן בריט ווי א חצופה ארויסגעשטארצט איר ברוסט, — האט ער דאן, דער מאוס'ער קריפל אונטן, אויסגעזען ווי א וואריס, א מאוס'ער ברודיקער וואריס, וואס זאל נאר מיט זיין קלוגן פארשטאנד זיך דא האבן אוועקגעליגט אין א זייט פון „סטריט", כדי ער זאל מער זיכער זיין אז באוואהרנט מיט'ן לעבן; מיט'ן איבעריקן איבער־געבליבענעם שטיקל קערפער, אז ס'וועט נישט צוטראטן ווערן פון די אויטאמאביל, וואס לויפן אזוי הינטיש פארשייט און יאגן זיך אן שום אויגזען...

נעגער האָט אים אויסגעקנאָטן די לעדער פון שוך אויפ'ן פוס, זיי אים הינטיש אויסגעטאָפט און אויסגעלעקט, נאָר מיט'ן גאַנצן האַרץ צוגעפירט צום נעזונטן, שטאַרקן און אָנפיסיקן שוכפוצער, ווָאָס אויף די טרעפ:

— גיב דעם מאַן א „שיין", ווי דו קענסט...

און אז מ'האָט נענומען שלעפן צו אים, אויף אים אָנווייזן מיט אויסדרוקפולע בליקן: „אָן פיס און ווי'ל לעבן פון דער ארבעט, זיך נישט אָנלייגן אויף בעטלעריי..." האָבן די מענטשן, ראשית: טאָקע נישט אזוי שטאַרק מקפּיד געווען; ס'איז זיי נישט געווען אין לעבן, דאָס אייגענע דורכאוים צו וועלן האָבן נעמאַכט ערגעץ אַנדערש־וואו; און אויב יא, האָבן זיי כאָטש אַראָפּגעלאָזן ביים בלויזן „שיין" אויף די שיך, ווָאָס איז נישט נעווען אזוי מיט אַלע באַקוועמלאַכקייטן, ווי'ל זיי האָבן שוין דערפאַר געהאַלפן א וויסטן קאַליקע...

אז ס'האָט זיך געמאַכט צו טאָן, מ'האָט נענומען שטיין ביי אים אויף קעפ, פים האָבן זיך נענומען שטרעקן, וואַרטן אומגעדולדיק ביז זיי וועלן די זכיה האָבן אָנצוקומען צו אים, — אזוי איז ער שוין ממילא נעווָארן אן אנדערער; דאָס ביטערקייט — זיך פון אים אָפּנעמען, און ער איז נעווָארן הייטערער, מער מענטש, און שוין נאָר אינניכן נעקענט אהיימקומען צום ווייב מיט פינקלדיקע אייגלאָך, איר דערלאַנגען עפּעס אן אנטיקל...

— א?... זעסט: א מאַן, א קאַליקע?...

און ביים ווייב, האָט זיך גראָד איצט, האָבנדיק פון אַלעס גוטן, — נענומען צוברענען א מאָרנע נעדיכט פייערל; גראָד ווען ס'האָט איר נערונען איבער'ן מויל, האָט זיך עפּעס נענומען רייסן ביי איר, קאָכן דאָס יונג געזונטע בלוט, אזוי ווי דורכאוים געוואַלט אריינפאַלן צו א נעניטן באַוועגלאָכן מאַן אין די הענט...

און לעת אתה, נישט נעווָאוסט: מעקס שטייט איר אונטער די פלייצעס...

און אים אזוי פיל פארגרינגערט, מיק'ן, וואס ס'איז שוין טאקע אויף געווען א גוטסקייט — וואס ער איז אים טאג־טעגלאך געקומען צונעמען פון וואקזאל, און אפגעפירט אהיים; און דאס האט אים אויף אזוי פיל אויסגעמאכט, פונקט ווי ער זאל אין גילדענעם־גוטן אליין ניין, אויף זיינע אייגענע פיס, א היים; אפגערעדט: אז ס'איז אים געווען אזוי ביטער אויפ'ן הארץ...

ס'וואלט אים באשטימט נמאס און אפגעמאוסט געווארן, מיט מעקסל'ס גליקן, און מי יודע: אויב נישט געלאזן ס'טייערע ארט מיט האק־און־פאק, וועו נישט די וואקזאל־לייט גופא וואלטן זיך, פון דער העלער הויט — א נעם געטאן צו אים; די וואקזאל־לייט — פשוט'ע, באהארצטע מענטשן, וואס זיינען אליין געווען זשעדנע אין א פעני, האבן זיך עפעס ארומגעזוען ווי דער קאליקע ליגט און מאטערט זיך, גייט אוים ווי א ליכט; די דאזיקע לייט. וואס זייער עובדא איז אפצוהיטן די צונג, זיי צו באצאלן און צו צעטראגן נאך איידער זיי האבן זיך רעכט אפגעשטעלט און נעהאלטן מעווענט די צעלאזטע רעדער; און שוין ארויסלויפן מיט די פעק אזוי ווי ביי א שריפה — זיי אויפלייגן אויף די אויטאמאבילן, און דאס אפשיקן אינאיינעם מיט די בעלי הבתים דערפון, אין די האטעלן...

די דאזיקע לייט, נאכגיכער ווי זיי האבן געפאקט א מענטשל, ארויסגעקוקט דעם אננעפארענעם אין די אויגן, און נעוואלט כאטש אין א הונדערטסטל פון א סעקונדע דערגיין, וואס יענער באדארף אלץ אויף דער מינוט צו האבן:

— פון א ווייב?

— א באד?

— א ציגאר?

— א בלאט צייטונג?

אזעלכן ווידער נאך א „שיין" אויף די שיך, ניט מער אזוועקגעצירט אין דעם זעלטן רייך־אויסגעשטאטן שוך־פארלאר, וואו א

דאזיקן מעקס אפילו איז ער נעווארן א שונא, א דם־שונא, און ווער ווייסט: אויב נישט צוליב אים — אויך די אנדערע אזוי פיינט געהאט בתכלית השנאה; און דער גאנצער בעם צו זיי האט זיך ־ורך אים נענומען; ווייל דאס נעקרייגקטע ווייב זיינם האט שוין צו דער צייט געהאט באוויזן ארויסצושפריצן אירע גיפטן אין זיין בלוט, און עפעם אזא געמישט סם־המות'דיק געפיל פון אומגעטרייקייט צו אים — איז געווארן פולצייטיק, און ס'האלץ האט אים נעזאגט, אז דער יונג מוז דאָ האבן שטעקן א יד אין איר אומצופרידנקייט; און אז די נאנצע אומרואיקייט אירע וואקסט אפשר ארויס צוליב דעם יונג, וועלכער שטייט איר ווי א דארן אין אויג, זייט ער האט אנגעהויבן ארויסקומען צו איר אין שטוב...

און יעדן אוונט, ווען דער יונג פלעגט אים קומען צונעמען אהיים, האט ער זיך כאטש געשטילט מיט די טויטע קללות, וואס ־'האט אין אים ארויסגעלייגט:

— ביזט א הונט, מעקס; ס'ערגסטע באשעפעניש אין דער וועלט ביזטו, מעקס; כ'וואלט דיך כאטש נישט נעקענט, ס'ארע טריפה'נער ביין דו ביזט...

און אויסדריקלאך נעמיינט אים צו דערגיין די יארן, נישט בלויז ער זאל זיך האבן צו באלעקן דערפאר, וואס ער קומט אים צהיימנעמען, נאר טאקע אויך פארלירן דעם חשק מער דאס צו טאן...

מילא, האבן יענע גוטע ברידער, די נעווענענע, אז זיי האבן דערשפירט זיין כעס צו זיך, עוקר געווען, אדער בעסער נעזאגט, זיך אויפגעהערט צו ווייזן פאר אים און געלאזט לויפן ווי א משוגענעם הונט; צו קריגן באצאלט מיט שטיינער פאר גוטס — זיינען זיי קיין בעלנים נישט געווען; נאר מעקסל, דער טעקסי־דרייווער, וועלכער האט זיך געהאט איינגעלעבט מיט אים, און נישט אנדערש נעדענקט, ווי דער חברה־מאן עסט זיך אויף, וואס ער האט נישט די פים, און ווער ווייסט, אויב נישט דערפאר וואס ער איז שוין טאקע נעווען אזוי צונעלאזט צו זיין ווייב, — האט

אז מיך איז נעווארן אויפגעריכט, און ניט נעשפירט נאָך דער־ווייל דעם ווייבס אויפגעווועקטע לײדנשאפטן; ס׳איז אים נישט געקומען אין קאָפּ, אז דוקא איצט זאָל זי, פון צו־גוט־גיין — נישט זיין מיט אַלעמען, האָט שוין אים גופא קודם געקומען נאָגן א ווייטאָק; יענער רים אין הארצן, וואָס ער האָט שוין יא אזא גאָלד־גרוב, און מוז זיין אזא וויסטער קאָליקע; פארגעסנדיק לחלוטין: אז נאָר אין דעם זכות איז ער דאָ געבליבן זיצן, שארן גאָלד, וואָס ס׳וואָלט נישט מעגלאָך געווען וועו ער זאָל זיין מיט צען קעפּ און ניין פּאָר פיס... דער ווייטאָק האָט זיך נאָך שטאַרקער צעברענט, אוים קנאה צו זיינע גוטע ברידער, די געווועזענע, צו וועלכע ס׳האָט ארויסגעשפּראָצט א לוי־טערע שנאה, א ווילדע פּשיקרע שנאה, ווי ביי אזא שטייגער קאָליקע, וואָס ווייסט, אז ער האָט א בירה געהאט ווי יענע אַלע, וואָס האָבן זיך פּילייכט ערגער פון אים נעשלאָגן, — עס נישט צו זיין; און אזוי ווי פריער — ארומהוליען און האָבן די ליכטיקע וועלט, נישט דאַרפן קריכן ווי א בארשאַלטענע חיה אויפ׳ן בויך, פּויזשען אויף אַלע פיר...

און אזוי גיך ווי ס׳האָט זיך וועלכער פון זיי געווויזן, אים געקומען ארויסהעלפן — האָט דאָס ערשט אויסגעזען אזוי חוזק, וועו זיי ווילן אים שמעלצן די זיפ מיט א ניקעלע; און שוין ווייט נישט מער אריינגעלייגט דעם גאנצן כח אין זיי, נאָר אפּירטאָן מיט רוגזה הין־און־אהער איבער׳ן שוך, אים אָפּגעווישט, אָפּגע־לעקט...

— גייט מיר אין גאָט׳ס דר׳ערד אריין, כ׳ברויך אייך נישט געגייטיג האָבן; גייט, ברעכט די קעפּ, — ס׳בעט אייך נישט קיינער קומען...

ער האָט זיך אפילו געזוכט צו מעקס׳ן; וואָס ברויכט מען מער — מעקס, וואָס זאָל אים נישט געווען אָנטרעטן אויפ׳ן קארק: „דאָ ליג, הונט אויפער...“ וואָלט ער דאָך געווען, אויב נישט אויף צרות, — אַלעגפאַלס, נישט אזוי שיין ארויפגעארבעט; און דעם

די ים־ברעגעס, און אז ער טוט אממיינסטן „ביזנעס" ביי נאכט, אריינעמענדיק אין דעם א האלב אויסגעלאסן מיידל, א פלאפער, און רופט שעלמיש ווי אויף עפעס רעכטס אנדייטנדיק, — צו די „באים" וואס אויף די „קארנערס".

— ביליג, באים, ביי א נעלעגנהייט א „ראיד" נאך קוני־איילאנד...

און זיך נישט געקענט שענקען, וואס ר'האט אים לכתחילה באלד נעווייזן א נאנג־וועגעלע צו איר; וואס ר'האט זיך געטומען לאזן אפפירן פון אים אהיים, און אזוי נאך אליין אנשר אים נענעבן א צוטריט...

ער איז נאכאנאנד געלעגן ביים וואקזאל, געלעקט די פיס, זיי צוריכט נעמאכט, און דא האט דער קאפ זיך אים געבראכן, שיעור נישט נעשפאלטן זיך פון איבערקלערן:

— דער שוויים מעג, הייסט עס, פון אים אזוי רינען, אז דאס ווייב זאל פון אלעם האבן, און דארטן, וויסט דער גוטער יאר, אויב זי גייט נישט נאר אוים נאך אים, דעם טעקסי־דרייוער?..

און אין די צווישן שעה'ן, וועו ס'זיינען קיין צונג נישט נעווען, און ממילא — אויך נישט וואס צו טאן; ער האט נאך נעקענט זיצן א ווייל לייזיק, פארליגט די הענט; און די אויגענע באנבאדינטע, מיט אים צוגלייך — זאלן סתם שטיין, ווי איבעריקע; האט אינער פון זיי, אן אלטער סימפאטישער נענער מיט א שמייכלדיק צופרידענעם פנים, וואס האט זיך בשעתו, וועו דער קאליקע איז נאך געלעגן אין געהאקטע וואונדן, געווען אויף גרויסע נעבערענטע צרות — אזוי צעריסן פאר אים, ערשט נעווארט מהנה זיין, וואס ר'וועט גלאט אזוי שטיין, כדי ס'זאל זיך יענעם צומאלט נישט לאנגווייליקן, — מיט אים אויס'טענה'ן; אזוי ווי מ'רעדט מיט איינעם, בשעת ס'גייט אים גוט, וויפיל געזונט, כח און בלוט דאס האט אפגעקאסט; און דערבי דערמאנט די פארדינסטן פון זיינע קאלענן די נעווועזענע, וואס האבן אזוי פיל איינזען נעהאט

זיך נישט נעמאכט פון זיינע קללות ; און וואס מער יענער האט נעשאלטן, גיכער אים נעהאלפן פארנעמען, גיכער ארייננעפאקט אין מאשינדל, און צום איבריקן, אים געזוכט צו פארשטופן ס'מויל מיט א גראבן ציגאר.

— ליג דארט אינווייניק און פיפקע, וועסטו ווייניקער קענען שעלטן...

זיך אפשטעלנדיק מיט אים ביי זיין היים, — אים נאך איינגעשפארט אן ארבעט : יענער זאל זיך ברויכן דראפען, קלעטערן עטלעכע שטאק שטיגן, דערמיט וואס ער האט אים א כאפנעטאן פאר'ן ארעם איוף די פלייצעס, ארויפנעטראגן אין שטוב, און אפנעלייגט ווי מ'לייגט אפ א זייטל פלייש אויף א ביינקל ; און באר די קללות, פאר די חרמות, וואס ער האט פון אים ארייננעכאפט — אים אויסגערעט פאר'ן ווייב :

— אוי, איז דאס א הונט מיט אויערן, ווי מען מאכט מיט אים, טוינ אים נישט ; הערט ער אלץ נישט אויף צו געבן אין טאטן אריין ; צו דאס זאל זיין א טבע אזא ביי אלע קאליקעס, — די כאליערע וויסט זיי...

ס'האט דעם קאליקע פארוואנדן צוועענדיק, ווי ס'וויב זיינ'ס טרעפט זיך אין אלעמען גלייך מיט מעקסן, פארשטייען זיך, וועז מען בריכט, אי אויפן וואונק, און אי אז זיי זיינען צעלאזן, הפקרות'דיק, — מיט אפענע, עזות'דיקע העויות, נאכקרימענישן, וואס מ'קען באלד פלאצן אויפ'ן ארט, דאס צוועענדיק...

מעקסל איז שוין פון פריער אין זיינע אויגן נעווען א מאוס'ער יונג ; נישט אזוי ווייב א מנוול, ווי סתם א בילינער נפש, ביי וועלכן די שענסטע זאך וועמנ'ס האט געקענט זיין אזוי שפאט בילינ, ר'זאל דאס אן א ברעקל געפיל לאזן צוטרעטן פאר גלאט גאר נישט... ער האט געוואוסט דאס זיין מאשינדל איז כמעט א באיוועלאכע זינדיקע נעסט אין די פארוואנדלטע ווינקעלאך, ארום

— גיי, וועד געשאסן, מעקס... גיי פריער אין דר'ערד אריין, איידער דו זאלסט דאס דערלעבן... שלאג דיך אן מיט דער פאר־שימלטער טעקסי דיינער אין א סלופ, פאל מיט איר אראפ פון דער בריק אין „איסט ריוועד", און דערלעב נישט מער צו קומען, מיך אפפירן אהיים...

ביי מעקס'ן אויפ'ן פנים שפילט א שמייכל — איר שמייכעלע, און ער שארט אים אראפ פון זיך, ווישט אים אפ גאר אן שום אנשטרענגונג.

— ביזט א פערד, כ'זאל אזוי לעבן! וואריס, איך וואלט דיך טאקע אזוי שטארק, מיינסטו, געווען אנגעהאלטן ביים וואקזאל, וען כ'וואלט געוואוסט, — דו האסט אזא קאנאריקל זיצן אין שטוב...

דער קאליקע, מיק, האט נעקייכט פון איר רשעות; מורא געהאט זיך ארויסצורירן פון שטוב, און דאס טייערע וויבעלע, אז זי האט דערשפירט מעקס'ן, — האט אויך איר די הויט געברענט, דער נאנצער קערפער נע'חלשט, געצוינן, צו אים זיך געשטעלט.

לויט ער אבער איבער איר, דער הינטישער מאן, ווי איר נישט אפטרעטן, — וואס טוט זי? נעמט זיך מכלומרשט ארויס־שלעפן א פאר אלטע אויסגעדריוולטע זאקן אויף די פיס, און נעמט דערביי באלד ווינען ווי א ביבער, זיך באגיסן מיט טרערן.

— זעסט כאטש, אין וואס פאר א זאקן איך גיי?... זעסט?.. און דו באשרייסט מיך: כ'האב שוין גענוג... ווילסט דיך נישט ארויסרירן מער...

זי האט אויך באלד אונטער דער האנט אנגענרייט א לעכערדיק העמדל, וואס זי שלעפט אויף זיך קוים ארויף מיט מי־און־מאטער, אזוי, ס'זאל זיך דאס איבעריקע צעקריכן אויף איר לייב, און קלאגט דערביי אזוי יאמערליך, אזוי ווי די וועלט וואלט איר ממש אונ־טערגענגען.

מיט אים, געלויבט מעקסל'ען ביז'ן טאג אריין פאר זיין גוטסקייט. וואס יענער קומט אים אפנעמען יעדן אוונט אהיים.

— ס'איז נישט קיין קלייגע זאך, באי; נישט יעדער אייגער וואלט דאס באלד געוואלט טאן: נישט קיין משפחה, קיין אייגענער — און שוינט דיר אפ ס'לעבן...

איז דער קאליקע, דער שיכפוצער געוואָרן ברוין און בלוי; כ'האט אים אויסגעדרייט הענט און פיס, אויסגעקרימט ס'פנים, אזוי ווי א ווינט וואלט אים פארוועיעט.

— נישט בחנם, דושארדוש... כ'וועל דיר שווערן דאס ער פירט מיך נישט בחנם אפ אהיים...

מעקס ווידער, אז ער קומט אין זיין שטוב, ביים אפבריינגען איר דאס שטיק אומגליק אהיים, — אזוי ווייסט זי שוין דענסטמאל, דעם מאן צו לכבעים — צו שטיין אין א קורץ קליידל א זיידנס, אז די פולקעס פון די פיס זאלן זיך צאפלען; און דאס זאל אויפקאכן די בלוטן ביי דעם ווייסטן קאליקע, ער זאל זיך דארפן ווארפן אויף איר:

— פארדעק ס'לייב, מרשעת...

— באהאלט די פיס...

ווייסט מעקסל קיין חכמות נישט, און דערלאנגט איר גלייך, אז דער מאן זאל כאטש צוזעצט ווערן — וואויל־עריש א יאג מיט דער ברייטער האנט זיינער, איבער דער נאקעטער פלייצע...

— עך, שוועסטערל, וועז כ'האב דיך אזוי, א שעה פארטאגם, נעבן „שפּסהער־בעי", אדער ערגעץ אנדערש־וואו, אין מיין מאשינדל...

דעם קאליקע טאטשעט זיך די שוים פאר'ן מויל; זיינע באקן ווערן פול, און דער איבערגעבליבענער קערפער וואס פון־יי־פיס, — נעמט זיך וואַרפן, אונטערהויבן מיט אזא כח, אזוי ווי ר'וואלט אים גערן געוואלט, אויב ר'זאל נאר קענען — צעמאלן, מאכן פון אים א בארג ביינער...

אנדערש אנטאן, האבן א וואונדערליך פנים אין דער בלענדיגער ליכטיגקייט פון די אלע קאלירטע לעמפלאך; און נאכאמאל אזוי שוין, פארפירעריש און אימפאזאנט זיין, זיצנדיק מכלומרשט פאר־שטעלט מיט די פאלשע צווייגלאך פון א דין ביימעלע, ביי א טישל, פארלייגט א פיסל, ארויסלאזנדיק דעם רויך, — ער זאל זיך שלעכגלען גליך אין די אויגן...

קענן אוונט, אז זי האט נאך דערווייל נעפילט א באדערפעניש צו פארן א היים, — האט זי זיך איינמאל איינגעשפארט:

— מעקס, דו פארסט אפנעמען דעם מאן מיינעם, נעם מיך מיט, כ'בין א בעלן צו זען ווי אזוי דער קאליקע מאכט אזוי פיל געלט...

אין מעקס אויף איר געווארן אנגעצויגן.

— ס'פעלט דיר נישט מער, ווי נאר די חיה זאל דיך זען ביי מיר, אין מיין מאשין...

— האב איך גאר מורא! — האט איר גענומען שפארן, — ר'וועט מיך אפשר וועלן שלאגן, כע־כע... ער מיינט: כ'מוז נאר זיין צוגעבינדן צו אים, און כ'טאר די ליכטיקע וועלט נישט אנזען?..

מעקס האט נישט קיין חשק.

— כ'וויל נישט — זאגט ער — ער זאל אין מיר ארייגבאכן מיט זיין פינסטערע גבורה; וואריס, אז ער נעמט אין מיר ארייגליגן בלויז אויף א געלעכטער, שפיר איך מיר אויך די זייטן נישט...

דאם יונגע באשעפעניש איז געווען שטארק אויפגערוימט; ס'האט זיך איר נאך געטרייסלט דאס לייב, אין געכאפט א ציטער פון זיכן פארגעניגן; דאס קפל, — נערווישט, געווען ארנטלאך פאר־דרייט נאב'ן ארייניסן אין זיך די הייסע געטראנקען — אזוי — האט זי שוין באלד נישט מער געדינקט פון אים גאר, דעם קאליקע, אז ער זאל נאך גאר זיין איר מאן, און אזוי ווי בלויז פין נייגיר צום געווענעם, — אים געשפרונגען אין די אויגן, פון אים ערנסן שטיקער...

— נישט קיין רעכט העמד אויפ'ן לייב, און ער האָט שוין סיין חשק נישט מער צו גיין פֿארדינען...

ער פֿראַווט איר דערמאָנען :

— אז דאָס העמד איז נאָך פון פֿאר א יאָרן ; די זאָקן — נאָך עלטער ; און אז זי האָט זיך שוין נאָכדעם געקויפט איינמאָל א טוץ זיידענע העמדער ביי „גימבעל־בראָדערס", און אַן א שיעור זאָקן איבעראל אין אלע געוויינלאכע „סטאָרס"...

— וואו האָסטו?... ווען דאָס אזוי?... — נעמט זי אויפגערעגט, כמעט היסטעריש, ציען אלע שיפלעדער, — ס'האָט זיך דיר געמוזט חלום'ען! דו האָסט מיר נאָר קיינמאָל נישט אזוי פיל גלט געגעבן, איך זאָל אויף דעם אלעם האָבן, און אפשר גאָר קיינמאָל נישט אזוי פיל פֿארדינט, כ'זאָל קאָנען אויף דעם אלעם האָבן !...

ווערט אים שלעכט אויפן הארץ, דעם קאליקע, און ער שלעפט זיך אַוועק מיט גרימעניש אין בויך פון שטיין און אויס'טענה'ען זיך מיט איר ; און באלד ווי ער לויידיקט אפ די שטוב, זי פֿארשטייט, אז ער ברויכט שוין אודאי זיין ביים וואקזאל, אזוי זיצט זי שוין ביי מעקס'ן אין זיין מאשינדל, און עס צעשפּארט איר פון גלעכטער :

— קום, וואָס כ'האָב געקענט זיינע שווארצע פּטור ווערן, דעם משוגענעם הונט...

זי איז אננעטאָן אין די דינסטע זיידענע קלייד־ער, אין די פיינסטע זאָקן, טייערסטע ווש, אפּגעמאלן הערליך ס'פּנים, רויכערט א ציגארעטל, און פלאטערט.

— פֿאָר, מעקסל, פֿאָר אויף די נוטע ערטלאָך, פון וועלכע דו ווייסט !...

קענן אוונט. זי ווייסט : אז זי ברויכט שוין צו דער צייט זיין אין דער היים, און ס'הארץ טראָגט איר נישט אויס צו הוליען, — כאָטש ס'האָט איר געגוג געצויגן דוקא נאָר ביי נאכט אפירצו־קומען אין די בלענדינע סאלאָנען ; ווען מ'קען זיך, ראשית,

שלאָנסט אים, אויב כ'וועל נישט מיטפאָרן אים אָפהיטן פון דיינע קלעפ...

אָבער דאָס סם־המות'דיקע שמייכעלע האָט צוגלייך אָפגעלאָכט פון אירע אייגענע רייד, אָפגעטוויט אין אים איטלעכעס לעבעדיקע נעפיל, און זיינע הענט זיינען באלד אינעווייניק אריין, געטומען איר ארומזוכן, איר געוואלט אָנטאָפן, און דערפאר קען זיין, האָט זיך דער קערפער זיינער באוואויגן, אראָפגעפאלן פון דער מאשין; און מיט אזא קלאָפ ווי די משא פון בינטל פלייש וואלט געווען צו שווער, און דער זאק, די טאָרבע — וואלט זיך דערמיט אָפגעריסן; דער קערפער האָט זיך נאָך געפרואווט אויפהויבן, אָבער פון קלאָפ, אידאי, האָט זיך דער קאָפ אויף אים צעוויגט ווי ביי א שכור, און דער מעכטיקער וואקזאל האָט זיך ווי געטומען בוקן אין זיינע אויגן, מיט אלע זיינע אויבערשטע שטאָקן; די הויכע הייזער זיך אזוי געלאָסן ליגן ווי די שטומע קעלבער; און ער האָט שוין לחלוטין נישט מער געדענקט אין גאָר, ווי בלויז אין אינזיך; אלע חושים ייינען געוואָרן וואכנדיק און מיט אלעם אים געזוכט ארויסצוהעלפן, ווי אזוי ער האָט אויסצוהיטן די איבריקע קוים מיט צרות, איבערגעבליבענע העלפט פון זיין קערפער, — זיי זאלן אים נישט, דאָ־דאָרטן, פון אלע זייטן, און ארום — צוליגן, פארליגן, ער זאל בלייבן ליגן ווי א צוקוועטשטע פליג אונטער זייערע שטיקער...

די מעכטיקע הייזער, אין זיינע אויגן, יעדנפאלס, — צענעמען זיך מערער, ברייטער, צעפעענען זיך, גאנצע אָפגרונטן, — ס'פאלן אין זיי אריין אזעלכע אומגעהויערע לעבער, טיפע גריבער, און ער שפרינגט אזוי אָפ, פון דאָ, דאָרטן און ארום, אין אלע זייטן; פון וואו און וואנען ס'זעט זיך אים אויס צו זיין מער געפערלאָך, און מאנצט אזוי: האָפ... האָפ... קייקלט זיך אויפ'ן הינטן... אויפ'ן בויך... איבער'ן קאָפ... ארום, רונד־ארום אין א ראָד... ביז ער בלייבט באלד ליגן צוגויפגעדרייט אין א באשטימט אויסזען, א קרעפל פלייש, אויף דער אונטערשטער שוועל ביים צוגאנג פון דער פרעכטיקער וואקזאל־נעביידע...

— פֿאַר־צו, מעקסל, פֿאַר...

אזוי האָט מעקסל, וואָס איז סיי־ווי געגאַנגען מיט זיין מאַשינדל פון די העכערע גאַסן, נישט ווילנדיק עס א קירעווע געטאָן, און שוין געבליבן שטיין ביים וואָקזאל, וואו ער האָט אויסגעשריגן צום שוכפוצער, דעם קאַליקע:

— העי, פערד, כ'האָב דיר געבראַכט א גאַסט; דיין ווייבל ווייל דיך זען...

דער קאַליקע איז געווען באַרוואָרפן מיט ארבעט. זיך געריסן פון איר, נישט קיין חלוק, אין דעם דאָזיקן טאָג ווי אין אַלע אַנדערע טעג — ווי א הונט פון דער קייט; און גראָד אוונטצייט, וועז ער האָט שוין געוואָלט זיין פריי, נע'חלשט אהיים, האָט מען אזוי ווי אויף צו להכעים אים געמאַכט — ס'זאָלן מער צוגן אַריינקומען, און מער מענטשן זיינען איבער אים געלעגן, אים באַלאַגערט, געוואָלט צעטראָגן — — —

דער רייטער

די נעגנד איז נעווען אימריאיק און האָט געפיבערט.

איבער די פעלדער זיינען שמאָלע פּאסיקלאך רויך אויפגענאַנגען, גראָד ווי יעשן־צייט, ווען קלייניע שקצים׳לאך פּארברענען די אָפּגעברענטע באדילִיעס פון די קאַרטאָפּל.

טונקעלע הימלען האָבן נידריק געשוועבט איבער דער ערד, און נע׳מבול׳ט איבער׳ן קאָפּ.

ס׳דאַרף, וואָס איז געלעגן אין יענעם שטח, איז געווען גאָל, ליידיק; די הייזלאך, — פוסט, פארלאָזן, און מיליטער האָט נעראָיעט צוווישן זיי, ווי ווערים ארום א פארלאָזטע וואונד.

נאָר אין איין הייזל, וואָס איז געשמאָגען אראָפּצו־צו, אין פעלד, איז געבליבן זיצן אן אַלט פּייערל מיט א טאַכטער יולקע, א גראָבע מויד מיט פליישיקע הענט.

ביי זיי אין שטוב האָט געוואוינט א סאָלדאָט מיט קורצע רייט־פיס, וואָס האָט זיי נישט אוועקגעלאָזט, דעם פּייערל מיט דער טאַכטער, פון דאַרף.

ווען אין דרויסן האָבן זיך געפּאקט די פּויערים, ארויסגעשלעפּט אין די שכנות׳דיקע דערפער זיך אינאיינעם באזעצן מיט אנדערע נעזונטן — האָט אויך די שיקסע געזומען אויבינדן די קישנס, צוזאמענליגן די „אָבראזן", און געוואלט אריבערגיין בעטן א „קומע":

— מ׳זאָל איר שיינקען אן אָרט פאַר׳ן פאָטער אויף דער פור...

האָט זיך אוועקגעשטעלט דער רוס שפּאַרן מיט איר, ריידן מיטן גוף, מיטן גאנצן לייב־און־לעבן און, אויב ר׳האָט א מכה געקענט ריידן, זיך קוים ארויסגעשלאָגן מיט זיין קייכן:

— ער וויל, אז יולקע זאָל נישט פאָרן, נאָר איבערבלייבן מיט אים!...

און זי פלענט אים שוין אפוואַרטן ביי זיין אהיימקומען, אריינפירן ס'פערדל אין שטאל, געבן דעם צו עסן, — און אליין זיך אוועקזעצן אויף א קליין בענקעלע אים ציבוסנס, און מיט די קליינע קאלמיקענע אויגעלאך, ס'אייגציקע מיט וואם זי האט זיך געעגליכט צו אים, — אים אריינקוקן אין פנים:

— איוואן, האסט א ווייב?

— יא, — צוגעשאקלט מיט דער נאמבע, די אונטערשטע העלפט פון מויל, וואם האט עפעם ווי באזונדער אראפגעהאנגען.

— אזא געזונטע, מיט גראבע הענט, ווי ביי מיר?...

ביים רום האבן געבלישטשעט די אויגלאך, און נארישׂ־תם'וואַטע געשאקלט מיטן קאפ ווי א הונט מיט די אויערן:

— יא...

— און מיט אזעלכע גראבע פיס ווי ביי מיר?

— יא...

— און צו וואם ווילסטו, זאל איך דא מיט דיר איינאיינעם זיין? — זיך ברוגז'ן.

ביים רום האט נערונען די שלינע פון מויל, וואם האט זיך אויסגעצויגן אין א לאנג גאווירדיג שנירעלע, ווי ביי א הונט, וואם לייגט זיך אוועק צעיאכמערט אויפ'ן בויך, און שטעקט ארויס א רויטע צונג; ער האט היים געבריט מיטן אטעם אויף איר:

— וואַרים כ'וויים דען, יולקע, אויב כ'וועל נאך אמאל וועז קומען אהיים צו איר?

ס'האט זיך, קוקנדיק, דער ווייטאק צעגאסן איבער זיין פנים, די ציין — זיך געשארפט, די שלייפן — געהאקט; און א גוואל־דיקער כח, האט זי געשפירט, נעמט זיך שפארן אויף איר וואם לייגט זי אוועק ווי א שטרוי צו דער ערד, און וואם אט־אט דער־שטיקט ער זי אונטער דער משא; און ווי זי גיט זיך א וואַרף מיט א שרעקלאכער גבורה, א שטאל אויף די פיס, און שטופט אים אפ א גארנישטל, א נעבאכל, פון זיך:

די מויד האָט זיך צעלאַכט, אירע ליפּן ביים לאַכן, בריטער אויפגעשטאַרצט, און אַרויסגעווייזן אירע ווייסע געזונטע ציין:

— נאָרישער איוואַן, ברויכסט מיך נייטיק האָבן ביי זיך? וואָס, דו וועסט נישט קאָנען לעבן אָן מיר?...

איוואַן, דעם רוס, איז שווער אָנגעקומען אַרויסצובריינגען אַ וואָרט, און ס'האָט אים אַזש געשלאָגן די שוים פון מויל; נאָר אַז ער האָט זיך איינגעשפּאַרט, איז עס מער געווען צו דערקענען אין זיין פּנים, איבער וועלכן ס'האָט זיך פּאַרצוינגן אַ גרימאַס, און אין די אויגן וואָס האָבן נענומען גרינען, ווי ביי אַ קאַץ.

— יולקע, ס'וועט דאָ זיין „סמוטנע" אָן דיר. יעי־באָגו — דו וועסט מיר פּעלן!...

— וואָס טוען דייגע „טאַוואַרישטשעס", איוואַן? — האָט זי געזאָגט — דו וועסט זיי דיר אַריינגעמען דאָ אין שטוב, און ברענען די שטאַכעטן פון פּלויט... ס'וועט דיר זיין ווארים און דו וועסט פּאַרגעסן אַן יולקען... נאָר, געדענק, איוואַן, זאָלסט נישט פּאַרבראַנען צום איבריקן די שטאָל... מ'וועט נישט האָבן וואָס פּערד אַריינצושטעלן, אויב מ'וועט נאָך אמאָל ווען קומען אַהיים.

דער רוס האָט נישט געוואוסט וואָס צו ריידן, און איר געקוקט אין פּנים; ס'האָט אים ווייַ געטאָן אונטער'ן האַרץ, עפּעס אַ ווייטאָק פון אָקס, אַ שטומע צונג, וואָס קען נאָר מרוטשען:

— יולקע יעי־באָגו, אַז דו ביזט מיט מיר אינאיינעם, — ווייס איך גאָר נישט, אַז כ'בין אין פּעלד; כ'קום אַהיים, מאַכסטו מיר ס'נעלענער, וואַרימסטו מיר אויף ס'קעסעלע און ס'דוכט זיך מיר, יולקע, — איך רייט אַ היים צו זיך אין שטוב; יעי־באָגו, דו כיזט מיר אזוי ווי ס'ווייב אין דער היים, נאָר נישט אנדערש...

און עפּעס אַ רחמנות האָט איר אַדורכגענומען צום פּאַר־וואָגלטן רוס, וואָס שלעפּט זיך דאָ אַרום מיט'ן פּערדל זיינעם, צווישן די פּעלדער, — און פון גרויס גדולה, אים אַריינגעוואָרפן אַ פּעטשל אין דער באַק, מיט אַ געלעכטערל:

— נוט, וועסט מיך האָבן ביי זיך, נאָרישע מאַלפּע...

— יולקע, דערווארים מיך...

אז ס'האט זיך אים אפגעריסן א קנעפל, אוועקגעטרענט א שטיק שינעל, — האט ער נעקוקט יולקען אין די אויגן :

— יולקע, פאריבט מיר...

און יולקע האט אים נעווארימט, פאריבט, און נישט ווילנדיק אפטמאל זיך ארויסגעכאפט :

— איוואן, כ'וואלט דיר געווען א שלעכט וויב, מיינסטו?..

ס'אלטע פייערל, איר פאטערל, וואם איז געזעסן אזוי ווי צוגעוואקסן מיט די פליצעם צום אויוון, וויל די פים זיינען ביי אים געווען געלעמטע, און אראפגעהאנגען ווי די פלעקער, אן מאכט, — האט קנאפ געקענט זיין טאכטער : מיט יארן צוריק איינמאל צער געהאט פון איר... און זיך געהאלטן פשוט, בפאר אן אומגליק, וואם די פים זיינען ביי אים אפגענומען, קען נישט רירן מיט זיי, און וויים דעריבער נישט אירע וועגן, די טאכטער'ס...

נאר אז ער האט זיך צוגעקוקט צו זייער פירונג, האט ער צומאל נישט אויפגעהויבן נ'קאפ, נאר געפרעפלט שטיל, ווי א קאליקע און א זקן :

— יולקע, נעדענק, כ'זאל נישט האבן נאך אמאל צער פון דיר ; ס'גיהנם וועט מיר זיין ווייניק דורך דיינע זינד.

און יולקע, וואם האט געפלאטערט, האט זיך צו אים געווארפן אויפן האלז :

— ניין, טאטולקע, איוואן וועט מיך שוין נישט אפנארן...

דער אלטער איז אבער ווי פריער געווען פאר'צער'ט :

— ביזטו זיכער מיט אים, טאכטער? א סאלדאט — ס'איז דאך א ווינט....

האבן איר טרערן געשטיקט, און זי האט אלץ נישט געוואלט ברענן איר עקשנות :

— ניין, פאטערל, אז איוואן רייט ארויס, נעדענקט ער : ער לאזט מיך איבער אין שטוב...

— גיי, ביזט א נארישער רוס, איוואן, וואס ווילסטו מיר אפטאן, וואס ?...

די מויד האט עפעס געשפירט צו אים, און מיט יערן טאג אלץ מער געשראקן זיך פאר אים ; און ווען ער פלענט קומען א היים, זיך צושארן צו אים ווי א קאץ, לעקן, שמייכלען — אים א סך מאל דאס זאגן מיט א ברוגז :

— גיי, נישטא קיין הארץ ביי דיר, איוואן...

דער רוס פלענט זיך עפעס באלעקן מיט דער צונג, איר דרייעז אין מויל ווי א וואלגער־האלץ, און איידער־וואס באלד באקומען א באבע אונטער'ן הארץ :

— ביזט א כאם און, גענוג !

זיין פנים פלענט דאן, אויף א ווייל בלייבן פארוואלקנט, אבער ביים ערשטן שמייכלע אירן — צוריק אויפהייטערן ; און אז ס'האט זיך צעשפילט דאס מאנגאלישע אין זיינע אויגן, — האט ער אויסגעשטעלט די באק מיט א ביטרע שמייכלע :

— נא, גיב א ליאפ !...

זי האט זיך געקאטשעט פאר געלעכטער.

דאס האט אים נאכמער געברענט, אנגעצונדן ס'בלוט, און איר צוגעלייגט מיטן קערפער זיינעם :

— זאג, שעלמא, די וועסט נאך שלאגן ?

און גלייך געמוזט אפלאזן, דערשפירנדיק א ווייטאק, וואס אירע ציין האבן זיך איינגעבימן אין זיין אקסל.

— אך, די סטיערווא פראקליאטאיא, האסט אזעלכע שארפע ציין ווי א וואלף.

און ער, דער רוס, האט מיט איטליכן טאג דא שוין ווייניקער געדענקט אן ווייב, וואס ר'האט איבערגעלאזט ערגעץ הינטער'ן בייקאל ; אז ער פלענט ווערן אדורכגעווייקט אין פעלד, נעמען קלאפן גוט מיט די ציין, — זיך גאאיילט צו קומען אין שטוב, צו יולקען :

אנקומענדיק אויפן דאַרף פּאַרן הייזל, איז איוואן ארונטער־נעשפּרונגען פון פערד און נערופן:

— יולקע!...

איז יולקע ארויס, זיך נעשטעלט די הענט „פּאַדבאַקעם", און אים אריינגעלאַכט אין די אויגן:

— נאַ... ס'וואַסער גיסט זיך דאַך פון דיר אראָפּ, איוואן; ווי?.. אין טייך געווען אויפגערוימט?...

דער רוס האָט נעריבן דאָס לייב פון פערד, וואָס האָט געפּאַרעט.

— יא, יולקע, זיך פּאַרקראַכן אויף דער סאַמע נאַז, און פּאַרטריבן מיט א בלינדן וועג אין טייך... כע־כע... די קוילן זיינען נאָר אריינגעפלויגן אין וואַסער ווי די נאַדלען... גיב א קוק, יולקע, נישט אמאל א דראַפּע־געטאַן וואו?...

די מויד ווערט אומרואיק, און טאַפּט אים גיך ארום מיט א קלאַפּנדיק האַרץ:

— מ'וועט נישט; ס'בלעכל פון היטל נאָר אויסגעקרימט, כוואַלאַ־באַגו...

ער שמייכלט מיט הנאה:

— וואָט, א מזל, פון צוויי רייטער די פערד צוריקגעקומען ליידיק...

און זיי זיינען ביידע אריינגענאַנגען אין שטוב, געלאָזן ס'פערד שטיין אָנגעבונדן ביים בוים, ס'וואָל זיך אביסל צעפּאַרען פון דער זון, — און דערווייל פויל ארומגריזשען די סקורע.

ארום האָבן נאָך אנדערע פערד נעהירזשעט, און איינצלנע סאָלדאַטן זיינען ארומגעקראַכן צווישן די האַלב־איינגעפּאַלענע, צעטראַגענע שטאַלן, — אָנגעהאָנגען די שינעלן אויף די אקסלען; צווישן מיטן וועג, וועלכער האָט אַוועקגעפירט צו די שכנות'דיקע "יאיקע דערפלאַך, — האָט א צופיר פּאַרק זיך ביסלאַכווייז פאַר־לאָרן מער הונטערן וואַלד, גראָד ווי דער אונטערשטער עק פון א צוג, וואָס פּאַרסירעוועט זיך אין א האַלבן ראָד, אין א בוינן...

איינמאל איז דער רום געריטן אויף זיין קליין פערדל וואס ער האט זיך מיטגעברענגט פון הינטערן בייקאל, געגלעט אים די גרזשיווע, נעשניפט ווי א קאץ די טריט אויף די פאדלענגע זאמדן; און ארום האט דער הימל געווארפן מיט אזעלכע רויטע אפשיינען, נראד ווי א קופערנער בעקן, אוגטער וועלכן מ'הערט נישט אויף אונמערצוליגן ס'פייער מיט פרישע שיטער האלץ. — האט ער זיך פארטראכט, געקראגן א שליאד:

— די טריט נעפעלן אים נישט; די ארטילעריע ברויכט דא ערגעץ האבן פארטוישט די פאזיציע...

עטלאכע רייטער, וואס מיט אים, האבן זיך צעשטעלט ארום, און שטיל צווישן זיך איבערגערעדט:

— שטיוול־טריט...

— פערד'ס־טריט...

— א „קאליע". טיפע פאסן אין זאמד, ווי די אדערן אויפן לייב פון א מענטש...

און זיי צעקריכן זיך נאכן שליאד פון די „קאליעס", וועלכע צעגייען זיך געדיכט אינם זאמד, קניפן זיך צוזאמען אין ען ענגן קניפ און צעגיין זיך באלד ווי די „אדנאנעס" ביי שפּין...

ביי איוואנען ווערן שפּיציק די אויגן, ווי ביי א קאץ, וואס צאטעוועט אויף א מויז, איבער א יאמע...

— ס'ברויך שוין ערגעץ דא זיין. — גיט ער א מרוק.

עמיץ האט נאך נישט באוויזן צו פרענן:

— וואו מ'האט זיך צו פארנעמען?

און ס'האט שוין א פאכע געטאן פאר די אויגן א בינט־פייער, און די פערד האבן זיך צעלאזט ווי די לייבן מיט אויפגע־שטעלטע גרזשיווע; פאראוים איז שוין געגאנגען צעפראלט א פערד וואס האט אויף זיך געטראגן נישט מער ווי דעם לוידיקן זאטל — און נישט אפגעטראטן פון די איבריקע רייטער, פונקט ווי עס וואלט נעווען זיכער, דאס פערד, און זיי נעטרויט, דאס דער וועג איז דער זיכערסטער מיט אים נעלם צו ווערן...

דער מויד פאלט איין ס'האַרץ; זי נעמט גיך אַראָפשלעפּן ס'אָנטוועכץ פון אים, און פּאַרבּרעכט די הענט:

— בלוט, איוואן, פּולע הויזן מיט בלוט...

ס'פּנים ווערט אים טונקל. ס'נעלבלאכע אין די אויגן צעשווימט זיך, ס'ווערט אים שוואַרץ און פינסטער, ווי ביי א שלאָפֿן רעגן; די פּיס ציטערן, אין ער כאַפּט איר אָן, יולקען, דריקט איר מיט נעבעט און מורא צו זיך:

— קאלט, יולקע, דערוואַרים מיך...

און יולקע וואַרימט אים, אָטעמט אין אַריין איר היסן אָטעם, ער זאָל לעבן מיט אים, נאָר ווען ער פאלט אַרויס פון אירע הענט, ווי אַן אונטערגעהאקטער בוים, — צעבעקעט זי זיך ווי א קוה ביים אָפּקעלבן:

— נישט נעקענט דיך מער דערוואַרימען, איוואן, נישט נעקענט...

דער רוס חמר'ט.

יולקע האָט אים שוין עטלאכע מאָל געוועקט, און ער מאכט אלץ אויף די אויגן, דער רוס, די גאלע צעשוואומענע אויגן, און חמר'ט...

— איוואן, ביזט קראנק?

— קראנק, יולקע, — פיבערט ער, — קאלט, די ביינער ברעכן...

און ער נאָרעט זיך אלץ טיפער, אין דער אָפּנעקראָכענער לויזיקער קאָלדרע, כראָפּעט, שנאָרכט, דער שטערן גליט, — א שטיק פייער...

די מויד קען זיך נישט העלפן, עס טוט איר ווי ס'האַרץ, און זי ציט באַרביסן די שטאכייטען פון פּלויט ארוים, און ברענט זיי; אין שטוב איז א היץ, א חמימה — פון די וועגט קייקלען זיך קלייניע קייקעלאָך וואסער, וואָס לאָזן איבער נאָך זיך אזעלכע לאַנגע רי־וועלאָך; זי פּארשטופט נאָך דערצו די לעכער אין פענסטער, אז די וואַרימקייט זאָל, חלילה, נישט ארוים, — און וועקט אים, אלץ אינאיינעם איבער:

— וואַרימער? איוואן, וואַרימער?...

אויפן רוס ציטערט ס'לייב, די ציינער האקן ווי א זעג, און ער טרייסלט די מאָרדע נאריש ווי א חולה'וואסער הונט.

— קאלט, יולקע... קאלט...

זי ווערט דערשראָקן, לייגט אן אויף אים א בארג קישנס, שטעלט צו גרויסע טעפּ מיט וואסער, וואָס נעמען פּארען ווי אין א שוויץ. אָבער — דער רוס וואַרפט זיך אום אויפן גאלענער אין א קדחות, גלאָצט מיט די אויגן, שטרעקט אוים די שוואַרצע קנאָכיקע הענט צו איר און שלעפּט זי מיט צוואַנגען צו זיך, קריצנדיק מיט די ציין:

— קאלט, יולקע... קאלט...

זיין בראָנדיק לייב ווערט צעשמאלצן, ס'שלאָגט אויף דעם ארוים א שוויים, די האָר קלעפּן זיך, שווערע אנגסטן קומען ארוים,

פון שרעג

דער יונג איז געקומען אהיים מיט א שטיק שנעזן אין קאָפּ; אויפן פּנים האָט זיך אפילו ווייניק־וואָס געשפּירט דער טיפער אומרו, וואָס האָט אים אַרומגעטריבן מיט אזעלכע פּינסטערע באהאלטענע כוחות; עס איז אויף דעם נעזוען פּאַרנלייוועדט איטלאכעם געפיל, אזן ס׳האָט זיך בלויז געטונקלט אין דער פּאַרב, נאָנץ נאָטירלאָך, פּון דעם וואָס ס׳איז אָפּגעברענט נעזוארן פּון אויסע־גענוויינלאָך שטאָר־קע היצן.

זיין אהיימקומען האָט אויפגעלעבט די שטוב, איר אַרויינגע־בלאָזן א נייע נשמה; צעטריבן די קאלטע מרה־שחורה, וואָס האָט זיך געשפּירט אין דרינען, ווי דער ווילגאָטש אין די וועגט, אזן עפּעם פּרייאכעם האָט אויפגעלויכטן, — ס׳האָט זיך גיכער עפּעם געגומען רירן, פּונקט ווי א צייטיק פּעלד מיט זאָנגען אונטער א פּארכמאַרעט שטיקל הימל, מיט א רעגן־ווינטל.

אזן באזונדער איז דעם פּאָטער׳ס בליק הייטערער געוואָרן, זיך אַרויסגעקליבן פּון טריבן, אויסגעריניקט, אויפגעהערט ראָפּיען, אזן רויט־צינדן.

— א — הא! ביזט טאקע געקומען, זונעלע, דעם טאטנס געריכטסן האָבן א וואזשנעם כח, ציען פּון טויזנט מיל!..... וועז אפילו אַרימע... הא? צו דער רעכטער צייט, בנ׳אָקל, — אים געקלאפּט איבער דער פּלייצע, — גים אויף בוימל, די מאשין ראָסט, טיק־טאק... שטיי נישט, דיינע הענט זיינען מיר נייטיק, ס׳לעבן!

ביים יונג בליצט דער שנעזן פּון קאָפּ, ס׳שפּירט זיך, קוקנדיק, א מאָדנע עקשנות אין זיין טאָן. א פּארביסנקייט פּון א הונט, אזן אזן אויסגעהונגערטן דערצו, — וואָס וויל דורכאויס דעם ביין

ער טוט, דער יונג, און זיין מלאכה טראגט דעם כאראקטער פון איין און דעם־זעלביקן פארמאט ; און דער פארמאט, די פארם — די איינע ; נישט מער : ס'בייטן זיך די פארהעלטענישן.. מ'זעט: א כח ארבעט אין אים ארום, און דער עיקר — א ווילדע צערייצט־קייט, וואם קען ווערן געשפאנט ביז גאר, דורך א קליניקייט, א הארעלע, — מ'גיט א קלאפ, צום ביישפיל, נאגלע מיט דער טיר, א קלונג מיט דער שער, און ס'הויבט אים נלייך אונטער, ס'נעמט זיך ביי אים, די ציינער צו דריזגען...

דער פאטער קען נאך ריכטיק נישט באגרייפן דעם טיפן ערנסט פון זיין געמיט; די שווערקייט, וואם ליגט דארט אזוי, ווי פון נאנצע הייזער... ער זעט : א שטיק חוש, א תם, און מיינט, אז דערמיט וואם ר'וועט אים אנקרינן אויפן צימבל, אויפן שפיץ, אין יענער אנגעשטרענגטער רגע, ווען דער יונג גלאצט אויס א פאר אויגן, גראד ווי א לאקאמאטיוו וואלט ארויפגעלאפן אויף אים ; און מיינט אים אויפצווועקן, מאכן לעבעדיקער, באוועגלאכער, אז ער וועט אונטערשטעלן די שער הארט אונטער זיין באק, און א געשריי טאן מיטן נאנצן כח : „מאיר !" אז דער יונג זאל ווירקלאך ראפטום אומקערן דעם קאפ און באקומען א שטאך אין דער באק ; ס'איז טאקע א חכמה, אן אומגעראטענע, אבער ער ווערט נישט דערמיט לעבעדיקער, דער יונג, נאר פארקערט : פארקרימט דערביי זויער ס'פנים, כפי א קראנקער, וואם מ'גיסט אים אריין א לעפל פון א ביטערע רפואה אין מויל ; ביים אלטן רייסט זיך אפ א גאלעכטערל, אין וועלכן עס ליגט נאך לעת עתה א ביסל גוטמוטיקייט, אבער — האט שוין אין זיך די ערשטע שפורן פון שרעק, טאקע באלד אייגענעם זון, וואם טראגט דעם טיפן שנעזן אין זיך, ווי א שוואם איר גיפט...

די פרייד איז גיך צעפלאסן נעווארן. און נאך א טיפערע זיך איז אריינגעקראכן אינם יונגם מוטער, אן אלטע, צוזאמענגעפאלענע איידעמע, ביי וועלכער די וואנגען אונטערן האלז האבן ארויפגעהאנ־

צעקנאקן צווישן די ציין ; דאָס אַרומפּליען פון זיינע בליקן ביים סטריגעווען — גיט־אָן וויי זיין קאָפּ וואָלט עפּעס דערביי אַרומ־געפֿלויגן אין שווארצע, געדיכטע, פינסטערע וועלדער, וואָס באר־טעמפּען נאָך מער אין אים איטלאכעס נעפּיל ; מאכן אים פּאר א חיה, א חיה־רעה, וואָס קען זיין גרויס אויפצושפּרינגען יעדע רגע פון טיש, אויסגלאָצן א פּאָר אויגן און, זיך אליין, אָדער — וועמען אן אנדערן צו צעפּלעטן נ׳קאָפּ...

אויפן אלטן ווירקט עס אומגעהויער ; ער זעט אין אינם יונג — ווי ער וואָלט עפּעס צוריקגעקומען אין אן אנדערן גלגול, איבער־געניצעוועט; און לויט זיין אמאליקע בריטקייט, אויפגעהייטערקייט ביז איצט, איז עפּעס א שטיגער — ווי ער וואָלט אראָפּגעפּאלן פון זיבעטן שטאָק אין א קעלער אריין... יאָ, ער קען זיך נישט פּארשאָפן דעם ריכטיקן באגריף וועגן מלחמה, דער אלטער, און וויידער משפּט׳ן לויטן זון, — אז מ׳זאָל אָנהויבן ליידן פון משוגעת, ווען מ׳געפינט זיך א צייט אין איר, און מיט איר — קומט אים אויך שווער־אָן צו גלויבן ; ער קען זיך אליין נישט דאָס דערקלערן און טענה׳ט זיך, ווי־נישט־ס׳איז אוים מיטן זון :

— זאָג נאָר, דו, זונדעלע... כ׳וויים : וואָס דו האָסט דאָרטן געטאָן אויף דער מלחמה דיינע... זיך געדראָפּעט, למשל, אויף די גלייכע וועגט, צו — זיך נעגראָבן וויי א מילדוואָרים אונטער דר׳ערד... ביזט דו דאָך פינסטער ווי א מילדוואָרים !...

ס׳ריידן מאכט אויפן יונג קיין שום אייגדרוק נישט, אזוי ווי מ׳וואָלט נערעדט צו דער וואנט ; ס׳לאָזט קיין וואָרימען שפּור ביי אים אויפן פּנים, און ער איז, בלייבט אזוי ווי צוגעשניטן פון איין שטיק, אויסגעקאָוועט פון בלעך, א ליימענער גולם, אין וועלכן ס׳שוי־מען נישט קיין רעגונגען, סיערט נישט קיין מאטעריע, — און ס׳דערהאלט זיך אין אים ס׳חיות אויף אזוי פיל, אויף אזוי לאנג, אויף ווי לאנג מ׳האָט אים ארונטערגעלייגט א שם אונטערן ארעם, און ווען מ׳זאָל דעם דאזיקן שם פון דאָרטן ארויסנעמען, אזוי בלייבט נישט מער ווי א שטיק ליים, א ריכטיקער גולם...

אויפנעהערט זיך מיט אים צו מאכן נעלעכטערלאך, טרייבן הלצה־לעך, און נעווּאלט ניכער עפעס מער דערניין פון אים א תוך, כאטש ר׳האט גוט נעוואוסט, ס׳א פארפאלענע זאך.

— זאג נאר, מאיר, דערקענסט דעם טאטן?

שטעלט דער יונג אויף די אויגן.

— ווּאס, ס׳ארא שאלה, טאטע?

— און די מאמע?

— איז מאמע.

— און דער ברודער?

— ברודער.

— נו, אויב דו זעסט ווידער די שטוב ווי זי איז, ס׳איז נישט קיין נרויסער חלוק אפילו, טא ווּאס־זשע ביזטו אזוי פרעמד צו איר?

דער יונג פארשווייגט, און דער אלטער, צוליב דעם דאזיקן שווייגן, זוכט נאכמער ארויסצופרעסן ביי אים, אזוי ווי ר׳ווּאלט באמת נעווּארן אויפנעריכט מיט יערן ווּארט, ווּאס ער קריגט ארוים; און ער פארשט אים ווייטער:

— זאג־זשע מיר, מאיר, דעם יסוד, אויף ווּאס ס׳האלט זיך ביי דיר אט ס׳משוגעת דיינס, אפשר קען מען נעפינען אן עצה ותחבולה עם אויסצורּאטן?...

דער יונג רעט נישט; ער פארבייסט נאר די ליפן, ציט איין די באקן, — אזוי ווי ר׳ווּאלט נעהאט לעכערדיקע יאשלעס, אן ציין; ער ווייזט ארוים אזא פארבינקייט נישט צו רייבן קיין ווּארט, אז דעם אלטן ווערט קאלט אין די ביינער.

אן אנדערש מאל. דער אלטער פארנעסט ווידער אין די שטומע, אומגעווויינלאכע רציחה, אין ווּעלכער ער טרייבט אריין דעם יונג, און ער זעט אים א רואיקן, נאר א טעמפּן, א נעפיל־לאזן, אזוי הויבט ער ווייטער אן זיך אויסצופרעגן ביי אים שטיל, נעלאסן, מיט א קאלטע לונג־און־לעבער, פון אנפאנג נאר־נאר ווייך, דעליקאט:

נען ווי די שווערע קייטן פון משאות; און זי האט נאך שווערער אנגעהויבן טראגן דעם קאפ, שטייפער, נאר וויי! זי איז געווען א ביסל טויבלאך, און אליין געליטן אויף א געוויסער טעמפעריט, האט זי טאקע מער געקענט פארשטיין איר זונס צעמישטקייט, מער ווי דער אלטער, אבער נאנ־ענא!, ווי ער אויך — נישט געקענט זיך צונויפרעיידן מיט אים, דעם זון.

— מאיר, וואס ארבעט אין דיר ארום? מאיר?...

מאיר, דער יונג, הערט, און רעט נאך דערווייל, — נאר דאס איינע, וואס ער קוקט סטראשנע מיט די אויגן, באוועגט שטייף מיטן קערפער, און חדוש'ט זיך אויף איר, דער מוטער:

— וואס, מאמע, ארבעט אין מיר ארום?

ביים פאטער רינצלט זיך א קלאר שמייכלדיק מינעלע אויף די ליפלאך, אזוי ווי א שנירעלע די לענג, און לאכט זיך באלד אויס:

— גולם, נאר, וואס ווילסטו זאל ער דיר זאגן, אז א דבוק ציצט אין אים?... ער איז דען גלייך צו א קראנקן, וואס פילט, אז ס'טוט אים ווי? זעסט נישט אין זיינע אויגן, אז ר'האט א מישונג אויף די נעהירן?

דער אלטער האט אויך נישט וויניק יסורים, כאטש אויף זיינע ליפן שלענגלט זיך ס'קלארע שמייכעלע; ס'קריינקט אים טיף פארן זון, און אין נעוויסע צייטן וועט ר'איז מיט אים אליין אין שטוב, כאפט אים אן א מורא צו זיצן אין זיינע ד' אמית.

— א קשיא אויף א מעשה, מיט אזעלכע זאכן, איז זיך נישט גוט צו שפילן; אז ס'משוגעת זאל זיך אנכאפן אין אים, צעשפריצט אין א העליש פייער, קען עס נישט חרוב מאכן קיין וועלט?

און כאטש ס'האט ביי אים נאך קיין איינמאל זיך נישט אנגעכאפט, און נישט אויסגעבראכן אין ספאזמען, נאר מיט אטלאכן טאג אים מער פארטיפט אין זיך, איז די שרעק ביים אלטן נעווארטן, און ער האט מיט יעדן טאג זיך אלץ מער נעשראקן;

מ׳האָט זיך איינגעלעבט מיט אים, ווי מיט א סוכאטניק אין שטוב, בּאר וועלכן מ׳נייט אַרום מיט שטילע טריט, און מיט א באהאלטענעם ציטער, מיט א שטומן פּיין, וואָס גריבלט כסדר בּיים האַרץ, אין מיט אזא טיפּע, קאַלטע, אויסגערעכנטע און אומ׳ברחמנות׳דיקע געלאַסנקייט, ווי ס׳לעבן פון אזא שטייגער מענטש איז; מ׳האָט זיך איינגעלעבט, ווייל ס׳איז פּאַריבער א וואָך, א חודש, און דער יונג האָט זיך געפּירט שטיל, אַרטיק, — האָט מען שוין מער נישט געקלערט וועגן אים; ער איז אויך קיינמאָל נישט אַרויס פון דער ליניע, דער יונג, נאָר אזוי איינטאָניק, מאַנאָטאָן, איז געווען זיין האַלטונג, אזוי ווי פון איין באַשטימטער פּאַרב, פון איין מאַשטיש; אזוי האָט ער ממילא מיט יערן טאָג געמוזט ווערן אַלץ מער נאַטירלאַכער פּאַר דער שטוב, נאַטירלאַכער פּאַר די מענטשן, און אפילו בּאַר טאַטע־מאַמע; א מענטש ווערט קראַנק, — פּיבערט, ס׳וואַרפּט אים אין קרחת, שטרענגט ער אָן א גאַנצע שטוב מענטשן, א הויזגעזינט, ביז ער וועט איבערהאַלטן, ס׳א קריזיס; אָבער, אז ס׳פּאַרשלעפּט זיך, נישט אויף קיין טעג, וואָכן, חדשים, ס׳א לאַנג־יערלאַכע גסיסה... ווערט מען אָפּגענקילט... הערט מען אויף צו חלש׳ן... צו פלאַטערן... און דאָס ווערט שוין א זאַך, וואָס מ׳ברויך נישט מער איבערקומען, נאָר אזוי לעבן דערמיט...

און אזוי האָט עס געשיינט אויך צו זיין מיטן יונג..

די מוטער האָט זיך סוף־כל־סוף, נאָכן גאַנצן רייזן, זעענדיק, אז זי האָט זיך נישט געקענט נאָר דערשלאָגן, — פּאַרדראָס אין א ווינקלע, אינגאַנצן מיאש געווען, און געהויבן מיט די שוערע וואַנגען אונטערן האַלז, ווען ס׳מויל האָט נאָר בלויז באַשטעטיקט איר אומגליק:

— אז ס׳קומען זיינס האָט נאָר בלויז קלאַרער אין זיכערער געמאַכט איר ברעך; אזוי איז עס געווען צעשווימען, צעפּאַלן, און די רעיונות האָבן א סך מאָל איבערגעשטיגן די שרעק גופא, נאָר א צינד ווייסט מען ווי ס׳זעט אויס; מ׳קען עס אַנטאָפּן.

— מאיר, דערשראָקן?
ער שווייגט.
— מאיר, אויסגעמישט זיך אין קאָפּ עפּעס, אָפּגערוסן, הא?
ר'זאָגט גאָר נישט.
— מאיר, נישט א מאָל חרטה? וועמען געשטאָכן?
דערמאָנט זיך דער יונג עפּעס, ס'גיט א פּיק אינעווייניק, און באלד א שאָקל אויפגעלייגט מיטן קאָפּ:
— יאָ, געשטאָכן...
— איינמאָל?
— ניין, א סך מאָל.
— אויפ'ס טויט?
— אויפ'ס טויט...

אזוי קומט שוין אוים ביים פּאָטער גאַנץ נאָטירלאָך זיין משוגעת, און ער לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ, טראַכט גאַנץ געלאָסן, גראד אזוי ווי איבער אן אנטדעקונג ביי א פּרעמדן, און פּאר־געסט זיך אזוי לאַנג, ביז ער הויבט געווייניטלאָך אויף דעם קאָפּ, דערזעט א פּאָר אויגן בליצן, אין בלייבט שטיין אקוראט ווי איינער וואָס גייט פּאַרטראַכט דערשפּרינדיק במחשבה, ער איז ארויף אויף דער גלייבער וואַנט...

און די שטוב האָט זיך בישלאַכווייז איינגעלעבט מיט אים; כאָטש זיין פּעלץ האָט שוין באלד נישט קיין סך מער אויסגעמאַכט ווי ס'איצטיקע זיין אין דער היים, ווייל דער שווערער עול פון דעם יונגן זיין אויף דער מלחמה האָט נישט אָפּגעטראָטן אויף קיין רגע, אזוי גיט ביים עסן, ביים שלאָפן, אין צוגעלייגט ווי א שווערע משא, — האָט דאָך אן אנגענעמע צופרידנקייט אזוי געגלעט פון דעם זיין באנאנד מיט אים, מיט דעם יונג:
— זאָל זיין מיט א שטיק משוגענעם אין דער היים, און זיבער, ווי — מיט א מישוב'דיקן, א קלאָרן, ערגעץ אין דר'ערד...

ארויסגעשאסן מיט א שטארקן אימפעט, און וואס א רגע — פאמעלאכער, פאמעלאכער, ביז ער בלייבט אינגאנצן שטיין: ט־ר־ר.. קוקט מיט אויסגעגלאצטע אויגן, און צוריקגעהאלטן, מיט אזעלכע בינסטערע כוחות, גראד ווי ער וואלט דא נעהאט צו טאן מיט עטלאכע מענטשן אויף א מאל, וואס האבן אים געפאקט אין א פינסטערן ווינקל, און דורכאוים געוואלט אוועקלייגן אויף די שינעס פון אונטער אן אנקומענדיקן טראמווייי, אז די רעדער זאלן איבער אים אדורכגיין און צערייבן...

דער יונג שפירט די נאס נישט; ס'בלענדעניש, דאס פיל־פארביקע אויסגעמישטקייט פון'ם גיין, און פילפאביקע צוזאמענ־רירדן פון לשונות, דער כאאס, — ס'ווירקט נישט אויף אים, און פארנעמט נישט זיין מח; ער איז, פאר זיך געגומען, אויננצ־ק און אליין אויף דער נאנצער נאס, און א חוץ אים איז קיינער, קענטיק, מער ניטא; זיין באסט, די גבורה, דער כח, — דאס נעוועלטיקט איבער אים, און ער איז שטארקער פאר אלעם וואס ס'איז ארום אים, און טרייבט אים אזוי צווישן אלעמען ווי א ריז צווישן קארליקאף, מילבן, מיט א שטאלערן הארץ, שטא־לענע שלייפן, נעשטאלטע מוסקולן, צענליטן אטעם, — אלץ קאבט אין אים אזוי ווי אין אן אויפנעזידטן קעסל, וואס נעמט ברומען, סאפן, און ברויך נאר־וואס אויסזעצן און אנמאכן חרבונות, אנ־קאכן אויפ'ס טויט אלץ אויף ארום און ארום.

און עפעס, א פנים, פילט ער דאך, דער יונג; ווייל, רגע'ם־וויין פארשארפט זיך דער אויסדרוק אויף זיין פנים, ס'ווערט ערנ־סטער, כמורנער, און רגע'ס־וויין — מילדער, ווייכער, ס'הויבט אן צו שמייכלען, שמייכלען אזוי ווי פון טיפע אינערלאכע הנאה און צופרידנקייט...

און דאס איז אויך צו זען צום בעסטן דענסטמאל, ווען עפעס א באקאנטער גיט אים פריינטלאך א קלאפ אין פלייצע:

— העי, מאיר, א שטיק חיה נאר?...

פארקוועטשט ער די ליפן מיט א זויערע מינע און זובט אים

ס'האָט א ממשות... און ס'איז נישט מער קיין בלינדע זאַך...

אויפן אלטנם ליפן האָט זיך ס'שמייכעלע איינגעצויגן אין די ווינקעלאַך, געוואָרן בלאַסער, בלאַסער, ביז ס'איז אינגאַנצן אויסגעגאַנגען; אויך ער האָט ס'אייגענע געהאט קלעפן אויף דער שפּיץ־צונג און דאָס נישט אַראָפּגערעט, נאָר בלויז ביי יעדער געלעגנהייט מסכים געווען:

— א לעבעדיקער בר־מנן...

אויפגעהערט צו פּארפירן שמועסן מער, נאָר זיך געמומען ענוי צוקוקן צום משוגעת, געוואָלט עס קענען לערנען און וויסן: אויב ס'קען נישט ווערן געפערלאַך פּאר אים און פּאר'ן הויזגעזינט; און טאקע נאָך א לאַנגן קוקן באמערקט, ווי ס'האָט זיך פלוצלינג אָנגעהויבן מיט איטלאַכן טאָג צו פּארענדערן ביי אים ס'משוגעת, באמערקט א שינוי, אן אַנדער קאָליר; אזוי, למשל, האָט מען געקענט באמערקן, ווי ס'נעמט זיך עפּעס אָפּרייסן דאָרט, אינווייניק, ס'פלאַמענדיקע אויף די באקן, א בלישטשל אין די אויגן.

און ער, דער פּאָטער, וואָס האָט זיצנדיק בשכנות מיטן יונג, נעשפּירט, ווי ס'קומט צו אן איבערבראָך ביי אים האָט עס אים פּאר א רגע דערפרייט ביז גאָר און זיך נישט געקענט מער אייגהאלטן, אויסצושרייען:

— יענטל, כ'זאָג דיר, ער וועט נאָך ארויסקומען!...

אָבער באלד אראָפּגאלן פון דער גדולה, און זיך נישט צו גלויבן זייגע אייגענע רייד; און גיכער איז אים אויסגעקומען איצט זיך צו פּארטראכטן איבער עפּעס א ווילדקייט, וואָס וועט זיך אמאל אָנכאפן אין אים, אין א צעריצטקייט — א טעמפּע, וואָס וועט אמאל אראָפּווארפן פון אים דעם מענטש, אנטפלעקן די הוילע חיה, דעם רויען אינסטינקט פון א חיה, אז ער זאָל עלול זיין צו ממית'ן, דערשטיקן... און וועלן זען ס'בלוט פון אייגענע, פון טאטע־מאמע...

דער יונג גייט אין נאַם; ער גייט אָנגעצויגן, שטייף, פונקט ווי מ'לאָזט נאָך א שפּרונזשינע: פון אנהויב — אזוי ווי א נראנאט,

וועו ער דערשפּירט שוין די שפּעטקייט פון דער דריטער אשמרה אין די ביינער, מיט דער מאטקייט וואָס צעלייגט זיך אויף זיין גוף, און אלץ ווערט אויף אים שווער, ער קען מער נישט איינשטיין אויף די פּיס, — אזוי כאַטש ער זיך קוראַזש, נעמט זיך צום ווייב, און רעט מיט פּאַרדראָס:

— יענטל, כ'זאג דיר, יענטל, ס'וואָלט גלייכער געווען ער יואָלט נעשטאַרבן איידער אזא לעבן...

די אלטע שאַקלט מיטן קאָפּ אויף־אַזוי־זיך, און רעט ווייטער נישט, — ווערט שוין דאָ דער אלטער מער אָנגע'ברוגז'טער, און זאָגט ס'איינענע העכער:

— יענטל, גלויב מיר, ער וואָלט זיך און אונז מער טובה געטאָן, — ער וואָלט געשטאַרבן, אָדער — אויסנגעבליבן דאָרטן... די אלטע שפּייט אוים און בטל'ט אוים אלע בייזע חלומות צו יין קאָפּ.

אָבער דער אלטער האָלט זיך פעסט ביי ס'זיניקע:

— גלויב מיר, יענטל, ס'וועט שוין פון אים קיין לייט נישט זיין; נישט מער, ער וועט זיך און אונז דערגיין די יאָרן...

די אלטע קומט אין כעס אריין און שרייט־אָן אויף אים:

— נו, מילא, נעם א מעסער, שעכט אים, וועסטו זיינע פּטור ווערן...

דער אלטער רעט מער נישט, נאָר טראַכט, און אז דער זון קימט ענדליך אהיים, פרענט ער שוין מער נאָר נישט, מאַכט קיין טענה נישט, נאָר באַרלעשט גלייך ס'לעמפּל, און נעמט זיך אויסטאָן, ברומענדיק:

— שלאָפן... שלאָפן...

דער יונג בלייבט שטיין ארומנעכאַפּט פון דער פינסטערניש ווי א שטיק געשפּענסט; זיין קאָפּ צעהיצט זיך, און ער נעמט בלאָזן פין זיך ווי מיט א בלאָז־זאָק, ביז דער באַטער קריגט מורא; ער דערזעט פלוצלינג א פּאָר אויגן גרינען, און לייגט זיך באלד איבער, תוך כדי־דבור, ס'עסק:

שבל׳דיק אויסצומיידן, צו פּטר׳ן; ער לויפט באלד אוועק פון יענעם אויף א מהלך; און דאָס דוקא נישט באוואוסטזיניק, ווייל ס׳קען זיין, אז ער ווייסט אפשר גאָר נישט ווי אזוי זיך צו האלטן נאלאנט, אפּגעמאסטן און אפּגעוואויגן איטלאכן טריט — טיק־טאק, טיק־טאק... און גראָד וועז עמיץ, אזעלכער, פּאקט אים, און נעמט גיין מיט אים האנד ביי האנד, און וויל זיך א דורכשמועסן, ווי ס׳גיט זיך...

— וואָס איז, מאיר, דיין קאָפּ טראָגט נישט אויס די נאָס? ביזט נעוואָרן א שונא די מענטשן?

נעמט ער דענסטמאל ניין אזוי מאשינאל־גיך, אז יענער בלייבט באלד אונטערשטעליק אויף א ווייטן מהלך, און הערט גאָר נישט ס׳נאכשרייען, ווי יענער שרייט:

— מאיר, מאיר, וואָס טראָגן דיך די רוחות אוועק?

אין שט׳ב פּארשאפט ער צרות, מאכט כסדר צורעכט וואָך־נעכט. דער יונג פּארגעסט אפטמאל דעם חשבון, ווייסט נישט ווען ס׳נעמען זיך אויס די נאַרמאלע שפּאציר־שעה׳ן אין נאָס, אז ארום דריי־פיר פּארטאָג איז נישט ס׳אייגענע וואָס תחלת־נאכט, און ווערט אפּט־מאל פּארפאלן ביז׳ן גראָבן טאָג אריין...

טאטע־מאמע קריכן ארום נישט דערשלאָפן, ווערן משוגע וואַרטנדיק, פּארלירן יעדע געדולד, ווערן גרין און גל פון זאָרג און קאָפּדרייענישן; מעסטן די נעכט אין דער לענג און אין דער ברייט, די שעה׳ן, וואָס ציען זיך ווי פּעך; און דער אלטער גייט קיינמאל נישט שלאָפן, נאָר שלאָנדרעוועט ארום צו גאנצע נעכט, וואַרקעט עפּעם שטיל, וואַרקעט:

— נו, יענטל, נישט געהאט קיין מנוחה, האָט ער זי מיר פּארשאפט, הא?

די מוטער זאָגט גאָר נישט, ווייל דער אלטער רעט באלד נישט, אויף עפּעם זיך צו דערוואַרטן א תשובה פון איר; נאָר דערנאָך,

— מאיר, בנאמנות, אויב דו זאלסט נישט אויפהערן שפייען, קען מען ברויכן אפגעבן ס'נאכט עסן...

דער יונג גיט א גלאץ מיט די אויגן, א כלישנע מיטן מויל, און א שאם דאם שפייעכטס אין מיטן שטוב אריין.

דער פאטער, פאר זיך:

— ס'איז שוין נישט אויסצוהאלטן; ס'וועט שוין באלד נישט זיין קיין אופן אייגצוזיין מיט אים אין שטוב...

דער יונג גיט נישט קיין מינע מיטן אויג, א קלייגע וויילע און וווידער א שפיי אין שטוב אריין.

ווערט דעם פאטער סוף כל סוף נמאס און ער קוקט זיך שוין מער נישט אום, נאר ברומט שטיל:

— אלע גוטע תנועות שטעקן אין אים! א קאטשקע אין מויל, וואס האלט אין איין שפייען!

דעם יונג ווידער ווערט אפגעמאוסט ס'זיצן, און נעמט זיך רירן, צו ערשט, — פאמעלאך, א שעה — א טריט, באלד — גיכער, גיכער, ביז ער קומט אריין אין א ברען, לויפט, זוכט, שנופט, די נאז־לעכער צעשפרייטן זיך, די אויגן ווערן גרויס, א ווילדע, אונגעווײנלאכע מורא הויבט אן ארויסצושיסן פון זיי, עפעס א פלאטערניש, א צאפלעניש באראראפט איטלאכס גליד זיינס...

און דעמסטמאל שטייען שוין טאטע־מאמע פארבראכן די הענט, אפגענומען ס'לשון, און קוקן נאר צו ס'גרייטע...

עפעס מיינען זיי, אז ס'קומט דא זיין סוף, דעם יונגס, ס'וועט אים א חולה־נופל אומווארפן צו דער ערד, און אזוי לאנג האקן קאפ אן ברעט, ביז ס'לעצטע ביסל חיות וועט זיך אפטאן פון אים, און, בלייבן לינן א שטיק שטיין...

אין א שעה, ווען דער יונג דערקענט נישט דעם וועג צו זיין היים. און די שטוב מאטערט זיך, ווערט געפיינigt, — זיצט דער פאטער פארטראכט איבער זיך, און קומט נאך א בריוטן ישוב־הדעת צום אלטן אויספיר:

— א שאלה, ס'שטיק משוגעת זאל זיך אין אים צעקאכן, קען עם, וואר ווייסט, — אומבריינגען מענטשן?...

צינדט ער אן אויף דער גיך ס'לעמפל און נעמט אים אויז:

— מאיר... מאיר גאפ... ביזט דאך א גאפ! אז כ'לעש אוים ס'לעמפל, ווערסטו ווילד ווי א חיה?... געוויזן א גאנג־וועגעלע נישט צו שלאפן אין דער פינסטער, טאמער ווייסטו?... אהיים געקומען, גאט דער לעבעדיקער ווייסט, ס'חיות ארויסצונעמען...

דער יונג לאזט שווייגנדיק אראפ דעם קאפ, ווי ס'וואלט אים גובר נעווען די ליכטיקייט, אדער ער וואלט ריכטיק דער־שפירט די טיפע קריינקונג פון פאטער, און טיף חרטה געהאט...

ס'קומט פארנאכט, דער יונג שטייט אויף פון טיש, האלט אים דער פאטער שטארק־אן:

— מאיר, וואו ווערסטו גיין?... וואס האסטו דארטן אויל־כעם צו טאן?...

די הויט אויפן לייב גרוילט אים, שפירנדיק די שפעטע חצות'ן, ווען אלץ ארום וועט ליגן פארזונקען אין א טיפן שלאף, און ער וועט ברויכן זיצן, כאפן א דזשוס און אויפכאפן זיך, אווי א גאנצע נאכט, זיך אויסקוקן די אויגן פון קאפ, טיילמאל: אין גראען טאג ארויין, ביז ר'וועט אים דערלעבן צוריק צו זען, דעם יונג; און דער יונג, ער בלייבט לכתחילה שטיין, עפעס באדענקט, נאכגיביג, און זעצט זיך ס'רוב אווק אויף א בענקל, זיצט אפ שעה'ן, גיט נישט קיין פינטל מיטן אויג, מאכט נישט קיין שום תנועה צורעכט. נאר וואס ער גיט אלץ אינאיינעם א שאס אין מיטן שטוב ארויין דאס אנגעקליבענע שפייעכטס פון מויל, און מיט אזא כח, גראד ווי עס וואלט אים שטארק געבריט אינווייניק אונטער דער צונג אבער — ס'וואלט אים שטארק געעקלט דערפאר...

דעם פאטער ווערט נודנע אויפן הארץ, און רופט זיך אן צו אים:

נאכמער רענט אים וועז ס׳איז פינסטער ; די נעדיכטע שוואַרצקייט, קומט אים אויס, אזוי ווי ער וואָלט נעלעגן אייגענעמוערט אין איר, ווייל זי איז האַרט ווי א וואַנט, נישט א ריר־צו־טאָן זיך ; אין די פינסטערניש איז טאקע מסוגל דערצו, ווייל זי איז ממשות׳דיק נעדיכט, קלעפיק, אז מ׳קען טאקע פארגיין איז איר ; די שטוב־זאכן זיינען שוין פארנאנגען, און א צינער פארגייט ער אלייז אויף וועלכע צו ביסלאַך, אברים־ווייז, און ס׳וועט אזוי באלד פון אים אויך ווערן אזא גרא־קלעפיק צעפלאָסן שטיק פינסטערניש, מיט וועלכע די נעדיכטקייט וועט נאָר שטארקער איז פעטער ווערן מיטן ביסל־קלעי אויף עטלאַכע גראד...

דער כח־הדם נעמט דאָ ארבייטן, פאר דער דערהאלטונג פונם שטיקל קערפער, אלע חושים נעמען זיך צונויף לגבאי דער פינסטערניש, איר נובר צו זיין, פארטרייבן, צעבלאָזן ; אינאיינעם ארויין דריקט אים אויף דאָס שטילע שנארכן, וואָס וואקסט זיך ארוים בון אָט דער דאָזיקער פינסטערניש, און זעט אוים אין זיינע אוינן ווי עפעס א לעבעדיקע צאפלדיקע חיה מיט א גוף און א פאָר אוינן, און אָט די חיה מיט איר שווארן אָטעם, וואָס צעשפילט זיך רגע׳ס־וויז, שטארקער, שוואכער, — וואַרפט אים ווי א שייטל האלץ אין פייער...

זיינע הענט נעמען זיך צוזאמען, ער פארהאלט אויף נאנצע רגע׳ס דעם אָטעם, גראד ווי אן אקס וואָס שטעלט זיך אנטקעגן מיט די הערנער גרייט צום שטויסן, און פאלט פלוצלינג באלד אוועק, אזוי ווי ער וואָלט אינגאנצן אויסגענאנגען, ס׳וואלט זיך ראפטום אלץ אין אים אויסגעלאשן...

און דאָס נעמט זיך אויף באלד אויס, ער דערשפירט צוריק ס׳חיות, — ווי עס הויבט זיך אן ביי די שפיצנפינגער פון די פים, און גייט בליץ־שנעל ארויף אזוי ווי עפעס א וואַרימער שטראָם איבערן גאנצן קערפער; און ער האָט דאָס געפיל, ווי עס וואָלט עפעס ארומגעטאנצט אין אים, אין בלוט, א שטיינער ווי ס׳איז וועז א פום וועלט אנטשלאָפן, אנגעשיט פולע אדערן מיט

— אז, ס'וואלט נאר נישט געווען צו באדויערן וועז ער זאל דארט געווען פארבלייבן, אויף דער מלחמה...

די אלטע שווייגט, און ער בלייבט וויטער שטיל, און האט אלץ מורא ארויסצוברייגען פארן מויל דאם ריבטיקע, וועגן וואם ער קלערט שוין זויט א לענגערע צייט.

— אז ס'איז אן אימה מיט אים צו זיין אין שטוב...

ס'גייט אוועק א קליינע וויילע, און ער גיט דערווייל עטלאכע מאל א קוק דורכ'ן פענסטער אונטן־אראפ, זעצט זיך צוריק אייפן פריערדיקן ארט, און רעט ענדלאך ארויס, כמעט נישט ווילנדיק אבער זיכער:

— גלויב מיר, יענטל, מ'איז נישט זיכער ביט אים אין שטוב צו זיין...

די אלטע רעט נישט.

און דער אלטער פירט וויטער אוים ס'זיניקע:

— טאקע רואיק, א שטיל משוגעת, אבער גאט באהיט, ס'זאל זיך אנכאפן? יענטל, דענסטמאל זיינען מיר גאר ניט זיכער מיט אים, יענטל...

די מוטער ווערט געשטארט פון זיינע רייד, ווערט א שטיק זאלץ; דער אלמער ברעכט זיך אן אויפהער דעם קאפ, די מורא פארן יונגן משוגעת, וואם איז צו אים בארוכאכן אז' געדיכט אן טיף אין קאפ, וואקסט פון טאג צו טאג, באדגיניי צוביסלאך ווי א בלאנע איבער די געהירן; און צום ערנסטן איז אים ביינאכט, וועז ער גיט זיך איבער צום שטיקל שלאף, אן א שבויח, -- דער יונג זאל עפעם נישט אפטאן מיט אים א קינצעלע, א שטייגער: ווי חם האט נח'ן אפגעטאן...

דער יונג ווידער, שלאפט זייער שלעכט, אז ער לייגט זיך אריין אין בעט, — לויפט אים אויף דער קאפ ווי א בייל; ס'פנים נעמט אן א שרעקלאכן גרימאס, א פינסטערע מראה, און די הויט ווערט צוזאמענגעצויגן ווי אויף אן איינגעפאלענעם פענכער.

ווידער אויסערן שלאָף, מיט דער אייגענער פינסטערניש, אטנקענן ווען כער ס׳בארשאפן זיך די זעלבע אומהיימלאכע געפילן, און ער הויבט אָן בורטשען, צוערשט שטיל, באלד העכער, טיפער, אומנע־לומפערטער, ביז ער שפרינגט ארויס, ס׳גיט אים א הויב אין דער לופטן, א וואַרף אראָפּ פון געלעגער, די אוינן קריכן שוין פון קאָפּ, די האָר ווערן שטייף ווי די דראָטן, די נאָז־לעכער שניפן נעפערלאָך, ביז ער נעמט שארן מיט די הענט, אָפּטרייבן פון זיך די פינסטערניש, ארויסקרינן זיך פון איר, און ס׳הויבן אָן פאלן בענקלאָך הינטער אים, כלים, שענקלאָך... אלץ נעמט שפרינגען מאנצן, קלינגען, זיך דרייען אין א ווילדן מיתה׳משונה׳דיקן קאָ־ראהאָד, און צוואמענפאלען אין איין קופּע...

דער פאָטער שפרינגט ארויס פון בעט, אויפגעוועקט פון גע־קלאפערי, און פארביסן, אָן לשון, נעמט ער זיך ראנגלען מיט אים אין דער פינסטער, ווענדיק אים אָפּשטעלן, איינהאלטן אוז בייקומען, אָבער דער יונג ווערט מיט יעדע רגע ווילדער, און וואָס מער ער דערפילט: מ׳שטעלט זיך אים דאָ אנטקענן, — אלץ מער ארבעט ער מיט זיך, און ווארפט מיט נאָך מער גבורה, שליידערט מיט אזא כח, אז קיין צען פּאָר פערד זיינען שוין נישט אימשטאנד אים אויסצוהאלטן; דענסטמאָל שארן זיך אלע גיך ארויס הינטער דער טיר, איבערלאָזנדיק דעם יונג אליין ארבייטן מיט זיך, און מאכן א תל פון אלץ און אלעמען...

דער אלטער איז איינגעבוינן אין דרייען, ציטערט ווי א פיש און ברומט:

— כ׳האָב געוואוסט, יענטל, אז ס׳וועט אמאל אָנקומען בייַ אים, וועט מען נישט קענען מער אויסזיין מיט אים אין שטוב... כ׳האָב געוואוסט...

זאמד; אין קאָפ רויעט, עס דוכט זיך: מייז, פלעדערמייז, פלינן, חיה'לאך, היישעריקן, —אלץ צוזאמען און אינאיינעם, — א גאנצע מאָרעווסקע; און דאָם האָט אים באזעצט, גראָד ווי עס באזעצט א נבלה, א פגירה, ערגעץ אויפן פרייען פעלד, און פון וואָם ער האָט אויך מער קיין מאכט נישט זיך ארויסצובאקומען; און ער ליגט אזוי, מאכטלאָז, אפּגענומען הענט־און־פים, א שטיק לייב־און־לעבן, נאָר מיט א פּיל שטארקערן שכל ווי ביי א געווענטן, וואָם פארשטייט, פילט און לעבט א דורך ביז צו די קלענסטע פּרטים יעדע איבערלעבעניש, וואָם דרייט זיך מיט דער גיכ־קייט ווי פאסן פון טראנסמיסיעס, און זעען אוים ווי אויפגע־מישטע זיילן שטויב אויף דער זון... ברעקלאָך שטויב... צעשפּלי־טערטע...

ער לויפט דאָ ערגעץ, פראָלט, פינסטערע כחות יאָגן אים אין א פינסטערע געדיכטעניש, צווישן שוואַרצע מחנות, מחנות שאטנס; ארום אים, אין א טיפן וואָלקן, אין א גע־יכמ־קרייז, רינגלען אים ארום מחנות קראָחען, פלעדערמייז, וואָם צי־פּן, בייסן, פלינקן, און ער קען נישט — לויפנדיק ארויסלויפן פון דעם פאר'כשופ'טן קרייז: מאָדנע קולות הילכן ארום, בראָזגען, און ער שפּירט נישט די ערד אונטער די פים, קיין אנטועכץ אויפן לייב, אלץ איז ביי אים אפּגעשיילט, צעפּליקט... די פינסטערע כחות מרייבן אים, טרייבן, ביז ער פאלט, שטרויכלט זיך איבער עפּעם, און בלייבט שוין ליגן אויף דער ערד, פארטויבט, מער זיך נישט אויפצוהויבן; איבער אים פאלט נאָך עמיץ, איבער זיי ביידע, — נאָך עמיץ, און איבער איין רגע ליגט שוין א גאנצער בארג אויף אים, א קלימפער, און ער איז נאָר פון אונטן, צוגעלייגט, ס'פעלט באלד אוים אטעם, ס'שטיקט, אויפן הארץ ווערט ענגער, געפערלא־כער, אט — שפּייט ער אוים דאָם לעצטע שטיקל אטעם...

און דאָ קומט ער אויף, — — —

ער שפּירט נאָך נישט קיין אבר, אינגאנצן פארשווייסט איז ס'לייב, פארשטיפט ווי א הארן, — אין טרעפט זיך שוין דאָ

זיין חטא

דאָס איז געווען א יונג, א פּראָ־אדם, — א שטיק חוש ; אויסגע־
וואקסן — א שטיק גלאָמב ; א בריייטע צעלאָבערטע בריאה, פּלאט־
פּיס, און מיט א גרויסן קאָפּ — אָרים אין שכל ; אוינן — פּיצלאָך,
און אונטער גרויסע ברעמען, וואָס האָבן געמריזשעט ווי ביי א
פּארשלאָפענע קאַץ.

ער האָט זיך אויפגעבאוועט אויף ברעקלאָך, פונקט ווי א הונט,
וואָס כאָפּט אראָפּ פון די טישן ; ארומגעלאָפן זוכן אויף די קופּ־
קעלאָך מיסט, אויסגענראָבן דאָרט שטיקלאָך, זיי ארומגענריזשעט,
ארומגעלעקט, און א סך מאָל אוועקגעטריבן א הונט טאקע : „א
פּודושעם פּשא יכא !...“ אים געקיילט מיט א שטיין איבערן קאָפּ
און אויפגעהויבן פון דער ערד, וואָס יענער האָט ארויסגעלאָזן
פון פּיסק מיט א געהיייל — דאָס ארומגעלעקט, ארומגעלעקט, און
וואָס ער האָט נישט געקענט אראָפּלאָזען אין מאָגן, מיט עגמת־נפש
ארומגעקוקט, ארומגעקוקט, אזוי ווי ר׳וואָלט מקנא געווען דעם
הונט וואָס האָט שארפערע ציין פּאר אים, און דעם ביין יאָ געקענט
צעקנאקן — און נעמוזט אָן חשק נעבאָך אראָפּלאָזן...

אין קיין אידישע שטוב האָט מען אים נישט ארייגעלאָזט,
פּשוט, — ווייל מ׳האָט פון אים קיין נוצן נישט געהאט ; אז
מ׳האָט אים א מאָל ווען דערלאָנגט א קאָן :

— גיי, בריינג אביסל וואסער...

האָט ער א רגע יענעם געקוקט אין די אויגן אריין, געקוקט —
א שטיק חוש, און באלד א הויבגעטאָן מיט די אקסלען, ווי ער וואָלט
דערמיט שכל געהאט צו זאָגן :

— כ׳וויל נישט...

נאָר די חדר אינגלאָך וואָס ער האָט געוואוסט נאָכצולויפן,
און אויסנארן ביי יעי שטיקלאָך ברויט, קעז, — פּאר קונצן ;

— די הינט היילן, דער מלאך־המות איז דאָ אין שטאָט...
און לסוף אויסגע'בטל'ט אלע בייזע חלומות צו זיין קאָפּ, צו זיינע הענט און פיס, און צו זיין לייב און לעבן:

— נאָ דיר גאָר משה לופּע, שונא ישראל...

אונטערוואקסנדיק האָט זיך זיין שכל ציבילאך פארבריי־טערט, געוואָרן קלאָרער, ס'לשון — זיכערער, מיט איין וואָרט: א יונג א דאָרוואָל, וואָס האָט זיך שוין שפּעטער גאָנץ לייטיש ארומ־געדרייט אויף דער ראָגאטקע, קרועה־ובלועה, און נאָכגעקוקט מיט היץ די וועגענער וואָס זיינען אריינגעקומען אין שטאָט, און אַוועק־גענאָנגען אין דער וועלט אריין...

זיין לעבן איז נעוואָרן די ראָגאטקע; ס'האָרץ האָט אים נע־פישטשעט פאר א פּאָר לייצן; געארבעט עבודת הפרך, — געוואָשן די וועגענער אין „סטאוו", געפּויעט די פערד, זיי געלאָזט אָנקאָווען פּאָרקאָווען, און געוען גליקלאָך, אז ר'האָט באקומען דערפאר די לייצן אויף א האלבע שעה, א שעה א מאל, וועו דער וואָגן איז שוין געוועו געפּאקט מיט פּארשוינען, מיט אן אָנזאָג פון בעל עגלה:

— נא, פּאָר, אָבער נישט ווייטער פון לייביש פּסח'ן, פון וויאָרסט...

ווייל אליין איז ער פּאָר דער איינער ווייל נאָך שטיין געבליבן, כאָטש ר'האָט שוין דעם וואָגן געמיזט אוועקלאָזן, אוים מורא פאר די פּארשוינען וואָס האָבן זיך געבונטעוועט און געוואָלט צעלויפן — טאָמער מאכט זיך אים נאָך א מענטש וואָס באראָף אַוועק־פאָרן, אזוי איז ער מיט אים אָנגעלאָפן צום וואָגן וואָס איז זיך ווידער נאָנץ בריוח געשטאַנען אויסן שטאָט, און נאָר נישט קיין מורא געהאט אז מ'וועט זיך דאָרט פון אים צעלויפן...

און דערפאר האָט אים די ראָגאטקע אזוי שטארק געגייטיק באדארפט צו האָבן, — ער זאָל צומאכן ס'מויל ביים וואָגן מענטשן, מיט וועלכן ער האָט בלויז ארויסגערירט הינטערן שטאָט, און אויפ־סניי מיט זיי דאָרט געבליבן שטיין...

און קונצן האָט ער געמאכט זעלטענע; זיך געוואָרפן, געדרייט, געפאטשט אין בויך, געקרימט ווי א מאלפע, געמאכט אזעלכע מיתה משונה'דיקע גרימאסן, אז מ'האָט געקענט פלאצן פאר געלעכטער:

— אזא גרויסער יונג און מאכט זיך אזוי נאריש...

די אינגלאך, זיי זיינען געווען זיינע סטאלע שפייזער, און פון זיי זיך מפרנס געווען; אין דער היים נאך, וען מ'האָט זיי למשל, מיטגענעבן: צוויי זעמל מיט קעז, זיי זאלן האבן פאר א האלבן טאג וואס צו עסן, — האבן זיי אין זיי־נען געהאט בשתיקה צו נעמען נאך א חלק פאר אים אויך, פאר דעם יונג; אבער אזוי ווי זיי האבן מורא געהאט, דאך קינדער — אים דאס צו דערלאנגען אין האנט אריין; האבן זיי דאס אים צוגעווארפן אויף דער ערד, א שטיק פארדארט ברויט, חלה, וואס ס'האט נישט געוואלט זיין, אין צוגעשריגן:

— נא, משה לופע, טאנץ!..

האָט ער דאס צוגעכאפט, מיט איין ביס פארשלונגען, — אומגעקייט, און געטאנצט; אפגעטאנצט — זיך געשטעלט קוקן מיט די אייגעלאך, בלישטשען, נישט גערעט, נישט געזאגט, נישט צומאלט קיין ווינ געטאן — ביז ס'האָט אים ווידער וועלכעם איינגל עפעם צוגעווארפן — א שטיקל קעז, לאז זיין.

— נא, משה לופע, און גיי אויף די הענט!...

אזוי האָט ער צוגעכאפט דאס שטיק קעז, פארשלונגען, האם, האם — אומגעקייט, און גלייך געגאנגען אויף די הענט; אפגענאג־נען — ווידער א מאל זיך געשטעלט קוקן די אינגלאך אין די הענט אריין, אן א שיעור און א סוף...

ביז צוועלף־דרייצן יאר נישט גערעט; פלעגט זיך פארקלייבן אויפן מיסט, און ארויסלאזן א זעלכע אנגעהויליגע קולות, פינסטערע, — אז מ'האָט זיך א סך מאל טועה געווען, געגארט, און אוים־געשפינן:

— משה לופע, דעם גלח׳ס שיקסע וויל דיך פאר א חתן... ער שווייגט.
— משה לופע, אויף בעזעם ריטעלם טאכטער באשטייסטו?.. ער רירט זיך נישט, א שטיין.
— משה לופע, דער גרעבער׳ס אייניקל וועט גוט זיין?... דאם האט אים שוין געפערלאך גערייצט, אבער נאך אלין נישט קיין פינטל געטאן מיט קיין אויג...
— משה לופע, טו־טו־טו...
און איינער צעזינגט זיך.
משה לופע, משה לופע,
אוי, גוואלד, משה דו...

און דא שפירט זיך, ווי ס׳הויבט עפעם אן ציטערן ביי אים, זיך צו רירן דאם פארגליווערטע; ס׳געשטויעטע אויפן פנים אפצוגיין, די אויגן — איבערדרייען אין די לעבער, די פינגער אויס־צוקרימען, נעמט זידן ווי א טשיניק וואסער, איידער ער הויבט־אן קאכן; און ס׳איז זיך צו ריכטן, ער זאל ארויספליען פון דער הויט, זיך געבן א וואלף איבער וועמען, נישט פארשטייז זיך אז ס׳איז א געלעכטער, און דערלאנגען א טויט־קלאפ, — אין ווי עס דערלאנגט אים עמיץ א ברען איבער די פליצעס, פון די בעל עגלות:
— וואם שטייסטו, חוש! זעסט נישט יעקב אריה איז אנ־געפאלן?... גיי, פאר ארא׳ם מיטן וואגן אין „סטאוו" ארײן!...
און די אויגן זיינע נעמען גלאצן, איבער א רגע, ער זיצט שוין אויפן וואגן, — ניי־געבוירן, אפגעווישט דעם כעם מיט איין גלעט, און פאכעט שוין ברייט מיט דער בייטש:
— ווי־א־א־א!...
די בעלי עגלות קייכן הינטער אים, און ווערן צעפלאצט פאר עלעכטער:
— נא דיר א חיה; מ׳זאל אים נישט האבן צו פארבלענדן די אויגן מיט א וואגן און א פאר פערד, וואלט דאם גע׳מזיק׳ט

א מקום מנוחה האָט ער זיך פֿארשאפֿט, אויף סטאלע, — ביי לייביש פּסח'ן אין גאָרקיך; דאָ אָפּגעוואָרט ביז א בעל עגלה האָט אָנגעצויגן מיטן וואָגן אויף דער ראָנאָטקע, און תיכף ארויס אויפן „קאָזשאל", ארויסגענומען די לייצן פון זיינע הענט.

— גיב, כ'וועל אליין אראָפּפֿאָרן אין מארק אריין...

א זעלטענע גבורה האָט אין אים געשטעקט; אז א פּאָר פערד האָבן זיך ווי געווינטלאָך, איינגעשפּאָרט, אדער זיך נישט געוואָלט רירן ס'האָרץ ביים ארויסשלעפּן דעם וואָגן פון דער בלאָטע, — האָט מען נאָר געברויכט א זאָג־טאָן משה לופּען:

— משה לופּע, דו שלאָפּסט?...

אזוי האָט ער גלייך אונטערגעשפּאָרט דעם אקסל אין „פּאָשלאָדעק", עמוואָס פּארקוועטשט די אויגן, און — העפּ!... ארויסגעהויבן דעם וואָגן אין דער לופּטן, און זיך דערביי נאָר נישט וויגעטאָן, אז אלע האָבן געמוזט קוועטשן מיט די אויגן:

— ס'א בייזע גבורה אין דעם יונג שטעקט...

דער יונג האָט אויך באקומען געשלאָגן, ג'הרג'עט, א מינוט צום טויט, און דאָס אלעס — אויף א געלעכטער, פארשטייט זיך, ווען חברה בעל־עגלה'ס זיינען געווען אויפגעלייגט, געהאָט א כוסה אין קאָפּ, און זיך אומגעוואָרפן מיט אים: פון דאָנען א צופּ, פון דאָרט — א קלאָפּ, דאָ — א באָכע, און אלע מיטן אייגענעם פזמון:

— זעסטו, משה לופּע!

— גענוג ארן א לייט, משה לופּע!

ביז ער פלעגט זיך קוים ארויסראָטעווען פון אונטער זייערע הענט, אָנטלויפן מיטן לעבן, און זיך אוועקשטעלן האָרט ביים שוואָרצען סלופּ וואָס מיט דער שוואָרצער טאבליצע, און אזוי שטיין, — א דראָנג, א צווייטער סלופּ, קוקן א תם, נישט ריידן א שעה א וואָרט.

ס'גרעסטע פארגעניגן פון די בעלי עגלות איז געווען, דערמאָל מיט אים אויפסניי א טשעפּע צו טאָן:

ער האָט ארויסגעקרינגן א פּאָר זעלנערשע הויזן, א סאָלדאטסקע „יופקע", מיט א הויכע ווייסע „פּאָפּאכע", געווארן אן „אבאזניק" פון דער העלער הויט מיטן פולן מויל, מיט א וואָגן און א פּאָר פערד, פון וואָס ער וואָלט נאָר קיינמאָל נישט געחלום'ט, — געווען כשר וישר כאָטש ער האָט קיינמאָל אין מיליטער נישט געדינט, פּאָר'ן דאָקטאר נישט געשטאנען, וועלכער וואָלט אים אודאי נאָכץ גוט געווען אויסבראָקירט...

די סאָלדאטן פלעגן זיך ארומשטעלן קוקן ווי דער בחור זופט די טריפה'נע „ישקע", פרעסט אויפזעצנדיק די סאָלדאטסקע קאָשע. און אים דאָס נישט פּאַרגונען, — כאָטש ס'האָט זיי אליין קיין עסן נישט געפעלט; און פונקט אזוי ווי די בעלי־עגלות באָלד אין אים דערטאָפּט דעם שטיק נאָר, די טעמפּקייט זיינע, און אויך ליב געהאָט א טשעפּעטאָן אים; ווער מיט א שטופּ, ווער — מיט א שטורק, אז דער לעפל זאָל זיך אים אָנשטויסן דאָ אין דער געמבע, דאָ — אין באָק, אין נאָז, און דערצו זיך נאָך אויסגיסן...

ער האָט נאָר געבורטשעט...

און זיי האָבן געלאכט:

— דאָס האָט עפּעס א קישקע אָן א דנא...

— ס'א חיה, נישט קיין מענטש...

— ווייסט נישט פון קיין גאָט און נישט פון קיין טאָטער...

פון רייזן האָט מען נאָר נישט געקענט ביי אים ארויסקריגן, און זיך אפּגעשמועסט:

— מ'וועט זיך ברויכן א מאָל נעמען צו אים אויף כח, און זען מיט וואָס ער שמעקט...

אָבער איטלאכס מאָל וועט מ'האָט זיך צו אים צוגערירט, האָט ער ענטמען זידן, אז מ'האָט זיך גלייך אפּגערוקט פּאָר דער פינסטערע גבורה, וואָס האָט זיך געשפּאָרט פון אים.

— טפו, צו אלדי רוחות... ס'א מאלפּע...

מענטשן, וועמען איינגעשלונגען, אויפגעפרעסט מיט די קאָפּיטעס.
און נאָכאַלעם איז ער געלעגן און געוואַרוועט ווי א הונט; קיין נעץ האָט אים נישט אַראָפּגעטריבן; די קעלט נישט באַריאָגט; זיין נאַנץ גליק איז געווען די ראָגאָטקע; א פּאָר לייצן; און האָט ער א מאָל אָנגעטריבן א לוידיקן וואָגן איבערן שטעטל, אז ס'האָט געהילכט, — האָט מען אים פּאַרשאָלטן די ביינער:
— משה לופּע, ער וועט אמאָל וועמען איבערפּאָרן נאָך אויפ'ס טויט, א נישט, — אליין אַראָפּפּאָלן און צעברעכן ס'גענוק אונטער אים...

און געטראָפּן האָט, ער איז אומגעריכט געוואָרן אויפגעריכט מיט א וואָגן און א פּאָר פערד, משה לופּע, געוואָרן א יושב־ראש אויף דער קאָזלע, — אין א פּריוטיק פּאַרנאַכט, וועו ער איז געשטאַנען און אָפּגעוואַרט שמואל אריה'ן, וואָס האָט באַדאַרפט אנטרייבן א היים צו ליכטצינדן, ער זאָל פּאַרפּאָרן מיטן וואָגן אין הויף אַריין, אויסשפּאַנען די פערד און אַוועקשטעלן אין סטיינע, ווי ס'האָט אים אָנגענאָפּט א סאָלדאַט פּאַרן גאַרנל, און פּאַרפּאָרן א ברען אין קאַרק אַריין:
— וואָס שטייסטו?... אויב דו קענסט נעמען א פּאָר לייצן אין דער האַנט אַריין, טא קוק נישט ווי א נאַר, נאַר פּאָר!...
זיינע אויגן זיינען געוואָרן גרוים, גלאַנציק, נישט צוגענלויבט די אויערן וואָס זיי הערן, און פּונדעסטוועגן זיך אַרויפּגעוואָרפן ווי אויף א היים געבראָטנס, — אויפן וואָגן; נאָך איידער ער האָט געוואוסט פּאַר וואָס־אונ־זוען ס'קומט אים, — האָט ער שוין אויסגעקאַקט מיט דער בייטש זיין הילכיקן: „וויאָ־אָ־אָ־אָ!..." אז ס'האָט געפלאַטערט... א פּאָר פערד האָט ער געהאַט — לייבן, וואָס מ'האָט נאָר באַדאַרפט א שמיצער־טאָן, אזוי זיינען זיי שוין ארוים פון די כלים, און צעטראָגן דעם וואָגן אין לופטן...
צוויישן די אַבאָזניקעס איז ער באַלד נעוואָרן אן אייגענער;

זיך אפגעשטעלט לאדענען, האט ער אלץ איבערגעלאזט, נישט גע־
רעגט קיין שאלות, און זיך געלאזט ניין א היים; דער וועג איז
אים געווען גוט באקאנט — דער אלטער היימישער וועג אויף
וועלכן ער האט זיך נישט איינמאל מיטגענאפט מיט די היימישע
בעלי־עגלות; דאך האט ער זיך אים איצט אויסגעווייזן צו זיין
אזוי פוסט, פארפינסטערט, און וואס מער, ער איז אויף אים
אווענ, — מער אימה'דיקער אויסגעזען, אלץ זעלטענער וועמען
אנגעטראפן; ביז ר'האט מיט אלעם אויפגעהערט צו זען א מענטש
פאר די אויגן, און בלויז אנגעטראפן די אייזערנע סלופעם פון די
„וויארסטן" וואס האבן אויסגעזען ווי וועכטער, וועלכע מ'זאל האבן
צעשטעלט פאר א שמירה איבער דער גאנצער לענג פון וועג...

ער איז אנגעקומען אין וועלדל, וועלכעם ער האט באדארפט
א דורכגיין, און שוין נישט מער געהאט ווי צוויי „וויארסט" וועג
א היים אין שטעטל צו זיך, האט מען אים אפגעשטעלט; א זעל־
נער, שוואר אנגעפעלצט, גאר נישט אזוי וויט צוליב די קעלט,
ווי אפצושרעקן מסתמא, מיט א הויכע „פאפאכע" איבער די אויערן,
— האט אים אריינגעקוקט אין פנים, דורכגעשטאכן מיט די אויגן,
און כיטרע שארף א פרעג געטאן:

— וואו האסטו דאס חשק געהאט צו ניין?...

משה לופע האט נישט געוואוסט פון זיינע הענט און פים
צו זאגן, און געזאגט פשוט, כמשמעו:

— א היים...

האט דער סאלדאט געפיפן און פון ערגעץ איז אנגעקומען א
רייטער אויף א פערד, וועלכער האט זיך שטיל בסוד סודות צע־
רעט מיטן פריערדיקן סאלדאט; עטלאכע מאל אויפגעהויבן די
אויגן אויף משה לופען, ווי ער וואלט אים נאכדעם, ווי יענער
האט אים אנגעהאקט א פולן קאפ — גוט באטראכט, און זיך
אזוי ווי נישט געוואלט צו גלויבן, אדער באוואונדערט, און מלאס־
קענדיק מיט די ליפן ווי ער וואלט זיך באלעקט מיט א געשמאקן
ביסן, א זאג־געטאן:

דער סטארשי פון „אבאו", א פראפארשטשיק, האָט אים ליב געהאט, ס'לעבן; געקלאפט ביי יעדע געלעגנהייט אין פלייצע, און צוגעבאמקט:

— פון נאנצן „אבאו" האָט ער איינעם, משה לופע; און וועו ער זאָל וועלן ארויסטרעטן אויף „סלוושבע" — וואָלט ער אים צוגעשטעלט צום ראפארט, ר'זאָל קריגן א בענדל...

דאָס האָט אזוי געדויערט, דער גוטער יאָר ווייסט, — משה לופע האָט נישט מער געדינקט באלד פון שטעטל, וואָס ר'האָט געלאָזן ערגעץ שטעקן הינטער זיך, און וואו מ'האָט אודאי געטראכט איבער אים:

— ער איז ערגעץ פארפאלן געוואָרן אין דר'ערד אריין, און שוין מער אודאי קיין תחית־המתים נישט אויפשטיין...

ער איז אלץ געפאָרן מיט'ן וואָגן, געפירט מעל, גרויפן, און זיין צעשעקעט פנים האָט געלויכטן זיצנדיק אויף דער ערד, צווישן די „אבאזניקעם", אין די שוועכע פעלצן, ווייסע, הויכע פאפאכעם, ביי א צעלייגט פייער, און זיך געוואָרימט די ביינער; ביז ס'האָט אים עפעס אנגעשפאָרט, איבערגעקערט זיך, עפעס וואָס א קאפויר געקומען: לייבישׂ־פסח, שמואל־אריה, די ראָגאטקע, דער „וויאָרסט" און זיך אפגעשטעלט:

— הע? וואָס איז דאָס פאר א פאָרן ביי אים?.. וואו שלעפט ער זיך ארום אין אל־די־רוחות... צו וואָס?...

ער זיצט אויפן וואָגן. די פערד שלעפן פויל, נאכלעסיג, און ער האָט אפגעלאָזן די לייצן, איינגעדרימלט, — אזוי האָט זיך אים אויסגעדוכט וויי שמואל אריה שטורקעט אים מיט א געביזער:

— א סוף, משה לופע; ריר מיטן וואָגן, ס'איז פרייטיק פארנאכט, באלד לויכטצינדן, — אבאל!...

און ער האָט זיך אויפגעכאפט; עפעס גע'תם'עלט, געפינטלט כיט די אויגן, זיך ארומגעקוקט — צי מ'זעט טאקע נישט ערגעץ שמואל אריה'ן, און דערשמעקט, ר'איז אין א פרייטיק צונאכטס, נאָך לויכטצינדן ערגעץ אין א קליין שטעטל; און אזוי גיך ווי מ'האָט

חברים, נישט חלילה אפגעווענט ס'אויג פונם סאלדאט, וועלכער האט זיי געפירט ; דאם כאלדאטשיקל, אן אלט באוואקסן פייערל. וואם האט זיך אין „סטראי" נישט געטויגט, — האט זיך קנאפ־וואם אומגעקוקט אויף זיינע מענטשן ; טויט־הונגעריק, אדורכ־געפרוירן, איז ער געלאפן באראיים, געטאפטשעט מיט ביידע אויס־געקאשלויועטע שיך, אזוי ווי צום פריסטן געוואלט אנקומען אין שטאט, און דעריבער געלאזן די עטלאכע לייט זיינע א שטיק הינטער זיך, — וועלכע האבן אים אבער נאכגעצויגן ווי געטרייע הינטלאך ; אויפן באשניאק איז נעבאך געווען א ביטער רחמנות — ער איז גאר נישט געווען צוגעוואוינט צו די קעלטן, און געצי־טערט ווי א קראנק פערדל; און דער ערב ווידער, האט זיך אלצאינ־איינעם גערירן ס'באוואקסענע פנים, און אהן חרפה געבעטלט ביי די אנטרייבער פון די פורן :

— כ'האב דאך צוליב דעם די ביקס אוועקגעוואלפן, זיך צו אייך איבערגעגעבן, כ'זאל האבן צו עסן... גיט מיר א שטיקל ברויט...

משה לופע איז אויך נישט ווייניק געווען אויף צרות, כאטש דער יונג איז יא געווען ביי זיך אין דער היים און נאכדערצו אויפן וועג, וועג איבערהויפט, יעדער וועג — איז דאך זיין היים געווען ; נישט טילקע דער דאזיקער שאסע, הינטער דער נאז פון זיין שטעטל, וואו יעדער שטיין האט אים געקענט ; וואו : אריה, לייביש, פסח און אלע איבעריקע בעלי עגלות האבן געטאגט און גענעכטיגט ס'גאנצע לעבן — האט ער דאך זיך געפילט ווי נישט ביי זיך ; שוין דערמיט וואם ער איז געווען ערשעפט פון די כחות — פון זיינע כחות, די פינסטערע, וועלכע האבן זיך אזוי ווי אפגעטאן פון אים, און זיך אלע מינוט נעמוזט צוזעצן אויף א שטיין, וואם פון יענע ווייסע שטיינער, מיט וועלכע דער שאסע איז אנגע־זעצט פון ביידע זייטן, לענג־אויס; און דאם נישט אויף לאנג, ווייל אזוי גיך ווי דער עטאפ איז פון אים אוועקגעגאנגען, האט ער זיך שוין געמוזט אויפכאפן, נאכלויפן א שטיק וועג, אזוי ווי ס'וואלט

— קום מיט...

איז ער מיטגענאנגען ביי דער זייט פון פערד, ביז ר׳איז מיט אים צוגעקומען צו א „פונקט״; דא איז ארויסגעקומען עפעס אייגער, וואס איז גלאט געווען צערריט, אין בלאנקן העמד אויפן לייב, בלויזע הויזן אויף די פיס, אויף וועלכע ס׳האט נאך חלילה נישט געפעלט דער קנייטש; דער רייטער האט זיך אנגעבוינן פון פערד צו אים, און אויף דעם סמך וואס יענער האט אים אנגעהאקט א פולן קאפ, — נאכמער זיך צעשפרייט, און דערציילט וועגן אים וואונדערלאכע זאכן: ווי דער הברה־מאן וואלט געפלאנט, גאט דער לעבעדיקער וויסט — וואס; און אז מ׳זאל אים נישט געווען אנקרינן באציטנס, וער וויסט, — אויב ס׳וואלט נאך דא עפעס געבליבן א שרידופליט פון וועמען; אזוי וויט און ברייט, אוש דער מענטש האט שוין נישט געקענט דערשטיין און דאס אויסהערן מיט אזא קאלטע לונג־אונ־לעבער, און אים ארויינ־געשריגן אין די אויגן, משה לופען, — וועלכער האט נישט נעוואוסט, וואס פאר א צימעס מען מאכט דא מיט אים.

— מ׳וועט דיר געבן, הונט איינער, בלויז, וועסטו האבן צו לעקן און צו שמעקן...

און באזונדער אנגעזאגט, זהיר וזהיר, דעם רייטער:

— ר׳זאל אים וויסן אפצושיקן אין שטאט ארויין, באלד אין דערפרי, וואו מ׳בעדארף...

קענן טאג האט מען אים שוין געטריבן, משה לופען, מיטן אייגע־נעם וועג צוריק; מ׳האט אים צונויפגעפארעט מיט נאך אנדערע צוויי, איינער — א באשניאק, א מין לאנג־אויסגעצויגענער נפש, אן א פיצל הויט אויפן לייב, א טיפיש סעמיטיש פנים, מיט א קליין קיילעדיק טערקיש היטעלע אויפן שפיץ קאפ, און דער אנדערער — א סערב, גרויס וויי א ענניץ, מיט א פארלענן פנים; זיי האבן זיך געשלעפט זאלבעפירט איבערן אייגענעם שאסע, און ער, משה לופע, האט זיך אזוי געטריי געהאלטן ביי זיינע

די אַנדערע צוויי לייט, און אריינגעלייגט אין אַ תפיסה; איז ער דאָ געבליבן שטיין אזוי ווי אויסגעניכטערט פון אַ שכרות, געקוקט מיט די אויגן, געדרייט די גאַלעס, ווי אַן אָקס:

— הע, פּאַרוואָס דאָס אזוי?...

— און פּאַר וועמען דאָס אזוי?...

און ער האָט זיך שוין פּאַר דער אָנט געפונען צווישן אַ באַנדע אָפּגערוסענע, אָפּגעשליסענע סאָלדאַטן, דעזערטירן, מורדים, — אין אַ גרויסע, שמוציקע, קאַזאַרמע, אין אַ חזרים־שטאַל, וואו זיי זיינען געווען אזוי צוזאַמענגעקוועטשט ווי די הינער אין אַ שטייג; אַלע צוזאַמען האָבן דאָ געשאָלטן, זיך געזידלט, געקלאָגט, אויסגערעט אויף די אָפּיצירן מיט די גענערעלער אסור לדבר, וואָס ס'איז אין דער קאַרט נישטאָ...

די קישקעס האָבן אים געשפּילט אַ מאַרש, און ער האָט זיך פּריער פּאַר אַלעס צוגעכאַפּט מיט ביידע הענט צום קעסעלע „ווזשקע", געזופּט מיט אזא אָפּעטיט ס'הייסע וואַסער מיט די גרויפּן, פּונקט ווי איינער וואָס שנאַרכט פון מיטן שלאָף־ארוים; נאָר די אַנדערע זעלנער, חצי זעלנער, וואָס זיינען שוין נישט איינמאָל אַראָפּ־אַנטלאָפן פון פראָנט, אָדער סתם זיך קיין אָרט נישט געקענט געפינען, און זיך אזוי ארומגעוואַלגערט מיט אַ באַזונדערע ליבשאַפט, קען זיין, אין די ערטער, האָבן זיך באַלד מיט אים ארומגענומען; אזוי ווי געוואָלט דערגיין פון נאָך איינעם אזעלכן פון זייער'ס גלייכן — ס'ארא שטראָף ער האָט באַקומען, זיי זאָלן ווייניקסטנס ווייסן, מיט וואָס זיי וועלן האָבן אָפּצוקומען... און צוגעשטאַנען צו אים נישט קיין חלוק, אזוי ווי צו יערן איינעם פּריש־צוגעקומענעם.

— ס'ארא פּאַלק, ברודערל?...

— נישט קיין פּאַלק...

— אן אנטלאָפענער?...

אים, מי־יודע, אויכנעקומען ס׳ארא גליק צו פארלירן, — ביז ר׳האט אים געקענט אניאנן, דעם עטאפ, העט איבער א בארג, א טאל, ארי־בערשרייענדיק :

— שטייט נאר א ווייליקע, וואס נעמט אויך דער שווארץ־יאר פון מיר אוועק...

און נישט ער, משה לופע, ווי דאס זעלנערל מיט דער ביקס, וואס האט זיי מכלומרשט באדארפט אפפירן אין שטאט, — האבן נישט געוואוסט, אז ער איז נישט גלייך מיט די אנדערע נע־פאנגענע, און אז מ׳ברויך אים גוט האבן אויפן אויג, זיך נאנץ באזונדער מיט׳ן אומגיין ; דער יונג אליין, וועו ער וואלט געהאט פארשטאנד, און באנומען ווי דער רייטער מיטן שלעפעריקן מענטש ביינאכט האבן אים ערנסט געגומען, — וואלט ער עפעס זיך דאך געווען משער זיין; אבער אזוי ווי אין זיין פינסטערן מח האט זיך נישט אריינגערישן א פונק שכל ווי א פלעמל די גרויס פון א גראשנדיק ליכטל, א שפילקע קעפל, אז ער זאל דא עפעס פארשטיין; און ס׳איז נישט געווען אויך קיינער, וואס זאל אים אויפטאן מיט א ווינק, צי אפילו מיט געבייזער, אויפ׳ן אנשרייען :

— ס׳איז גלייבער פאר דיר, הונט, מענטש, חיה, וואס דו זאלסט נישט זיין, איז אלץ טויזנט מאל גלייבער פאר דיר, — אז דו זאלסט אפשטיין פון זיי, זיי נישט נאכגיין, און אינגאנצן בלייבן הינטערשטעליק.

איז ער אזוי געגאנגען, א שטיק פנע...

און ערשט אין שטאט, וואו מ׳האט זיך מיט אים אויפן גרויסן ארט, ארומגעכאפט ווי מיט א חיסגעבראטענעם, און יעדער איינער פון „נאטשאלסטוואָ" איז געלאפן קוקן אויף זיין שווארץ־וואונדער, האט זיך יא עפעס נענומען ביי אים רירן, און נעבאך געזוכט אויסצומיידן די שטעכנדיקע אויגעלאך, וואס האבן אים אדורכגענומען מיט ענטציקונג און בלוט־דארשטיקע פרייד ; און נאכמער אויפגעהויבן דעם קאפ, אויפגעוואכט טיף, ווי א גאנצער פארשטענדיקער מענטש, וועו מ׳האט אים אפגעטיילט פון

— אזוי ?... אדורכגיין דעם פראָנט האָסטו געוואָלט ?... — האָט דער אלטער זיך אָנגעכאפט ביים קאָפּ — אוי, ברי־ערל. נישט גוט מיט דיר... גאָר נישט גוט... צו וואָם האָסטו עס געוואָלט טאָן ?...

און די ארומיקע, אז זיי האָבן דאָס דערהערט, איז בי׳ זיי שוין געווען א זיכערע זאַך, אז דער יונג וועט קריגן ס׳שטריקל...

נאָר בלויז זיין גראָבער קאָפּ, וואָס האָט שוין אפילו יא עפעס געמומען בעגרייפן, סתם אין דער וועלט ארויין, — האָט דאָך אלץ נישט געקענט אויסטראָגן, וואָס ער האָט דא אפּגעטאָן פאר א מעשה־רע, מ׳זאָל זיך מיט אים וועלען מאכן אזא געבריי ?...

פאר׳ן סאָנד, וואו מ׳האָט אים באלד, אזוי ווי דער טאָג איז נאָר אַוועק, — געשטעלט, האָט ער זיך אין־לי, געהאלטן ביי ס׳זייניקע:

— ר׳האָט געוואָלט גיין א היים...

— וואו א היים ?...

— אָ, דא, אין שטעטל...

— מיט וואָם א היים ?...

— מיט גאָר נישט...

— צו וואָם א היים ?...

— גלאָט אזוי, ווייל ס׳איז אים אָנגעקומען...

— צו ווען אהיים ?...

— צו לייבישׂ־פסח׳ן אין נאָרקיך ; צום „וויאָרסט"... צו שמואל אריה׳ן... צו הירשל׳ן... און צו אלע איבעריקע בעלי ענלות וואָם אויף דער ראָגאָטקע...

זיין משפּט איז פּאָרגעקומען אין א קליין זייטיג חדר׳ל, ביי דער אייגענער קאָזאָרמע ; און ס׳קען זיין, אז מ׳האָט אים אפילו נישט געמאכט אויף דער מינוט, צוליב אים, נאָר פשוט ווייל מ׳האָט נאָך אנדערע, פון פאר אים נעברויכט משפּט׳ן פאר אזעלכע און

— ניין...
— און פֿאַרוואָס האָט מען דיך אַהערגעבראַכט?...
ער ווייסט נישט.
און אייגעם, וואָס זיין צורה, דעם יונגן, איז פון לכתחילה, נישט זייער איבעריק געווען געפֿעלן, האָט זיך אָנגערופן:
— טרעט אים אָפּ; דער רוח ווייסט, ס'א שטיק חוש... אין דער דאָזיקער מלחמה, האָט מען נישט וויניק מיט זיי זיך אָפּגעוואָגן... כ'האָב אַליין געהערט, דערציילט א מעשה, וועו מ'איז געגאַנגען אריין אין מזרח פֿרייסן, איז אונז ארויסגעלאָפֿן אַנטקע.ן אזא חברה מאַן, א שטיק משוגענער, און געכטראַשעט מיט א פּינגער: מ'זאָל נישט אַריינגיין אַהער, וואָרים ער וועט אַליין גיין אויסזאָגן פֿאַר די דייטשן... נו, האָט אים חברה צעשאָסן, געמאַכט פון אים א זיפֿ...
עפּעם איינער, אַן אַלטער, וואָס האָט זיך נאָר מיטגעשלעפּט מיט זיין בין־יחיד אזש אהער פון פּאָלטאַווער גובערניע, — מיט א גרויס אָפּיצערסקע היטל וואָס איז אים געלעגן איבער די אויגן.
— איז שוין אַווי גיך נישט אָפּגעטראָטן פון אים.
— טי, גאָלובטשיק, זאָג מיר נאָר: וואו מ'האָט דיך דא צוגענומען?...
— אויפן וועג! — ווייסט ער צו זאָגן, משה לופּע.
— וואָס האָסטו געטאָן אויפן וועג? — פּרעגט ער אים.
— נאָר נישט, כ'האָב געוואָלט גיין אהיים...
— וואו שטעקט דאָס דיין היים?...
— אט־א־דא, הינטערן נאָז, נישט ווייט, עטלאַכע מיל וועג. אז מ'גייט גלייך מיטן שאָסע — צענעמט משה לופּע די הענט, ווי ער וואָלט געוואָלט דערגרייכן צו איר...
— כ'קען נישט דאָ די וועגן! — האָט זיך דער אַלטער רום פּאַרטראַכט, און געפּרעגט ביי די אַנדערע — וואָס איז עס אזעלכעס אויף דעם שאָסע, וואו דער יונג האָט געוואָלט גיין?...
— דער פּראָנט! — האָט מען זיך צעלאַכט.

אלמאי האָט ער אים נאָך געהאָט נאָכצולויפן א מהלך וועג, און נאָך נאָכשרייען : „וואו לאָזט איר מיך אַליין איבער ?..." וואָלט ער נישט געווען פיל גלייכער געטאָן, ווען ער בלייבט הינטערשטעלויק ?... מיט אַלעמען הינטערשטעלויק, און גייט זיך זיין וועג, וואו ס'הארץ גלוסט אים ?...

איין אפיציר ביי וועלכן דעם יונגן פנים, האָט זיך טאקע נישט מיט אַלעם אויסגעווויזן — האָט אים א קאפויערגעהויבן נ'קאָפּ ביי דער שפּיץ־גאָמבע, אוועקגעמאכט די אונטערשטע לעפּלאָך פון די אויגן, און געפרעגט :

— ביזט נישט אמאָל קראנק געווען ?...

האָט ער אַלץ נעהויבן מיט די אקסלען, משה לופּע :

— ר'וויסט נישט...

און מ'האָט אים צוגענומען פון זייערע אויגן, אין קאזארמע...

נעווא־יסט עפּעם מער, האָט ער נישט, דער יונג ; און נעזאָגט, האָט אים קיינער פון די אָפּיצירען אויך נישט ; נאָר די אַנדערע, וואָס זיינען אָנגעקומען פּאר אים און נאָך אים פּאר די אייגענע שופּטים, — האָבן אים באדויערט :

— וואָס וויסטו נישט, ברודערל, אז מ'וועט דיר געבן ס'שטריקל ?...

זיינען די וויסלען פון זייער אויגן געווארן גאָל ווי געשלאָגענער וואקס ; די האָר, פייכט און נאָס אויפן שטערן, — ווי א בייוע פינסטערע קרייַנק וואָלט זיך ביי אים מיט איינמאָל אָנגערופן...

אין קאָפּ איז געווען שטאַרק ענג, און ער איז געווארן גרויס, דריי מאָל אזוי גרויס ווי א געווייניטלאכער קאָפּ, און שרעקלאָך שווער צו דערהאלטן אויפן קאָרק ; זיך געכאפט עטן פונם קעסעלע. און באלד גענומען ברעכן מיט דער גרינער גאָל — אזוי האָט ער זיך אראָפּגעלייגט אין א ווינקעלע, זיך איינגעדרייט ווי א חולה־וואָטע הונט, צוגעמרוזשעט מיט די אויגן, שווער נעצויגן נ'אָטעם און געפרייכט...

ענליכע חטאים ; און זיין מזל, אז ר׳האָט גראָד באדארפט אָנטרעפן אויף דער היסער מינוט, מ׳זאל אים אויך פארבעטן אויף דער חתונה...

ביי די עטליכע אָפיצירלאך, וועלכע זיינען דארטן געזעסן ארום׳ן טיש, זיינען, פון דער טונקלער אבאושור וואָס אויפ׳ן נאפט־לאמפּ, — זייערע פּנים׳ער אויסגעקומען מער עלטער און שאר־פער, ווי זיי זיינען עס געווען אויף אן אמת ; און איינער פון זיי, וואָס האָט זיך געוויגט ווי א שכור, און באשטימט גאָר נישט געהערט ווי דער צווייטער האָט זיך גערופן איבער אים, משה לו־פּען :

— זאָג, צו וואָס דו האָסט דארט געוואָלט גיין ?... ווער כ׳האָט דיך געשיקט ?... און מיט וואָס ?...

האָט ער געקוקט ווי אן אָקס, משה לופּע, און אויף זיין פּנים האָט זיך, מערקווערדיק, גארנישט אומגעביטן פון יענעם׳ס שרייען, סטראָשען און טופּען מיט די פּיס ; עס איז געבליבן אזוי אייגן פאר־גליווערט, נישט מער וואָס אין זיין מח איז עפּעס געבליבן שטעקן א געדאנק, געבליבן שטעקן ווי א נאָדל.

— ס׳מוז דאָ עפּעס זיין א טעות מיט אים ; און אז מ׳האָט אים דאָ אָנגענומען פאר עפּעס אנדערש ווי דאָס וואָס ער איז אין אמת׳ן...

אָבער אָנשטאָט א מויל, א פּיסק, ער זאָל ארויס מיט לשון, און נעמען ריידן פאר פייער און וואסער, — האָט גאָר א ביטע־רער פארדרום, א פייערל, ווי א קליין שפּילקע־קעפּל דו גרוים, זיך אָנגעצונדן, און ער האָט זיך נישט געקענט שענקען דאָס ברע־טעלע נארישקייט צוליב וואָס די גאנצע חתונה איז ארויסגעקומען ; נישט חלילה, וואָס ער האָט געוואָלט גיין א היים, וואָס מ׳האָט נישט געטאָרט, נאָר ווי וואָלט, למשל, געווען, — וועו ער זאָל נישט אָניאָגן דאָס זעלנערל מיט דער ביקס, וועלכער האָט אים באדארפט אהערבריינגען ?... וואָרים יענער האָט אים דען געגייט : ער זאָל יא גיין, נישט גיין, און אים געפירט ווי א הונט אויף א שטריצק ?..

— די כאליערע וויסט : צו זיי זאלן זיין אזוי בלינד און פארנארט, און אויף אן אמת נישט ווייסן, אז זיי גייען אומבריינגען א שטיק משוגענעם, א פארנארטן...

און א צוויייטער האט זיך איבערגערייט אויפן נעלענער, אריבערגעשלעפט די אפגעקראכענע קאלדרע איבערן קאפ, און זיך אנגערופן ווי ס'וואלט שוין ביי אים געווען א גאנץ נאטירליכע זאך :

— וואם וויסטו נישט, ברודערל, אז אין דער איצטיקער מלחמה, ריכטן זיך אלע משיגעים און פארנארטע אויס א וויסטן כוף...

מ'האָט אים געזעהן:
— אָנצושרייבן א בקשה צום קייסער...
אָבער אנדערע האָבן געלאכט:
— ביז וועלט־וואָס, אהין־און־אהער, — האָהאָ!... וועט ער זיך שוין פון לאַנג האָבן אויסגעלייכט, דער יונג..
— נאָר וואָס דען טוט מען, אז זיי זאָלן וויסן, זיי האָבן א טעות? — האָט משה לופע געפרעגט.
— גאָרנישט, — האָט עמיץ באַמערקט — ס'איז בחנם; מ'וועט זיי דאָס זאָגן, וועלן זיי זיך אויף נישט מאכן וויסנדיק... א דאגה, זיי וועלן האָבן א מענטש וועניקער...
— אויב אזוי, איז שוין א פארפאלענע זאך...

און דער קאָפּ האָט זיך אים צעברענט, צעגליט; נישט געקענט מער שלאָפן; קוקנדיק — געוואָרן אוים מענטש, אויסגענאגעזן וויי א ליכט; ביי איטלאַכן טריט וואָס אין דרויסן, סקריפּ פון טיר, האָט עס אָפּגעשלאָגן ביי אים אין האַרץ, און זיינע אויגן האָבן געגומען לייכטן אין דער פינסטער ווי צוויי גרינע פלעמלאָך; צוגעמאכט די אויגן, — דערזען ס'שטעטל, די ראָגאטקע, שמואל אריה'ן, לייבישׂ־פּסח אין גאָרקיך, דעם „וויאָרסט", און זיי דערציילט ווי אויף חדושים, ווי מ'האָט אין אים א טעות געהאט; און נישט מער און נישט וויניקער ווי געוואָלט אים הענגען, ווייל ער האָט געוואָלט גיין אהיים, זיך אביסל פרייען מיט זיי, כאפן א גלעזל בראנפן, און זיך טאקע אויף אביסל אדורכפאָרן מיט א וואָגן איבער'ן מארק, ווי ער קען — פאר וואָס דאָס נישט?...

און זיך אויפגעכאפט, וועט מ'האָט אים געשלעפט פארן אקסל: „שטיי אויף... מ'וועט דיך באלד לייגן שלאָפן..." און דערזען: דער טויט שטייט אים פאר די אויגן... האָט דער כח־אדם זיך ביי אים צעשפילט, די פינסטערע גבורה זיך אָנגערופן, זון זיך אויפגעבויגן ווי א ווילדער אקס, גרייט צו שטויסן מיט די הערנער...

עמיץ האָט ערגעץ פאראכטליך א שאָסגעטאָן מיט א מויל שפייעכטס אויף דער ערד.

דער פלעק

אין שטוב האָבן זיך ארומגעדרייט צווישן מיידלאַך, דערוואקסענע, וואָס וואָלטן אפשר ערגעץ־אַנדערש־וואו געווען א ברכה, און דאָ געטריקנט ווי צוויי אויסגעוואקסענע פון דר׳ערד זאַנגען, אָן א קאַפּ רעגן איבערן קאָפּ.

זיי האָבן זיך געגוג שיין צוגעקליבן, די מיידלאַך, און ס׳האָט אלע מאָל פון זיי אַראָפּגעשמעקט ; די הויכע ליכטיקע קעפּ האָבן זיך אויף זייערע אקסלן געווינט, און אין דער לעבעדיקער וועלט אַריין, וואו זייערע אויגן האָבן מונטער געקוקט, — האָבן זיי פונדעסטוועגן קיין שום אינטערעס צו זיך נישט אַרויסגערופן, פונקט ווי זיי וואָלטן נישט געווען מיט אלע אַנדערע מיידלאַך צוגלייך, געבענטשט מיט וואַרימע הערצער, וואויל געזיכטער און גלוסטיקע קערפּער.

און נישט בלויז וואו זיי זיינען געקומען, די מיידלאַך, איז מיט זיי געווען ליידיק ס׳אָרט, נאָר אפילו דאָרט וואו זיי זיינען פון תמיד געווען, אין זייער אייגענער היים ; נאָרנישט ווי ס׳גיט זיך אין הייזער, וואו ס׳זיינען פאַראַן דערוואקסענע מיידלאַך, — יונגע לייט זאָלן זיך צוזאַמענקומען ; די פרייַלאַכע יונגקייט — אַרומשפּאַרן די וועגן, פּאַרכאַפּן, וויניקסטנס, א שמאָל שטיקעלע פון בריייטן, זייער בריייטן דרויסן...

אָן אָפּגעטאָן הויז. צווישן פענסטער צו דער גאַס, — איז אויך די שטוב פון אינווייניק תמיד געווען פאַרשטעלט מיט טונקעלע פאַרהאַנגען ; בלויז אַנטקעגן אוונט האָבן זיי זיך צענומען, די פאַרהאַנגען, און אויף אזוי פיל, אז די צווישן פול־אויפגעקעמטע און רונד־אָפּגעטאָקטע קעפּ, זאָלן בלייבן איינגעפאַסט, און קענען אַרויסקוקן פון צווישן זיי...

אויב די מיידן זיצן שוין אזוי באלד צוואנציק יאר אין די פענסטער, אדער זיי האבן ערשט נעכטן, אייערנעכטן אנגעהויבן זיצן.

אן אפגעטאנענער טאטע; אפגעטאן פון דער שטוב, און פון די קינדער, — האט ער זיך ביי זיין לעבן ארומגעדרייט אויף די וועגן פון דער גרויסער שטאט, און מיט זיינע פינסטערע בליקן גיריק גערויבט ביי מענטשן דאס שוואַרצאפל פון אויג; געקומען דא אהיים איז ער, דער פון אייביק נאל־ביטערער, נישט באַרואיקטער, אזוי ווי פון וועמענס הענט־אנטרונענער, און געלעגן דא, צי נאדארפט איבערלינן אזוי לאנג און אויף אזוי פיל, ביז ס'וועט דאָרט מיט אים שטיל ווערן, אדער צייטיק זיין דער רויב, וואס זאל אים נאכגיכער פון דער שטוב ארויסנעמען...

מער ווי זיין צעטראַנקייט, ווילדער רשעות, וואס האט אזוי, בעת זיין זיין אין שטוב, — מערדערלאך דערשלאגן און צוגעלייגט די ביידע מיידלאך, זיי די קעפ אראפגעהאקט, אפגעשניטן די יאר, — מער ווי דאס גוטס האבן זיי פון אים קיינמאל נישט געהאט; נאר וואס שפעטער, איז די מאמע זייערע אויפגעשטאנען איבער אים, און אים געפרואווט בייקומען, זיך אדורכרייסן דורך דער אומרואיגקייט צו אים, און אים דערנענטערן צו דער שטוב, צו די קינדער:

— יא, ס'איז געווען גוט... און כ'האב דיך נעקענט לאזן לויפן, ווען די ביידע מיידלאך זיינען געווען קליין; ס'איז נישט געווען ווער, וואס זאל דיך אנגיין... אבער איצט, ווען זיי זיינען שוין אזוי גרויס און ווערן אלט אן יארן, — קענסטו זיך נישט אפהאלטן אויף א טאג, א שעה, און זיך פארטראכטן וועגן זייער גורל?... וואס זייער סוף וועט זיין?... טראכטן כאטש, אויב די קענסט זיי נישט העלפן?... און וויסן, אז זיי גייען דיך אן, זיינען דיר אן עול אויפ'ן קאפ?...

אבער דער טאטע איז געווען אויסגעטאן פון דער שטוב, און פאר זיינע קינדער נישט נעלעבט; נישט געהאט דאס נעפיל, דאס פאטערליכע נעפיל, וואס זאל דערשפירן זייער צער; ער איז אזוי

און אזוי ווי די צוויי מיידלשע קעפ האבן פאר יאָרן צייט, יעדן אָוונט ארויסגעקוקט פון די פענסטער, — איז שוין דאָס ביי איטלאכן נעווען אזוי נאטירלאך, אזוי ווי ס'וואלט שוין אזוי באדארפט זיין פון זייט־וועלן, הא־הא, וואס קיינער נעדיינקט נישט מער, און פאר אלע מאל אויך...

האט געטראפן: אז ס'האט זיך עמיץ יא פאר'ן פענסטער א צאפלגעטאן; אז די גרויסע אויגן פון די צוויי אזוי ווי פאר־גלאזטע קעפ, — האבן וועמען געפאקט, אים געהייסן בלייבן שטיין, און קוקן — — — איז אבער נאכמער חדוש געווען: וואס יענער איז פאר א גאנץ קליינער ווייל שוין נעבליבן מיט אלעם אפגעקילט; און נאך מיט א ווייל — שוין אויך מיט נאר נישט אוועקגענאנגען... האט דער יעניגער אפילו אליין געמעגט חלש'ן נאך אזא בילד־שיינעם קאפ, באלד אויסגיין, האט ער זיך פונדעסטוועגן אפגעטראגן, אזוי ווי פאר א שאטן; אזוי ווי די קעפ זאלן האבן געווען ארייננעשטעלט אין א טונקעלן שאטן; און — אוועקגייענדיק שוין כער אין זיי נישט געדענקט, פאלקאם געהאט פארגעסן...

און דאס אויך האט בלויז געקענט טרעפן מיט אזעלכן, וואס איז דא פלוצלינג, ווי פון הימל אראפגעפאלן; ווייטער, פאר אלע איבעריקע, וואס אויף די נאסן פון דעם דאזיקן שטאט־פערטל, האט שוין יעדער איינער נעהאט די קעפ פאר די אויגן, און בלויז דענסטמאל, אז זיי האבן אויסגעפעלט צו זיין אין די פענסטער, זיך גע'חדוש'ט:

— הע?... איז מעגלאך, אז די פענסטער זאלן קענען בלייבן צו דער צייט איין ווייל לוידיק, אן די צוויי קעפ פון די מיידלאך?...

די צוויי מיידלאך זיינען נישט געווארטן פון דר'ערד ארום; מיט זיי אין שטוב איז אויך נעווען א מאמע, וועלכע איז גרא געווארן אן יאָרן, און א טאטע, וואס האט גיכער אינגאנצן קיין טאטע נישט געמעגט זיין; ווייל, ס'איז אים א פנים, א קנאפער חלוק געווען.

כשר׳ע, ערלאבע, און מיט אלעם גוטן געבענטשט, — אז זייער וועלט איז זיי אונטערגענגען נאר דורך דעם פינסטערן טאטן זייערן... און אז עס פעלט זיי נישט מער ווי די שטיקער וועלט, וואס זיינע הענט האבן ביי מענטשן אויף די וועגן צוגענומען; די שרעק, וואס ער האט זיי געמינערט ביים רויבן, — דערווייטערט די נאנצע וועלט מענטשן פון זיינע קינדער, פון זיינע אייגענע קינדער...

און זי האט נענומען פון צרות איינגיין; אוועקקומען לעבעדיקערהייט; נעבליבן איז בלויז ביי איר אזוי אומפארענדערט, דער קאפ, אזוי גרוים ווי ער איז געווען, און אפשר נאר זיך נאכמער אויסגעוואקסן, נאר — אויף א קליין קערפערל, א דינ׳ס, וואס האט אין אנהויב פון די מיטעלע יארן שוין אויסגעזען ווי דער קערפער ביי א זקנה, א ניינציקערן...

דער פאטער פון די מיידלאך, ווי זעלטן ס׳האט אים נישט אהיימגעבראכט, אויף איבערצעוואלטן די צייט, ביז זי וועט פאסיק ווערן פאר׳ן רויבן, — האט נאך געהאט אויף אזוי פיל חוש, צו זען איטלעכס מאל דאס אייגענע ווייב אין אן אנדער געשטאלט; און דאס העלישע רויב־פייער וואס האט אים תמיד געהאט פארנומען ביז איבער די אויערן, האט אים פאר א רגע אויסגעלאזן, און ער האט נענומען מרוקען, פירכטלאך מריקען:

— וואס פאר א וואלדים טאטשעט דיין לייב, און צופרעסט אים?..

און זי, אויב איר מזל האט א מאל יא געשיינט ביי אים; און זיך נישט געמאכט, נישט געוואלט מאכן פון די קלעפ, זיי געזוכט צו פארגלעטן דערמיט, וואס זי איז אפגעזעסן וואכן און מער אין שטוב, צוליב אן אונטערגעשלאגן אויג, אויסגעלינקטן אבר, געשוואלענעם ארעם; און אפשר נאכנישט געשפירט דעם וויטאק פון די אונטערגעשלאגענע אויגן, וועו ס׳האט צו זיי אומשולדיק גלאכט א פיצל אומפארשטענדיק פייגעלע פון דער האנט

ווי פון אייביק געווען געבוירן און אריינגעטאָן מיט אלע זיינע חושים אין רויבן, און מיט אזוי פיל קאלטבלוטיקן אויסדויער געלעגן אויף די וועגן, זיי אָפּגעהיט, ביז ס'וועט א מענטשעלע צו אים אריינפאלן... כיק־כיק... איבערפירן דאָס קלינגל איבער'ן גערגעלע, און לאָזן פאר א ווילע זיך אזוי שיין צאפלען אין זיינע הענט...

געדארט האָט די מאמע; געדארט פון אייביק צוליב דעם ביטערן מאָן, וואָס איז צו איר אליין אויך נישט מער געווען ווי א שטיק גיפט; און געגלויבט, אז זי איז, נישט אנדערש, ווי אין איר מאמעס בויך פארשאלטן געווארן, מיט אזא מכשף אָפּצופינסטערן איר לעבן...

אָנגעהויבן שטראלן האָט זי ערשט, די מאמע, ביי אירע קליינע מיידלאָך, — מיט יענער מוטערלאכער פרייד, וואָס זי האָט נישט געבוירן קיין גיפטיקע היכט, ווייל אזוי הפקר ווי מיט א הונט האָט זי געלעבט, — נאָר פיינע שפראָצונגן, אירדלע קינדער, וואָס קענען זיין א פרייד פאר יעדער שטוב, און פאר יעדן הארץ.

אָבער איר פרייד, וואָס איז לכתחילה אזוי שיין אויפגעאָנגען, איז נאָכגיכער פארגאָנגען, מיט די יאָרן וואָס די בוידע מיידלאָך האָבן פלוצלינג אויף זיך אָנגעהויבן נעמען, און געבליבן זיצן... דאָס איז איר אין פלוג נישט אין קאָפּ אריין, אָבער באלד דערנאָך שוין געמומען ארומלויפן א פאר'סם'טע איבער די גאסן, שרייען אין דער וועלט אריין:

— וואָס ווייכט מען אזוי פון די מיידלאָך אירע?... און אז זייער טאטע איז שוין א גזלן, א רוצח, א כל־בו, — וואָס זשע האָט עס צו טאָן מיט אירע קינדער, וועלכע זי האָט מיט אזוי פיל ווייטאָק אויסגעפיעשטשעט אין דעם שלאָנגען־נעסט, און אזעלכע טייערע, טייערע קינדער פון אים ארויסגעבראכט?...

ביז זי איז מיד געווארן שרייענדיק, און זיך אריינגענומען אין קאָפּ אריין, די מוטער פון אירע קינדער, וועלכע זיינען אליין

וואָרן טונקלער, און ס׳האָט זיך געדוכט, אז מיט דער רגע וואָס ער וואָלט מיט אלעם טונקל, און לעשט זיך אויס, איז ביי איר אויס מיט אלעם...

און ער האָט אפגעהאקט.

אין פינסטערן אלקער, וואו זייער פאטער בלענט איבערקומען די צייט, איז ער יעדעס מאל דארטן אזוי שוואר געלעגן, געבראָפעט, מערדערליך געפייפט מיט דער נאז, פונקט ווי א געבונדענע היה ; און פון דער מאמען, וואָס האָט אים באדארפט אפהיטן, איז נעווען אזוי שטיל, אזוי מערקווערדיק שטיל, גראָד ווי זי וואלט דארטן נאר נישט באדארפט זיין, און אויב יא — ליגן צוגעלייגט אונטער אזא שווערע מישא, זי זאל אפילו נישט קענען דעם אטעם כאפן...

די מיידלאך בלענן דאן שטארק איבערקלערן וועגן דעם גורל פון זייער מאמען, לינן אין טויט־שרעק, און אפוואַרטן די מינוט, די רגע, ביז זיי בלענן איר דערלעבן צו זען ארויסקומען נישט צעשלאגן, און מיט א ריין פנים, — ערשט אויפהויבן די הענט :

— נאָר אונזער בעטן, גוטע, טייערע מאמע, איז דיר בייגע־שטאנען, וואָס דו ביזט אים איבערגעקומען, אין גאנץ ארויס פון זיינע הענט...

און איצט, וען דער גזלן איז מיט איינמאל געוואָרן א טאטע ; און ס׳האָט אים אזוי מורא׳דיק אפגעשראָקן דאָס פינסטערע איבערבלייבענישׂ פון זיין ווייב, און נעווען גרייט זיי צו בריינגען וועלכן פון זיינע יונגען, וואָס העלפן אים ארויס ביים רויבן ; וואַרפן ארויף א זאק איבער׳ן קאָפ... שיטן זאמד אין די אויגן...

האבן זיי, די מיידלאך, ווידער דערזען דאָס אפגעהאקטע לעבן, די מאמע׳ס ; געהאט פאר די אויגן דאָס פינסטערע גע־שטאלט איר׳ס, ס׳טויטע פנים, וועו זי פלענט ארויסקומען פון אלקער, און ברויכן נומל בענטשן בלויז פאר א צעשלאגן אויג ;

אראפ ; און נאך, נאכווייניקער שוין געליטן שפעטער, וועו די קינדער זיינען געווען מער דערוואקסן, און פול מיט ליבע און צערטלאכקייט דעם קראנקן אָרעם געהיילט...

זי, די מאמע, וועלכע האט נאר רק געוואלט איבערקומען, א־בערקומען, פארשטופן די יאָרן, וואם מער און וואם ניכער, ביז די קינדער וועלן גרויס, גאר גרויס ווערן, און אנהויבן לעבן פאר זיי, פאר די קינדער אירע, — איז געבליבן שטיין אנטקעגן אים הימל־בריט אויפגעפראלט, ווי דער ים פול אנגעלאדנט, און אננע־הויבט ווי די וועלט ; און דער גרויסער קאף אויף איר דינעם קארק האט זיך אנגעצונדן, גענומען ברענען מיט יסורים פון אלע קלעפ, וואם זי האט פון אים באקומען אין אלע צייטן :

— אויב די וועלט איז פאר זיי אפגעשניטן, וואם האב איך ווידער נעהאט פון דיר אזוי פיל און בחנם צו ליידן ?...

איז דער אלטער צעטראגענער רויב־פויגל אויף א ווייע ארויס פון זיין צעטראגנקייט, און געבליבן זיצן אין שטוב, שוין נישט אזוי ווי אויף איבערצעווארטן די צייט, ביז זי וועט פאסיק זיין צום רויב, נאר ווי א פאטער, א טיפגעקרייענקטער טאטע, וואם פילט פילייבט נישט וווייניקער פאר איר דאם צער, און נאר ווייל ער קען ווייניק־וואם העלפן, — זיך וויזד צעשרינן :

— כ'קען שעכטן, אויפשארצן בייבער, אבער נישט צולייגן יענעם א מעסער צום האלז, — אויב דו ווילסט נישט וועלן מיין טאכטער'ס מאן, שנייד איך אים דיר איבער ! סיי, אויב זיי באשטיין אויף יענע לייט, וואם העלפן מיר ארויס ; האלטן צו די הענט ביים שטיקן... זעצן זיך ארויף אויפ'ן בויך.. אויף די פיס... וואו מ'קען...

האט דער גרויסער קאף די מאמעס, וואם האט העל־רויט, העל־גרין, אזוי וואונדערלאך געפלאמט — זיך נענומען לעשן,

געבראכט ; נישט געלאזט אים דאָרטן אין ערגעץ, דער רוח ווייסט, וואו, — איינליגן; און ארומזעענדיק זיך, אז די מיידאלך זיינען מיידלאך, די שטוב — שטוב, צוריק אנטקומען ווערען, אזוי גיך און פלוצלינג ווי קומען...

די מיידלאך זיינען אליין געווען מיט דער שטוב ; איר אפגעהיט, באדינט, אזוי ווי א הייליק איבערבלייבעניש פון זייער גרויסער מאמען ; און ס'האט איצט אויסגעזען ווי זיי וועלן זיך שוין אזוי עלטערן מיט איר, ביז די שטוב וועט זיי אויף די קעפ איינפאלן...

ביז דאן, פלעגט זיך נאך באוועגן, ווי א טיף ווייך געבעט, דאס מאגערע געשטאלט פון זייער זעליגער מוטער, וואס פלעגט אנאויפהער ארומוואנדלען, בעטן רחמים, צווישן באפעלקערטע גאסן, אלצאיינס, ווי אויף זאמדיקע מדבריות, — אבער דאך געווען א גע־בעט, וואס האט וועג־נישט־ווען, לאמיר זאגן, דאך געקענט דער־ווארימען א הארץ, רירן א שטיין...

מיט איר אפשטארבן, ווי ס'האט זיך ארויסגעוויזן, האט שוין זייער וועלט אינגאנצן געזאלט האבן אונטערגענאנגען ; און ס'זאל נישט זיין מער קיין תקוה צו זיי ; עמיץ וואס זאל זיך קימערן, — אויב זיי לעבן, די מיידלאך, גייען אום און ווארקען ווי צוויי אלטע טייבן, אדער גייען ארום זינגען, קאנאריקלאך אונטער פרעמדע פענסטער...

און — — —

ס'האט זיך אויפגעמאכט בריים די טיר, דער פאטער איז אריינגעקומען, אנדערש ווי אלע מאל, און מיט זיך מיטגעבראכט א פרוי, פאר איר פארגעשטעלט :

— דאס איז די שטוב.. די קינדער... די מיידלאך מיינע...

א נידעריקע פרוי, אויפ'ן קוק : דער טאטע, זיינע קעציש־לייערנדיקע אויגן, פארשניטן פנים, און זי איז גלייך מיט'ן אריינקומען אירן שוין געווען אזוי היימיש, אויסגעקאכט מיט דער שטוב, מיט'ן קלענסטן ברעקעלע וואס אין דער שטוב, פונקט ווי

און זיינען אויפגעשטאנען אויף אים, גאַרנישט ווי שטילע טייבלאַך, נאָר ארויסגעשטעקט ווי די קליינע טיגערלאַך, די שארפע נעגל:

— זיי וועלן די לייט די אויגן אויסרייסן, די פּנים'ער אָפּשיילן, אויב זיי וועלן פּרואווון קומען איבער דער שוועל פון דער טיר...

האָט דעם טאטן דאָס בלוט, וואָס איז אפילו אין די גוטע צייטן ביי אים נעווען אין די אויגן, — זיי אויפאמאל אינגאנצן פארגאסן, און זיין שווערע האנט האָט זיך אויפגעהויבן איבער זיי ארנטלאַך צו דערלאַנגען, און איז אזוי שווער ווי ביים רויבן, — אראָפּגעפאלן אויפ'ן וויב'ס גרויסן קאָפּ, וועלכע איז נעבאך אונטערגעלאָפּן אָפּראטעווען די קינדער; און ער האָט דערלאַנגט א שאָס, דער קאָפּ, א הילכגעטאָן, און איינגעפאלן ווי א געפלאצטער פּענכער... קליין געווארן... זיך צוזאמענענומען, א בלעזל... און זיך שוין מער נישט אָנגעזען אפילו אויף דעם, לפי־ערך, פאר־העלטניסמעסיק קליינעם קערפּער אירן, וועלכער האָט זיך איצט אזוי ווי אויף צו להכעיס געפלייסט גרעסער צו ווערן, און לענגער אויסצוזען...

די שטוב איז נאָך דער מוטערס טויט נישט איינגעפאלן, געבליבן ווייטער שטוב, בלויז דער אלקער איז געבליבן פארווויסט, ס'האָט נישט קיינער מער נעהאט אין אים צו שלאָפן; דער פאָטער האָט אויך אויפגעהערט נאָכדעם צו קומען שלאָפן דארטן, אדער, סתם לינן, ווי געווויינטלאַך, ער פלעגט אלץ אינאיינעם באדארפן איבער־לינן א צייט, ביז ס'וועט מיט אים ווערן שטיל, און ווידער פא־סיק זיין צום רויבן...

אמאל, אמאל פלעגט ער ראפּטום אויפמאכן די טיר, זיך בגנבה אריינרוקן, נאָר נישט ווי ער וואלט בדעה געהאט דאָ צו זיין, נאָר אזוי ווי דאָס אחריות פאר די מיידלאַך וואלט אים אהער־

נערוקט פון אים, זיך דערווייטערט ציטערנדיק אפטמאל מיט די קערפער פון נרויס כעס:

— אהא! ער ווילּ גיין זוכן א היתר אויפ'ן פרישן ווייב, דערמיט וואס ער וועט אונז צושמייכלען; פון דער העלער הויט וועלן א טאטע, וואס ער איז ס'נאנצע לעבן נישט געווען...

די מיידלאך זיינען געווען פלאם־פייער; די שטוב האט מיט זיי נעברענט; דער אלטער פאטער זייערער איז געווען אין קלעם, זיך נישט געקענט העלפן; ס'האט אים נענומען ברענען א כעס, יענער כעס, וואס האט אים ארומגעטריבן אויף די וועגן, נישט האבנדיק ס'רוב מאל מער ווי די בלויזע הנאה פון ס'ם פארגיסן בלוט; די זעלטענע הנאה פון יענעם'ס שרעק און צאפלען זיך, און איר געוואלט אויך דערשפירן אין דעם ווייכן פלייש פון זיינע מעכטערס העלזער, — אין באלד דערויף אפפאלן, ווייט־ווייט אפּ־פאלן, ביז צו א דערשלאגן בחור'ל, וואס מ'האט נעכאפט ביי זייער א מאום'ע מעשה...

ס'האט אין אים געוואטן די שטילע רציחה, וואס פון אייביק, און זי איז נעווארן א שרייענדיקע ביי אים; זי האט גענומען ארויסשרייען פון אים, און מיט די מורא'דיקע געשרייען געוואלט איינגעמען די טעכטער, אבער די טעכטער האבן זיך נישט געלאזט איינגעמען; זיי זיינען געווען שטייף, פארביסן, נישט אויפגעהערט ברענען, בלאזן אין בלאז־זאק, אז ס'פייער זאל זיך אלץ מער צעשפרייטן...

די פרוי האט געזען, ס'איז אזוי, האט זי צוגעהאלטן דעם אלטן אין שטוב, און אים נישט אוועקגעלאזט:

— זי ווילּ נישט בלייבן אליין אויף נאנצע טעג צווישן שונאים, וואס ווילן זען איר בלוט...

און דער אלטער גזלן, ליגנדיק איבער דער שטוב, האט זיך געוואלגן ווי א געבונדענער אין תפיסה; ס'האט אים געברענט א ווייטאק, א צוויפאכער... יענער וואס פון דער פארשטארבענער

זי וואלט שוין פון יאָרן אהער דאָ געוואלט זיין, האָבן פארקערט מיט איר, אדער כאטש מיט'ן בעל־הבית פון הויז, אז מ'זאל קענען האָבן אזא דרייסט צו אלעם וואָס קער זיך אן מיט דער שטוב פונ'ם בעל־הבית...

— צו וואָס האָט דער פאָטער די פרוי אהערגעבראכט ? — האָבן זיך די מיידלאך אנגעצונדן, — וואָס, איז די שטוב נישט גענוג שיין געווען אין זיינע אויגן, ווי זיי האָבן איר געהאלטן ?...

וואַרים, איר באַנעמען זיך, דער פרויס, צו דער שטוב, האָט זיי גאָר־גאָר אונטערגעהויבן; יענע האָט זיך גלייך פון דער ערשטער רגע געוואָרפן מיט אזא אימפעט איבערשטעלן זאכן, וואָס זיינען שוין פון יאָרן אהער געווען אויסגעשטעלט; ארויסוואַרפן אזעלכע אנטיקן, ווי צום ביישפיל, די אלטע פארוועגלטע בלומאלאך פון זייער מוטערס וועלאָן, וואָס זי האָט געטראָגן צו דער חתונה מיט זייער פאָטער; און גלייך דערשמעקט, אז איר רייסן שטיקער פון די וועגט וועלט נישט געטאָן פון א מענטש, וואָס האָט נישט מער ווי א קלייניע וויילע דא צו זיין, נאָר וואָס קלערט שוין מער נישט אוועקצוגיין, וויל זיך באזעצן, און אזוי איינשטעלן אז ס'זאל איר זיין צום הארץ, און נאָך איר געשמאָק...

און די צוויי פארעלטערטע, בטבע שטילע מיידלאך האָבן זיך אנגעצונדן, געגומען קוואקען ווי די אלטע הינער; כאטש די פרוי האָט נאָר נישט געדענקט, אז דאָס זאל אזוי די מיידלאך פארדריסן, און ווי נישט פאָרט געזוכט נושא־חן צו זיין ביי זיי, — האָבן זיך די מיידלאך רק אפגעשאקלט פון איר, פון איר איטלאכן קער און טראָט, צוזעענדיק, ווי יענע פלייסט זיך אויסצואוואָרצלען יעדן זכר פון זייער פארשטאָרבענער מוטער מיט'ן וואָרצל, איר אפמקן מיט אלעם פון שטוב, אזוי ווי איר געביין וואלט דאָ נאָר קיינמאָל נישט געווען...

דער פאָטער וואָס איז איצט ניכער געווען באַנאנד מיט דער שטוב, האָט זיך געוואלט צושאָרן צו זיי, און זיי האָבן זיך אפ־

איר, נישט פארגינענדיק איר, וואם אזא עלטערע פרוי זאל זיין מיט וועמען, אזן זיי, עלטערע, דערשטאנענע מיידלאך זאלן ברויכן אפוויסטן אליין...

— כע־כע... ניי אזן נלויב אים, צוליב וואם אזן וועז ער טוט עם?...

אזן אפשר נאר נעוועז פארביטערט צוליב אן אלטע שנאה, וואם פון פאר זייער מוטער:

— איצט ליגט ער אין דער שטוב, היט אפ דאם ווייב, אזן פריער וועז זייער מאמע האט נעלעבט אזי ער ערגעזיוואו נעלעגן אין דר'ערד; דער נוטער יאר וויסט אים, אויף די ראגן...

אזן ער האט א נעשריי נעטאן:

— זי זאל אים גיין ברויגען די זון אירע, אין שטוב אריין...

די מיידלאך האבן נאך דענסטמאל נעפרואווט אויפשטיין, אויפשטיין מיט דער גאנצער גבורה, וואם זיי האבן פארמאגט; נישט אנדערש, נאר ווי ס'וואלט זיי פארגעשטאנען מיט'ן קומען פון אירע זון, אפילו דאם לעבלאזע לעבן זייערם אויך צו פטר'ן; אזן שרעקלאך מורא געהאט, נישט ארויינצופאלן ביי זיי א' יענעם אייביקן גהנים, אין וועלכן זייער מוטער איז נעווארן נעפייניקט, ביז זי האט איר לעצטן אטעם אויסגעהויכט... והא ראיה: די פרוי אליין?... אויב זי האט נעקענט איינגיין מיט אזא גרינגע לונג־און־לעבער צו נעמען איר פאטער, כע־כע... וואם פאר א פיינעלאך קענען שוין זיין אירע זון, אויב נישט נעראטן אין זייער מאטן, אזן אפשר נאך מיט א שמיציק אריבער?... אזן ווי שייך, האט זי פריער נישט גזואלט וויסן, מיט וואם זייער מאטע שמעקט?

אבער אירע זון האבן די מיידלאך יא איינגענומען, אז זיי זאלן נישט אזוי דרייסט אזן אפן שפרינגען אין פנים אריין; בלויז מיט'ן ארויינקומען פון מענער, סתם מענער, האט אין דער דאזיקער שטוב, וואם איז נעווען אפגעשלאסן פון דער וועלט, ערגעץ אויסער־

וויב זיינער, — וועלכן ער האָט נישט ארויסגעווויזן, און אפשר, אויך נישט געקענט ארויסווייזן אזוי אפן ווי זי, די מיטער זייערע: אז ער עסט זיך אויף לעבעדיקערהייט, וואָס זיינע קינדער ברויכן איבער אים פאַרזיצן... ס'איז נישט געווען אין זיין נאַטור... און נאָכמער, וואָס זיינע קינדער קענען זיך נישט דאַרוף, וויסן נישט אז ער לידט נישט וויניקער באַר איר, די מאַמע, ווי ווען זי האָט געלעבט, און ברויכט דערצו זיין דער שלעכטער ביי זיי אין די אויגן, דער היצל...

ס'האָט אים וויגעטאָן, וואָס זיי קענען זיך נישט אויף דער פרוי, און וויסן נישט, אז ער איז איינגעגאַנגען איר צו נעמען אין שטוב אריין, נישט וויל ער האָט איר געוואָלט האָבן... איר... זיך נעגייטיקט אין א וויב.. נאָר וויל זי האָט געדארפט זיין פאַר זיי ריכטיקע ישועה... זי האָט געהאָט דערוואָקסענע זין, און אזעלכע זין וויי ער אליין האָט זיך אויך געוואונשן פאַר זיי צו האָבן, — שטילע, איינגעהאלטענע, יונגעליים; און נישט ווי ער פלעגט, פון גרויס פאַרלעגנהייט, ווען מ'איז אים דערגאַנגען די יאָרן, זאָגן: ער וועט זיי ברייגען פון יענע לייט, וועלכע העלפן אים ארוים ביים רויבן, — וואָס ער אליין וואָלט געווען דער ערשטער זיי די קעפ אראָפצושניידן, אויב זיי וואָלטן באמת זיך צוגערירט צו וועלכער ס'איז פון זיינע מיידלאָך...

— נאָר ניי, דערצייל דאָס די מיידלאָך, און זאָלן זיי אים דאָס גלויבן, ער זאָל זיך באַלד ס'הארץ אויפשניידן; זיך אפילו אויסציען זיי אין די אויגן!...

אז די מיידלאָך האָבן בלויז געזען דאָס, וואָס ער גייט אריין שלאָפן צו איר אין אלקער, איז ער שוין דערמיט אליין געווען גענוג טריפה: דער ערגסטער מענטש אין דער וועלט... א רשע... א צורר... וואָס איז נישט ווערט, וואָס די ערד טראָגט אים, און מ'ברויכט אים פאַרשטיינען... און נישט אזוי וויט אים, ווי —

זיי באגלייט אויפ'ן גאנצן ארום ; זיי האבן נערעכנט, אז דאס איז, מסתמא, פון געווייגלאכן נייניר, וואס מ'האט צו א פריש פנים פון א שכן, וועלכער קומט אין אן אומבאקאנטער געגנט, ביז ער פרעמדט זיך אויס, און וועלט מיט אלע צוגלייך, היימיש...

און אפשר, וויל זיי זיינען ווי די אייגענע מיידלאך דא, אליין אויך ערגעץ־אנדערש געווען ארומגעקריידט מיט שווארצן קרייד, פאר קינדער פון קרעציקע, מצורעים, פון וועלבע מ'קען זיך חלילה, אנשטעקן, און דאס צרעת צעטראגן איבער דער בריטער וועלט, אז ס'זאל זיך אנהויבן בילן מיט אזא מיאוס'ן, עקלהאפטן גערוך... און אפשר דערפאר בכיון אוועקגעקוקט, וויסנדיק זאגאר געגוי פון דעם הויז, אין וועלכן זיי גייען ארין און ארויס, — וויל זיי האבן נעהאט דאס אייגענע מזל אין דער וועלט, וואס די מיידלאך, צוליב א טאטן א גזלן, וואס האט ערגעץ געשאכטן און גערויבט, און פארפאלן געווארן אויף די וועגן?...

און צוליב דעם אייגענעם זיך אויף געזוכט צו דערנענטערן צו די צוויי מיידלאך ; נאכדעם וויי זיי האבן איינגעזען, אז די צוויי מיידלאך האבן אפגעלעבט זייערע יארן, געווארן פארעלטערט, די פנים'ער — נערינצלט, צוליב דעם טאטן, דעם רוצח, וואס האט מיט זיין רויבן, ביי זיי אפגעשניטן די יארן צום לעבן?... האבן זיי אזוי שטארק געזוכט רייניצעוואשן זיך פון דעם אייגענעם חשד, וואס האט די מיידלאך פון זיי דערווייטערט, און זיי געפרואווט דערקלערן :

— זיי זיינען נישט אזעלבע ווי זיי מיינען, די מיידלאך, — וואס פאלן־אן אויף די וועגן, נאר קרבנות פון אזעלכן... קרבנות אזעלבע, ווי זיי אליין זיינען... און אז ס'איז דעריבער נאר נישט וואס קיין מורא צו האבן, און זיך פון זיי צו דערווייטערן ?...

ביי דעם אלטן פאטער האט דער גזלן אויפגעהערט, וויניקסטנס, אין שטוב, ארויסצוקון פון די אויגן ; דער טאטע וואס ביי אים,

האַלב די וועלט, — עפּעס א ציטערנעטאַן, א ווינט אַדורכגעלאָפּן, די לופט — פּייכטער און זאַפּטיקער געמאַכט, מיט מער געשמאַק... און די לידיקייט וואָס פון אייביק, די פּוסטקייט, איז מיט איינמאָל נעוואָרן אויסגעפּילט... ס'האָט אויסגעזען, ווי ס'וואָלט מיט זייער קומען זיך געענדערט דער הילוך, דער גאַנצער הילוך פון טעג, חדשים און יאָרן...

יאָ... מיט די מענער איז די אַלטע איינגעפּאַלענע שטוב געוואָרן פּעסטער, אַזוי ווי מ'וואָלט איר אונטערגעשפּאַרט מיט שטאַרקע בוימער... די מיידלאַך האָבן זיך אַוועקגערוקט אין א ווינקעלע, פּאַרהאַלטן דעם אָטעם, ווי קעין ביי וועלבע מ'האָט אַוועקגעשטעלט א הונט אין א שטייג אונטער קראַטן... דער שרייענדיקער, צאַפּלדיקער כעס, איז ביי זיי צוריק פּאַרקראָכן אין די ביינער, און ס'האָט בלויז געברענט דער טיפּער אינווייניקסטער באַרגרום, אַזוי ווי א שוואַרצ אונהיילבארע וואונד... זיי האָבן ישוין מער נישט הויך געשריגן, נישט געקענט שרייען, ווייל די מיידלשע שמעוודיקייט וואָס פון פּאַר פּרעמדע מענער, האָט זיי אָפּגענאַלטן, און זיי האָבן בלויז געקענט טראָגן די שטילע, בא־האַלטענע שנאה, וואָס האָט שוין אַבער אויך געמוזט זיין שטיל און באַשיידן...

די צוויי יונגעלייט, אירע זין, זיינען נישט אויסנגעווען נאָר ; און זייענדיק מיט די מיידלאַך אינאיינעם אונטער אין דאַך, האָט זייער געוויסן נישט אויכנעטראָגן, אז זיי זאָלן זיך איינגאַנצן פון זיי דערווייטערן ; נישט נאָכטראָגנדיק דא קיינעם פון צו־פריער און דערנאָך קיין שום שנאה, — איז עס ביי זיי געווען גאַנץ בשום, אז די מאַמע האָט געגומען א צוויטן מאַן ; און נישט מער ווי רעכט, אז זי האָט זיי דערנאָך, איינלעבנדיק זיך אין דעם ייין, — אַרייגענומען, און דאָס אויך געמאַכט פּאַר זייער היים...
עס האָט זיי נישט נע'חדוש'ט די נאַאיוו בליקן, וואָס האָבן

קינדער, איבער זייער פארשטארבענער מוטער, און אזוי ווי דערמיט געוואלט האבן פארגיטיגט פאר איר משונה'דיקן טויט:

— זי וואלט דאך יעדער רגע אין צו יעדער ייט געווען באשטיין אויפ'ן גוטן אופן זיך צו לאזן אומברייגנען, אויב ס'וועט דורכדעם ארויסקומען א טובה פאר אירע קינדער...

און די מוטער, צו אירע זין:

— איר זעט איצט אליין, מיינע ליבע זין, אז איר האט פריער נישט געקענט אויף דער ברייטער וועלט ארויס, ביז אייער פאטער איז ענדלאך פארפאלן געוואָרן, זיך מער נישט צוריק אוף געקערט פון רויבן...

די יונגעלייט האט דאס הארץ נישט אזוי ווייגעטאן פאר זייער פאטער, פונקט ווי ס'וואלט נישט געקענט ווייטאן די מיידלאך זיען מ'זאל זיי געווען פריער קומען זאגן: אז זייער פאטער איז נע'הרג'עט געוואָרן... אבער די מיידלאך האבן נעבאך יא באוויינט זייער מוטער:

— וואס זיי האבן נישט געקענט חתונה האבן, ביז די מאמע זייערע, די גוטע מאמע, האט געמוזט גיין פון דער וועלט... זייער מאמע איז דאך נישט געווען די יונגעלייטס טאטע?... יענער גזלן וואס האט אפשר באהארפט אומקומען, און נישט דערלעבן די גדולה?...

און שיעור נישט משוגע געוואָרן ביי דעם נעדאנק:

— אז נאר דאס, וואס זי האט אזוי לאנג געלעבט, איז אפשר געווען די אייניציקע סבה, וואס זיי זיינען אזוי לאנג געזעסן, נע־זעסן אליין...

האָט אָפּגעהיט יעדן קער, איטלאכן בליק, וואָס ביי די צוויי יונגע־לייט, אָפּגעהיט מיט גרויס חשק און הנאה, און מיט צופרידנקייט געריבן צו די מיידלאך:

— לייטישע יונגעלייט ביי מיר אין שטוב, כע־כע... איר ווילט נאָך אלץ נישט גלויבן, הע?...

די מיידלאך האָבן נישט געגלויבט, אָבער די איידלקייט פון די יונגעלייט, זייער פיינקייט — האָט אליין פון זיך אראָפּגערעדט; און ביי איטלאכן קער, וואָס די מיידלאך האָבן אין דער געווייני־לאכער ענגשאפט נישט געקענט אויסמיידן, זיי זאָלן זיך נישט אנשטויסן, — זיך גליך אָנגעקוקט און גע'חדוש'ט:

— ווי קומט עס טאקע, ביי איר, דער פרוי, מיט אזא פאר־דעכטיק צעשניטן פנים און גזלנ'ישע אייגעלאך, — אזעלכע פיינע זין צו האָבן?...

און זיי האָבן פארגעסן, אז דער אייגענער חדוש עסט זיי אליין אויך נישט ווייניקער אויף, די יונגעלייט:

— ווארים, ווי קומט עס צו אים, דעם גזלן, אזעלכע פיינע טעכטער צו האָבן?..

הינטער זיי ווידער זיינען געזעסן די מיידלאכס פאָטער, די יינגעלייטס מוטע, זיך געפרואווט אויפקלערן דאָס רעטעניש, און זיך אליין נישט ווייניקער גע'חדוש'ט:

— ווי אזוי?... און אין וואָס ס'ארא אופן ס'באדארף זיך מאכן!.... האָט אין די קינדערס זכות איר מאן באַ־דארפט אוועק, און זיך מער קיינמאל נישט אומקערן; און זיין וויב פאלן א קרבן אונטער זיינע הענט... אז זיי זאלן זיך, די אלטע לייט, אזויערנאך טרעפן, זיך פריער קענען נעמען, און די קינדער — דערנאך...

צוקוקנדיק, ווי די יונגעלייט, וואָס האָבן אפשר נישט ווייניקער געטראָגן זייער פאָטערס שאנד, ווי די מיידלאך זיינע פון אים — ווערן מיט זיי איינס, האָט דער אלטער זיך אויסגע'טענה'ט מיט די

די מגלה

צווישן ברייטע שטחים אויסגעהאקטן וואלד, פון וועלכן די פיע־
ניעס זיינען שוין פון לאנג געווען אויסגעפוילט און אויסגעהוילט
ווי די באק־ציין ביי א זקן אין מויל, — איז געלעגן פארוואַרפן
א הייזל, וואס די מראה דערפון, איז זייער ענלאך געווען צו דער
האריקער ערד פונם אויסגעהאקטן וואלד.

אויף א ברייטן מהלך האבן זיי זיך געצויגן, די אויסגעהאקטע
שטחים וואלד; ברייט־ארום, וואו־וויים ס'אויג האט נאר גע־
גרייכט און אנגעכאפט, — איז אויסגעקומען צו טרעטן אויף עט־
וואס אזא ווייכן און נאכמער אבער אויף פארדארטן וואלד־גראז,
וועלכעם איז אויף א סך ערטער נישט אדורכגעווייקט געווארן,
אפילו פון די נרעסטע גאס־רעגנס, נאר געבליבן אזוי אייגן הארט,
טרוקן און בארדארט, פארסיסעט; עפעס שטשעטשינעם אזוינע,
צו וועלכע ס'פלעגן אין די וואריטע לינדע טעג ארויסקומען אלטע
גויעם מיט באַרוויסע פיס און אפגעטראגענע בגדים, און דאס גע־
שניטן...

טאפנדיק אין די טונקעלע נעכט א וועג צום הייזל, וועלכעם
איז דארט געלעגן אזוי ווי באהאלטן פאר די טאג־ליכט, אין אן
אויסגעהוילטן בארג, האט מען שוין לכתחילה געקענט האבן א
באגריף און זיך אויסמאלן, — אויב ס'איז דא ווירקלאך אמאל
א וואלד געווען, א מהלך־רב בריייטער וואלד, דורך וועלכן מ'האט
זיך נאר נישט געקענט אדורכקאפן — אזוי האט דאס הייזל אין
אים געברויכט זיין א יאמע, די לעגענדארע, פינסטערע יאמע, וואו
די אויסגעטראכטע גזלנים האבן זיך אויפגעהאלטן, און ס'אנגע־
רויבטע גוטס אין די קעלערן באגראבן...

דער טיפער שפור פון דער אמאליקער ווילדקייט און רציחה,
האט נאך, אזוי צו זאגן, נערוט אויף די קרעצינע פעלדער, נאכ־

וואלטן עפעס אפגעהיטן דאס איינציגע געדעכעניש פון א הייזל וואס אויפן גאנצן שטח ארום, זיך דערמיט געצאצקעט, עס באקריינט און באשיינט...

אין דרויסן, פארן הייזל, האט מען ס'רוב געקענט זען דעם אלטן ווייסן איד, הנן, אנגעטאן אויף די גרעסטע היצן אין א וואריס לייב־פעלצל, אין טיפע פילצענע שטיוול אויף די פיס, און מיט א פארשמאלצן אויסגעפעצט קאפל אויפן קאפ; ער האט עפעס אזוי פיל ענלאכקייט געהאט אין פנים, דער ווייסער איד, — צו דער ווילדקייט פון די אויסגעהאקטע שטחים וואלד, פונקט ווי ער וואלט אויף זייער שוים אויסגעוואקסן, און זייערס א גענטריי קינד געווען; אז ער האט אויפגעהויבן די ברעמען, אזוי האט מען געקענט באמערקן א בלישטש אין זיינע שוין אלטע טונקלע אויגן, — מיט דער גאנצער שארפקייט וואס ביי א גלשפענעם בליץ אין א פינסטערע נאכט; נאר דער דאזיקער קוק האט שוין נאכאלעמען, געשיינט צו זיין ווי טויט, בלויז נאר צוליב דער נאטירלאכער אלטקייט פון זיין קערפער מסתמא, וואס איז שוין געווען אויסגעטריקנט ווי א שפענדל; און נאכמער זיך באמיט אים אפצושוואכן, דעם בליק, — האבן די אלע איבריגע גוטע אייגנשאפטן, וואס קומען צו א מענטש אן אלטן, אויף דער דאזיקער הויכער עלטער; זיין־היימישקייט מיט די הינער און גענז, וואס ער איז געווען אזא נאנטער שמעלקע מיט זיי, — האט אפגעווישט און אפגעמעקט יעדן חשד, אז ער האט אמאל עפעס געקענט האבן א חלק אין די ביינאכטיקע וואלד־שחיטות; די גענז און די הינער האבן אים ליב געהאט, ווי געווינטלאך, א געטרייען שפייזער, און נאכגעקראכן אויף איטלאכן טריט, ווי א טאטן; אים באפאלן און באזעצט, ס'רוב הונטערן פענסטער, אויף דער באנק, וואו ער האט ליב געהאט אפצוזיצן די גאנצענע טעג ביז פארנאכט, זיך באקן אויף דער זון, און זיך לאזן ארויספיקן די זשארנעס פון דער האנט, פון דער קעשענע, פון אומעטום, וואו ער האט זיי געהאט...

דעם אפילו ווי דער וואלד איז שוין פון לאנג נישט מער נעווען, — פונקט ווי אויפן שטערן פון אן אלטן נזלן, וועו אפילו ער האט שוין לאנג פון זיין גזלנישקייט אפגעהאקט; יענער פינסטערער שארך וואס אין די אמאליקע פינסטערע וועלדער, בעת זיי זיינען נאך געווען, אוו וועלכע האבן צוגענומען ס'לעבן ביי אזוי פיל מענטשן, וועלכע האבן אים נישט געקענט אויסמיידן — האט זיך כמעט אזוי אייגן ווי ביים לעבן פון וואלה, אמאל אויפגעהויבן, ברייט אויפגעהויבן, אוו זיך ארורכגעטראגן ווי א שוידער צווישן די ריפן פון א גוסס...

אין טריבע טעג, נאכמער: רעגנדיקע פארנאכטן, האבן, דוכט זיך, ווי נאך אראפגעהאנגען די שוערע כמורעע ברעמען פון די נזלנישע אויגן, מיט די בקשות'דיקע בליקן פון יענע אומגליקלאכע, וואס האבן צו זיי אין די הענט באדארפט אריינפאלן, אוו שוין מער נישט ארויסקומען...

ערשט ארום אויסגעהוילטן בארג, ביים הייזל, האבן זיך געלאזט שפירן פלעקן פון ישוב; זייענדיק נאך פון דערווייטנס, בלויז אין שכנות, האט מען שוין געקענט הערן ס'קרייען פון הענער, כ'מונטערע געריעדעריי פון נענז, א ליב ווארקען פון טויבן, אוו ס'איז עפעס געווען אזוי, ווי ס'וואלט דערמיט גרינגער געווארן אויפן האדז, זיך באפרייט פון א שווערע, דריקנדע משא, אוו לייכטער אפגעצויגן נ'אטעם; געהאט ס'אייגענע געפיל, ווי מ'זאל זיך האבן ערגעץ נאך א לאנג ארומשלעפן פון א גאנצע נאכט אויף א פוהר, בלאנדזשענדיק אן א וועג אוו אן א שטעג — ענדליך דערווארט אויפן שטיקל טאג, ס'זאל ווערן ליכטיק, אוו מ'זאל זען וואו מ'האט זיך ארויסצוקאפן...

אזוי אייגן איז אויך ליכטיק געווארן אין די אויגן, מיטן הייזל, אין מיטן פן צווישן די בריטע מדבריות פונ'ם אויסגעהאקטן וואלד: ס'הייזל איז געווען א קוועלונג; ס'האט דא געשמעקט מיט דראבנע בייטן, מאגערע ביימעלאך אוו זונ־בלומען, וואס האבן אראפגעקוקט פון זייערע הויכע שטאקן אזוי גדלות'דיק, פונקט ווי זיי

אויף, פארגייט... נאָר נישט לאַנג, איז נאָך דער וואלד געווען... פינסטערער וואלד... און שטענדיק נאַכט אין אים... נאָר קיין טאָג נישט...

— אודאי, דער שוועד נאָך דענסטמאָל נאָר א יונגערמאַנ־טשיקל געווען, — פינקלען אירע אייגלאָך מיט א בלאָס פייערל...

— נישט אזוי יונג ווי דו מיינסט...

— מזו ווידער דער שוועד נאָר־נאָר אלט זיין, אויב שוין דענסטמאָל נישט יונג געווען ; יאָרן, ווי ס'איז מער קיין וואלד נישט...

— אודאי אלט, זייער אלט, און אין וואלדס צייטן א יונג ווייב געהאַט...

— א יונג ווייב ! — חדוש'ט זי זיך — אודאי געמוזט זיין כ'צוויטע ווייב...

— ניין ; נאָך די ערשטע נישט מער חתונה געהאַט..

— יונג אייך אָפגעשטאָרבן ?

— קיין אלטע געווים נישט געווען...

— וואו ?... דאָ ?.. אין הויז אויך ?..

— אין הויז, יא...

— קראַנק געוואָרן, און נישט באַקומען קיינעם צו איר, אין אזא העק, — ציטערט זי אויף, — איז שוין קיין חדוש נישט, וואָס זי איז געשטאָרבן...

— דאָס גראָד נישט ! — צושאַקלט זיך דער אלטער — געווען דוקא נעזונט ; נאָר אמאָל, ווען די וועלדער זיינען נאָך נעשטאַנען, און אין שטוב איז פינסטער געווען ווי אין זיי אין דרויסן, איז זי געגאַנגען צום בעט מיט דיין מאַן, שמעון ; האָט אין וואלד אזא ווינט געריסן, אזוי פיל בוימער אויסגע־פליקט, און דאָס הייזל מיט אזא הויכן בארג פון צווייגן און בלעטער פארוואָרפן, אז מ'איז געבליבן מיט אלעם צוגעלייגט, און מ'האָט נישט מער געקענט נישט אריין און נישט ארויס ; ווער שמועסט — צוצוקומען ערנעץ צו א ישוב, און זען קריגן

דאָס יונגע ווייבל דאָ אין הייזל, זיין שנור, מיט די פולע קיילעכדיק־אויסגעפילטע ברוסטן ווי די אייטערס, — האָט זיך שוין ווידער זעלטן ארויסגעווייזן פאַרן טיר, פונקט ווי זי וואָלט זיך זייער שלעכט געפילט מיט די אויסגעהאקטע שטחים וואָלה, וועלכע האָבן אויף איר געמאכט דעם איינדרוק פון אַן אלטן פאר־פאלענעם בית־עולם; נאָר־וואָס אין די נאָכמיטאָג שעה'ן פון וואָ־רימע, זוניקע טעג, ווען דער שטח ארום האָט כאָטש נישט גע־האָט אזא קלאָגנדיק אויסזען — האָט זי זיך ארויסגעווייזן, און דאָס ערשט דורכן פענסטער, מיט די אויבערשטע העלפט פון איר קערפער; מיט'ן ארויסבייגן, פלעגט ס'בלייב אויף איר פעט לייב זיך איינקנייטשן און אריבערפאלן איבער דער לייסט, פונקט ווי א גוידער איבער דער גאָמבע; זי האָט זיך צוגעקוקט צום אלטן, און די מורא פאַרן אויסגעהאקטן וואלה, ווי אויף פאר זיין אלט פנים, האָט באלד אפגעטרעטן פאר דער לעבעדיקער יונגקייט פון די עופות, וואָס האָבן געשריגן און געמאָנט:

— גיב אונז ברויט... גיב אונז קלייען... שאלעכטס... מערן... צוויקל... ריבן...

אבער ווען ס'איז געווען טריב, די הינער נישט געווען אויפגע־לייגט צו שטיפן, נאָר געזעסן און געזונקען אויף זייערע דרעננלאָך, און געהאלטן פארשטעקט די קעפלאָך צווישן די פערערן; און אויפן אלטנס פנים איז געלעגן אזוי דייטלאָך דער טיפער פחד פון אמא־ליקן וואלה, — האָט זי זיך ערשט געגומען באקלאָגן, און אויסגיסן איר ביטער הארץ:

— א ריין בית־עולם דאָ; ס'איז שיין, גייט זיך נאָך מיט, א האלבע צרה; זיינען דאָ די הינער, די גענז, און אז ס'מאכט זיך אזא טאָג, ווען די עופות האָבן אפילו קיין חשק נישט צו לעבן, — וואָס זאל זי נאָך טאָן?...

— בא, שוין גאלד היינט! — שאקלט דער אלטער חנן מיטן קאָפ, און מ'זעט: ווי ס'הארץ וואקסט אים — געגוג, אז מ'זעט שוין א שטיקל היטל, א זון... מ'זעט: וואו זי קומט

האבן אירע אויגן, צוליב דער באהאלטענער אומצופרידנקייט מיטן וואלה, מער אפן זיך געקענט פייכטן, אין מיט דער צולעך בענקשאפט צו מער א ליכטיקערע וועלט, זיך ארויסרייסן :

— נישט אמת, שמעון, כ'האב דאָ גאָר נישט, וואָס זאָל מיך אזוי פארנעמען !...

פילט שמעון, ווי א פינסטערע כמארע רוקט זיך אָן אויף אים ; און ער ווי‍ל זיך באפרייען פון א ווייטע אימה, א שפיציקע, וואָס בויערט א דורך זיין קאָפּ אפילו אין די גוטע ליכטיקע טעג, און טראָגט אין זיך אלע סמנים פון א בייז געוויטער אין וואלה... אבער אזוי ווי ער ווי‍ל דאָס פארלויפיק פאר איר נישט ארויסווייזן, און נאכמער : פארטרייבן ס'איגענע ביי איר, וואָס איז נאָר בלויז אויף אן אנדערן אופן — נעמט ער איר, לפנים, ביי דער דיקער האנט אויף וועלכער ס'פלייש וואָרפט זיך נאָר ; צי ער הויבט גאָר אויף א פולע קיילעבדיקע ברוסט, וואָס הענגט ביי איר אזוי שוואר ארויפּ, און דערלאנגט דאָס איר כאטש אין דער האנט אריין :

— נו, און דאָס מיט וואָס שמעקט ?... א ?... אז כ'האב דיך געזומען, געדענקסטו שוין נאָר נישט, ווי דו ביזט געווען דאָר, אן א ברעקל פלייש אויפן לייב, הויט און ביין...

— טאָמער וויסטו ?... מיך א גליק געטראָפן : כ'בין גראָב ! זאָג מיר בעסער, וואָס שטעקט אין דעם, וואָס כ'קען דאָ נישט אויסטראָגן, האָבן א לעבעריק שטיקל קינד ?...

— דוקא דאָ ?.. — וואָרפט ער זיינע שוואַרצע בליקן, און בלייבט קאלט ווי ער וואלט זיך שוין פון לאנג דערויף געריכט, און נאָר נישט געוואוסט, ווען ס'וועט אים צו האנדן קומען — און ערגעץ אנדערש מיינסטו, וואלסטו יאָ געהאט ?... אויב דו האסט א שלעכט כח, און קענסט נישט אויסטראָגן ?...

ווערט צוגעשנירט איר האלז, ווי מיט שטריק ; זי זעט : ווי ער ווערט הינטיש־צערייצט, און לויפט משיגענרהייט, האָט נישט מער קיין פּנים, קיין נעשטאלט, א ריינע חיה, — ווערט איר

א מענטש, וואָס מ׳האָט אזוי נייטיק מיטן לעבן באדארפט האָבן, איז גאָר נישט מעגלאַך געווען; נו, איז דערווייל שמעון, דיין מאַן, אויף דער וועלט געפאלן, און זיין מאמע האָט די אויגן פארגלייזט, זיי ווי א טייבל פארגלייזט...

עפעס האָט דאָס אומעטיקע מעשה׳לע וואָס דער אלטער חנן האָט אזוי ציטעריק פאר איר געשפונען, אן איז אינגאנצן געווען ארורכ־געגומען מיט דער אור־לופט פונם וואלד, פונקט ווי די שטחים ערד מיט די וואַרצלען פון די אויסגעהאקטע בוימער — ביי איר נאָכגיכער פארשארפט דאָס אומהיימלאכע געפיל, און נאָכמער אָפּגענומען דעם חשק זיך צו ווייזן פאר דער טיר; זייענדיק טעג נאָכאנאנד איינגעשלאָסן אין שטוב, האָט איבער אירע אויגן געשוועבט אזא דינער, לייכטער טרויער, א מאטער, ווי אויפן הימל באלד נאָך א רעגן, ווען ער לייטערט זיך נאָר־וואָס אָפּ פון די וואלקן, נאָר איידער די זון באוויזט צוריק אויף אים ארויס־צוקומען....

איר אומעט האָט זיך נאָר נישט געטאָרט אָנזען אין יענע טעג, ווען איר מאַן, שמעון, דער שוואַרצ־האָריקער, — איז מיט איר באַאַנד געווען; דענסטמאל האָט איר פּנים בלויז לגבאי אים געמוזט שמייכלען, ארויסווייזן איר חן אין די לעבעלאך ביי די ליפּן, אָבער די זאָרג האָט אלצאיינס ווי פריער ווייטער אין איר שארף געשטעקט, און דורכדעם זיך פארקראָכן אין די בי־נער, זיך אָפּגעשטעלט ווי הייוון אויפן דעק פון א פלאש־מעטה; נאָר בשעת דער שוואַרצ־האָריקער שמעון מיטן ציגיינערישן פּנים און גזלנישן בליק אין די אויגן, איז גראד געווען אזוי גוט צו איר ווי א טויב, און מיט א טיפער ליידנשאפטלאכער ענטציקונג איר נעלאסקעט און געצערטלט:

— דו ווערסט מיר גראָב ווי א חזיר׳ל, באשקע; נעמסט אויף דיר דא קיין עין־הרע...

— כ'וויס, דו ביזט א בריה, — זאגט ער, — וואָרים־זוען ס'קומט וואר אמאל אראָפּ דאָ אויף ביינאכט, וווייסט יענער גאָר נישט ווי דיך אָפּצולויבן...

— אזוי ? — שטייט זי אין גרויסן — זאָג זשע מיר : וואָם ס'שטעקט אין דעם, וואָם כ'טו און ס'פּארנעמט מיך גאָר נישט...

— פּארשטיי איך נישט, ווי די הענט לייגן זיך דיר צום טאָן...

שוין; רעדט זי נישט מער ; און אז שמעון איז דערנאָך מער נישטאָ, און זי ליגט אזוי אויף דער פּאָדלאָגע, רייבט די ברע־טער, רייבט, און העלפט זיי כמעט גלעטן מיט אירע אראָפּהענ־גענדע שוואַרצע ברוסטן, — קומט ערשט אויף ביי איר א ווייט געדאנקעניש פון אירע קורצע אָפּגעהאקטע שמועסן מיט אים ; ווי נעטראָפן ער וואַרט, אויס מענטש, — אז זי נעמט אים עפּעס זאָגן פון דעם אויסגעקראָכענעם וואלד ; און שפּירט נישט, ווי זי עסט זיך אָן מיטן שטיקענדיקן פּארבן־ריח, פון צו לאַנג ליגן און ווי לעקן מיט דער צונג די פּאָדלאָגע ; די שטיקעניש רו־דערט אויף אירע לונגען, און אז זי מוז זיך, נישט ווילנדיק אפּילו אויפשטעלן, אזוי נייט זי שוין ממילא צו צום פענסטער, בייגט זיך ארויס אָן א באזונדערן חשק, דעם אָטעם אָפּכאַפּן...

אין דרויסן ליגט ווי תמיד, אָן שום ענדערונג, דער אויס־געהאקטער וואלד, וואָם האָט דאָס אויסזען פון אלט־פּארעלטערטן בית־עולם ; אויף וועלכן ס'קענען שוין צוליב די שוואַרע עלטער, קיין בייטלאָך נישט ארויספּראָצן ; א פּארלעגענער, טויטער בית־עולם, וואו, אויף וועלכן — קיין פייגעלע קומט נישט א טרילער־טאָן, א גרין גרעזל שפּראָצט נישט ארויס, נאָר וואָם שוואַרצע קראָען לאָזן זיך אויף אים הערן אין מיטן זומער... א בית־עולם, וואו מ'זאָל זיך וועלן די מיה געבן, און מיט א שויפל ארויפּנעמען בלויז אויף אָן אייל די ערד, אזוי וועלן שוין נעמען ארויסקוקן די ביינדעלאָך פון יוננע עופה'לאָך ; און דאָס הייזל, ווידער, אין

שוועך זיך מיט אים דעריבער אויסצוטענהן; מאַדנע: ווי די שוועך־קייט לייגט זיך אויף איר, פונקט ווי ס'וואָלט נעווען יענע שוועך־קייט, וואָס וויעזט פון די פוסטע שטחים וואָלד, פון וועלכע זי איז איבערצייגט — ס'וואקסט ארויס איר אומגליק, וואָס זי קען נישט אויסטראָגן, און האָט נאָך לעת־עתה נישט קיין הארץ, נישט קיין כח זיך אים אנטקעגנצושטעלן, און אָפן דאָס זאָגן:

— יאָ... ערגעץ אנדערש, וויים איך — אז כ'וואָלט אַלע מיינע קינדער געהאַט, און רק נאָר דאָ וואָס זיי וועלן מיר אויס־נעכאַפט... איין גאָט וויסט, וואָס ס'איז דאָ אזעלכעס...

ווייניק האָט שמעון פארברענגט אין שטוב, אין געקליבענע טעג, אזוי ווי מ'וואָלט זיי אומישנע געברויכט צו קלויבן פאר זיין כבוד־וועגן; און דענסטמאָל וועלן ער האָט ערגעץ געשטעקט, האָט זי, בלי־זמן זי איז נאָך אַליין און מיט אַלעם נישט נעווען זיכער אין איר בראָך — געשטעקט איבערן קאָפּ אין דער בעל־הבתישקייט; געוויטט, פּאַלירט און געשליפט די מעשלאָך פון די שוועדע מאַ־סיווע שענק; אויסגעבעט און אויסגעפלאַסטערט די שטילע, אזוי צו זאָגן, טויבנ־נעסט, אין אזא העלליכע מדבר, וועלכע האָט זיך ניכער געטויגט פאר עקדישן און שלאָנגן; זי האָט גערוימט, קען זיין, פאר משוגעת, אזוי ווי אייגער שליפט זיך יעדן טאָג עטליכע אמאָל די נעגל פון די פינגער; אין טאָן אירן האָט געשטעקט א שטיק אמביציע, וואָס האָט זיך ארויסגעריסן ווי א ליידנשאפט־לאכער פלאָם, און צוליב א שטומן ווייטאָק, וואָס זי מוז פאר־שוועדעריש אויסברייננען אירע כחות אויף אזעלכע זאכן, וואָס זי וואָלט ניכער באַראַפט אָפּלייגן אויף א לעבעדיק קינד; און דוקא וועלן שמעון איז גראָד דערביי געווען, האָט זי זיך נעווואָלט באר'שכור'ן מיט דער זיסער משוגענער ארבייט.

— ס'נעפעלט דיר, שמעון, אז דו קומסט אריין, און האָסט נישט וואו פריער די אויגן אהינצוטאָן?...

— שווער, אודאי נישט נעמוזט האבן קיין סך קינדער, ס'וואר?... כ'וע: איר זענט אזוי איינגעלויבט אין די עופות...

הויבט דער אלטער חנן נישט צומאלט אויף נ'קאפ צו איר. נאר רעדט אזוי ווי ער וואלט זיך אוועקגעלאזט, העט, ווייט־אוועק, — און דער טונקעלער עבר וואלט צו אים ארויפגעקומען פון זיין אלט יאריקע טיפענישן...

— גהאט זיי, ווער זאגט דיר: נישט?... א סך, גהאט... נאר א קללה נעלעגן אויפן הויז, א קללה... און זיי האבן זיך נישט גהאלטן...

— א קללה?... — ציטערט זי אויף — איז דאך ווידער נישט גלאט, וואם כ'קען נישט האבן קיין קינד; האב איך דאך זיך נישט גענארט... און וואם באהאלט דאם שמעון ווידער פאר מיר?...

—ווער ווייסט! — שאקלט דער אלטער חנן מיטן קאפ, — פארוואם ער זאגט דיר נישט?...

— אזוי? — שטייט זי וואם א רגע מער אויף — איז דאם איבערגעגאנגען פון אייער ווייב, צו מיר; דאם וואם איך קען נישט האבן, האט זי לכתחילה יא גהאט, און דערנאך גע־פטר'ט... איז זי שוין דערמיט מער מזל'דיקער געווען, ווייל זי האט ווייניקסטנס געבוירן און עפעס גהאט...

— ניין, — ציטערט אויף דער אלטער, — דו האסט מער מזל; איידער צו האבן און שפעטער עס צו באגראבן; איז גליי־כער מ'האט באלד נישט...

— כ'ווייל בעסער האבן! — צושרייט זי זיך — זען א קינד, און ס'זאל באדיי נישט לעבן...

— ווארט־זשע צו, — טרייסט ער איר, — ביי מיר. זעסטו, האט זי פארלאנגט לעבעדיקע קינדער; ביי דיר לאזט זי זיך שוין באזוגן דערמיט, וואם זי לאזט דיך באלד נישט האבן גאר; איז אז זי וועט נאך א קליין ביסעלע ווערן צוריקגעהאלטן — וועסטו נאך אפשר האבן א לעבעדיק קינד אויך?

וועלכן זי לייגט אריין איר נאנצן כח און קראפט, ברויכט עפעס זיין אן איבערבלייבעניש פון א קברן, וואס האט אליין, נאכדעם ווי ער האט אלע אנדערע אריינגעלייגט אין דר'ערד אריין, — נעמוזט צוועקפאלן, און זייט־דאן געבליבן הפקר, פארלאזן, פאר־ווייסט, אזוי ווי מיט זיין טויט וואלט מען שוין לגמרי אויפגע־הערט צו שטארבן, און שוין מער קיין גרעבער נישט באדארפט האבן וואס זאל נאך וועמען באגראבן...

זי טרייסלט זיך אויף און ווערט א קליין ביסל מונטער, ווען דאס געדושימעריי, גערעדעריי פון די נענז מיט די הינער, קומט־אן אינאיינעם מיטן אלטן חנן, און מאנען זיך אלע אינ־איינעם און אויף אמאל ביי אים :

— האבער... ווייז... קארן... אונזער מיטאג, אונזער פריש־טיק... און אונזער נאכט־עסן...

דער אלטער חנן זעצט זיך, ווי זיין שטייגער איז, געמיטלאך הינטערן פענסטער ; ווארפט הויפנס פאר די נענזלאך בא־זונדער, פאר די קאטשקעלאך, און לאזט זיך פון די הינער, אזוי ווי זיי וואלטן ביי אים געווען מער חשוב'ער — שפרינגען אין פנים אריין, זיי זאלן אים פיקן פון דער האנט ארויס, דושאבן ; יאגט זיך אפ ווי מיט פיצלאך קלייניוואג, ווען ס'מישן זיך אים אויס די געגנ מיט די הינער אינאיינעם, אזוי ווי ס'גרעסטע אומגליק וואלט אים דא צוגעקומען, און נעמט שרייען, צערייסט זיך :

— וואס גייט איר, נארישע הינער, צו די נענזלאך, עסן פון שאלעכטס, אז כ'האב דא פאר אייך פון בעסערע מאכלים... פון הירוש... און פון ארבעס...

און ס'באנעמט איר לכתחילה אזא טיפע פרייד צו דעם אלעם לעבעדיקן, וואס פויזעט דא ארום אויף דער ערד ; און מיט א באנגן ווייטאק, וואס זי איז נישט בכח צו ברענגען עפעס לעבע־דיקעס אויף דער וועלט, ס'זאל זיך אויך אזוי שוין צאפלען, — נעמט זי וועקן דעם אלטן חנן :

— ווי אזוי קומט דאָס איבער א נאכט, אזא ברייטער וואלד אוועק, שווער?...

— מ'האָט נישט געקענט פון אים אויסרוימען די גזלנים, — צעשאָקלט זיך דער אלטער מיט גרויס אימה, ווי א בוים ווען פילט ווי זיינע וואָרצלען נעמען אים דאָרן, — וואָס האָבן די מענטשן אזוי דערקיטשעט, אזוי האָבן זיי זיך צוזאמענגענומען, און אים מיט העק אויסגעהאקט... מיט העק... איז דאָס, זעסטו, פון אים נעבליבן... און זייער קללה רוט אויף די איבערגעבליבענע...

און זי ווערט אנטשווינגן...

שמעון, דער שווארצ־האָריקער זון פון חנן, האָט שוין לכתחילה עפעס גזלנישעס מיטגענאָמען אויפן פנים; דער שווארצהאָריקער באוואקסענער האלן, דאָס צעפלאָכטן בערדל ווען מיטן שווארצן, פעכ־שווארצן גלאנץ אין זיינע אויגן — איז שוין עפעס אזוי ווילד פאָרגעקומען, און כמעט דעם איינגענעם חשד געטראָגן, ווען די גאנצע ארומיקע געגענד פון די אויסגעהאקטע שטחים וואלד; ער האָט דאָ וויניק ווען זעלטן־ווען, זיך געוועסק'ט און געצאקעט אין שטוב, נאָר פאָרדעכטיק זיך ארומגעטראָגן אויף די ווענן צו ישובים, אויף זייערע מארקן, און קומען א היים, אין נישט אויסגעוצטע צייטן... ס'רוב: א פארכמורעטער, אומרואיקער, מיט א פאָרטיקע בייזקייט פון ערגעץ־ווען און אָן פאר־ווען, נאָר אזוי שווארץ און דערופן ווי א בייזע חיה, ווען מ'האָט אירע נאָר־ווען געבוירענע קינדערלאך פארציקט... און טיילמאל, פארקערט, אריינפאלן אזוי אויפגעלייגט, מיט א ברייט צעזינגען הארץ, און איבערקערן די פולע קעשענעס מיט גאָלד אויפן טיש:

— באשקע, דו זעסט: די אוצרות ווען כ'ברענג דיר אין שטוב אריין?...

איז זי אבער שוין מיינסטנס, אזוי זאָל געווען מיטן בלאסק פון גאָלד, מיטן בליציקן שליף פון בריליאנטן, און שנירלאך

— וועד, שוועד, און צוליב וואָס, האָט דאָ ס׳אָרט פאַר־שאָלטן, — שטייט זי אויף ווי א לייב, — דאָס וועט די עטלאָכע מענטשן וועלן שטאַרבן, זאָל נאָך זיי קיין שרידֿופּליט נישט בלייבן?...

— וועד וויסט? — ציטערט די שטים ביים אַלטן חנן, און א ווינט לויפט א דורך, צוושן זיינע ברעמען, — אויב נישט דערפאַר, וויל ס׳זיינען דאָ אזוי פיל מענטשן אומגעקומען?... דאָך אמאל א וואלד געווען, און גזלנים אין אים זיך אויפגעאַלטן... פינכטערע טעג אָנגעשטאַנען... די זון קיינמאל נישט אין אים אריינגעבליקט...

— און אפשר נאָך דאָ, שוועד, — ציטערט זי, — אין דעם הייזל זייער יאָמע געהאָט?... וואָרים, ס׳האָט דאָך אזוי פיל ענלאַכקייט צו א נאָרע פון דרויסן, צו א הייל; וועט מ׳זאָל שוועד־נעמען די שטעלעכלאָך, וועלכע מ׳האָט פארגעווויניק, שפּעטער צוגע־בייט, און מיין ביסל פּראָצע פון אינעווייניק, — אזוי בלייבט דאָך לעילם נישט מער ווי א חורבה, ס׳גרייטע לאָך פון די אמאליקע גזלנים, אינם אויסגעהאקטן וואלד...

אן אנדערש מאל נעמט זי רירן איבערן וואלד ווי וועגן א בית־עולם:

— שוועד, וואָס פאלט אייך עפּעס איין: א וואלד!... ס׳אָרא וואלד?... זאָגט בעסער: א בית־עולם!...

— ס׳אָרא בית־עולם, האָסטו דיר עפּעס אריינגעהאקט אין קאָפּ?...

— און כ׳האָב שטענדיק מורא געהאָט, שוועד, אז כ׳האָב גע־זען, ווי די הינע־ נעמען זיך אריינגראָבן אין דער ערד — זיי זאָלן נישט אַרויסשאַרן די ביינער פון די טויטע...

— מ׳זאָגט דאָך דיר: א וואלד!... א געדעכעניש פון א בריטן וואלד, וואָס איז אוועקגעקומען...

אז מ׳קען אמאל ווערן אזוי הויך דערפריט און זיין טיף אראפ־
געזונקען... און גאר דערנאך, אז ס׳האט איר אנגעשפארט דער
פינסטערער גרעאנק פון דער קלאה, האט זי שוין געמוזט אפפאלן
פון די בבא־מעשיות, כאטש זי האט אינסטינקטיוו פון פריער נאך
געשפירט אן עקל צו די אוצרות, און גאר קיינמאל נישט געווען
איינגעגלויבט: „אז מ׳פארדינט אזעלכע גראבע שטיקער גאלד ביי
די עסקים, און אז מ׳קען ביי די פערד אזוי געזונט אנבייסן...״

ביים אויפשיטן, יעדעס מאל, דאס גאלד, מיט אזוי פיל
הפקרות אויפן טיש, און באוויזן די ברילאנטן מיט די שנירלאך
פערל, — האט אין זיינע אויגן אויפגעבליצט יענער אינסטינקט
וואס ביי א גזלן, ווען ער שפירט נאך די ווארימקייט פון קערפער,
וואס ער האט אומגעבראכט, — ביים בארויבן אים; און ס׳הארץ
איז איר איינגעפאלן ווי ביים בארויבטן, וועלכן ער האט נאכן בא־
רויבן ערשט געמוזט אוועק׳הרג׳ענען, כדי ר׳זאל נישט דערנאך אליין
זיין די כפרה פאר אים; דער קאפ אירער האט אים ערשט
איצט געגומען, דעם בחור, אויבנאן, צו זיך; נאכדעם, ווי זי האט
שוין נעהאט אפגעלעבט מיט אים אזא שטיק צייט, ערשט איצט
געזוכט צו דערגיין אים, קענען אים, און ווער ווייסט, — אויב
נישט דערפאר, ווייל זי האט אין אים, ווי אין אמאליקן וואלד,
געזוכט די פינסטערע קלאה; און ביים אויפשיטן ס׳גאלד, ס׳זיל־
בער מיט די ברילאנטן, אזוי מורא געהאט, און דאך אזוי גערן ג־
וואלט אויף די ליפן ברענגען:

— ווארים, כ׳ווייס דען שמעון, וואס אין דיר שטעקט, און
ווי אזוי, ס׳קומט צו דיר דאס?... און אויב דו האסט נישט
אמאל דערביי ווען געשאכטן?... ג׳הרג׳עט?... אדער דער־
שטיקט?..

און פון שמעון׳ס אויגן פלעגט פינסטער ווערן אין שטוב, פונקט
ווי אין יענע גוטע צייטן, ווען דער וואלד איז נאך אינדרויסן ג־
שטאנען, און ער וואלט געווען דער גזלן, דאס הייזל, — די יאמע,

פּערל, — אז זי פלעגט בליבן קאלט, און בריוט אפּגעניצן, וועז ס׳האבן זיך געקויערט די גאלד־שטיקער, און זיך צושיט מיט א געקלאנג איבער דער פּאדלאגע.

— ס׳וואַרימט מיך נישט, מיין מאן, — זאגן מיט א האלב מויל.

אויף וואם ער, שמעון, וואם האט נאך געפּאכעט מיט דער נשמה צוליב דעם, — פלעגט באלד קריגן א בייז פינסטער פּנים: „גיי, הרגע דיך אוועק דערפּאר", און אויפשטיין ווילד:

—אודאי, א קינד, וואלסטו גיכער געוואלט, כ׳זאל דיר ברענגען...

און דאם: אין גילדענעם־גוטן, אז ס׳הארץ האט ביי אים געזונגען...

אבער, וועז ער פלעגט ארויפּאלן אן אטעם, וואם ס׳האט נישט זעלטן געטראפן, — מיט אן איינגעפּאלן הארץ, און געפרייכט, פונקט ווי מ׳וואלט אים דא נאכגעיאגט אויף די וועגן, און רק נאר צוליב די ווילדקייט פון די אויסגעהאקטע שטחים ערד, געקענט אפּנארן זיינע פּארפּאלגער, און פּארפּאלן ווערן אן שום חשד אונטער זיך, אין דער גליקלאכער היים...

דענסטמאל האט זי שוין אפילו דאם אויך נישט געטארט רירן, און אזוי אים געמוזט לאזן ליגן, אפּליגן זיין צייט, וואם איז שוין גאר נישט געווען אויסגעזעצט; אמאל נעקענט אויסמאכן געצויגטע שעה׳ן און אויך טעג גאנצע, און שוין אזוי גוט געוואוסט ווי דער אלטער חנן, זיין טאטע, וואם איז דאך עפּעם א מינוט לענגער געווען מיט אים, — אז מ׳טאר אים נישט טשעפּען, ווייל ער קען נאך ווילד און פּארציטערט ווערן, ווי דער וואלד א מאל, אז דער שטורם האט זיך צוהיצלט אין אים...

זי האט זעלטן־ווען מיט אים איבערגערעדט פון זיין ליכטיק הארצגעזאנג, און פינסטערע נשמה־צאפּלענישן; לפּנים, געוואוסט פון פערד, אז ער טרייבט ערגעץ פערד איבער גרעניצן... אין פינסטערע נעכט... און אויף וואם דער שכל איז אפילו מחייב:

ערגעץ לינן פֿאַרן שעכטן אין די ווינקלאַך פון אירע שטובן, אָדער צעווּאַרפן אויף א מהלך פון די ברייטע שטחים אויסגעהאַקטן וואַלד...

און נישט אַנדערש ווי אויף צו להבעים, קומט דער אַלטער חנן, וועז זיצט אזוי, מיט א שמיי־דריי, און וועקט איר: „באַש־קע, מ'ברויך ניין אין קעלער..." טויכט דער דאָזיקער קעלער או ף ווי א פינסטערער גרוב, אין וועלכן כ'ברויכן נאָך לינן די געבונ־דענע צו דער ערד, און אָפּוואַרטן זייער ביטערן גזר־דין, וואָס איז שוין אָפּגע'חתמ'ט — און האָבן נאָך בלויז אויף אזוי פיל אָפּ־צולינן, ביז די גזלנים וועלן זיך אויסניכטערן, קענען אויף די פים שטעלן, ס'זאָלן נעמען בליצן די שארפע העק, וואָס האָבן שוין אזוי פיל קעפ אַראָפּגעהאַקט...

שמעון, איר מאַן, דער וואָס מיטן שוואַרצהאָריקן באַוואָקסע־נעם האַלז, צעפלאַכטן בערדל, פּעכ־שוואַרצן גלאַנץ אין די אויגן, — איז נעבליבן טויב און פּארשלאָסן צו איר שטילע אומרואיקע בליקן; ער האָט, דאָס גרעסטע, וואָס ער האָט נעקענט טאָן, כאָטש קענן זיין ווילן, געזוכט מיט כל התּפּעלות אויסצומיידן — זי זאָל טראָגן; ווייל, וועז זי איז געווען ליידיק, איז איר דאָך פּאַרט נישט אויסגעקומען צו טראָגן דעם עול פון דער קללה; און כאָטש, נעם, טו זיך א מעשה אָן — האָט עס ביי איר רק אָנגענומען; פון א שפּרינקלע, דער גוטער יאָר ווייסט; ס'איז, אסור, די ווייב נישט וועדט נעווען, און זיך אָנגעשטעקט דערמיט ווי מיט א פייער; און באַלד נעלאָזט אויפגיין ווי א בארג — דעם בויך, אז די גרויזאַמע מורא פון דער פינסטערע קללה, זאָל אייביק איר אָנ־האַלטן, און זיך האָבן ווי באַזעצט אין איר...

ס'גזלנ'ישע האַרץ האָט זיך אים נעווּאַרפן, אריינקלערנדיק: דאָס ער אליין קען גיכער פּאַר אַלעם זיין איר אומגליק, צוליב דעם צופעליקן אומוואַרפן זיך אויף די נעמארקן, וועגן, און בע'עולה'ן אזוי פיל און אָן א שיעור, — מענטשן, וועלכע פאַלן צו אים אריין אין די הענט, און לויפן נאָכדעם באַלד ארויס ווי אונטערגע־

וואו זי ליגט אליין א געבונדענע, א ווייסע געפאַנגענע בת־מלכה, ביי א שוואַרצ־האַריקן גזלן, וואָס מוז נאָך זוכן עצות ותחבולות אים געפעלן צו ווערן, אים דערפרייען אין זיינע פינסטערע נעכט, וועו ער קומט אהיים פון וואַלד א דערשלאָגענער, א מידער, פאר־האַרעוועטער... און פון וועלכן זי וועט זיך מער קיינמאָל נישט ארויסכאַפּן, אויב זי וועט אים נישט אַמאָל איינשלעפן אויף איר אַנטבלויזטע שוים, און מיט דער אייגענער שארף פון די מע־סערס, מיט וועלכע די וועגט זיינען באהאַנגען, — אים אדורכ־שניידן דעם האַלו, און ארויס א נאקעטע אין דער טונקעלער נאכט... זיך לאָזן לויפן מיט העלע אויסגעשפרייטע אַרעמס דער ווייטער וועלט אַנטקעגן, וועלכע ברויך ליגן מסתמא, אין זיסע דרימלען פארווינט...

זי האָט אויך געוואוסט פון שותפים, וואָס ער האָט; ווייל ער האָט זיי אַמאָל, כאָטש זייער זעלטן — אַראָפּגעבראַכט צו זיך אהיים, אַמאָל אין א יובל, און רק אין ווייסע, העלע, זילבערנע לבנה־נעכט, וועו פייגל זענען אפילו צו פליען, און קיין ווינטל גליטשט זיך נישט צומאָלט איבערן פעלד...

מיטן דאָ זיין פון די שותפים האָט זיך נאָכמער פארשטארקט איר חשד, ווייל זיי האָבן זיך אזוי אייגן ווי ער — געקריעט הינטער די וועגט, און מורא געהאַט די נאָז ארויסצושטעקן; און אויב זי האָט נאָך אין עפעס געצווייפלט, — האָט זי מער נישט באַדאַרפט ווי אוועקזעצן זיך אין א ווינקעלע, גלייבער: אוונט־צייט, וועו נרוי־סע שאָטנס נעמען זיך אויסלייגן פון די קלענסטע קליניקייטן; און בלויז אַראָפּלאָזן די ברעמען, אזוי זעט זי זיי, די לייט, וואָס דרייען זיך ארום ביי איר אין שטוב, און הינטער די וועגט פון איר הויז, — די אלטע גזלנים, וואָס זי האָט זיך אויסגעמאָלן, וועו זיי האָבן אמאָל ארומגעבראַדזשעט מיט די לאַנגע קידלעס, שוואַרצע אויגן און ווייסע אנגעשאַרפטע העק; זי זעט ווי ס'קוקן אויף איר די שטומע פארגלייזטע אויגן ביי נעבונדענע, וועלכע ברויכן

— ווילסט זיך מאכן פאר א שטעקן ?... אראפעסן ס'פלייש פון לייב ?... ס'אלטע פנים אויף זיך צוריק ארויפנעמען ?...

און זי — נישט ווי איר מיינט מען ; ס'ארט איר נישט פאר אים אזוי גוט ווי פאר די שטובן ; אלץ איז איר דערווידער, יאָ־לא, און אויב אזא בעל הבתישקייט, ווידער, — נעמט דאָך שוין אויף אלעם וואקסן שטויב, זיך אנקלויבן ברעקלאָך, איבערגעבלי־בענע רעשטלאָך פון נעכטיקע טעג, וואס לאָזן נאָך זיך סמנים : דאָ א הייפעלע מיסט, דארט — א נעלער פלעק, וואס ווערט נישט מער אפגעוואשען, און אוועקגעקליבן מיט יענער זאָרגפעלטיגע־נעטרייישאפט פון א מיזאמער באלעבאסטע ; ס'נייט קידער־ווי־דער, פון זיך אליין, מיטן קאָפ אראָפ און מיט די פים קאפויר...

ווייסט נישט שמעון, וואו ר'איז ערגעץ מיט איר אין דער וועלט ; צי זי איז נלאָט, אן אלעם, שוין אזוי מיטן קאָפ אין דר'ערד, אדער — ס'איז פאר עפעס... ווידער אויפכניי א טראָגן, און נעמט צושטיין צו איר :

— כ'וויל וויסן : וואס ס'איז מיט דיר ?... אויב דו נייסט ארום אהן א קאָפ, וויל דו ביזט שוין אנגעקלויבט ?... אדער...

מאכט באשקע דאָס נישט פאר קיין סוד און זאגט:

— יאָ... שטארק אנגעקלויבט.

וואלט ער דאָך אייגנטלאָך ווידער באדארפט זיין צופרידן, שמעון, וואס די שרעק איז אויף איר אנגעוואָרפן דערפאר וואס זי איז אין פעקל, און איז נישט נלאָט אזוי ווי ביי מאנכע היצ־קעפ, אדער ריכטיקער : משוגעים, — נלאָט אין דער וועלט ארויס !. קריכט ער פונדעסטוועגן אריין מיט א האנט אין די שווארצע האָר, נעמט מיט איר פלינק ארומדרייען, ארומדרייען, און די אויגן ווערן שפיציק ווי קאנטיק־נעשליפענע ברעקלאָך נלאָז :

— די כאָליערע וויסט, ווי אזוי ס'נעמט זיך עפעס ביי איר צונויף ?... וואס אלץ ער טוט נישט, אום אויסצומיידן די פינ־סטערע קללה, זי זאל פארשפאָרן חל זיין אויף איר ; דארט־אין, לאזט : ס'בלוט זאל אים נערונען ווערן אין די אדערן... און —

שאסענע, פארצווייפלטע, קריכן אריין מיט די הענט אין די האר, פליקן זיך אויס נאנצע פאסמעס, און גלאצן משונה מיט די גלע־זערנע אויגן, ערגעץ אויף א מארק, א וואגן, צי אויף א באן, נישט קיין חלוק : וואו ס'אומגליק האט זיי נעטראפן, און באפאלן:

— גוואלד, מ'האט דאך מיך אומגליקלאך געמאכט !...

— בדיל הדל נעשטעלט.

— ביים איינעם העמד נעלאזט...

— ס'איז נישטא באלד מער צו וואס אהיים צו פארן...

— ס'קומט דאך פשוט אויס, נישט אנדערש, נאר ווי ס'לעבן זיך צו נעמען...

און נאכמער, אז ער האט נעוואוסט, אז זי איז נישט וויניקער ווי זיינע פארפאלגער — אויף זיינע שפורן; אז ס'גייט איר שוין גוט אין קאפ אריין פון אלעם, און נאר־וואס ס'פעלט איר דער־וויל אויס כח, און האט נישט דאס דרייסטקייט אים צו זאגן, אז ער טראגט וואַרשיינלאך די ירושה פונם אוועקגעקומענעם וואלד, איז דער איינגנטלאכער יורש פון די פארשוואונדענע גזלנים ; דער שטח און ער, איז לכתחילה נישט מער ווי די פארקערפערונג פונם אמאליקן וואלד ; די שטומע שרעק, די נשמה אירע, וועל־כע שוועבט איבערן נעגנד אזוי פריש און צאפלענדיק נאך אזא לאנגע צייט ווי דער וואלד איז נישטא — ווי פריש ס'איז די ראסט יערן פרימארגן, וואס פאלט פון הימל ארא־פ...

ר'האט איר, וואס דוואַרעט, נישט גערן נעזען : טראגן... וויל דאן האט ער נאר נישט געקענט זיין מיט איר באנאנד ; אבער אז זי האט אויך אנגעהויבן ארומצוגיין נישט ווי מ'באדארף אפילו וועז זי איז נעווען לייידיק, אזוי האט ער שוין באלד נישט גע־וואוסט, ווי ר'האט זיך מיט איר צו באנעמען ; ער זעט : זי איז רק פאר'חושכ'ט, — אזוי נעמט ער קודם ניין מיט ביזן, נישט שוינען איר כבוד :

„ס'איז שוין נאָכאלעמען..." אזוי ווי ס'וואלט שוין נעקענט זיין פארנעסן פון א וואך אהער, אדער זייט א שעה צוריק און נאָכ־ווייניקער...

האָט אים איצט אָננעהאלטן, ווער ווייסט: אויב נישט ס'שטו־מע פאָטערליכע געפיל, — אז ער זאל דאָ לינן ווי א הונט אי־בער איר, איר אָנהיטן, אויב זי טוט זיך דאָס אמאל נישט אליין, נישט נאָנץ באָוואוסטזיניק, אדער ס'קומט צו איר, — צוליב איר מרה־שחורה; נאָר אזוי ווי דער גזלן האָט אים געצויגן, געשלעפט מיט שטריק צו רי אָפענע געמארקן, ברייטע טראקטן, וואו ס'זיי־נען פאראן אזוי פיל פשוט'ע מענטשן, וואָס ווייסן זיך נישט ווי צו היטן מיט זייערע שווער־אָננעהאָרעוועטע פאָר נראָשן, און פאלן אומגערן ארויין אין די געדיכטע נעצן פון זיינע שוואָרצע גזלנ'ישע קונצן; און אליין מיט זיך, האָט ער זי אויך נישט מער געוואָלט לאָזן, אזוי האָט ער צוליב דאָס און יענץ — נע־ברענגט אין שטוב ארויין, די מוטער אירע; א שפּאָרע באָאָרטע אידענע, מיט האָר־וואָרצעלאָך אויפן פנים, און א גראָב־באָסאָווע מאנסביליש קול, וואָס קומט ווי ביי א שכור פון א פאס, — און איר אָננעזאָגט, זהיר וזהיר, זי זאל זיין געוואָרנט אין איר, אין די טאָכטער אירע:

— נישט בלויז פון איר נישט אָפצוטרעטן, נאָר טאקע אויך נישט קיין אויג ארונטערצונעמען; אז וואו יענע גייט, זאל זי אויך גיין, און וואו יענע קערט זיך און וועגדט זיך — זיך אויך קערן און וועגדן....

און ווי ס'האָט זיך ארויסגעזאָגן, האָט מיט איר, מיט דער מוטער, פילפאָניק געוואָלט בעסער זיין, ווי מיט אים; וואָרים, אויף וויפל ער זאל אליין נישט האָבן געווען איינגעגלויבט, אז ס'איז אויך איר חל די קללה פונ'ם וואלה, פונם שוואָרצן, פינסטערן שטח, פון וועלכן ער איז, ריכטיק — דאָס איינציקע איבערבלי־בעבץ, דער שטיק חושך, די שטומע פארקערפערונג, די אָננעהוי־רע שרעק, — איז דאָך פארגעווים פיל גלייכער, אז ער זאל זיך

טראָגט נאָכאַלעמען... איז פול... אז, סך־הכל, קען ער איבערציילן אויף די פינגער, וויפל מאָל ר׳האָט מיט איר געהאט צו טאָן...

אָבער גיי, טו עפעס, אז זי טראָגט פּאָרט ; און אז ער דערפילט דעם שטריק אויפן האַלז, וואָס וויקלט זיך אים אריבער פון אַלע מאָל מיטן טראָגן אירן, — אזוי ווערט ער פריער פאר אַלעם, צוריק שמעון ; געזעצט ; און ווייסט : אז ווי באַלד איר גאַנץ משוגעת איז נישט סתם אין דער וועלט אריין, צוליב משוגעת, נאָר ווייל זי האָט מורא, אז זי וועט דאָ ווידער ווי די פריערדיקע מאָל, — נישט קענען אויסטראָגן ; ווי באַלד אזוי, אז ס׳וועט ווידער נישט לענגער אָנהאַלטן אויך ווי ס׳טראָגן, און פּאַרשווינדן אזוי גיך ווי זי וועט אויסשפּייען, וואָס ס׳האָט זיך אָנגעקליבן אין אירע נעדערים ; ווי באַלד אזוי, — ארט אים נישט אזוי שטאַרק, און ס׳שטייט אים נישט גע׳הרג׳עט צו ווערן דערפאר :

— מילא, וואָס זאָל ער טאָן ?... ס׳וועט דאָך נישט נעמען אן אייביגקייט ביי איר ?... מ׳קען זיך נאָך ווי ס׳איז אן עצה געבן, און פּאַרשטופּן א שטיקל צייט !...

נאָר וואָס פון ערפּאָרונג אין די זאָנענאָנטע טעג, ווען ער קען נישט מיט אַלעם לינן אין אַל־די־רוחות, זיך ארומוואַלגערן, נאָר מוז זיין אין שטוב אויך אַביסל, לכל הפחות, געצייליטע טעג.. און ס׳זאָל אים ממילא אויסקומען צו זען ווי זי פּראַווען אירע משוגענע שטיק, און פיינינגט זיך... אזוי נעמט אים אָן א חשק, און א שטאַרקער חשק, צו וועלן זיין דורכאויס מיט איר באַנאַנד אין שטוב, און זען מיט די אייגענע אויגן, אָנטאָפּן מיט די אייגענע הענט, — ביז ווען זי גייט ריכטיק, ווי יעדע איינע פרוי, און ווען זי קומט צו צום ברעג, ס׳נעמט זיך אויס, ס׳נייט נישט ווייטער און ס׳ווערט אויסגערונען — — — — — — — — — — — — נאָך קיינמאָל איז ער נישט געווען ביזן סוף, ווען דער סוף איז אריבער, נאָר באַקומען אָנגעזאָגט די פינסטערע בשורה ,קאָפּענדיק זיך אין דעם וויסטן שטח פונם אויסגעהאקטן וואַלד :

דעם גאנצן פלאַנטער מיט אים, שמעונ'ען, פון דעם וואלד מיט די גזלנים, און דאָס אָנגענומען ווי געווינטליך, פאר א שלעכט כח אין גלייכן וועג, — האָט איר אויסגערעט :

— זי זאָל זיך טאקע נישט אוועק'הרג'ענען, באשקע ; וואַרים, ס'איז נישט, אויב מ'קען נישט אויסטראָגן. — אויף אייביק אזוי ; זי וויסט פון ווייבלאָך, וועלכע האָבן זיבן־אכט מאָל געמפול'ט, און איר געוואָגט — ס'א ליכטיקע קינדער, זיי האָבן דערנאָך געהאט...

— יאָ, — האָט באשקע צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, וויסנדיק גוט ווּאו דער הונט ליגט באגראָבן, — וועט נישט דער וואלד... די גזלנים ?...

—ס'א וואלד ?... ס'ארא גזלנים ?...

— און די קללה... מ'זאָל נישט האָבן פארשאָלטן, מאמע...

—וער האָט פארשאָלטן ?... — האָט איר די מוטער אָננעקוקט.

און זי, וועלכע איז באלד פון דער היים־אויס, א פנים — אזוי ווי די אייגענע טאכטער וואָלט דערמיט אין איר געווען געראטן — נישט געוואוינט געווען צו רועז, איז דאָ, ארויסקומענדיק אויך נישט געבליבן זיצן מיט קיין פארלייגטע הענט ; און אזוי גיך ווי ביי דער טאכטער איז דער חשק צו די שטובן אָפּגעפאלן, — איז ער אויפגעקומען ביי איר; און זי איז נישט געשלאָפן ; די שוינק, די בעטן, די טישן, — אז זי האָט זיי א נעם אריינגעטאָן אין אירע הענט, האָבן זיי שוין קוים געזשופעט פאר די עטלעכע טעג ; זי איז א חוץ דעם, נישט ווייניק אויך געלעגן אין די טעפּ; מ'האָט אויף איר נאָך פון דער היים קיין נויט נישט אָנגעזען, און האָט אזוי שטארק געהאלטן פון קייען, אין אז מ'באַדארף, א פנים, רק מעלה־גירה'ן בלויז צוליב הנאה ; זי האָט אזוי שטארק אָפּגעהיט די אכילה, אז די אייגענע טאכטער, וואָס ברויך מען נאכמער — האָט נישט ווילנדיק געשמייכלט מיט איר פאַרוואלקנט פנים ; און דער אלטער חנן, האָט נאָר בלויז

מיט איר נאָר נישט געפינען אינאיינעם ; און אויב ס'איז נע־שיטער, אז זי זאָל זיין מיט וועמען, אויב זי נייטיגט זיך אין נאָך א מענטש, — איז דאָך טויזנט מאָל גלייכער, מיט א פרעמדן ; א פרעמדער וועט מיט איר זיין, איז דאָך מענלאָך, אז די קללה זאָל איר נאָר נישט קענען שולט זיין ; ווי געשיקט זיך עס, אז פאַר א מענטש מיט ריינע הענט, וואָס האָבן נאָך צו קיינעם נישט קיין עולה געטאָן, — זאָל זי זיך נישט אָפּשרעקן, און נאָר מורא האָבן צו צוטרעטן ; און אגב, אז ס'איז איר אייגענע מו־טער, וועט עס באַזונדער ווירקן אויף איר, און איר נאָך דערווייל א ביסל ארויסהייבן פון דער בלאָטע, יענע זאָל נישט ליגן אזוי פאַרזונקען אין חושך, ביז זי וועט איבערקומען, ווי ס'זאָל נישט זיין, צום גוטן — אָדער חלילה, — צום שלעכטן...

די מוטער, א פליישיק אויסגעקנאָטענע אידענע, האָט זי זיך, ווי לאַנג איר טאַכטער האָט נאָך דערווייל נישט געהאַט קיין לעבעדיק קינד און עס געזאָלט האָבן באַגראָבן, וואָס דער אמת, מצער נע־וען, אָבער ווייט נישט אַוועקגעבראַכט ; וואָרים, א פרוי וועט בכלל, זאָגט מען, נישט אזוי שטאַרק זיך אַוועקבראַכען ביי א מאַפּלונג, ביים געבוירן א טויט עופה'לע, ווי מ'זאָל ביי איר ארויס־רייסן פון די הענט — א לעבעדיק קינד, מיט וועלכן זי האָט זיך שוין אזוי געהאַט צוגעבונדן, און אריינגעלעבט אין די אַלע נאַ־רישע און דערפריענדע סיגה'לאָך ; מאַפּלען, נישט קענען אויס־טראָגן, אזוי לאַנג ס'איז נישט מער ווי צופעליק, און נישט נאָכאַנאַנד — וועלט נאָר נישט באַטראַכט פאַר אזא גרויס אומגליק ביי ווי־בער ; און מ'וועט זיך קיינמאָל נישט אין אזא פאַל, מצער זיין איבער דעם מענטשל וואָס האָט געקענט זיין און איז נישט, ווי פריייען זיך מיט דער מוטער וועלכע איז דאָס איבערגעקומען, און בשלום זיך ארויסגעדרייט פון דער צרה.

און די מוטער, וועלכע האָט אפשר נישט געוואוסט, אז ס'איז ס'ערשטע מאָל ביי איר ; און נאָכווייניקער געהאַט אן אנונג פון

שמייכלט איר אזוי ממזר׳יש־ליבליך־צו, כאטש נאך פון אזא ווייט, זעהן די וואל איז נאך אויבן שעפּס, און שיין אזוי האַרציק, מאַמעריק:

—דו וועסט דיך אליין חדושן, און זיך גאר נישט צו גלויבן, דו וועסט זען וואס ס׳וועט פון דיינע נעדערים ארויסקומען...

און אז זי הויבט אויף דעם קאפּ, דערבליקט דעם שטה, איר מלאך־המות, גלאַצט זי באלד אויס א פּאר אויגן ווי א קאלב, וואס מ׳בינדט עס צו דער שחיטה.

— יא, כ׳וועל א סך האבן, אז כ׳לייג דא ביזאמען אייננעלייגט...

און שמעון, וואס האט אזוי דורכאויס געוואלט זיין מיט איר, און דוקא געמוזט מיידן ס׳הויז אויס מורא, ווי ס׳האט זיך אים אליין אויסגעדיכט: אז ער זאל ווירקלאך זיין די ריכטיקע קללה, דאס פינסטערע איבערבלייבענישׂ פונם וואלד, דורך וועמען זי קען גע׳נזק׳ט ווערן; און אויף וויפל ער האט זיך נישט דערווייטערט פון הויז — האט ער פּאַרט נישט געקענט איינלייגן אין ערגעץ, און זיך געמוזט ברענגען אלצאינאיינעם צו שלעפּן און פון דערווייטנם כאטש צאטעוועז אויף איר, האלטן אויפנעשטעלט די אויערן:

— הע?... וואס זאגט איר?... זי גייט נאך ארום?... ס׳מאכט זיך גאר נישט מיט איר?...

און אז ס׳האט זיך ווירקלאך גאר נישט געמאכט, נישט געווען אויסטערליש, און ס׳ניין איר׳ס, האט זיך אים פאר ענוג לאנג געהאט אויסגעווייזן; אז ס׳האלט לענגער־אן ווי־וועג־אמאל, — קומט דאך אויס, אז ס׳איז נאר דערפאר טאקע, וואס ער קומט נישט וואו זי איז; און נאכמער אפשר: וואס א פרעמדער, כאטש איר אייגענע מוטער, אבער דאך פרעמד וויל זי האט גאר נישט ניט צו טאן מיטן וואלד, מיטן שטה, — גייט זיך מיט איר אום; אוו א שטן: טאקע דערפאר, וואס זי האט נעשיינט צו זיין

געקענט שטיין און גאפן, מלאסקען מיט די ליפן פון טיפע ענטציקונג אדער גאר באדויערן, וואס ער אליין האט שוין נישט קיין איין צאן אין מויל, און טויג זיך קוים אויס צו א ביסל שיטערע קאשע, נישט צו די קעלערן מיט ווייגן, טעפ שמאלץ מיט פעטע הינער...

זי האט געגעסן און גערודערט מיט די שטובן; זיי געהייסן גיין דובאם, אין דער לופטן; און שמעון, וועלכער פלענט פארפאלן ווערן אויף טעג פון הויז, און האט קאפנדריק זיך אלצאינאיינעם אויף די ברייטע פוסטע שטחים, זיך צוגעהערט מיט גרויס הארצקלאפונג, אויב ס'לאזט זיך דאָ ערגעץ נישט הערן קיין געוויש, און מ'קומט אים נישט אנזאגן די פינסטערע בשורה: „ס'ווייב דיינם האט שוין אויסגעשפיגן דאם באשעפענישל פון אירע געדערים"; שמעונ'ען, דעם איידעם אירן, וועלכער האט נישט טויט, נישט לעבעדיק, געשטעלט א פוס איבער דער שוועל, און באלד געוואלט מיטן ערשטן אטעם־צי זען ס'ווייב: א לעבעדיקע, א גאנצע, א פולע, — איז זי אים נאכגיכער אנטקענען־געקומען מיטן טאפ־עסן, מיט איר פעטן שמאלציקן פנים, און מיט דער געזעצטקייט וואס קומט פון א רואיקע זאטקייט:

— דו וועסט אודאי גיין עסן, שמעון, ביזט גוט הונגעריק?...

— יא, — זאגט ער, און אזוי ווי א גאנצע משא וואלט זיך אים אראפגעקייקלט פון הארץ — און באשקע?... וואס טוט באשקע?... זי האט שוין עפעס געהאט אין איר מויל?...

— וואס ארט דיך פאר דיין ווייב? — צעגייט זיך איר פנים פון גרויס נחת — אויב זי האט נאך נישט געהאט אין איר מויל, וועט זי שפעטער האבן... זיך שפעטער אפענעמען איר עולה... ס'מאכט נישט אוים, אז זי וועט זיך נישט אנעסן צו דער זעט, אויף אזא צייט...

און באשקע טראגט דערווייל גאנץ געשמאק; גייט ריזיק אנטקענען די ציים, וען זי וועט ברויכן ווערן א מוטער; און די דאזיקע ציים

בויך, וואָס האָט זיך ביז דאָן נאָך קיינמאָל נישט אזוי הויך גע־
הויבן, ברייט און קיילעכדיק געשפרייט, כאָטש ער האָט דאָך בטבע
נעברויכט זיין צו לאָסט; האָט זי אים דאָך געטראָגן ווי א זיסע
לאָסט, די איינציגע משא אפשר וואָס א פרוי טראָגט גערן, פאר ליב
נעמענדיק וועג אפילו ער פארקריפלט איר קערפער, מאכט אים
כאוס, העסלאָך, און שטערט איר אין גיין און אין לינן: דער
בויך איז איר אנגענעם־ליב, און זי טראָגט אים ווי א הייליקע
מארטירער־משא, כאָטש זי פילט זיך אומבאהאָלפן שוואר אינ׳ם
גיין; לינדיק — מאכט ער איר עפעס אזוי, ווי דער גאנצער
קערפער מיט די פים און מיט די הענט, זאָלן שוין זיין אזוי
איינגעפאָלן, אוועקגעקומען, פארהוילן, אזוי ווי ס׳וואָלט נישט גע־
וועג פון איר מער ווי דער בלויזער בויך, וואָס גייט אויף ווי א ריזי־
קער קלויסטער־קופּאָל, ווי א לעבעדיק־באוועגלאָכער בארג, בשעת
אלע אנדערע גלידער גייען איין, ווערן קליין, איינגעשרומפן, ווייל
זיי האָבן שוין פון לאָנג אויפגעהערט צו לעבן, אָדער זיך אָפּגע־
שטעלט אין מיטן וואקסן, געבליבן אזוי ווי זיי זיינען: נישט גרע־
בער, נישט דינגער, — בשעת דער בויך האָט זיך אזוי שיין ארויפ־
געארבייט, און ס׳פעלט נישט מער, נאָר ס׳זאָל אין אים אָנהויבן
לעבן; זוכט זי לעבן אין אים, האָרכט זיך איין מיט אלע חושים,
מיטן שארפן געהער פון א שפּיר־הונט, וועלכער לייגט אראָפּ דעם
קאָפּ צו דער ערד, אזוי דערפילט ער די טריט פון פאָר מיילן־ווייט,
בלייבט צייטנווייז אן אָטעם, לאָזט טויט אלע אברים, זי זאָל זיי
פאר א רגע נישט שפירן, נאָר בלויז דעם אויפגענאָסענעם בויך;
און ווי איינער וואָס קומט צו זיך נאָך א גרויסע איבעראשונג
— אזוי האָט זיך ביי איר ס׳פּנים אָנגעצונדן, העלישׂ־רויט אָנ־
געכאפּט, וועלן ס׳איז געקומען די לאָנג־ערוואַרטעטע מינוט, די
זיסע לעבנס־דע־פריייטע רגע; ס׳בלוט האָט געגומען קאָכן, זיך ער־
ריסן און געשפּארט מיט דער גאנצער קראפט, אין די דראָבנע ווייי־
כע אָדערלאָך, וועלכע זיינען געווען צו אייערל, צו דין, — און
געמוזט ווערן גראָב, אָנגעשוואָלן, ביז צום פּלאָצן; ס׳האָרץ האָט גע־

מיט אלעמען, דערפאר וויל ער האָט זיך דערוויטערט פון איר, — אזוי האָט עס אים ערשט געשלעפט, מיט קייטן געצוינגן, כאָטש פאר א רגע אריינצושטעקן די נאָז, א שמעקטאָן, א לעקטאָן, זיך אריינ־ריסן מיט אימפעט, און בליבן שטיין אָנגעבוינן נ׳קאָפּ, ווי איי־נער וואָס קוקט אריין זיין בלוט־שונא אין די אויגן, וועו ר׳האלט אויף אים א מעסער אויסגעשטרעקט.

— שוויגער, וואָס טוט זי?

— וואָס זאל זי טאָן? — האָט זיך די אלטע נישט געירט, נאָר געלעגן פארהאקט אין די טעפּ, און נישט אָנגעהויבן צו וויסן, וואָס ר׳האָט אזוי ס׳קדחות פאר איר, — וואָס זאל זי טאָן?...

— גייט ארום, באשקע?

— גייט ארום, אודאי...

— נאָך קיינמאל נישט, דוכט זיך, אזוי לאנג ארומגענאנגען...

— ס׳מוז דען אלעמאל אלצאיינס זיין? — פארשטייט נישט די אלטע.

— אין וועלכן חודש, שוויגער, איז זי, איר וויסט נישט?...

— באשקע, וווי לאנג גייסטו שוין? — ניט זי זיך א קער אום צו איר, — באשקע, וווי לאנג גייסטו שוין?...

ניט זיך באשקע א שטעל־אָפּ, א וואַרף מיטן קאָפּ, א פלי ארויף ערגעץ, א פאל־אראָפּ, א דורכבויערנדיק די טיף, אויסמעסטן־דיק די בריים פון דער צייט, און באווייזט זיך א שטראליקע, ווי ס׳וואלט זיך פאר איר אנטדעקט דער סוד פון האבן א קינד:

— קיילעבדיקע פיר חדשים באלד, שמעון...

— נאָך קיינמאל נישט ביי דיר אזוי לאנג דאָס געווען! — ברענען רויט זיינע אויגן.

— טאקע נאָך קיינמאל נישט אזוי לאנג ביי מיר דאָס נע־ווען. — ציט זיך א ליכטיגקייט פון איר פנים.

שוין; און מיט איטלאכן טאָג, וואָס דער בויך צעווואקסט זיך ביי איר, — מער צעווואקסט זי זיך אליין, דאָס צום־טויט פאר־לירענע ווייבל, ווי זי וואלט עפעס דערזען איר אויסלייזונג אינם

בלייבט זי שטיין העפטיק, ווי אייגער וואָס זעט דעם טויט פאר די אויגן.

— דיין מאמע איז דיר נישט אפגעשטאָרבן, וועז זי האָט דיך געהאט א לעבעדיקן ?...

שמעון איז עפעם פאר דער האנט געבליבן געשטעקט, ווי אייגער וואָס ס'בלייבט אים שטעקן א ביין אין האלז, נישט אהינ־אונ־נישט אהער.

— גיי, אוז שפאר איר איבער, אז זי וועט נישט שטאָרבן, פונקט ווי מ'זאל איבערשפאָרן וועמען, וואָס רעדט זיך איין : ער האָט א לונג־אונ־לעבער ביי דער נאָז אראָפהענגען, אז ער האָט דאָס נישט...

אוז נישט די גדולה, נאָר ס'צער וואָס ס'קינד לעבט — איז נישט בלויז צערונען ביי איר, נאָר אפילו זיך שווער געליגט אויף אים. שמעונ'ען, ביי וועלכן איר זיכערקייט : אז ס'קומט איצט איר סוף מיט'ן האבן ס'קינד, האָט אים אפילו נישט דער'כעס'ט גאָר, ער זאל אויפשטיין, זיך וואַרפן אויף איר, ווי ר'האָט דאָס נאָכאנאנד געטאָן : „הער נאָר. דו... מאך דיך נישט גע'פנר'ט...“ נאָר גי־כער אים פארשאפט יסורים, ווי צו א זאך וואָס איז טאקע אונאנגע־נעם, אוז מ'קען זיך פאָרלויפיק דערפון נישט ארויסדרייען, זען אויסצומיידן...

אוז דאָס, א שטיק — צוליב זיין אייגענע מוטער, וועלכע איז געשטאָרבן ביים האבן אוז נישט קיין אנדערן, ווי אים אליין: געמוזט פריער נאָך אפגעבן איר לעבן, פאר די אלע לעבנס וואָס ער וועט שפעטער כמעט ווי אומפארמיידליך מוזן צוריבן אויף די וועגן ; אוז גיי, ווייסט, אויב זי, דאָס ווייב זיינס, וועט נישט געבוירן אויף אזא איינ קינד, ס'עפעלע פאלט דאָך נישט ווייט פונם בוי־מעלע, — אוז זי זאל טאקע באצייטנס מוזן אוועקגיין פאר דעם קליינעם משחית'ל, וואָס וועט שפעטער אמאל, אזוי גוט ווי ער — פארדארבן די וועלט, צונעמען ביי די מענטשן ס'לעבן...

קלאפט, בריט און הויך געקלאפט, אזוי ווי זי וואלט טאפלט שטארקער געוואָרן, צו־באקומען די כחות פון א צווייט לעבן, וואם האט זיך אויסגעפיקט ביי א פיצל קינדעלע אין איר בויך, און זיך הויך צושרינן:

— שמעון, שמעון, לייג צו א האנט; כ'האב נעשפירט ווי ס'לעבט אינווענדיק ביי מיר...

פארגעסן: אז ער איז איר אומגליק, און אז נאר דורך אים האט זי אלע עופה'לאך פאר דער צייט אויסגעשפינן, און אצינד פון טיפער חרטה, וואם זי האט אויף אים געהאט אויסצוטראכטן א בלבול, ארויסלייגן אין א פאלשן שם, בשעת ער איז נאר נאט די נשמה נישט שולדיק — א כשר'ער, ערליכער מענטש, א צדיק, א רוינע, אומבאפלעקטע נשמה, וואם האט נאך אויף זיין לעבן קיין נעם חלילה נישט בא'עולה'ט, און א האר אויפן קאפ געקרימט...

— שמעון, שמעון, וואם זאגסטו נישט דערצו, — ס'קינד האט אנגעהויבן לעבן?... לעבן!...

און דא מיט אמאל, זיך ווי איבערגעבראכן; צו נאר פון צו הויכן אויפהויבן זיך — אראפגעפאלן, און זיך נעגעבן מיט אזא קראך א קייקל, אז ס'האט נישט באדארפט בלייבן אין איר קיין איין גאנצער ביין; און בלויז דורך א נס — נישט צעשאטן געוואָרן אויף שפענדלאך און זיך נעקענט ווי־ס'איז אויפדערהאלטן מיט אלעמען...

— יא, כ'וועל האבן א קינד, שמעון; כ'וועל דיר ברענגן א לעבעדיק קינד אויף דער וועלט, נאר צו ווייסטו, אויב איך וועל נישט שטארבן ביים האבן?...

ס'גיט אים א שלאג איבערן קאפ, די שטוב מיט אלעמען זיך א ווינ פאר די אויגן, אזוי ווי זי וואלט פארשווימען געוואָרן כהרף עין, אין איין מישׂ־מאש, אבער דער גזלן וואם אין אים, באקומט באלד די אויבערהאנט, און ער גיט זיך א וואָרף איבער איר:

— דו ביזט משוגע, און ווייסט שוין נישט וואם אויסצוקלערן?...

ווייל מ׳האָט נישט געקענט קריגן וועמען אין שטוב אריין — קודם־כל געוואלט זיין זיכער מיט עמיצן, אז מ׳וועט באדארפן...

און טרעפנדיק זיך מיט דער שוויגער, האָט ער שוין בריים גע־כאפט א שמועס מיט איר:

— מ׳ברויך שוין אודאי, שוויגער, באלד אין זינען האָבן א היימון!...

די גראָבע אידענע, איר מוטער, וואָס האָט אָן אלעם נוט גע־וואוסט, דאָס א קינפעטאָרין מוז זיין גרייט מיט א היימון, איר האָבן כמעט אונטערן ארעם, זיך לייגן שלאָפן און אויפשטיין מיט איר, — איז שוין ווידער דאָ פון אים נישט אראָפגעקראָכן:

— אודאי מוז א געווינערן האָבן א היימון; און נאָך אין אזא העק, שמעון, ווי ס׳מאכט זיך — קען מען דאָס נישט אפשלעפן, זיך איינרייבן: ס׳וועט נאָך אביסל געדויערן... אויב ס׳איז טאקע ניישטאָ קיינער אונטער דער האנט, — קענען נאָך חלילה, צוויי נפשות גיין פון דער וועלט...

זי איז אריינגעקומען אין ניינטן חודש, באשקע, — איז עפעס גע־וועז אזוי, ווי ס׳וואָלט אלץ פארגליווערט געוואָרן; וואָס זי האָט אלץ נישט געהאט פארליינט קיין ארבייט, אז די קללה, זאָל באַ־ציטנס קומען, געהאָלטן פשוט אויסגעשטרעקט די הענט, — ווי לאנג ס׳קינד קען נאָך טויט געבוירן ווערן — און זי זאָל דערפאר בלייבן לעבן; געזוכט איר איבער א גוואלט אנצוקרינן מיט א שפרונג, א וואַרפטאָן זיך פלינק, זי האָט איצט מיט אמאָל אפגע־האקט פון אלעם, וויסנדיק:

— איין טאָג אין ניינטן חודש, מ׳לייגט זיך אריין אין בעט, לעבט שוין ס׳קינד...

און געווען אנגענעריט אויפן ערגסטן, וואָס ס׳זאָל נישט מיט איר זיין...

ער ווידער, שמעון, האָט זיך דאָ געגרייט מיט אלע כחות; וואָרים, אזוי ווי ס׳נפש׳ל האָט איצט געהאט די אויבערהאנט, נישט

—גיי, ווייסט, אויב ס'רעדעלע וועט זיך ווידער נישט אי־ בערדרייען?...

און ווי געטראפן ער איז נישט, און האט באלד אויף אן אמת מורא פאר איר, פארן ווייב, אז זי זאל זיך נישט אפטראגן — צינדט זיך דאך אן ביי אים א פייערל, א העלם, א ליכטיקם, אזוי ווי ס'לעבעדיקע קינד, וואס איז דאך מיט אלעם זיין, — וואלט ביי אים מער אויסגעמאכט פאר איר, און בלויז מורא געהאט דאס ארויסצווייזן, אז ס'זאל נישט אויסקומען ווי ער קוקט אויס ס'קינד זאל לעבן, ווען אפילו זי זאל שטארבן... און בלויז ווייט, ערגעץ־ ווייט ביי זיך, אויב ער האט דאס געקענט זיין, — זיך געפרייט, אזוי שיין זיך צעלאזט דארטן, ווי די ערגסטע באזויפענע שכורים, אין שוינק: „כע־כע... דאך איינמאל כאטש אנגעלעגט ביי איר..." און דא, זיך טרעפנדיק מיט איר, זיך ענו'דיק געהאלטן, און צום טויט־דערשלאגן געפרעגט:

— אבער ס'קינד, באשקע, שפירסטו?...

— יא, — זאגט זי — רעגירט ארום, צעלייגט מיר נ'בויך אינווייניק...

— אודאי זיין א אינגל! — גיט ער זיך א דערהויב.

— וואס וויים איך א חלוק אין שפירן א טעם פון א אינגל ביז א מיידל — זאגט זי אזוי באלעגן, אזוי ווי ס'קינד וואלט איז גרינג געווען אויף דער נשמה, נאר נישט ניחה, און זיך גיכער מער דערפריייט, ווען ס'זאל אויסרינען, נאר נישט דערפון ווערן...

טרעפנדיק זיך מיט דער שוויגער, און זעענדיק: ווי יענע איז נאר דראויסן פון אלעמען, און ס'וואלט איר נאר נישט אנגע־ נאנגען: איר אפענע מורא און זיין פארבארגענע פרייד, אזוי ווי זיי וואלטן ביידע נישט פאר איר געווען, נישט קיין פרייד און נישט קיין מורא, נאר סתם אזוי ווי ביי א געווענלאך טראגן און האבן ביי יעדע אינציקע, — האט ער דאך, וויסנדיק, לויט זיין פאטער האט דערציילט, — אז ס'נאנצע אומגליק ביי דער מוטער זיינע איז ארויסגעקומען צוליב א הייוון; אז זי איז אויסגענאנגען,

אונ־בלאָ, באקומט אלע זיבן קאליר, ציט זיך פשוט אויס צו אירע פים, — האָט עס איר א האָר נישט א טשעפע געטאן; האָט זי שוין נעהאט איר פזמון:

— פאלשע ווייבן...

שמעון אבער האָט זיך נישט באנוגן געלאזט, וואָס די באבע האָט צוזי נע'פסקנ'ט, און ביי עפעס־וואָס־נאָר, שוין נעמינטערט די שוויגער:

— שוויגער, וואָס זאָגט איר?... גלייבער: אן איבריק מאל איר ארויסבריינגען, ווי לאזן איר אליין, באשקען, וועט מ'קען איר גראָד באדארפן...

האָט דאָס די אידענע שוין אביסל אראָפגעקלאפט פון די פליגל, זי זאל זיך פארטראכטן:

— ביזט באלד נישט אומגערעכט, שמעון; וואָרים, די צרה איז, וואָס ביי אן ערשטלינג, איז שווער צו וויסן די טבע פון דער נע־ווינערן: אויב זי גייט אוים נאנצע ניין, צי בלויז עטלאבע טעג אויפן ניינטן חודש...

און שמעון, האָט זעצנדיק דארויף, שוין נישט געוואָרט מער, ביז מ'וועט אים קומען וועקן, זאָגן, נאָר זעענדיק אויף איר פנים עפעס א שטיקל שינוי, — שוין נעשפאנט דעם וואָגן, און גע־פלויגן פייל פון בויגן נאָך דער באבע, וועלכע האָט זיך צעבייי־זערט און שוין נאכער נישט נעוואלט מער פארן.

— ניי, פארדרוי נישט א קאָפ, כ'קען מיר נישט אפשלאָגן די זייטן איטלאכם מאל ביי דיר אויפן וואָגן, בחנם...

אבער אז באשקע האָט זיך שפעטער געמומען קנייטשן, זיך פארגינן, און שבעון האָט נאָך אלץ נעהאט א קלער, וויל ס'איז אים שוין געווען אפגעמאוסט פאר דער אלטער באבע, — אזוי האָט אים די מוטער אירע, א שטעלגעטאן אויף די פים:

— יאָ, שמעון, מ'ברויך איר צו האבן; אויף איין פום, כ'האב מורא — ס'וועט שוין נאָר נישט לאנג נעדויערן...

איז אים באפאלן א היץ, שמעונ'ען:

קיין חלוק: צו דערפאר וויל ער איז מיט איר נישט געווען, און די מוטער, — יאָ געווען, ווי ס'האָט נישט געזאָלט זיין, איז דאָך די קלאָה געבליבן אָפהענטיק, פאר'חלש'ט ערגער, און נישט געהאָט מער דעם כח עס אומצוברענגען, ווען ס'איז נאָך געווען אין דער מוטער'ס בויך, — אזוי האָט ער איצט געזוכט א טויט פאר איר מיט אלעם, אז זי זאָל אויך נישט קענען אויפשטיין איבער דער מוטער, ווי־ווען אפילו דענסטמאָל זי וועט זיך נעפינען אין גרויס סכנה, ווי וויבער מיינען...

די מוטער, ווי די מוטער, — זי האָט נישט געוואוסט קיין חכמות, אזוי גיך ווי זי האָט געזען ס'יונגע וויבל באקומט די פארבן אין פנים, און באקומען האָט זי זיי באלד אין די ערשטע טעג פון ניינטן חודש, — אזוי האָט זי גליך נענומען וועקן, ריסן פון אים שטיקער:

— שמעון, גיכער, גיי ברענג די היוון, באשקע קריסט...

שמעון האָט שוין אויך גוט געוואוסט וואו די היוון שטעקט; נישט קיין היוון, וויל אזעלכע איז דאָ נאָר נישט געווען צו באקומען, — נאָר א באבע, א געוועניליכע באבע, וועלכע האָט נאָר געוואוסט צו טאָן כשוף מיטן ווינטן קראָם פון א האָן, הינערשע־פיסלאָך, צו גלאָט מיט די וואָל פון א שעפּס, און אויך געלעגן ערגער דאָ אויפן שטח, פארשטעקט, צוליב א טעם, אויפן דרייסיק־סטן וויאָרסט...

און אזוי ווי ער האָט איר געברענגט מיטן קוק, די באבע, האָט זי צו זיין גרויס וואונדער, — זיך נאכגיכער צוזאמענגענומען, און געהייסן אָפפירן צוריק אהיים:

— ס'איז נישט אויף קיין האָבן נאָך...

— און די וויין? — האָט שמעון געחלש'ט.

— די וויין, זי וועט זיי אזוי האָבן פארן גאנצן חודש, ביזן סוף...

און די מוטער אירע, זי האָט נישט מער באדארפט האָבן; זי האָט ד'ע־נאָך געמעגט זעען, ווי באשקע קרימט זיך, ווערט ברוי־

שלאגן פון יעדן אויסגעפליקטן בוים, און ס׳האָט אויסגעזען ווי דער וואלד וואלט פון פאר א קלייניע וויילע אהער, אפגעברענט ביז צום גרונט, און אז דאָס זאלן נאך זיינע וואָרצלען פון די ערד ארויס אלץ נישט האבן אויפגעהערט צו רויכערן ; ער האָט נישט מער דערקענט דאָ ס׳אָרט, דעם גאנצן שטח ; די ערד — נישט מער געווען די אייגענע ערד, און די שטחים ? דער גוטער יאָר וויסט זיי, וואָס זיי נעמען זיך גאָר נישט אוים ; זינט וועו ער פאָרט און פאָרט, — וואקסן זיי זיך אלץ מער אוים, אזוי גוט אין דער לענג און אין דער ברייט... פאָר... פאָר... אז ס׳איז קיין אנהויב, קיין אויסלאז, ס׳האָט קיין סוף, קיין גרענץ נישט... און נאך ערגער : וואָס די הארטע פארוואָרצלטע פיעניעס, זיינען מער נישט גאָר הארט, און פון דער וואָרימקייט, א פנים, געוואָרן קלעפיק... און א סברא : אז ער פאָרט גאָר נישט, די רעדער קוילערן זיך, און דער וואָגן שטייט אויף אן אָרט ; זיי דרייען זיך טאקי אָרום׳ן אקס, אבער דער וואָגן גייט דערפון נישט וויטער ; ער באוועגט זיך בלויז אין אזא קלעפיקע, צוגאנגענע מאסע, הייבט זיך אויפ־אונ־אָפּ, אויפ־אונ־אָפּ, און גאָר נישט... דער וואָגן שטייט...

און דערשפירט דאָ א הייב, א הילף, א קלאפ, — ס׳האָט דער־לאנגט ארים, אזוי ווי דער גאנצער שטח וואלט זיך פון ערגעץ אפ־געריסן, אזוי ווי א שטיק אייז אויפן ים, וועו עס רייסט זיך אפ, צעפליט, און יעדעס שטיק באזונדער, איטלאכע פאצענע — שטעלט זיך דובאָם, אויפן שטאָרץ ; און ווערט שוין, נאכגיכער, אוועקגע־שלעפט, נאך איידער ס׳האָט זיך באוויזן אוועקצולייגן... ער האָט נעשפירט : א קלאפ... און אז ער פאלט ערגעץ, ווערט פאר־פאלן, אזוי ווי די ערד וואלט איר מויל אויפגעמאכט, און צוליב עפעס א שרעקלאכע נקמה, אים דא פארזוכט איינצושלינגען מיט איין שלונג און פאר איין מאל; און זיך באלד דאָ געמומען שטארקן דעם קערפער מיט דעם קלייניעם ביסעלע כח, וואָס ס׳איז נאך נע־בליבן ביי אים ; געמומען שטארקן די גלידער, זיי שטייפן, און מיטן לעצטן ביסעלע פארשטאנד, וואָס האָט שוין ערגעץ־וואו געהאט

— אזוי ראפטום, שוויגער?...

און זיך געלאזט לויפן, און קלינגען מיט'ן וואגן, איבער די לוידיקע, פוסטע שטחים ערד, איבער שטאק איבער שטיין, און וועלבע איז אים כמעט אזוי ווי אליין פרעמד געווען; אן א הימל איבערן קאפ, און אויסגעזען צו גלייך ווי איינער וואס אנט־לויפט פארן טויט; דער וואגן האט זיך נאר געהוידלט איבער די אויסגעפוילטע פיעניעס פון די אויסגעקראצענע ביימער, זיך נע־שאקלט, איין ראד אראפ, ס'אנדערע — ארויף, און זיך נאכאלעם געשפירט גליקלאך:

— וואס דער וואגן איז לוידיק; וואכרים, וואס ס'זאל נישט זיין אויף אים, — וואלט עס באשטימט צעפלויגן נעווארן איבער דער פוסטער לוידיגקייט פונ'ם וועג...

צו דער באבע האט ער זיך ארויינגערופן מיט א גוואלט:

— שוין, די מינוט, באבע־לעבן...

זי, קענענדיק אים, דעם היצקאפ, — האט זיך אפילו נישט קיין ריר געטאן.

— ס'אודאי נאך אויף נארנישט...

— ניין! —איז אים שיעור ס'הארץ נישט ארויסגעפאלן, — וועז כ'בין ארויס פון שטוב, האבן אירע גוואלטן מיר שוין גע־לעבערט נ'קאפ...

— ס'ערשטע מאל זי מאכט גוואלטן, — האט זיך די אלטע באבע געקרימט. — זאל איך דאריבער שלעפן אין אזא נאכט, אויף אזא וועג...

— כ'האב לייבן אין וואגן, נישט קיין פערד! —האט זיך שמעון איר קוים איינגעבעטן.

אן ארויסקריגדיק איר צו זיך אויפן וואגן, — האט ער זיך שוין איינמאל גלאזט אין וועג ארויז; א וועג — זינט זיינע אויגן זיינען אפן! ס'האט אים נאר געבליצט אין די אויגן פון די פייערן, וואס האבן זיך ארויסגעריסן ביי די פאדקאווען פון אונ־טער די פערדס פים; שטיקער רויך, קנוילן, האבן פארדימפן גע־

דאָך נישט אָפּגעשטאַנען, נישט מיד געוואָרן, נאָר געפלויגן ווי א ווינט, זיך געטראָגן ווי העליש בראַנד־פייער, מיט דער גיכקייט פון א בליץ, נישט פילנדיק: שטיינער לינן פאַר זיינע פיס... קיזל־שטיינער... בערג הויבן זיך אויף פאַר אים... ער איז זיי ארי־בער ווי א פייל אויסן בויגן, אריבער, אלץ אריבער, ביז ס'הויז איז אים ענדליך געקומען פאַר די אויגן; און ער האָט דערהערט ס'קרעכצן פון ווייב, וואָס איז שוין געווען אזוי דין־אָנגעצויגן — ווי־וועז ס'איז שוין נישטאָ מער וואָס צו שרייען, און מ'האלט, מיט יערע רגע, מיט יעדע רגע, ביים אויסגיין; דאָ איז ער מיט איינמאל אָפּגעשטאַנען, און זיך געגעבן, ווי א פערד וואָס האָט זיך איבער־נעריסן פון לויפן — א לייג אוועק, אוועקגעפאלן; ווייטער האָט ער שוין מער נישט געקענט גיין, און דאָס נישט באַראַרפט אויך, נאָר בלויז צוגערופן צו דער באַבע — איר געווזן:

— דאָ גיין אריין, דו ווייסט דאָך אליין וואו... ביזט דאָך נישט איינמאל שוין געווען... נאָך די עטלאַכע טריט, סך־הכל... מאָך־אויף די טיר... אזוי...

און צוגעמאַכט די אויגן...

א ווייל שפּעטער, נאָכדעם ווי די באַבע האָט, שוין־שוין, אין דער לעצטער רגע — זיך א ווארפּגעטאָן, און אָפּגענומען ס'קינד א לע־בעדיקס; אזוי, אז די יונגע, פון כחות־פארלאָזטע מוטער, האָט נאָך געקענט מוטערליך א שמייכל טאָן דערצו, — איז מען אוועק זיך אומקוקן, ווי געווויינטלאָך אויף שמעון'ען; אים אָנזאָגן די גוטע בשורה:

— ס'קינד לעבט, און די מאַמע לעבט...

איז ער געלעגן אויסגעטרעקט אויף דער ערד, טויט...

און דער אלטער חנן האָט זיך אראָפּגעבויגן איבער אים, גע־קוקט אויף די ברייטע שטחים ערד, איבער וועלכע, ס'האָט אויס־געזען ווי ס'וואָלט דאָן מיט עפעס מילדער געוואָרן; נישט גע־זען: ס'איז פון טאָג, וואָס ווערט... און צוגעשאָקלט מיטן אלטן

געשטעקט ביים סאמע אויסגאנג, וואו — אויב ס'נייט נאך דאָרט אריבער, אזוי איז שוין אויס מיט אלעז ; און געגומען ציען ארויף, ארויף, און באלד ארויסגעשטעקט נ'קאפ פון אונטער א גאנצן בארג מיט שטיקער, געבליבן צוריק שטיין אויף די פים, און שוין אזוי גוט געוואוסט :

— ס'איז די קללה ; ר'האט זיך דא אנגעטראפן מיט איר, און אז זי האט אים צעשמעטערט דעם וואגן, צוליב וואס, גארנישט: א פיען... אן אויסגעפוילטן פיען פון א בוים... א וויכן ווארצל...

און זיך אראפגעבויגן צום הויפן בראכוואָרג, מיט בלוט אין די אויגן — איר אפירגעצויגן, די באבע, וואו זי איז דאָרט ער־געז געלעגן ארויסגעדרייט, און אן לעבן.

— שטיי אויף, באבע... כ'מוז דיך ברענגען באצייטנס א היים, צו מיין וויב...

אירע קרעכצן צעריסן ס'הארץ.

— נישט קיין וואגן, נישט קיין פערד, אליין — צעבראכן, צוקאליטשעט... נישט קיין איין גאנץ אבר...

און אזוי איר געבאפט אויף די פליעצעס, ווי א בינטל, און געלאפן דא מיט איר, ווי מיט אן אוצר.

— ס'וועט נישט העלפן דיין קרעכצן, דיין וויינען, באבע, אז מיין וויב ברויך דיך האבן...

ער האט געפילט די קללה, אז זי איז דא מיט אים אויפן וועג, און האט זיך פארמאסטן מיט אים ; אויך דענסטמאל וועז זיין מו־טער איז מיט אים געגאנגען צום בעט — ווער וויסט דאס נישט, — דאס זי האט אויך אזוי צורעכט געמאכט, אז זי זאל דאריבער באדארפן ניין פון דער וועלט !...

און דער וויטאק פון זיין מיטער'ס טויט, די מורא פארן וויבם לעבן, — האבן אים ביידע געטראגן ; ס'בלוט האט זיך אים געגאסן אין האלז ארייו ; ער האט געשלונגען דאס בלוט, וואס האט פון אנפאנג געטריפט און באלד געיורזשעט פון די אויגן, פון די אויערן, דורך אלע רערן און קאנאלן — עמע־ס־וויז ; און

אינהאלט:

עטלאַבע ווערטער — — — — — — — — — — — — — — —

דער היוליקער — — — — — — — — — — — — — — — 5

דער מאַן — — — — — — — — — — — — — — — — 17

אַ שווערע נאַכט — — — — — — — — — — — — — 45

די קאַפריזנע — — — — — — — — — — — — — — 67

די ערשטע ציוט — — — — — — — — — — — — — 85

לעבן — — — — — — — — — — — — — — — — 105

דער געוועזענער — — — — — — — — — — — — — 129

דער ריטער — — — — — — — — — — — — — — 155

פון שרעק — — — — — — — — — — — — — — — 169

זיין חטא — — — — — — — — — — — — — — — 189

דער פלעק — — — — — — — — — — — — — — — 211

די קללה — — — — — — — — — — — — — — — — 231

קאָפּ, אויף וועלכן ס׳איז געלעגן א פינסטערער שאָטן, יענער בייזער שאָטן וואָס אין די פינסטערע וועלדער, נאָך איידער זיי זיינען געוואָרן אויסגעהאקט; אזוי ווי ער וואָלט געווען דאָס אייגציקע איבערבלייבעניש פון יענע אלטע גזלנים, וועלכע האָבן אמאל אין אים געשאָכטן, — און געקלאָגט:

— אלמאי, האָט דאָס מיך נישט געטראָפן, מיין זון, וועו דיין מאַמע האָט דיך אויף דער וועלט געברענגט, און זי זאל געווען בלייבן לעבן, און אויך דו איצט פארשפּאָרן אַוועקגיין?...

7057

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

בעל בימקא, פ.

בים טונקלע געשטאלטן

7057

SEP 10 1997	2255		

7057